**UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA**

# CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ
NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ

## INTEGRARE
## PRIN CERCETARE ŞI INOVARE

***10-11 noiembrie 2015***

**Rezumate ale comunicărilor**

***Ştiinţe juridice și economice***

Chişinău – 2015

**Universitatea de Stat din Moldova**

# CONFERINȚA ŞTIINȚIFICĂ
NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ

## INTEGRARE
## PRIN CERCETARE ŞI INOVARE

## *10-11 noiembrie 2015*

**Rezumate ale comunicărilor**

## *Ştiinţe juridice și economice*

**CEP USM**
Chişinău – 2015

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ
NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ
**„INTEGRARE PRIN CERCETARE ŞI INOVARE”**

***Comitetul de organizare***:

| | |
|---|---|
| *Gheorghe CIOCANU, dr. hab., prof. univ., rector* | preşedinte |
| *Florentin PALADI, dr. hab., prof. univ., prorector* | copreşedinte |
| *Sergiu BAIEŞU, dr., conf. univ., decan* | Facultatea de Drept |
| *Stela MILICENCO, dr., conf. univ., decan* | Facultatea de Sociologie şi Asistenţă Socială |
| *Valentina NICORICI, dr., conf. univ., decan* | Facultatea de Fizică şi Inginerie |
| *Vladimir GUŢU, dr. hab., prof. univ., decan* | Facultatea de Psihologie şi Ştiinţe ale Educaţiei |
| *Georgeta STEPANOV, dr., conf. univ., decan* | Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţe ale Comunicării |
| *Andrei PERJAN, dr. hab., prof. univ., decan* | Facultatea de Matematică şi Informatică |
| *Ludmila ZBANŢ, dr. hab., conf. univ., decan* | Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine |
| *Claudia CEMÂRTAN, dr., conf. univ., decan* | Facultatea de Litere |
| *Galina ULIAN, dr. hab., prof. univ., decan* | Facultatea de Ştiinţe Economice |
| *Alexandru SOLCAN, dr., conf. univ. , decan* | Facultatea de Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative |
| *Viorica GLADCHI, dr., conf. univ., decan* | Facultatea de Chimie şi Tehnologie Chimică |
| *Mihai LEŞANU, dr., conf. univ., decan* | Facultatea de Biologie şi Pedologie |
| *Ion GUMENÂI, dr., conf. univ., decan* | Facultatea de Istorie şi Filosofie |

***Comitetul de program:***

| | |
|---|---|
| *Florentin PALADI, dr. hab., prof. univ.* | preşedinte, prorector pentru activitatea ştiinţifică a USM |
| *Leonid GORCEAC, dr., conf. univ.* | vicepreşedinte, şef Departament Cercetare şi Inovare, Universitatea de Stat din Moldova |
| *Tatiana BULIMAGA* | *şef secţie, responsabil de ediţie, responsabil secţiunile Ştiinţe ale naturii şi exacte; Ştiinţe juridice şi economice* |
| *Marianna SAVVA* | *inginer coordonator, responsabil secţiunea Ştiinţe sociale* |
| *Ana BALTAG* | *inginer coordonator, responsabil secţiunea Ştiinţe umanistice* |

**Responsabilitatea asupra conţinutului rezumatelor revine în exclusivitate autorilor**

© Universitatea de Stat din Moldova, 2015

# UNELE OBSERVAȚII REFERITOARE LA HOTĂRÂREA PLENULUI CURȚII SUPREME DE JUSTIȚIE NR.1 DIN 23.02.2015

*Sergiu BRÎNZA*

La 23.02.2015, Plenul Curții Supreme de Justiție a adoptat Hotărârea nr.1 [1] (în continuare – Hotărârea nr.1/2015). Prin aceasta a fost modificată şi completată Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracţiunile săvârşite prin omor (art.145-148 CP RM)", nr.11 din 24.12.2012 [2] (în continuare – Hotărârea nr.11/2012). Iată textul Hotărârii nr.1/2015: „Ţinând cont de erorile strecurate în hotărârea supusă modificării..., Plenul Curţii Supreme de Justiţie hotărăşte: Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracţiunile săvârşite prin omor (art.145-148 CP RM)", nr.11 din 24.12.2012, se modifică, după cum urmează: „La punctul 5.6, în alineatul cinci, sintagma „art.27 CP RM" se substituie cu sintagma „tentativă de omor, după caz, simplu sau calificat, aflate în concurs".

Precizăm că, înainte de modificare, alineatul cinci din pct.5.6 al Hotărârii nr.11/2012 avea următorul conținut: „Dacă făptuitorul a încercat să omoare trei sau mai multe persoane, dar au decedat numai două din trei persoane (sau trei din patru, sau patru din cinci etc.), calificarea se efectuează pentru fapta de omor săvârşită, în conformitate cu art.27 şi lit.g) alin.(2) art.145 CP RM". Respectiv, după modificare, explicația în cauză are următorul conținut: „Dacă făptuitorul a încercat să omoare trei sau mai multe persoane, dar au decedat numai două din trei persoane (sau trei din patru, sau patru din cinci etc.), calificarea se efectuează pentru fapta de omor săvârşită, în conformitate cu lit.g) alin.(2) art.145 CP RM, şi tentativă de omor, după caz, simplu sau calificat, aflate în concurs".

Nu putem sprijini o asemenea modificare. Ea nu are la bază niciun suport normativ. Astfel, în primul rând, nu este clar: care omor „simplu sau calificat" nu-și găsește consumarea? Considerăm că doar infracțiunea prevăzută la lit.g) alin.(2) art.145 CP RM nu-și găsește consumarea. Fundamentarea acestei afirmații o găsim chiar în premisa explicației reproduse mai sus: „Dacă făptuitorul a încercat să omoare trei sau mai multe persoane, dar au decedat numai două din trei persoane (sau trei din patru, sau patru din cinci etc.)...". În ipoteza examinată, nu poate exista un alt omor – consumat sau neconsumat – care să formeze concurs cu infracțiunea specificată la art.27 și lit.g) alin.(2) art.145 CP RM. Nu poate exista un concurs de infracţiuni, când infracţiunea are la bază o singură intenție. Or, neconsumarea infracţiunii din cauze independente de voinţa făptuitorului nu ne dă motive să disjungem artificial

activitatea lui infracţională. Să creăm pe hârtie două intenţii infracţionale. Când în realitate, în conştiinţa făptuitorului, nu a fost decât una singură.

În al doilea rând, din explicaţia în varianta modificată de la alineatul cinci din pct.5.6 al Hotărârii nr.11/2012, reiese că ar exista un concurs de intenţii infracţionale în cazul în care făptuitorul a încercat să omoare trei sau mai multe persoane, dar au decedat numai două din trei persoane (sau trei din patru, sau patru din cinci etc.). Însă o asemenea abordare intră în vădită contradicţie cu alte explicaţii din pct.5.6 al Hotărârii nr.11/2012: „Pentru aplicarea circumstanţei agravante prevăzute la lit.g) alin.(2) art.145 CP RM, este necesar ca... făptuitorul să manifeste o intenţie unică (*subl. ne aparţine*)... de omor a două sau mai multe persoane... Intenţia în cauză se poate realiza simultan în raport cu toate victimele. Însă, este posibil ca intenţia de omor a două sau mai multor persoane să nu se realizeze simultan, ci etapizat, parcurgând mai multe episoade. În acest caz, va fi prezentă o infracţiune unică (*subl. ne aparţine* ) prelungită de omor, având la bază intenţia unică (*subl. ne aparţine*) de omor a două sau mai multor persoane. Important este ca intenţia de omor a două sau mai multor persoane să se formeze fie până la omorul a primei victime, fie în procesul de realizare a acţiunii (inacţiunii) de omor a primei victime. Nu însă după aceasta. În caz contrar, cele săvârşite vor forma concursul dintre două sau mai multe infracţiuni de omor (*subl. ne aparţine*)".

În ultima propoziţie precitată, chiar autorii Hotărârii nr.11/2012 recunosc: concursul dintre două sau mai multe infracţiuni de omor poate exista doar atunci când intenţia de omor a două sau mai multor persoane se formează după realizarea acţiunii (inacţiunii) de omor a primei victime. Nu însă până la aceasta, nici în procesul de realizare a acţiunii (inacţiunii) de omor a primei victime.

Din aceasta rezultă că explicaţia în varianta modificată de la alineatul cinci din pct.5.6 al Hotărârii nr.11/2012 contravine în mod flagrant prevederii de la alin.(2) art.30 CP RM: „Infracţiunea prelungită se consumă din momentul săvârşirii ultimei acţiuni sau inacţiuni infracţionale". Or, din această explicaţie reiese că infracţiunea prevăzută la lit.g) alin.(2) art.145 CP RM (în cazul în care este o infracţiune prelungită) se consumă nu din din momentul săvârşirii ultimei acţiuni sau inacţiuni infracţionale, dar înainte de aceasta. Ceea ce nu poate fi acceptat. Or, ignorând voinţa legiuitorului, instanţa supremă ne sugerează că se substituie acestuia. Arogându-şi funcţia de creaţie legislativă prin adoptarea de norme „paralele", instanţa supremă sfidează principiul separaţiei puterilor în stat şi promovează nihilismul juridic.

Nu în ultimul rând, este de menţionat că soluţia de calificare, propusă în varianta modificată de la alineatul cinci din pct.5.6 al Hotărârii nr.11/2012, se bazează pe incriminarea obiectivă: se ia în considerare numai aspectul obiectiv al faptei săvârşite, făcându-se abstracţie de orientarea intenţiei făptuitorului. Atunci când făptuitorul îşi propune să lipsească de viaţă trei persoane, manifestând intenţie directă determinată vizavi de acest număr de victime, nu

putem afirma că îi era indiferent câte victime vor deceda: una, două sau trei. Faptul că legiuitorul utilizează din motive tehnico-juridice formularea generalizată „asupra a două sau mai multor persoane", nu înseamnă deloc că şi făptuitorul manifestă o intenţie generalizată.

Dacă intenţia este determinată (concretizată) referitor la numărul de victime, iar rezultatul infracţional este unul parţial, nu putem afirma că calificarea celor săvârşite trebuie făcută după regulile aplicabile unei infracţiuni săvârşite cu intenţie indeterminată (neconcretizată). Ceea ce ne propun autorii, a căror poziţie o criticăm, este să efectuăm calificarea în funcţie de rezultatul real survenit, ignorând aceea că făptuitorul manifestă o intenţie determinată (concretizată). Deci, de fapt, ne propun să admitem o excepţie lipsită de orice fundamentare. Înţelegem confuzia acestor autori, care, probabil, raţionează în felul următor: „făptuitorul doreşte să omoare, de exemplu, zece persoane; din cauze independente de voinţa lui, decedează nouă persoane. Şi oare, într-o asemenea situaţie, putem să calificăm fapta ca tentativă la omorul săvârşit asupra a două sau mai multor persoane?" Da, putem. Pentru că suntem în prezenţa necoincidenţei dintre rezultatul râvnit de făptuitor şi rezultatul care s-a produs efectiv. Pentru că s-a realizat doar în parte intenţia infracţională. Pentru că, indiferent de numărul de victime, latura subiectivă rămâne a fi unul din elementele constitutive, deci indispensabile, ale infracţiunii.

Aşadar, în situaţia analizată, numai atunci atestăm comiterea omorului săvârşit a două sau mai multor persoane în formă consumată, când făptuitorul a încercat să lipsească de viaţă trei sau mai multe persoane, dar au decedat numai două din trei persoane (sau trei din patru persoane, sau patru din cinci persoane etc.), stabilindu-se că făptuitorul a manifestat intenţie directă indeterminată. În opoziţie, răspunderea se aplică în conformitate cu art.27 şi lit.g) alin.(2) art.145 CP RM, în cazul în care făptuitorul a încercat să lipsească de viaţă trei sau mai multe persoane, dar au decedat numai două din trei persoane (sau trei din patru, sau patru din cinci etc.), stabilindu-se că făptuitorul a manifestat intenţie directă determinată.

În concluzie, *propunem abrogarea Hotărârii nr.1/2015 şi revenirea la varianta iniţială a explicaţiei de la alineatul cinci din pct.5.6 al Hotărârii nr.11/2012*.

***Referinţe:***


1. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție Pentru modificarea şi completarea Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracţiunile săvârşite prin omor (art.145-148 CP RM)", nr.11 din 24.12.2012. [Accesat 17.06.2015] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=201.
2. Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracţiunile săvârşite prin omor (art.145-148 CP RM)", nr.11 din 24.12.2012. [Accesat 17.06.2015] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=44.

# DEFINIREA NOȚIUNII DE PROSTITUȚIE ÎN DREPTUL PENAL: UNELE CONOTAȚII PRACTICE

*Sergiu BRÎNZA*

În ultimul timp, în practica de aplicare a legii penale, atestăm exemple de aplicare a art.220 „Proxenetismul" din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM), care ridică întrebări privind corectitudinea interpretării noțiunii de „prostituție". În unele dintre aceste cazuri, prostituție a fost considerată prestarea serviciilor de masaj erotic [1]. În alte situații, sub incidența noțiunii de prostituție a intrat prestarea de servicii sexuale *on-line* [2]. În opinia noastră, astfel de interpretări sunt prea largi, venind în contradicție cu una din regulile stabilite la alin.(2) art.3 CP RM. Potrivit acesteia, interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale este interzisă.

În mod regretabil, în dreptul penal al Republicii Moldova lipsește o interpretare oficială – legislativă sau judiciară – a noțiunii de prostituție. Nu există niciun act normativ și nicio hotărâre explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție în care să fie definită noțiunea analizată. Profitând de această lacună, unii practicieni încearcă să interpreteze cât mai larg noțiunea de prostituție, încălcând pe această cale principiul legalității.

De ce considerăm că nu reprezintă *prostituție:* prestarea serviciilor de masaj erotic; prestarea serviciilor sexuale *on-line*? Implicit, o asemenea concluzie rezultă chiar din textul legii penale: în alin.(1) art.165 CP RM este utilizată sintagma „exploatare sexuală comercială sau necomercială"; la lit.a) alin.(1) art.206 CP RM este folosită sintagma „exploatarea sexuală, comercială și necomercială, în prostituție sau în industria pornografică". Comparându-le, deducem că există activități sexuale (care presupun exploatare sau nu), altele decât prostituția și pornografia. După A.Tănase, astfel de activități sexuale (altele decât prostituția și pornografia) presupun „folosirea victimei pentru masajul erotic, în reprezentări striptease, în reprezentări erotice de alt gen implicând profitarea de sexualitatea victimei" [3]. În același făgaș, M.Ștefănoaia susține că noțiunile de prostituție și de pornografie nu epuizează întregul conținut al noțiunii „activități sexuale" [4].

Sprijinim aceste opinii: ele își au suportul în locuțiunea din art.2 al Legii privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 20.10.2005 [5]: „obligarea la practicarea prostituției (*subl. ne aparține*), la participarea la reprezentări pornografice (*subl. ne aparține*) în vederea producerii, difuzării și punerii în circulație a acestora pe orice cale, achiziționării, comercializării sau posedării de materiale pornografice, practicarea unor alte forme (*subl. ne aparține*) de exploatare sexuală".

Interpretarea prea largă a noțiunii „prostituție" ar lăsa fără conținut noțiunea „alte activități sexuale (altele decât prostituția și pornografia)" în

sensul la lit.a) alin.(1) art.206 CP RM şi al art.2 al Legii privind prevenirea şi combaterea traficului de fiinţe umane. De aceea, noţiunea de prostituţie trebuie deosebită atât de noţiunea „pornografie", cât şi de noţiunea „alte activităţi sexuale (altele decât prostituţia şi pornografia)". Dacă legiuitorul ar fi dorit, atunci ar fi recurs la sintagma „exploatare sexuală comercială sau necomercială" la lit.a) alin.(1) art.206 CP RM, fără a-i restrânge sfera de incidenţă. Întrucât nu a dorit aceasta, la lit.a) alin.(1) art.206 CP RM legiuitorul a restrâns sfera de incidenţă a sintagmei „exploatare sexuală comercială sau necomercială". Ignorarea acestui fapt ar echivala cu aplicarea prin analogie a legii penale, interzisă şi ea de alin.(2) art.3 CP RM.

Din considerentele expuse *supra,* nu putem aplica modelul de interpretare a noţiunii „prostituţie", prevăzut de alin.(2) art.19 al Convenţiei Consiliului Europei pentru protecţia copiilor împotriva exploatării sexuale şi a abuzurilor sexuale [6]: „În sensul prezentului articol, noţiunea „prostituţie infantilă" desemnează faptul de a folosi un copil pentru activităţi sexuale (*subl. ne aparţine*), atunci când se oferă sau se promit sume de bani sau orice altă formă de remuneraţie sau de răsplată, indiferent dacă această plată, promisiune sau răsplată se oferă copilului sau unei terţe persoane". În prezenţa unor neconcordanţe privind interpretarea noţiunii „prostituţie", prioritate trebuie să i se acorde prevederilor Codului penal al Republicii Moldova, nu Convenţiei în cauză. Cu această ocazie, accentuăm că art.19 al Convenţiei Consiliului Europei pentru protecţia copiilor împotriva exploatării sexuale şi a abuzurilor sexuale are ca obiect nu protecţia drepturilor fundamentale ale omului, ci recomandarea statelor părţi să incrimineze faptele referitoare la prostituţia infantilă. În aceste condiţii, este pe deplin respectată dispoziţia de la alin.(2) art.4 al Constituţiei [7]: „Dacă există neconcordanţe între pactele şi tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte şi legile ei interne, prioritate au reglementările internaţionale".

În consecinţă, prostituţie poate fi considerată doar fapta care îndeplineşte următoarele condiţii: 1) întreţinerea de acte sexuale cu diferite persoane care beneficiază de serviciile prostituatei; 2) procurarea mijloacelor de existenţă sau a principalelor mijloace de existenţă ca urmare a practicării de acte sexuale cu astfel de persoane. Esenţial este că prostituţia presupune întreţinerea de acte sexuale (raporturi sexuale, acte de homosexualitate sau de satisfacere a poftei sexuale în forme perverse) cu acele persoane care beneficiază de serviciile prostituatei. Prostituţia nu poate presupune prestarea serviciilor de masaj erotic. Or, de felul său, o asemenea activitate nu constituie un act sexual. Prostituţia nu poate presupune nici prestarea de servicii sexuale *on-line,* întrucât o astfel de activitate nu presupune întreţinerea de acte sexuale cu persoanele care beneficiază de serviciile

prostituatei. Ea poate presupune practicarea de acte sexuale cu sine însăşi (de exemplu, automasturbaţia) sau cu alte persoane care prestează servicii sexuale *on-line*. Însă, într-o asemenea ipoteză, nu vom fi în prezenţa prostituţiei. Astfel, în lipsa unei interpretări oficiale plauzibile a noţiunii de prostituţie, optăm pentru varianta de interpretare cea mai restrictivă.

În concluzie, art.220 CP RM nu poate fi aplicat în cazul îndemnului sau determinării la prestarea serviciilor de masaj erotic sau a serviciilor sexuale *on-line*, ori la înlesnirea prestării unor astfel de servicii, ori tragerea de foloase de pe urma prestării serviciilor de masaj erotic sau a serviciilor sexuale *on-line* de către o altă persoană. În cazul prestării serviciilor sexuale *on-line*, răspunderea poate fi aplicată pentru difuzarea produselor pornografice, în baza art.90 din Codul contravenţional. În ipoteza prestării serviciilor de masaj erotic, nu poate fi aplicată nici măcar răspunderea contravenţională. Ne referim la ipoteza când victimă este persoana adultă al cărei consimţământ nu este viciat.

Pentru prevenirea erorilor din practică examinate *supra*, propunem completarea capitolului XIII din partea generală a Codului penal cu articolul 134[14]: *„Prin prostituţie se înţelege întreţinerea de acte sexuale cu diferite persoane care beneficiază de serviciile prostituatei, aceasta procurându-şi, pe o asemenea cale, mijloace de existenţă sau principalele mijloace de existenţă”*.

***Referinţe:***


1. *Decizia Colegiului penal al Curţii de Apel Chişinău din 18.03.2015. Dosarul nr.1a-125/2015*. www.cac.justice.md; *Comunicat de presă. Femeie din capitală învinuită de proxenetism*. [Accesat 18.06.2015] Disponibil: http://www.procuratura.md/md/newslst/1211/1/6171/.
2. *Videochat la domiciliu, deconspirat de poliţişti*. [Accesat 18.06.2015] Disponibil: http://www.igp.gov.md/ro/content/videochat-la-domiciliu-deconspirat-de-politisti; *Reţea de „chat-sex-live-online”, demascată de Poliţie*. [Accesat 18.06.2015] Disponibil: http://www.igp.gov.md/ro/content/retea-de-chat-sex-live-online-demascata-de-politie; *Video-chat cu 19 fete, deconspirat de poliţie*. [Accesat 18.06.2015] Disponibil: http://www.igp.gov.md/ro/content/video-chat-cu-19-fete-deconspirat-de-politie.
3. TĂNASE, A. Latura subiectivă a infracţiunii de trafic de fiinţe umane (art.165 CP RM). În: *Revista Naţională de Drept,* 2011, nr.2, p.10-22.
4. ŞTEFĂNOAIA, M. Latura subiectivă a infracţiunilor privind traficul de persoane în dreptul comparat. În: *Revista Naţională de Drept,* 2012, nr.10, p.65-68.
5. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr.164-167.
6. *Convenţia Consiliului Europei pentru protecţia copiilor împotriva exploatării sexuale şi a abuzurilor sexuale*. [Accesat 18.06.2015] Disponibil: http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/PDF/Moldovan/201-Moldovan.pdf.
7. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1.

## CU PRIVIRE LA OPORTUNITATEA ADOPTĂRII art.1812 DIN CODUL PENAL

*Vitalie STATI*

La 09.04.2015 a fost adoptată Legea pentru modificarea şi completarea unor acte legislative [1]. Potrivit acestei legi, printre altele, Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM) a fost completat cu articolul 1812.

În cadrul acestuia – sub denumirea marginală de ,,finanţare ilegală a partidelor politice sau a campaniilor electorale, de încălcare a modului de gestionare a mijloacelor financiare ale partidelor politice sau ale fondurilor electorale" – sunt reunite cinci variante-tip de infracţiuni: falsificarea rapoartelor privind gestiunea financiară a partidelor politice şi/sau a rapoartelor privind finanţarea campaniilor electorale în intenţia de a substitui sau a ascunde identitatea donatorilor, volumul mijloacelor acumulate ori destinaţia sau volumul mijloacelor utilizate (alin.(1)); utilizarea de resurse administrative (bunuri publice), inclusiv favorizarea sau consimţirea la utilizarea ilegală a resurselor administrative (bunurilor publice) în campaniile electorale, dacă au fost cauzate daune în proporţii mari (alin.(2)); extorcarea sau obţinerea prin extorcare a donaţiilor pentru partidele politice şi/sau pentru fondurile electorale (alin.(3)); utilizarea contrar destinaţiei a alocaţiilor de la bugetul de stat pentru partidele politice sau a mijloacelor din fondul electoral, dacă aceasta a cauzat daune în proporţii mari (alin.(4)); acceptarea cu bună ştiinţă a finanţării partidului politic sau a concurentului electoral din partea unui grup criminal organizat sau a unei organizaţii (asociaţii) criminale (alin.(5)).

În acord cu aceeaşi lege, la art.189 CP RM, alineatul (2) a fost completat cu litera f) cu următorul cuprins: „f) împotriva donatorilor partidelor politice sau ai concurenţilor electorali".

Oportunitatea adoptării art.1812 CP RM rezultă din unele acte cu vocație internațională sau națională. Astfel, art.10 al Convenției ONU împotriva corupției [2] stabilește: „Ţinând seama de necesitatea luptei împotriva corupţiei, fiecare stat parte ia, conform principiilor fundamentale ale dreptului său intern, măsurile necesare pentru a spori transparenţa administraţiei sale publice, inclusiv în ceea ce priveşte organizarea, funcţionarea şi procesele decizionale, dacă este cazul. Aceste măsuri pot include, în special: a) adoptarea de proceduri sau de reglementări care să permită publicului obţinerea, dacă este cazul, a informaţiilor asupra organizării, funcţionării şi proceselor decizionale de administraţie publică, precum şi, ţinând seama de protecţia vieţii private şi a datelor personale, asupra deciziilor şi actelor juridice care îi privesc; b) simplificarea, dacă este cazul, a procedurilor administrative, în scopul de a facilita accesul publicului la autorităţile de decizie competente; c) publicarea informaţiilor, inclusiv a eventualelor rapoarte periodice, despre riscurile de

corupţie în cadrul administraţiei publice". La rândul său, la art.16 din Recomandarea Rec(2003)4 a Comitetului de Miniştri al Consiliului Europei pentru statele membre cu privire la regulile generale contra corupţiei în finanţarea partidelor politice şi a campaniilor electorale [3], se prevede: „Statele vor cere ca orice încălcare a regulilor cu privire la finanţarea partidelor politice şi a campaniilor electorale să fie sancţionată în mod efectiv, proporţional şi convingător". La pct.15 din Rezoluţia (97)24 a Comitetului de Miniştri al Consiliului Europei având ca obiect cele douăzeci de principii directorii pentru lupta împotriva corupţiei [4], printre principiile în cauză se numără următorul: „să încurajeze adoptarea, de către reprezentanţii aleşi, a codurilor de conduită şi să avantajeze reguli privind finanţarea partidelor politice şi campaniilor electorale care să descurajeze corupţia". În al doilea Raport de conformitate privind Republica Moldova din runda a treia de evaluare [5], Grupul de state contra corupţiei (GRECO) recomandă autorităților din țara noastră: „a face ca toate încălcările regulilor de finanţare generală a partidelor politice şi a campaniilor electorale să fie clar definite şi însoţite de sancţiuni eficiente, proporţionate şi descurajatoare". Nu în ultimul rând, art.12 al Legii cu privire la prevenirea şi combaterea corupţiei, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 25.04.2008 [6] prevede: „Prevenirea corupţiei în procesul politic şi procesul electoral se asigură prin: a) stabilirea unor reguli de activitate şi de control al partidelor politice în conformitate cu legislaţia în vigoare; b) excluderea posibilităţii de exercitare a unei influenţe necuvenite de către factorii interni şi externi, care impun interese de grup la luarea deciziilor; c) organizarea procesului electoral pe baza apărării principiilor democratice".

De asemenea, în doctrina penală sunt formulate argumente privind oportunitatea incriminării faptelor reunite sub denumirea marginală de finanţare ilegală a partidelor politice sau a campaniilor electorale, de încălcare a modului de gestionare a mijloacelor financiare ale partidelor politice sau ale fondurilor electorale: „Toți concurenții electorali trebuie să aibă șanse egale și să dispună de o singură sursă de finanțare – fondul electoral. Acesta trebuie să fie constituit în temeiuri legale" [7]; „Finanțarea ilegală a campaniilor electorale reprezintă una dintre cele mai periculoase forme de corupție electorală. Aceasta întrucât, în rezultatul acordării concurenților electorali a unui suport financiar neconform cu legea, scrutinul electoral este redus *de facto* la o tranzacție de vânzare-cumpărare a puterii" [8]; „În procesul de finanțare ilegală a campaniei electorale sunt atrase persoane care urmăresc să-și transfere potențialitățile către cei care vor putea să le protejeze eficient interesele. Persoana astfel aleasă urmărește să facă *lobby* pentru cei care l-au finanțat, mai puțin să-i reprezinte pe alegători" [9].

Nu este de prisos să invocăm și experiența altor state în vederea incriminării faptelor analizate. De exemplu, în Legea Regatului Unit al Marii Britanii și al

Irlandei de Nord cu privire la partide, alegeri şi referendum [10], se stabileşte răspunderea pentru 69 de infracţiuni legate de finanţarea ilegală a procesului electoral. Dispoziţii incriminatorii de factură similară atestăm în: art.L.52-8 şi L.113-1 din Codul electoral al Franţei [11]; art.1411 şi 1412 din Codul penal al Federaţiei Ruse [12]; art.1591 din Codul penal al Ucrainei [13] etc.

Pentru toate aceste considerente, se prezintă ca oportună adoptarea art.1812 CP RM.

***Referinţe:***


1. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2015, nr.93.
2. *United Nations Convention against Corruption.* [Accesat 15.06.2015] Disponibil: http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption/signing/Convention-e.pdf.
3. *Recommendation Rec(2003)4 of the Committee of Ministers to member states on common rules against corruption in the funding of political parties and electoral campaign.* [Accesat 15.06.2015] Disponibil: https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2183.
4. *Council of Europe Resolution (97)24 on the Twenty Guiding Principles for the Fight Against Corruption.* Accesat 15.06.2015] Disponibil: https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=593789.
5. *GRECO. Runda a treia de evaluare.* Al doilea Raport de conformitate privind Republica Moldova. [Accesat 15.06.2015] Disponibil: https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/2nd%20RC3/Greco%20RC3(205)3_Moldova_2ndRC_MD.pdf.
6. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2008, nr.103-105.
7. ФЕФИЛИН, С.В. Законодательное ограничение нарушений в сфере финансирования избирательных кампаний в России. В: *Ярославский педагогический вестник,* 2010, № 3, с.113-116.
8. ДАММ, И.А. *Коррупция в российском избирательном процессе: понятие и противодействие:* Автореферат дис… канд. юрид. наук. Красноярск, 2006, с.6.
9. ВИСТ, И.И. Нарушение порядка финансирования выборов: некоторые аспекты правоприменительной практики. В: *Вестник Омского университета,* 2012, № 2, i.241-244.
10. *Political Parties, Elections and Referendums Act 2000.* [Accesat 15.06.2015] Disponibil: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/41/contents
11. *Code électoral.* [Accesat 15.06.2015] Disponibil: http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070239
12. Уголовный кодекс Российской Федерации. В: *Собрание законодательства Российской Федерации,* 1996, № 25.
13. Кримінальний кодекс України. В: *Відомості Верховної Ради України,* 2001, № 25-26.

# ANALIZA UNEI ERORI ADMISE LA MODIFICAREA art.238 DIN CODUL PENAL PRIN LEGEA NR.180 DIN 2014

*Vitalie STATI*

La 21.07.2014, prin Hotărârea Guvernului privind angajarea răspunderii asupra proiectului de lege pentru modificarea şi completarea unor acte legislative nr.621 [1], a fost aprobat proiectul de lege pentru modificarea şi completarea unor acte legislative [2]. Ca rezultat al aprobării acestei hotărâri, prin Legea pentru modificarea şi completarea unor acte legislative din 25.07.2014 [3] (în continuare – Legea nr.180 din 2014), a fost supus modificărilor art.238 din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM). *Inter alia*, ca urmare a adoptării Legii nr.180 din 2014, sub incidenţa art.238 CP RM a intrat ipoteza de prezentare cu bună ştiinţă a unor informaţii false în scopul obţinerii despăgubirii/îndemnizaţiei de asigurare sau al majorării sumei acesteia, dacă prin aceasta au fost cauzate asigurătorului: daune în mărime mai mare sau egală cu 500 unităţi convenţionale (alin.(1)); daune în proporţii deosebit de mari (alin.(2)).

Este de menționat că, la baza remanierii legislative examinate, se află un proiect de lege inițiat de Comisia Națională a Pieței Financiare [2]. Potrivit acestuia, s-a urmărit completarea Codului penal cu articolul $238^1$. Dispozițiile acestui articol proiectat au avut următorul conținut: „Prezentarea cu bună-știință asigurătorului a unor informații false în scopul obținerii unei despăgubiri/îndemnizații de asigurare sau majorării proporției acesteia, dacă prin aceasta au fost cauzate daune în proporții în mari” (alin. (1)); „Aceeași acțiune care a cauzat asigurătorului daune în proporții deosebit de mari” (alin. (2)).

Considerăm greşită stabilirea în art.238 CP RM a răspunderii pentru prezentarea cu bună ştiinţă a unor informaţii false în scopul obţinerii despăgubirii/îndemnizaţiei de asigurare sau al majorării sumei acesteia, dacă prin aceasta au fost cauzate asigurătorului daune în mărime mai mare sau egală cu 500 unităţi convenţionale ori daune în proporţii deosebit de mari. Or, scopul infracţiunilor prevăzute la art.238 CP RM își are suportul în concepția, potrivit căreia făptuitorul urmărește să restituie, în cele din urmă, mijloacele bănești pe care le-a obținut de la victimă. Dacă însă făptuitorul urmărește să treacă aceste mijloace bănești în stăpânirea lui definitivă, cele săvârșite trebuie calificate nu conform art.238 CP RM, ci potrivit art.190 CP RM. Altfel spus, scopul folosinţei temporare (şi nu scopul de sustragere) este cel urmărit de subiectul infracţiunilor specificate la art.238 CP RM.

În cadrul unor studii anterioare, am prezentat suficiente argumente în sprijinul acestei afirmații [3]. Nu le vom reitera pe toate. Vom aminti doar că, în conformitate cu pct.2 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”,

nr.23 din 28.06.2004, „nu formează componenţa de sustragere faptele ilegale care sunt îndreptate nu spre însuşirea, ci spre folosinţa temporară a bunurilor. Folosinţa temporară a bunurilor o va aprecia instanţa, ţinând seama că făptuitorul nu urmăreşte scopul de cupiditate, deoarece nu doreşte să treacă bunurile în stăpânirea lui definitivă. În funcţie de circumstanţele cauzei, asemenea fapte pot fi calificate conform art.$192^1$, $192^2$, 196, 238 etc. din Codul penal" [4].

De asemenea, amintim că prototipul art.238 CP RM îl constituie art.259 „Dobândirea creditului prin înşelăciune" din proiectul Codului penal al Republicii Moldova [5]. Acest din urmă articol avea această dispoziţie: „Prezentarea cu bună-ştiinţă de către cetăţean, antreprenor, proprietar, creditor sau de către alt subiect economic, de informaţii false în scopul de a obţine credit sau majorarea proporţiei lui, ori obţinerea de credit în condiţii avantajoase, dacă aceste acţiuni au cauzat o daună în proporţii mari şi dacă lipsesc semnele delapidării" (*subl. ne aparţine*)." Dispoziţia dată nu se deosebeşte de dispoziţia în vigoare a art.238 CP RM, decât prin cercul subiecţilor infracţiunii corespunzătoare. Precizăm că, prin prisma legii penale în vigoare, formularea de încheiere din dispoziţia art.259 din proiectul Codului penal al Republicii Moldova – „dacă lipsesc semnele delapidării" – ar arăta în felul următor: „dacă lipsesc semnele sustragerii". Formulări similare există în art.$192^1$, $192^2$, 196 şi 275 CP RM.

Accentuăm că apariţia art.238 CP RM a constituit o necesitate dictată de proliferarea în practică a cazurilor când era cu neputinţă probarea prezenţei scopului de sustragere, în ipoteza în care erau prezentate informaţii false instituţiei financiare, acesteia fiindu-i cauzate daune materiale. Dezvoltarea relaţiilor economice de piaţă în Republica Moldova a condiţionat defalcarea din art.196 CP RM a unor norme speciale având scopul prioritar de apărare penală a acestor relaţii, nu a relaţiilor sociale cu privire la patrimoniu. Apariţia art.238 CP RM a fost condiţionată şi de aplicarea oarecum sporadică a art.196 CP RM, de gradul de elaborare deocamdată neevoluat al concepţiei de calificare a faptelor în baza art.196 CP RM. Toate acestea demonstrează că există un suficient *ratio legis* pentru apariţia în legea penală autohtonă a incriminării referitoare la dobândirea creditului prin înşelăciune.

Argumentele pe care le-am prezentat *supra* sunt valabile nu doar în ipoteza prezentării cu bună ştiinţă a unor informaţii false în scopul obţinerii unui credit sau împrumut, ori al majorării sumei acestora, ori al obţinerii unui credit sau împrumut în condiţii avantajoase. Luând în considerare contextul de incriminare comun, considerăm că aceste argumente sunt valabile în egală măsură în ipoteza prezentării cu bună ştiinţă a unor informaţii false în scopul obţinerii unei despăgubiri/îndemnizaţii de asigurare sau al majorării sumei acesteia.

În acelaşi timp, nu putem ignora faptul că, în realitatea obiectivă, ar fi cu neputinţă ca în această din urmă ipoteză scopul urmărit să fie cel de folosinţă

temporară. În realitatea obiectivă, cel, care prezintă cu bună ştiinţă informaţii false în vederea obţinerii unei despăgubiri/îndemnizaţii de asigurare sau al majorării sumei acesteia, urmărește să sustragă fie despăgubirea/îndemnizaţia de asigurare, fie diferența dintre suma majorată a acesteia și despăgubirea/îndemnizaţia de asigurare cuvenită făptuitorului. Însă ipoteza în cauză intră sub incidența art.190 CP RM. Această concluzie reiese pregnant dintr-un studiu efectuat de I.Botezatu [6].

Reiese că art.238 CP RM este inaplicabil în partea care se referă la ipoteza prezentării cu bună ştiinţă a unor informaţii false în scopul obţinerii unei despăgubiri/îndemnizaţii de asigurare sau al majorării sumei acesteia. Drept urmare, considerăm imperioasă modificarea dispoziției de la alin.(1) art.238 CP RM. Propunem ca această dispoziție să aibă următorul conținut: *„Prezentarea cu bună ştiinţă a unor informaţii false în scopul obţinerii unui credit sau împrumut, ori al majorării sumei acestora, ori al obţinerii unui credit sau împrumut în condiţii avantajoase, dacă prin aceasta au fost cauzate instituţiei financiare, organizaţiei financiare nebancare sau asociaţiei de economii şi împrumut daune în mărime mai mare sau egală cu 500 unităţi convenţionale”*.

***Referinţe:***


1. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2014, nr.206-208.
2. *Proiectul legii pentru modificarea şi completarea unor acte legislative (Legea instituţiilor financiare – art.3, 6, 10 ș.a.; Legea cu privire la gaj – art.8 ș.a.)*. [Accesat 14.06.2015] Disponibil: http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiecte-deactelegislative/tabid/61/LegislativId/2413/language/ro-RO/Default.aspx
3. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2014, nr.238-246.
4. *Legea pentru modificarea şi completarea unor acte legislative. Proiect*. [Accesat 14.06.2015] Disponibil: http://www.justice.gov.md/file/Centrul_de_armonizare_a_legislatiei/Baza_de_date/Materiale_2011/Acte/NPNAL_2011/PL_mod_CP_si_CC/PL_mod_CP_si_CC.pdf
5. STATI, V. elab. *Infracţiuni economice: Note de curs*. Chişinău: CEP USM, 2014, p.91-96; BRÎNZA, S., STATI, V. elab. *Tratat de drept penal. Partea specială.* Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p.57-71.
6. *Buletinul Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova*, 2004, nr.8, p.5-11.
7. *Codul penal al Republicii Moldova. Proiect*. Chişinău: Garuda-Art, 1999, p.109.
8. BOTEZATU, I. Escrocheria săvârşită în sfera de asigurări. În: Revista ştiinţifică a USM *Studia Universitatis.* Seria *Ştiinţe sociale,* 2007, nr.3, p.108-111.

# PROBLEME PRIVIND INCRIMINAREA ÎMBOGĂŢIRII ILICITE ÎN LEGEA PENALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

*Maria STRULEA*

În marea majoritate, statele nu acceptă să sancţioneze penal îmbogăţirea ilicită sau fără cauză, fie pentru că consideră inutilă în prezenţa altor instrumente cu care ele luptă contra corupţiei, fie pentru că există dificultăţi în concilierea acesteia cu principiul prezumţiei nevinovăţiei. Îmbogăţirea ilicită poate fi sancţionată prin câteva pârghii: fiscal sau penal, în dependenţă de sistemul de drept al statului. În Europa găsim incriminată îmbogăţirea ilicită în Ucraina, Lituania şi Franţa, în alte state, argumentul care nu permitea adoptarea unei legi incriminatoare, era că dispoziţia privind îmbogăţirea ilicită urmărea sancţionarea pentru a proteja un interes juridic nedefinit. Mai mult decât atât, Într-un stat de drept democratic, trebuie să se ţină cont de principiul dreptului constituţional potrivit căruia dreptul penal nu trebuie să servească decât la protejarea intereselor şi valorilor juridice care merită clar o protecţie penală. O categorie de infracţiuni pentru care o sentinţă de condamnare nu se întemeiază în mod imperios pe demonstrarea pozitivă a vinovăţiei interesatului şi poate fi obţinută sacrificând principiile prezumţiei nevinovăţiei, *in dubio pro reo* şi *nemo tenetur se ipsum accusare,* este contrar principiului prezumţiei de nevinovăţie [1, p.1].

Obiectivul urmărit prin incriminarea îmbogăţirii ilicite l-a constituit combaterea corupţiei. Însă, în scopul protecției drepturilor omului în cadrul unei infracțiuni de îmbogățire ilicită, este important de ținut cont de temeinicia (rațiunea) infracțiunii și proporționalitatea sancțiunii. Cele mai eficiente sancţiuni privind reprimarea actelor de corupţie se exprimă în lipsirea de profituri obţinute din infracţiuni, dar nu privaţiunea de libertate (art.330/2 CP prevăzând, pe lângă alternative, şi pedeapsa închisorii de la 3 la 7 ani la alin. (1) sau de la 7 la 15 ani pentru alin. (2)).

Formula articolului 330/2 CP este una dubioasă şi neclară în mai multe privinţe printre care:

● În virtutea principiului calităţii legii şi a clarităţii şi previzibilităţii acesteia, o normă juridico-penală trebuie să utilizeze termeni clari şi să nu ofere liberul arbitru subiecţilor ce trebuie să o aplice, or instanţa de judecată nu este legiuitor care să stabilească exact fapta incriminată. În acest sens, estimarea bunurilor ca fiind de o valoare care „depăşeşte substanţial" mijloacele dobândite de către subiectul infracţiunii, rămâne a fi vagă. Legiuitorul a reglementat clar în legea penală doar **proporţiile deosebit de mari, proporţiile mari, daune considerabile şi daune esenţiale** (art.126 CP RM). În acest sens, sunt de reiterat argumentele în favoarea unei *lex certa* penale statuate, de altfel, şi în jurisprudenţa constituţională naţională, după

care „[...] orice reglementare de drept penal trebuie să fie conformă cu principiile fundamentale ale dreptului penal şi cu exigenţele prealabile ale protecţiei drepturilor fundamentale, prin exactitate respectând principiul legalităţii […]. Formulele generale şi abstracte într-un caz concret pot afecta funcţionalitatea legii penale, aplicarea ei coerentă şi sistemică, ceea ce ar denatura principiul calităţii legii" [2, §76, 84].

● Una dintre condiţiile pentru care se dispune confiscarea extinsă, potrivit art. 106/1 CPRM, o constituie ca valoarea bunurilor asupra cărora ea se extinde să „*depăşească substanţial veniturile dobândite licit*". Totodată, obiectul material al componenţei de infracţiune de îmbogăţire ilicită de la art.330/2 CP RM reprezintă bunurile a căror valoare „*depăşeşte substanţial*" mijloacele dobândite pe căi legale. Drept urmare, aflarea în posesie a unor bunuri ce depăşesc substanţial veniturile licite trebuie să fie susceptibilă şi de confiscare extinsă, şi de pedeapsă penală potrivit legiuitorului. Deducem că prin incriminarea îmbogăţirii ilicite, deţinerea acestor bunuri se sancţionează cu pedeapsă penală, transformându-se astfel în infracţiune, dar nu măsură de siguranţă, or, în virtutea art. 98 CP „măsurile de siguranţă au drept scop înlăturarea unui pericol şi preîntâmpinarea săvârşirii faptelor prevăzute de legea penală". În cazul *Welch c. Marea Britanie*, CEDO a adoptat poziţia conform căreia confiscarea poate fi sau de natură preventive, fie de natură punitivă, această apreciere făcându-se ţinând cont de mai multe condiţii cumulative. Elementele care trebuie luate în considerare la atribuirea caracterului preventiv sau punitiv ar fi: dacă instanţa are libertatea de a stabili valoarea bunurilor confiscate; dacă măsura confiscării urmăreşte profiturile sau rezultatele; dacă legea prevede pedeapsa cu închisoarea [3, § 31]. Punctul de plecare al oricărei aprecieri privind existenţa unei pedepse constă în a determina dacă măsura în chestiune este impusă ca urmare a unei condamnări pentru o „infracţiune". În această privinţă, şi alte elemente pot fi considerate pertinente: natura şi scopul măsurii în cauză, calificarea sa conform dreptului intern, procedurile asociate adoptării şi executării sale, ca şi gravitatea acesteia. Dacă, dincolo de aparenţe, încercăm să discernem realitatea, independent de calificarea măsurii de confiscare, rămâne faptul că dl Welch a suferit un prejudiciu mai mare din cauza ordonanţei decât cel la care era expus în perioada săvârşirii infracţiunilor de care a fost găsit vinovat. Având în vedere combinaţia de elemente represive, ordonanţa de confiscare se traduce într-o veritabilă pedeapsă. În consecinţă, a existat încălcarea art. 7 § 1 al Convenţiei Europene a Drepturilor Omului [3, § 31].

Prin urmare, însuşi legiuitorul trebuie să se determine ce obiectiv urmăreşte în cazul îmbogăţirii ilicite: ***prevenirea*** (care operează ca şi măsură de siguranţă şi care se extinde faţă de bunurile provenite din o infracţiune primară aducătoare de profit, or, îmbogăţirea ilicită operează post factum,

după comiterea unei infracţiuni primare), sau ***pedepsirea*** cu stabilirea unei pedepse în sensul art. 61 CPRM.

● Diferenţele vădite şi dovezile certe, sau probele constatate (în limbajul legiuitorului potrivit art. 330/2 CP) trebuie să fie premise ale declanşării unui control privind o infracţiune aducătoare de profit ilegal, dar nu infracţiune prin sine însăşi. Înseşi prevederile pct.21 din preambulul Directivei 2014/42/UE din 3 aprilie 2014 privind îngheţarea şi confiscarea instrumentelor şi produselor infracţiunilor săvârşite în Uniunea Europeană prevede că „faptul că valoarea bunurilor unei persoane este disproporţionată faţă de venitul legal al acesteia s-ar putea înscrie între acele fapte care conduc instanţa la concluzia că bunurile provin din activităţi infracţionale".

● Problema componenţei de infracţiune de la art.330/2 CP constă în aceea că fiind o componenţă formală, ea solicită prezenţa a două elemente: calitatea subiectului activ (persoană cu funcţie de răspundere, persoană publică, persoană cu funcţie de demnitate publică) şi fapta de deţinere a unei averi excesiv disproporţionate. Legiuitorul a omis complet reglementarea expresă a vinovăţiei, or, în formula actuală, se pedepseşte nu un act de corupţie în sine, dar un subiect special pentru o faptă continuă de deţinere a unei averi nejustificate.

Infracţiunea de îmbogăţire ilicită poate fi comparată cu infracţiunea de dobândire sau comercializarea bunurilor despre care se ştie că au fost obţinute pe cale criminală (art.199 CP) sau spălarea banilor (art.243 CP) sub aspectul existenţei unui element comun, acestea fiind *delictum subsequenses*, necesar în ambele cazuri ca să existe o infracţiune prealabilă, predicată, o infracţiune anterioară care a servit drept sursă de venit ilicit. Din orice infracţiune aducătoare de profit, persoana, în mod firesc, urmează să deţină un bun, indiferent de expresia acestuia. Prin incriminarea îmbogăţirii ilicite, legiuitorul riscă să pedepsească dublu aceeaşi faptă, sancţionând însăşi ***epuizarea*** infracţiunilor primare, aducătoare de profit, ***consumarea*** acestora fiind sancţionată potrivit altor articole din Codul penal. Art.330/2 CP incriminează o infracţiune secundară, care de sine stătător nu poate fi invocată, în lipsa unei infracţiuni prealabile. Care atunci ar fi rostul art. 330/2 CP, atât timp cât pentru obţinerea veniturilor ilegale persoana se sancţionează potrivit altor articole din legea penală (realizând şi individualizarea pedepsei în dependenţă de proporţia bunurilor ilegal deţinute), iar instanţa de judecată îi aplică confiscarea extinsă, asigurând astfel şi funcţia represivă, pentru fapta comisă, şi funcţia preventivă, prin aplicarea măsurii de siguranţă, ale legii penale.

***Referinţe:***

1. Decizia Tribunalului constituţional al Portugaliei din 04.04.2012. [Accesat 26.06.2015] Disponibil: http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/precis/fra/eur/por/por-2012-1-008.

2. Hotărârea Curţii Constituţionale a Republicii Moldova nr. 14 din 27.05.2014 pentru controlul constituţionalităţii Art. II al Legii nr. 56 din 4 aprilie 2014 pentru completarea articolului 60 din Codul penal al Republicii Moldova.
3. Cauza Welch, c Regatului Unit, 1995.

## MANIPULAREA UNUI EVENIMENT ŞI PARIURILE ARANJATE: LOCUL art.242[1] ŞI 242[2] ÎN CADRUL PĂRŢII SPECIALE A CODULUI PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

*Gheorghe RENIŢĂ*

La 21.03.2013, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea Republicii Moldova pentru modificarea şi completarea unor acte legislative [1] (în continuare – Legea nr.38/2013). În urma acestui amendament, Codul penal a fost suplinit, *inter alia*, cu două articole noi: art.242[1] denumit „Manipularea unui eveniment" şi 242[2] al cărui *nomen iuris* este „Pariurile aranjate".

Dar, este oare îndreptăţită raportarea art.242[1] şi 242[2] CP RM la grupul infracţiunilor economice? Ne întrebăm, deoarece nu a existat unison în această privinţă. Considerăm că este justificată plasarea art.242[1] şi 242[2] în cap. X „Infracţiuni economice" a Codului penal. *Infra*, ne propunem să cimentăm teza pe care am lansat-o.

*Ab initio*, decelăm: criteriul de ordonare a infracţiunilor în partea specială a legii penale a ţării noastre îl reprezintă obiectul juridic generic, prin care se desemnează o sumă de relaţii sociale de aceeaşi natură, comună unui grup de infracţiuni.

În ipoteza infracţiunii prevăzute la art.242[1] CP RM, legiuitorul operează cu sintagmele „eveniment sportiv" şi „eveniment de pariat". În urma manipulării unor astfel de evenimente, se pot „culege" beneficii financiare fabuloase de către persoanele care aşteaptă un rezultat „cert". Din această perspectivă, V.Stati, în mod just, a etalat că sportul trebuie privit ca un sector economic important şi în plină ascensiune, care să contribuie într-o măsură importantă la creşterea economică. Evenimentele sportive sunt cele care oferă atuuri potenţiale pentru stimularea dezvoltării turismului şi a activităţilor recreative, pentru regenerarea urbană şi dezvoltarea rurală, pentru atragerea de investiţii şi pentru alte asemenea obiective cu valenţe economice. În legătură cu evenimentele sportive se desfăşoară următoarele activităţi economice: vânzarea drepturilor de imagine şi/sau a celor de difuzare; vânzarea produselor cu sigla clubului sportiv; ticketing; catering etc. Iar, cu referire la domeniul pariurilor, autorul citat a subliniat că acesta are o dimensiune economică chiar mai pronunţată, întrucât implică contarea pe o miză care dă dreptul participantului câştigător la o cotă din totalul sumelor mizate de cei care au pierdut, deci este axat prin excelenţă pe asigurarea unei surse de venituri.

Această opinie doctrinară își găsește și suport normativ. *In concreto*, în accepțiunea alin.(1) art.17 al Legii Republicii Moldova cu privire la cultura fizică și sport, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 25.03.1999 [3]: „Sportul profesionist reprezintă o activitate sportiv-comercială, cu o eficienţă economică şi valoare informaţional-distractivă înaltă a acţiunilor sportive".

Sintetic spus, rezultă că, prin comiterea infracțiunii de manipulare a unui eveniment se lezează anume relațiile sociale economice (*obiectul juridic generic*).

Sub acest aspect, nu poate fi făcută abstracție nici de concepțiile în această materie din legislațiile altor state. În legislaţia penală a Armeniei, Federaţiei Ruse, Georgiei, Republicii Belarus, a Republicii Kazahstan, Spaniei etc., normele corespondente cu art.$242^1$ CP RM sunt ancorate tocmai în capitolele consacrate infracţiunilor economice. Astfel, considerăm salutabilă și întemeiată adoptarea acestui model de către legiuitorul moldovean.

După această desluşire, reliefăm că *obiectul juridic special* al infracțiunii inserate la art.$242^1$ CP RM rezidă în relaţiile sociale cu privire la integritatea şi imprevizibilitatea evenimentului sportiv sau a evenimentului de pariat în legătură cu care se desfăşoară o activitate economică.

Fără a întrerupe firul logic, notăm că obiectul juridic special al infracţiunii de manipulare a unui eveniment poate avea şi un caracter multiplu. Aserțiunea ne este acreditată de însuși textul incriminator cuprins la art.$242^1$ CP RM, din care transpare că influenţarea unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat să întreprindă acţiuni care ar produce un efect viciat asupra evenimentului respectiv poate presupune: aplicarea violenţei; amenințare; înşelăciune; distrugerea sau deteriorarea bunurilor etc. Pe cale de consecință, infracţiunea de manipulare a unui eveniment poate aduce atingere în plan secundar relaţiilor sociale cu privire la: integritatea corporală a persoanei; sănătatea persoanei, libertatea psihică a persoanei; libertatea manifestării de voinţă a persoanei; substanţa, integritatea şi potenţialul de utilizare a bunurilor etc. Faptul că, în mod adiacent, se pot periclita şi alte relaţii, nu este de natură a schimba optica legiuitorului. În acest făgaş, decretăm că, determinant pentru aşezarea infracţiunii în partea specială a Codului penal este obiectul juridic principal care se pretează obiectului juridic generic.

Schimbând vectorul investigației, punctăm că, în multe state, activitatea de acceptare a pariurilor este subordonată unor reglementări imperative şi, în esență, este percepută ca o activitate de întreprinzător onestă. În Republica Moldova, jocurile și pariurile sunt guvernate, în principal, de stipulațiunile art.1375-1377 Cod civil; Legii cu privire la jocurile de noroc, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 18.02.1999 [4]; și Legii privind

licenţierea unor genuri de activitate, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 30.07.2001 [5].

Din interpretarea sistemică a unor prevederi din actele normative ilustrate *supra*, se degajă concluzia că activitatea de pariere este o activitate de întreprinzător supusă licenţierii.

Aşa fiind, profilăm că, în conjunctura infracţiunii prevăzute la art.$242^2$ CP RM, tocmai relaţiile sociale cu privire la activitatea de întreprinzător sunt cele afectate în urma săvârşirii acesteia. *Per a contrario*, s-a difuzat temeinic alegaţia: „dacă dispoziţia art.$242^2$ CP RM ar presupune ipoteza desfăşurării în condiţii de ilegalitate a activităţii de organizare a pariurilor, ar fi imposibil de stabilit valorile şi relaţiile sociale apărate de articolul în cauză" [6].

Într-adevăr, desfăşurarea ilegală a pariurilor se circumscrie, după caz, art.241 CP RM sau art.263 al Codului contravenţional.

Accentuăm că relaţiile sociale cu privire la activitatea de întreprinzător constituie *obiectul juridic de subgrup* – categorie intermediară între obiectul juridic generic şi obiectul juridic special. Astfel, deducem că, şi în cazul infracţiunii prevăzute la art.$242^2$ CP RM, *obiectul juridic generic* îl constituie relaţiile sociale cu privire la economia naţională (*alias* relaţiile sociale economice).

După această notă de limpezire, nuanţăm că *obiectul juridic special* al infracţiunii specificate la art.$242^2$ CP RM îl înglobează relaţiile sociale cu privire la practicarea activităţii de întreprinzător cu respectarea regulilor de desfăşurare a unui pariu. Concluzia ne este nutrită prin prisma art.6 „Regulile de desfăşurare a jocurilor de noroc" al Legii cu privire la jocurile de noroc.

În alt registru, este de remarcat că la etapa „de gestaţie" a Legii nr.38/2013 s-a promovat concepţia de a completa partea specială a Codului penal după cap. XVIII „Infracţiuni militare" cu un nou capitol cu numărul XIX intitulat „Fraude în domeniul sportului", cu următoarele componenţe de infracţiuni: art.394 „Fraudarea meciurilor", art.395 „Traficul de influenţă în sport" şi art.396 „Organizarea ilegală a pariurilor sportive" [7]. Cel mai probabil, această concepţie este inspirată din Codul penal al Bulgariei. Însă această propunere s-a dovedit a fi infrunctuoasă şi a antamat calea criticilor. În final, a fost repudiată. În ce ne priveşte, înclinăm a crede că nu este oportună dilatarea artificială a părţii speciale a legii penale. Or, infracţiunile statuate la art.$242^1$ şi $242^2$ CP RM aduc atingere activităţii de întreprinzător care reprezintă nucleul activităţii economice, precum şi cea mai eficientă cale în dezvoltarea economiei de piaţă.

În definitiv, efectuând o radiografiere a celor creionate *supra*, putem conchide că locul firesc al art.$242^1$ şi $242^2$ în cadrul părţii speciale a Codului penal al Republicii Moldova este în cap.X „Infracţiuni economice".

***Referinţe:***

1. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.75-81.

2. STATI, V. *Infraţiuni economice: Note de curs*. Chişinău: CEP USM, 2014, p.169-170.
3. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1999, nr.83-86.
4. *Ibidem*, 2001, nr.108.
5. *Ibidem.*
6. БРЫНЗА, С.М., СТАТИ, В.А. Об обоснованности некоторых нововведений в главе X «Экономические преступления» Особенной части УК Республики Молдова. В: *Уголовное право в эпоху финансово-экономических перемен.* Материалы IX Российского Конгресса уголовного права (29 мая-30 мая 2014 г.). Москва: Юрлитинформ, 2014, с. 637-642.
7. *Proiectul legii pentru modificarea şi completarea Codului penal nr.985-XV din 18.04.2002*. [Accesat 25.06.2015] Diponibil: http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/1230/Default.aspx.

## LATURA OBIECTIVĂ A INFRACȚIUNILOR PREVĂZUTE LA art.330$^2$ CP RM: DIFICULTĂȚI DE INTERPRETARE

*Gheorghe RENIȚĂ*

Stabilirea condițiilor, cerute de norma de incriminare pentru existența actului de conduită infracțională, constituie o condiție esențială pentru aplicarea răspunderii penale. Așa fiind, infra, vom analiza problematica laturii obiective a infracțiunilor inserate la art.330$^2$ „Îmbogățirea ilicită” din Codul penal. Acestea au suplinit arsenalul instrumentelor de luptă împotriva corupției în sectorul public, în urma adoptării la 23.12.2013 de către Parlamentul Republicii Moldova a Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative [1] (în continuare – Legea nr.326/2013).

*Ab initio,* consemnăm că stuctura endogenă a laturii obiective a infracțiunilor, prevăzute la art.330$^2$ CP RM, nu diferă. În esență, calitatea specială a subiectului este ceea ce le disociază. *In concreto*, infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.330$^2$ CP RM este comisă de către o persoană cu funcţie de răspundere sau de către o persoană publică (abordare susceptibilă de critică, întrucât era îndestulătoare folosirea doar a formulei de „persoană publică”). În opoziție, infracțiunea specificată la alin.(2) art.330$^2$ CP RM este săvârșită de către o persoană cu funcţie de demnitate publică.

După această notă de limpezire, decelăm: latura obiectivă a îmbogățirii ilicite (art.330$^2$ CP RM) rezidă în fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea de deținere a bunurilor în cazul în care valoarea acestora depășește substanțial mijloacele dobândite și s-a constatat, în baza probelor, că acestea nu aveau cum să fie obținute licit.

În general, în procesul de formulare a conţinutului infracţiunii de îmbogăţire ilicită, legiuitorul a avut posibilitatea de a oscila între două abordări diferite. Acesta putea defini conduita interzisă ca omisiune sau ca acţiune.

Prezența în textul art.330$^2$ CP RM a substantivului feminin nearticulat – „deținere” – ce provine de la verbul tranzitiv – „deține” – acreditează conclu-

zia că s-a îmbrățișat concepția de conduită interzisă ca acțiune. Totuși, trebuie de notat că, în proiectul inițial [2], care a stat la baza adoptării legii enunțate supra (Legea nr.326/2013), alin.(1), art.$330^2$ CP RM, avea următorul conținut: „Fapta intenţionată a unei persoane publice care a dus la îmbogăţirea ilicită a acesteia, prin mărirea substanţială a patrimoniului care depăşeşte veniturile lui legale". În legătură cu această expunere, Centrul Național Anticorupție, în Tabelul obiecțiilor și propunerilor la proiectul care stă la adoptarea Legii nr.326/2013, a sugerat: „Pentru a evita inaplicabilitatea componenței de infracțiune propuse, recomandăm autorului (se are în vedere autorul proiectului – *n.a.)* să reformuleze prevederea de la alin.(1) astfel încât să se pună accentul nu pe fapta intenționată care a generat careva bunuri, ci pe deținerea (subl. ne aparține) unui patrimoniu care este disproporționat în raport cu veniturile legale ale persoanei" [3]. Probabil, din aceste motive, în varianta definitivă, s-a optat pentru cuvântul „deținere" în vederea desemnării faptei prejudiciabile a îmbogățirii ilicite. Pe de altă parte, nu poate fi acceptată și necesită a fi repudiată ca deținerea să se realizeze în privința patrimoniului (așa cum s-a proiectat). Or, din amalgamul art.284 Cod civil, reiese că patrimoniul înglobează atât o componentă activă, cât și una pasivă. De aceea, ar fi cu totul deplasat să spunem că, vom atesta infracțiunea de îmbogățire ilicită în ipoteza deținerii unor datorii exigibile care sunt disproporționate în raport cu veniturile legale ale persoanei. Pe cale de consecință, salutăm schimbarea paradigmei, prin ostracizarea termenului de „patrimoniu".

După această digresiune absolut necesară, conturăm că, *ad literam*, „a deține" semnifică a avea în stăpânire sau în păstrare un bun material; a dispune de..., a poseda, a avea [4]. În acest făgaș, ancorăm problema dacă în sensul art.$330^2$ CP RM noțiunile „a deține" și „a poseda" sunt echipolente. Profilăm un răspuns negativ. Deoarece, din interpretarea sistemică, se degajă o altă concluzie, și anume: ele (noțiunile „a deține" și „a poseda") nu exprimă în forme diferite același conținut. Decretăm că posesia cârmuită de art.303-314 Cod civil reprezintă o stare de fapt și un atribut al dreptului de proprietate, care se bucură de protecție juridică. *Per a contrario*, deținerea în contextul art.$330^2$ CP RM se realizează ca urmare a săvârșirii unor fapte generatoare de venituri ilicite, cum ar fi corupere pasivă, traficul de influență, delapidarea averii străine cu folosirea situației de serviciu etc. Considerăm că s-a ocolit termenul „posesie" pentru ilustrarea laturii obiective a îmbogățirii ilicite, pentru a nu antama calea criticilor și pentru a nu strecura confuzii.

În efortul de tălmăcire a faptei prejudiciabile a îmbogățirii ilicite, în doctrina juridică [5], s-a etalat just că prin „deținere" se înțelege păstrarea acestor bunuri – în mod ascuns sau deschis – în sfera de stăpânire a făptuitorului (pe contul bancar, în caseta de valori închiriată la o bancă, asupra făptuitorului, în locuință sau în altă încăpere aparținând acestuia, la

locul de muncă al făptuitorului, pe terenul din preajma casei acestuia, în ascunzătoare etc.).

Fără a întrerupe firul logic, punctăm că legiuitorul nu a stipulat titlul cu care se deţin aceste bunuri. Cu toate acestea, este de remarcat că, în procesul dezbaterilor pentru adoptarea art.330[2] CP RM s-a pledat ca deţinerea bunurilor să fie cu titlu de proprietate „pentru a nu permite cuiva să abuzeze doar de o simplă sintagmă" [6]. Această propunere s-a dovedit a fi infructuoasă, fiindcă, în final, nu a fost recepţionată. Considerăm că raţiunea legiuitorului de a evita folosirea noţiunii „proprietate" constă în aceea de a nu „încătuşa" operabilitatea dispoziţiei art.330[2] CP RM, întrucât persistă o serie de remedii juridice pentru a ascunde proprietatea. Din această optică, oglindim următoarea dilemă: dacă bunurile ce constituie obiectul material sau imaterial al infracţiunilor cuprinse la art.330[2] CP RM sunt deţinute prin intermediul unor „oameni de paie", şi proprietatea este „deghizată" cu ajutorul unor acte juridice fictive sau simulate, înseamnă oare că este necesară, mai întâi de toate, exercitarea unei acţiuni în nulitate în temeiul art.221 Cod civil? Răspunsul este negativ. Concluzia ne este cimentată de însuşi textul incriminator statuat la art.330[2] CP RM, din care transpare că, pentru a fi în prezenţa îmbogăţirii ilicite, bunurile, care constituie obiectul material sau imaterial a infracţiunii, sunt deţinute personal sau prin intermediul unui terţ.

Sub acest aspect, nuanţăm că, în ipoteza, în care bunurile sunt deţinute de un terţ, acesta va avea calitate de complice la îmbogăţirea ilicită, numai atunci când respectivul terţ şi-a depus aportul – cu intenţie şi în urma înţelegerii prealabile cu autorul infracţiunii – la comiterea ei.

În altă ordine de idei, din dispoziţia art.330[2] CP RM rezultă că, pentru a se dovedi comiterea îmbogăţirii ilicite, iniţial trebuie să fie probată săvârşirea faptei generatoare de venituri ilicite. Dezvoltând ideea, subliniem că cel care comite infracţiunea de îmbogăţire ilicită trebuie să răspundă şi pentru infracţiunea predicat (principală), pe care a comis-o anterior. Însă aceasta sfidează principiul neadmiterii sancţionării duble a aceleaşi fapte (*non bis in idem*). Din aceste motive, autorii S. Brînza şi V. Stati, temeinic au alegat: „(...) faptele reunite sub denumirea marginală de îmbogăţire ilicită pot să nu aibă o fizionomie distinctă şi pot fi privite doar ca realizare a scopului faptei generatoare de venituri ilicite" [7]. Cu regret, acest aspect nu a fost elucidat în Hotărârea Curţii Constituţionale nr.6 din 16.04.2015 privind controlul constituţionalităţii unor prevederi din Codul penal şi Codul de procedură penală (confiscarea extinsă şi îmbogăţirea ilicită) (Sesizarea nr.60a/2014) [8].

În încheierea analizei laturii obiective a infracţiunilor specificate la art.330[2] CP RM, creionăm că acestea sunt infracţiuni formale. Ele se consideră consumate din momentul deţinerii bunurilor în cazul în care valoarea acestora depăşeşte substanţial mijloacele dobândite şi s-a constatat, în baza probelor, că acestea nu aveau cum să fie obţinute licit.

***Referinţe:***
1. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2014, nr.47-48.
2. *Proiect de Lege pentru modificarea şi completarea unor acte legislative*. [Accesat 25.06.2015] Disponibil: http://www.justice.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=192.
3. Tabelul obiecţiilor şi propunerilor la proiectul legii pentru modificare şi completarea unor acte legislative. [Accesat 25.06.2015] Disponibil: http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/1987/language/ro-RO/Default.aspx.
4. *Dicţionarul explicativ al limbii române* / Cond. lucrării: COTEANU I., SECHE L., SECHE M. Ed. a II-a, revăzută. Bucureşti: Univers Enciclopedic Gold, 2012, p.304.
5. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială.* Vol.II. Chişinău: Tipografia Centrală, 2015, p.925.
6. Stenograma şedinţei plenare a Parlamentului Republicii Moldova din 14.11.2013. [Accesat 25.06.2015] Disponibil: http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/1987/language/ro-RO/Default.aspx.
7. BRÎNZA, S., STATI, V. *Op. cit.,* p.925.
8. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2015, nr.115-123.

## CONŢINUTUL ŞI ÎNTINDEREA „INTERESULUI PUBLIC” ÎN CONTEXTUL INFRACŢIUNILOR PREVĂZUTE LA art.327-329 CP RM

*Adriana EŞANU*

Considerând din textele de lege prevăzute la art.327-329 CP RM, interesul public, alături de interesul particular (interese ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice), este cel care suportă rezultatul vătămător, constând în „daune în proporţii considerabile” (art.327, art.328 CP RM) sau în „daune în proporţii mari” (art.329 CP RM). Cu toate că interesul public este utilizat în mai multe norme juridico-penale, de exemplu: art.36 alin.(2), art.38 alin.(2), art.335 alin.(1), art.352 alin.(1), art.361 alin.(2) lit.d), art.$362^1$ alin.(3) lit.b) CP RM, desemnând fie obiectul juridic al atacului (în cazul legitimei apărări), fie obiectul acţiunii de salvare (în cazul stării de extremă necesitate) ori chiar obiectul urmării prejudiciabile, legiuitorul a omis să definească în legea penală conceptul în discuţie. Această omisiune însă nu constituie o neglijenţă a legiuitorului, dar rezultatul fluidităţii care guvernează diversitatea socială. Considerăm că tocmai natura juridică a interesului public marcată de pluralitatea de interese dominante în societate, privite dintr-o perspectivă reală, dar şi flexibilitatea raportului dintre interesul general şi interesul particular, bazat pe conjunctura politică, economică, socială etc., exclud ideea insuficienţei preciziei incriminării, astfel încât operarea în acest caz cu un conţinut generalitate, nu este de natură a încălca previzibilitatea legii penale. În vederea justificării acestei alegaţii, vom apela la jurisprudenţa Curţii

Europene. Astfel de exemplu, în cauza *Dragotoniu şi Militaru-Pidhorni contra României* [1, §36], Curtea a semnalat că tocmai din cauza principiului generalităţii legilor, conţinutul acestora nu poate prezenta o precizie absolută. Una din tehnicile-tip de reglementare constă în recurgerea mai degrabă la categorii generale decât la liste exhaustive. Astfel, numeroase legi se folosesc prin forţa lucrurilor de formule mai mult sau mai puţin vagi, pentru a evita o rigiditate excesivă şi pentru a se putea adapta schimbărilor de situaţie. Interpretarea şi aplicarea acestor texte depind de practică.

În aceeaşi ordine de idei, nu putem face abstracţie nici de cauzele *Zvolský şi Zvolská contra Republicii Cehe* [2, §67] şi *Jahn şi alţii contra Germaniei* [3, §91], în urma examinării cărora, Curtea a notat că noţiunea de interes public este, prin natura sa, extinsă (*subl. ne aparţine*), iar autorităţile naţionale sunt, în principiu, mai bine plasate decât judecătorul internaţional pentru a determina ceea ce reprezintă „interesul public". În mecanismul de protecţie creat prin Convenţie, statele trebuie să fie, prin urmare, primele care să se pronunţe cu privire la existenţa unei probleme de interes general. În consecinţă, ele dispun de o anumită marjă de apreciere, ca şi în alte domenii care extind garanţiile Convenţiei. Astfel privite lucrurile, în lipsa unei interpretări legalmente consacrate a „interesului public", considerăm că anume instanţele de judecată sunt cele care trebuie să determine în fiecare caz concret, având la bază un fond rezonabil, dacă a fost sau nu prejudiciat un interes public. Dacă instanţele vor omite să indice fondul rezonabil care a fost luat în calcul pentru a considera valoarea lezată drept interes public, incontestabil că vom fi în prezenţa unei condamnări arbitrare. Totuşi, în vederea evitării interpretării neunitare a conţinutului interesului public, se impune adoptarea unui instrumentar special explicativ adresat tuturor instanţelor judecătoreşti din Republica Moldova, care le-ar orienta asupra perceperii semnificaţiei, întinderii, rezonabilităţii includerii unor valori în configuraţia interesului public. Iată de ce, actualmente, este mai mult decât necesar vitală adoptarea de către Plenul Curţii Supreme de Justiţie a unei hotărâri explicative cu privire la aplicarea legislaţiei referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depăşirea atribuţiilor de serviciu, precum şi neglijenţă în serviciu, care *inter alia*, ar oferi interpretarea conceptului „interesul public".

În cele ce urmează, vom încerca, la nivel teoretic, să determinăm conţinutul conceptului „interes public", concept care trebuie să recunoaştem, implică coordonate complexe. De remarcat că doctrina penală este puţin preocupată de definirea noţiunii care face obiectul cercetării noastre, iar definiţiile existente nu abordează un punct de vedere comun cu privire la întinderea „interesului public". Astfel, în timp ce unii autori consideră că din sfera noţiunii de „interes public" fac parte siguranţa statului, proprietatea

publică, activitatea organelor şi instituţiilor de stat, ordinea publică şi alte valori asemănătoare [4, p.304], alţi autori înţeleg prin interes public o stare, o activitate care vizează o instituţie publică şi buna ei funcţionare [5, p.74]. Nu putem să nu remarcăm că, viziunile prezentate reproduc într-o anumită măsură definiţia „interesului public" pe care o regăsim în art.2 al Legii contenciosului administartiv, nr.793 din 10.02.2000 [6], potrivit căreia interesul public semnifică interesul apărat prin normele care reglementează organizarea şi funcţionarea instituţiilor publice şi a altor persoane de drept public. Considerăm că interpretarea interesului public, în contextul normelor de incriminare prevăzute la art.327-329 CP RM, nu poate fi redusă la definiţia legală dată în Legea contenciosului administrativ, nr.793 din 10.02.2000. Aceasta deoarece legea consemnată nu constituie un act extrapenal de referinţă pentru infracţiunile prevăzute la art.327-329 CP RM. *De facto*, întinderea sferei de incidenţă a interesului public este cu mult mai vast. Astfel, luând în calcul faptul că conflictul de interese reprezintă o varietate a abuzului de putere sau abuzului de serviciu, nu vom putea face abstracţie de prevederea de la art.2 al Legii cu privire la conflictul de interese, nr.16 din 15.02.2008 [7], potrivit căreia interesul public vizează interesul general al societăţii ca persoanele care deţin funcţii publice să ia, în îndeplinirea atribuţiilor lor de serviciu, decizii imparţiale şi legitime.

Într-adevăr, ordinea de îndeplinire corectă şi justă a atribuţiilor autorităţilor publice ţine în exclusivitate de sfera interesului public (*res publicus*). Totuşi, aceasta reprezintă doar una dintre faţetele interesului public, deoarece, pe de o parte, abuzul de putere sau abuzul de serviciu nu se reduce doar la ipoteza conflictului de interese, iar pe de altă parte, interesul public urmează a fi interpretat şi în cazul excesului de putere sau depăşirii atribuţiilor de serviciu (art.328 CP), precum şi în cazul neglijenţei în serviciu (art.329 CP RM). Luând în calcul cele consemnate s*upra*, considerăm că în sensul art.327-329 CP RM, „interesul public" reprezintă interesul general al societăţii care vizează întreaga ordine de drept, în special democraţia constituţională, siguranţa naţională, integritatea teritorială, securitatea publică şi ordinea publică, apărarea acestora şi prevenirea săvârşirii infracţiunilor, protejarea sănătăţii şi a moralei publice, garantarea autorităţii şi a imparţialităţii puterilor în stat, satisfacerea nevoilor comunitare prin realizarea competenţei autorităţilor publice, reflectând o necesitate socială ce impune instituirea de activităţi de servicii de utilitate colectivă prin mijloace de drept administrativ, în organizarea unor servicii la nivel statal, răspunzând unor nevoi comunitare sau uzului public, în serviciul statului şi al societăţii civile. Pe lângă definiţia reprodusă, pe care o sugerăm Curţii Supreme de Justiţie să o preia la adoptarea unei hotărâri explicative în materie, propunem suplimentar relevarea următoarei explicaţii: în cazul examinării cauzelor cu

imputarea de către acuzator a lezării interesului public, întâi de toate instanţele de judecată trebuie să se expună asupra conţinutului şi naturii acestui interes, motivând de ce anume interesul lezat este unul general, nu însă particular (privat), după care vor statua şi asupra incidenţei caracterului considerabil al daunei cauzate acestuia.

***Referinţe:***


1. *Cauza Dragotoniu şi Militaru-Pidhorni contra României.* CEDH, 24.05.2007. [Accesat 06.06.2015] Disponibil: http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-122714.
2. *Case of Zvolský and Zvolská versus The Czech Republic.* CEDH, 12.11.2002. [Accesat 08.06.2015] Disponibil: http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i= 001-60749.
3. *Case of Jahn and others versus Germany.* CEDH, 30.06.2005. [Accesat 08.06.2015] Disponibil: http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-69560.
4. BOTNARU, S., ŞAVGA, A., ş.a. *Drept penal. Partea generală.* Vol.I. Chişinău: Cartier juridic, 2006. 624 p.
5. BARBĂNEAGRĂ, A., BERLIBA, V., GURSCHI, C. ş.a. *Codul penal comentat şi adnotat.* Chişinău: Cartier juridic, 2005. 656 p.
6. Legea contenciosului administrativ, nr.793 din 10.02.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2006. Ediţie specială.
7. Legea cu privire la conflictul de interese nr.16 din 15.02.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr.72-75.


## DELIMITAREA INFRACŢIUNII DE HULIGANISM (art.287 CP RM) DE INFRACŢIUNEA DE VANDALISM (art.288 CP RM)

*Victor SÎRBU*

O analiză minuţioasă a dispoziţiilor incriminatorii prevăzute la art.287 şi art.288 CP RM, ne permite să constatăm multiplele similitudini care definesc atât profilul infracţional al huliganismului, cât şi cel al vandalismului. În primul rând, ambele infracţiuni atentează asupra ordinii publice, presupunând o activitate care se manifestă prin distrugere sau degradare de bunuri, săvârşite în public, însă nu neapărat într-un loc public. Dacă în cazul vandalismului, distrugerea (alias nimicirea bunurilor în transportul public sau în alte locuri publice) sau degradarea bunurilor (alias pângărirea edificiilor sau a altor încăperi) constituie activităţi infracţionale explicite, atunci în cazul huliganismului, aceste activităţi sunt implicite (deductibile). Aceasta deoarece, una dintre modalităţile normative ale faptei prejudiciabile prevăzute la art.287 CP RM rezidă în comiterea de acţiuni care, prin conţinutul lor, se deosebesc prin obrăznicie deosebită. Astfel, în acord cu pct.3 al Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism”, nr.4 din 19.06.2006 [1], prin obrăznicie deosebită se înţeleg acţiunile de încălcare grosolană a

ordinii publice însoţite de acte de violenţă asupra persoanei, de distrugere şi degradare a bunurilor proprietarului (*subl. ne aparţine*). În legătură cu aceste similitudini, autorul rus M.F. Musaelean relevă că infracţiunile luate în vizor se deosebesc prin aceea că în cazul vandalismului se încalcă nu numai ordinea publică, dar se cauzează şi prejudicii patrimoniului pe calea pângăririi edificiilor sau a altor încăperi, a nimicirii bunurilor în transportul public sau în alte locuri publice. Pe lângă aceasta, în calitate de semn obligatoriu al huliganismului apare, printre altele, motivul huliganic [2, p.529]. Nu putem să nu remarcăm că prima demarcaţie pe care o face autorul este o preluare fidelă a interpretării cauzale ce o conţine pct.15 al Hotărârii Plenului Judecătoriei Supreme a Federaţiei Ruse „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la huliganism şi la alte infracţiuni săvârşite din motive huliganice", nr.45 din 15.11.2007 [3]. Cât priveşte cea de-a doua delimitare, apare ca firească întrebarea: Oare motivul huliganic nu este comun şi vandalismului? Se pare că răspunsul la această întrebare nu este unanim; or, distingem trei opinii în raport cu întrebarea ridicată: în timp ce unii autori consideră că motivul huliganic constituie semn obligatoriu al laturii subiective a vandalismului [4, p.360; 5, p.707], alţii consideră că motivul huliganic nu are relevanţă la încadrarea infracţiunii de vandalism, întrucât motivele acestei infracţiuni pot fi şi răzbunarea sau alte asemenea motive [6, p.562] şi, în definitivă, cea de-a treia categorie de autori consideră că vandalismul poate fi comis cu oricare motive, cu excepţia celor huliganice [7, p.464].

Pentru a ne alinia la una dintre cele trei opţiuni, vom precăuta natura juridică a motivelor huliganice. În această ordine de idei, esenţa motivelor huliganice constă în aceea că luarea deciziei de către făptuitor de a adopta un comportament infracţional este condiţionată de năzuinţa de a se opune celor din jur prin manifestarea dispreţului faţă de membrii societăţii, de a nega normele sociale şi morale care guvernează în societate etc. În mod manifest, prin pângărirea edificiilor sau a altor încăperi, prin nimicirea bunurilor în transportul public sau în alte locuri publice, făptuitorul manifestă o atitudine sfidătoare faţă de cei din jur, prin aceasta lăsând impresia unui om cu un nivel scăzut de moralitate, lipsit de bunul simţ. Această faţetă se explică prin contrastarea personalităţii făptuitorului cu publicul, personalitate formată prin interacţiunea făptuitorului cu micromediul social, în special cu grupările „de cartier" care i-au prefigurat comportamentul spre aroganţă şi narcisism asociat cu atitudinea de desconsiderare a intereselor publice, ceea ce ne orientează spre o motivaţie profund huliganică a vandalismului. Geneza unei astfel de motivaţii se explică prin înţelegerea greşită a libertăţii de acţiune şi se manifestă în dorinţa de a face rău, de a se amuza, de a se autoafirma, de a câştiga autoritate. Firește, motivul huliganic al vandalismului poate îngloba în sine şi alte varii motivaţii şi porniri, complexe după structura lor, unite însă

de un sentiment de lipsă de respect faţă de societate, faţă de valorile morale şi materiale. Iată de ce, au dreptate autorii care consideră că alături de motivele huliganice, care sunt mereu obligatorii, în cazul vandalismului, ca motive subsidiare pot coexista: răzbunarea, duşmănia sau ura socială, naţională, rasială sau religioasă, interesul material (când autorul infracţiunii acţionează ca urmare a instigării, concretizate în promisiunea unei recompense materiale) etc. [8, p.5]. Deci, concluzia care se impune în legătură cu polemica ridicată constă în următoarele: atât infracţiunea prevăzută la art.287, cât şi cea de la art.288 CP RM au în calitate de semn secundar obligatoriu al laturii subiective motivul infracţiunii, care este unul special – motivul huliganic. Întrucât ambele infracţiuni sunt formale, doar intenţia directă poate să caracterizeze atitudinea psihică a acestora. Şi atunci, ce le deosebeşte pe aceste două infracţiuni? În concepţia unor autori, modul comiterii infracţiunii este cel care distinge huliganismul de vandalism. Astfel, huliganismul are un caracter deschis, demonstrativ, iar vandalismul se comite clandestin, tainic. Demonstrative sunt doar urmările vandalismului [9, p.327]. Nu putem agrea o asemenea viziune. Aceasta deoarece, de regulă, vandalismul este clandestin, însă, în egală măsură, acesta poate fi deschis, demonstrativ. Cu această ocazie, s-a şi susţinut că în ipoteza în care vandalismul este săvârşit în prezenţa altor persoane, făptuitorul sfidează riscul de a fi reţinut, bazându-se pe teama martorilor oculari de o eventuală aplicare a violenţei, pe dispariţia sa rapidă de la faţa locului, pe solidaritatea sau toleranţa acţiunilor sale, pe alte asemenea circumstanţe [10, p.6].

În cele din urmă, considerăm că huliganismul manifestat prin comiterea unor acţiuni care, prin conţinutul lor, se deosebesc printr-o obrăznicie deosebită, pe de o parte şi vandalismul, pe de altă parte se disting după obiectul material. Astfel, dacă huliganismul are inter alia ca obiect material oricare bunuri: mobile sau imobile, vandalismul dispunde de un obiect material determinat. In concreto, în cazul alin.(1) art.288 CP RM, obiectul material al vandalismului poate fi: edificiile sau alte încăperi, bunurile din transportul public sau din alte locuri publice, iar în ipoteza variantei agravante stipulate la lit.c) alin.(2) art.288 CP RM, obiectul material îl constituie bunurile care au o valoare istorică, culturală sau religioasă. Pornind de la materialitatea faptei de vandalism, rezultă că obiectul material al acesteia are o destinaţie specială, şi anume, o destinaţie publică. De aceea, dacă sunt nimicite bunuri care nu au o asemenea destinaţie, deşi la momentul comiterii infracţiunii se aflau în loc public ori se pângăresc încăperi care nu sunt de uz public, constituind proprietate privată, nu există temei de aplicare a răspunderii penale în conformitate cu art.288 CP RM. Considerăm că, în acest caz, la încadrare se va reţine art.287 CP RM, cu condiţia ca făptuitorul să fi acţionat din motive huliganice.

***Referinţe:***

1. Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism”, nr.4 din 19.06.2006. În: *Buletinul Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova,* 2007, nr.1, p.12.
2. *Особенная часть Уголовного кодекса Российской Федерации: комментарии, судебное практика, статистика.* Под общей ред. В.М. ЛЕБЕДЕВА. Москва: Городец, 2009. 1168 с.
3. Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации «О судебной практике по уголовным делам о хулиганстве и иных преступлениях, совершенных из хулиганских побуждений», №45 от 15 ноября 2007 года [Accesat 16.06.2015] Disponibil: http://vsrf.ru/vscourt_detale.php?id=5185.
4. *Уголовное право России. Части общая и особенная: Курс лекций* / Под редакции А.И. РАРОГА. 2-е изд. перераб. и доп. Москва: Проспект, 2007. 496 с.
5. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială.* Vol.II. Chişinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.
6. *Курс Российского уголовного право. Особенная часть*. Под редакции В.Н. КУДРЯВЦЕВА, А.В. НАУМОВА. Москва: Спарк, 2001. 1040 с.
7. *Уголовное право. Особенная часть: Учебник.* Под общей ред. Л.Д. ГАУХМАНА и С.В. МАКСИМОВА. 2-е изд., перераб. и доп.. Москва: Эксмо, 2005. 704 с.
8. BRÎNZA, S., STATI, V. Delimitarea infracţiunii de huliganism de unele fapte penale sau nepenale adiacente. În: *Revista Naţională de Drept*, 2008, nr.8, p.2-12.
9. ЛАТЫШ, Е.В. Вандализм: предмет и способы его совершение. В: *Проблемы законности*, 2013, № 123, с.323-330.
10. BRÎNZA, S., STATI, V. *Op. cit*., p.2-12.

## DISOCIEREA ABUZULUI DE PUTERE SAU ABUZULUI DE SERVICIU (art.327 CP RM) DE EXCESUL DE PUTERE SAU DEPĂŞIREA ATRIBUŢIILOR DE SERVICIU (art.328 CP RM)

*Viorel MORARI*

*Ab initio*, precizăm că abuzul de putere sau abuzul de serviciu (art.327 CP RM) şi excesul de putere sau depăşirea atribuţiilor de serviciu (art.328 CP RM) constituie infracţiuni care aduc atingere activităţii de serviciu, dar care nu sunt legate nemijlocit de corupţie. Pe lângă această asemănare, cele două infracţiuni sunt marcate şi de alte puncte de convergenţă. La concret, subiect al infracţiunilor luate în vizor este persoana publică (în variantele-tip), respectiv persoana cu funcţie de demnitate publică (în cazul variantelor agravate: lit.b) alin.(2) art.327 CP RM; lit.b) alin.(3) art.328 CP RM). De asemenea, urmările prejudiciabile care survin ca rezultat al activităţii infracţionale sunt identice, întrucât atât în cazul infracţiunii prevăzute la art.327 CP RM, cât şi în cazul celei de la art.328 CP RM, consecinţele

prejudiciabile au acelaşi conţinut amplificator şi caracter estimativ – daune în proporţii considerabile, precum şi aceeaşi ţintă: interesul public sau interesul privat (cel al persoanelor fizice ori cel al persoanelor juridice). Datorită relevanţei la încadrare a urmării prejudiciabile nominalizate, abuzul de putere sau abuzul de serviciu (art.327 CP RM) şi excesul de putere sau depăşirea atribuţiilor de serviciu (art.328 CP RM) reprezintă infracţiuni cu componenţe materiale şi, datorită identităţii daunelor, putem deduce că momentul de consumare al ambelor infracţiuni este identic. Însă, o analiză atentă a laturii obiective a infracţiunilor prevăzute la art.327 şi art.328 CP RM, ne permite să constatăm că mecanismul cauzării urmărilor prejudiciabile este diferit: în cazul alin.(1) art.327 CP RM, daunele considerabile se produc ca efect al abuzului de împuterniciri, fără a-şi întrece competenţa funcţiei, iar în cazul alin.(1) art.328 CP RM, daunele considerabile se produc ca efect al excesului ori al depăşirii competenţei funcţiei.

Astfel, deducem că, pentru a se reţine la încadrare prevederile art.327 CP RM, este necesară existenţa prealabilă a unui serviciu în care persoana publică îşi desfăşoară activitatea şi în competenţele căreia intră efectuarea actelor de natura celor care ocazionează săvârşirea abuzului în dauna intereselor publice ori drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice. La fel, în cazul infracţiunii prevăzute la art.328 CP RM este absolut obligatorie aceeaşi situaţie-premisă constând în existenţa prealabilă a unui serviciu în care persoana publică îşi desfăşoară activitatea, însă spre deosebire de infracţiunea de abuz de putere sau abuz de serviciu, în cazul excesului de putere sau depăşirii atribuţiilor de serviciu, persoana publică comite unele acţiuni în competenţele căreia sau în competenţa exclusivă a căreia nu intră efectuarea actelor de natura celor care ocazionează depăşirea limitelor drepturilor şi atribuţiilor acordate de lege în dauna intereselor publice ori drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice. În definitivă, cea mai esenţială linie de demarcaţie dintre infracţiunile prevăzute la art.327 şi art.328 CP RM rezidă tocmai în fapta prejudiciabilă. Cu acest prilej, precizăm că fapta prejudiciabilă a infracţiunii prevăzute la art.328 CP RM este exclusiv comisivă, pe când în cazul celei de la art.327 CP RM, fapta prejudiciabilă poate fi atât comisivă, cât şi omisivă. Deşi s-ar părea lipsită de viziuni divergente, datorită specificării exprese în dispoziţia alin.(1) art.328 CP RM a formei active a depăşirii limitelor drepturilor şi atribuţiilor acordate prin lege, regretabil este că în practica judiciară se dă o interpretare eronată literei şi spiritului legii. De exemplu, într-o cauză din practica judiciară, în partea motivatorie a sentinţei, cu referire la alin.(1) art.328 CP RM, infracţiune de care erau acuzaţi trei inculpaţi, instanţa consemnează următoarele: *„Latura obiectivă a infracţiunii incriminate se realizează prin acţiunile sau*

*inacţiunile* (*subl. ne aparţine*) *făptuitorului care întrebuinţează expresii jignitoare faţă de o persoană, insulta, calomnia, actele de violenţă împotriva persoanei, alte acţiuni care depăşesc vădit drepturile şi atribuţiile acordate prin lege, dacă acestea au cauzat daune în proporţii considerabile intereselor publice, drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice"* [1]. Pentru a infirma respectiva interpretare, accedem la viziunea potrivit căreia: „Forma pasivă a depăşirii limitelor drepturilor şi atribuţiilor acordate prin lege contravine însuşi sensului conceptului de depăşire, concept desemnând o mişcare, o activitate, o folosire a forţei proprii într-un anumit domeniu, o participare activă la ceva. Nu este posibil a depăşi limitele drepturilor şi atribuţiilor acordate prin lege, fără a acţiona într-un fel" [2, p.906]. Dincolo de această realitate, relevăm că tocmai diferenţele care se impun în legătură cu actul de conduită al infracţiunilor prevăzute la art.327 şi art.328 CP RM, influenţează conţinutul obiectului juridic special. Astfel, dacă în cazul art.327 CP RM, obiectul juridic special al infracţiunii este reprezentat de relaţiile sociale cu privire la îndeplinirea de către persoana publică a obligaţiilor de serviciu în mod corect, fără abuzuri, atunci în cazul art.328 CP RM, acesta este format din relaţiile sociale cu privire la îndeplinirea de către persoana publică a obligaţiilor de serviciu în mod corect, fără excese.

În altă ordine de idei, studiul practicii judiciare demonstrează că subiecţii oficiali de aplicare în concret a legii penale au tendinţa de a califica una şi aceeaşi acţiune prejudiciabilă în baza art.327 sau art.328 CP RM, în funcţie de mobilul cu care a operat făptuitorul. Astfel, dacă persoana publică urmărea un interes material sau un alt interes personal în momentul executării faptei prejudiciabile, cele comise, de regulă se califică în practică potrivit art.327 CP RM şi viceversa, dacă nu sunt probe care atestă incidenţa interesului material sau a altui interes personal, fapta va fi încadrată potrivit art.328 CP RM. Considerăm o asemenea poziţie alogică, iar pentru a demonstra acest fapt, consemnăm că într-adevăr, printre semnele secundare obligatorii ale infracţiunii de abuz de putere sau abuz de serviciu se numără interesul material ori un alt interes personal, pe când în cazul art.328 CP RM este irelevant motivul conduitei prejudiciabile. Aceasta însă nu înseamnă că infracţiunea de exces de putere sau depăşire a atribuţiilor de serviciu nu poate fi comisă din interes material sau din alt interes personal.

Deci, în alegerea uneia dintre cele două norme, punctul de plecare este tocmai competenţa funcţiei deţinute, nu însă motivul de operare. În acest sens, ilustrativă este învinuirea adusă de către acuzatorul de stat în săvârşirea infracţiunii prevăzute la art.328 alin.(3) lit.d) CP RM, având în vedere următoarele circumstanţele: *În perioada 01.01.2008-08.02.2010, D.A., deţinând funcţia de director al Întreprinderii de Stat Complexul „Casa presei", inter alia, a acordat (fără acordul fondatorului) premii personalului*

*de conducere, adică pentru sine în sumă de 81933,17 lei* (subl. *ne aparţine.*) *şi contabilului-şef T.D. în sumă de 86254,02 lei, contrar prevederilor art.7 al Hotărârii Guvernului cu privire la salarizarea angajaţilor din unităţile cu autonomie financiară, nr.743 din 11.06.2002 şi pct.1 din capitolul II al Regulamentului cu privire la remunerarea angajaţilor Î.S. Complexul „Casa presei" din 04.02.2009, potrivit cărora indicii, mărimea şi termenele premierii conducătorilor unităţilor cu autonomie financiară se stabilesc de către patron sau organul de conducere ierarhic superior, prin aceasta depăşind în mod vădit drepturile şi atribuţiile acordate prin lege* (subl. *ne aparţine*), *cauzând statului un prejudiciu în sumă de 168187,19 lei* [3]. Dacă acuzatorul de stat, s-ar fi bazat pe interesul material incident în speţă, ar fi încadrat greşit cele comise în baza art.327 alin.(2) lit.c) CP RM. După cum putem remarca, în speţă punctul de plecare al acuzatorului la selectarea uneia dintre norme – art.327 sau art.328 CP RM, a fost competenţa funcţiei, constatându-se pe bună dreptate că făptuitorul a comis acţiuni care sunt în competenţa funcţională a lui, însă cu nerespectarea unei condiţii impuse de lege pentru adoptarea unui astfel de comportament, şi anume – acordul fondatorului la acordarea premiilor personalului de conducere, activitate infracţională având la bază un interes material.

***Referinţe:***


1. Sentinţa Judecătoriei Buiucani, mun.Chişinău din 23 septembrie 2014. Dosarul nr.1-79/2014. [Accesat 20.06.2015] Disponibil: http://instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jbu/jbu.php.
2. BRÎNZA, S., STATI V. *Tratat de drept penal. Partea specială.* Vol.II. Chişinău: Tipografia Centrală, 2015.
3. Sentinţa Judecătoriei Centru, mun.Chişinău din 31 decembrie 2014. Dosarul nr.1-108/2014. [Accesat 20.06.2015] Disponibil: http://instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jcc/jcc.php.


## UNELE EXPLICAȚII PRIVIND INFRACȚIUNILE ÎMPOTRIVA UMANITĂȚII ÎN LEGEA PENALĂ A REPUBLICII MOLDOVA


*George LAZĂR*


Scopul acestui mesaj ştiinţific este determinarea corectă a locului infracțiunilor împotriva umanității în sistemul infracțiunilor incriminate în cap. I al părții speciale CP RM, precum şi scoaterea în evidență a unor particularități de tehnică legislativă. În opinia noastră, clarificarea acestor aspecte va contribui semnificativ la interpretarea corectă a textelor incriminatoare nu doar a infracțiunilor împotriva umanității, dar şi a altor categorii de fapte ce fac parte din infracțiuni internaționale.

Adoptarea Legii Republicii Moldova nr.64 din 04.04.2013 pentru modificarea şi completarea Codului penal al Republicii Moldova nr.985-XV

din 18 aprilie 2002 [2] a semnalat un moment crucial în procesul de criminalizare a infracțiunilor contra umanității în legislația penală națională. Prin intermediul acestui act legislativ, pentru prima dată s-a instituit răspunderea penală pentru săvârșirea infracțiunilor împotriva umanității (art.135[1] CP RM).

În acest perimetru de cercetare, ținem să clarificăm că crimele contra umanității, indiferent dacă sunt comise în timp de război sau în timp de pace, așa cum sunt definite în Statutul Tribunalului Militar Internaţional de la Nürnberg din 8 august 1945 şi confirmate prin rezoluţiile Adunării Generale a ONU 3 (I) şi 95 (I) din 13 februarie 1946 şi 11 decembrie 1946, evicțiunea prin atac armat sau ocupaţie şi acte inumane care decurg din politica de apartheid, precum şi crima de genocid, așa cum este definită în Convenţia din 1948 pentru prevenirea şi pedepsirea crimei de genocid, chiar dacă aceste acte nu constituie o violare a dreptului intern al ţării în care au fost comise, sunt imprescreptibile în strictă corespundere cu prevederile de la art.1 lit.b) al Convenției asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității [1].

Infracțiunile împotriva umanității formează un grup de infracțiuni prevăzute la cap. I al părții speciale CP RM. Cu toate că genocidul, de fapt, constituie o variantă agravantă a infracțiunilor împotriva umanității (contează intenția de a distruge un grup, caracterul sistematic și de masă), jurisprudența internațională le consideră separate. Infracțiunile împotriva umanității se aseamănă, din punctul de vedere al laturii obiective, cu infracțiunile de război, însă diferența principală este împrejurarea că categoria infracțiunilor de război acoperă doar fapte ce au legătură cu conflictul armat, pe când infracțiunile împotriva umanității pot fi comise atât pe timp de pace, cât și pe timp de război.

Faptele infracționale ce cad sub incidența normei juridico-penale privind infracțiunile împotriva umanității (art.135[1] CP RM) cuprind: supunerea la sclavie sau traficul de fiinţe umane (lit.a) alin.(1)); deportarea sau transferarea forţată, cu încălcarea regulilor generale de drept internaţional, a unor persoane aflate în mod legal pe teritoriul unde a fost lansat atacul (lit.b) alin.(1)); arestarea sau altă formă de privare de libertate fizică cu încălcarea regulilor generale de drept internaţional (lit.c) alin.(1)); torturarea unei persoane aflate sub paza făptuitorului sau asupra căreia acesta exercită controlul în orice alt mod, cauzându-i vătămări grave integrităţii corporale sau sănătăţii, dureri sau suferinţe psihice, ce depăşesc consecinţele sancţiunilor admise de dreptul internaţional (lit.d) alin.(1)); violul, exploatarea sexuală, constrângerea la prostituţie, detenția ilegală a unei femei rămase gravidă în mod forţat, în scopul modificării compoziţiei etnice a unei populaţii, sterilizarea forţată sau orice altă formă de violenţă sexuală (lit.e) alin.(1)); persecutarea unui grup sau a unei colectivităţi determinate, prin

privare de drepturile fundamentale ale omului sau prin restrângerea exercitării acestor drepturi, pe motive de ordin politic, rasial, naţional, etnic, cultural, religios, sexual ori în funcţie de alte criterii recunoscute ca inadmisibile în dreptul internaţional (lit.f) alin.(1)); provocarea dispariţiei forţate a unei persoane, în scopul de a o sustrage de sub protecţia legii, prin răpire, arestare sau deţinere, la ordinul unui stat sau organizaţii politice ori cu autorizarea, sprijinul sau permisiunea acestora, urmate de refuzul de a admite că această persoană este privată de libertate sau de a furniza informaţii reale privind soarta care îi este rezervată ori locul unde se află, de îndată ce aceste informaţii au fost solicitate (lit.g) alin.(1)); aplicarea practicilor de apartheid (lit.h) alin.(1)); alte fapte inumane cu caracter similar ce cauzează cu intenţie suferinţe fizice sau psihice grave ori vătămări grave integrităţii corporale sau sănătăţii persoanei (lit.i) alin.(1)).

Pornind de la identificarea semnelor obligatorii ale infracțiunilor împotriva umanității, concluzionăm că lista faptelor cuprinse de lit.a)-i) art.$135^1$ CP RM nu este una exhaustivă. Această concluzie se desprinde din sintagma legislativă prevăzută la lit.i) alin.(1) art.$135^1$ CP RM *„alte fapte inumane cu caracter similar ce cauzează cu intenţie suferinţe fizice sau psihice grave ori vătămări grave integrităţii corporale sau sănătăţii persoanei”*.

Cercetând aprofundat norma juridico-penală prevăzută la alin.(1) art.$135^1$ CP RM, am observat că faptele infracționale prevăzute la lit.a)-i) art.$135^1$ CP RM vor constitui infracțiune împotriva umanității doar cu respectarea următoarelor condiții obligatorii impuse de lege:

1) existența unui atac generalizat și sistematic;
2) acest atac este lansat împotriva populației civile;
3) fapta prejudiciabilă este săvârșită în cunoștință de acest atac;
4) faptele enumerate la lit.a)-i) art.$135^1$ CP RM sunt a) inumane; b) cauzează suferinţe fizice sau psihice grave ori vătămări grave integrităţii corporale sau sănătăţii persoanei; c) sunt săvârșite cu intenție.

La această concluzie am ajuns în urma interpretării *ad litteram* a sintagmei prevăzute la lit.i) alin.(1) art.$135^1$ CP RM. Astfel, orice faptă cuprinsă de alin.(1) art.$135^1$ CP RM pentru a fi sancționată trebuie să fie intenționată, inumană și să cauzeze suferinţe fizice sau psihice ori vătămări grave integrităţii corporale sau sănătăţii persoanei. De reținut că săvârșirea uneia sau mai multor fapte infracționale prevăzute la lit.a)-i) art.$135^1$ CP RM în lipsa acestor condiții, fapta urmează a fi calificată în baza semnelor obiective și subiective a unor infracțiuni de drept comun, în conformitate cu prevederile capitolelor II, III și IV ale părții speciale CP RM.

Pentru a clarifica expresia „*cauzarea cu intenţie de suferinţe fizice sau psihice grave* ori *vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii*”, vom specifica că în jurisprudența Tribunalului pentru fosta Yugoslavie

(*Cazul Blaskić*), s-a demonstrat că această sintagmă legislativă constituie o singură infracţiune, elementele căreia sunt formulate ca fiind alternative [1]. Textul legii explicit se vorbeşte despre *„suferinţe”* şi nu despre durere ca atare. Cauzarea de suferinţe fizice şi psihice grave se referă la suferinţe care sunt pricinuite fără sfârşit. Suferinţele ca şi durerile pot fi provocate atât de factori fizici, cât şi să fie de natură psihică, spre exemplu, în urma ameninţărilor, insultelor, luării în râs etc. Gradul de severitate al suferinţelor fizice şi psihice cauzate trebuie să fie apreciat *per ansamblu* în fiecare caz în parte, considerând toate împrejurările cauzei, în special, vârsta şi sexul victimei; starea sănătăţii; durata şi efectele fizice şi psihice ale tratamentului inuman aplicat. Astfel de suferinţe (atât fizice, cât şi cele psihice) pot fi cauzate din diferite motive, cum ar fi: pedepsire, răzbunare, motive sadice.

De reținut că prejudiciul grav cauzat sănătăţii nu necesită a fi permanent sau iremediabil, însă acesta trebuie să implice prejudicii ce prin esenţa sa depăşesc urmările nefaste temporare sau un caz de umilire.

***Referinţe:***


1. Convenția asupra *imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității*. Adoptată şi deschisă spre semnare de Adunarea generală a Naţiunilor Unite prin Rezoluţia 2391 (XXIII) din 26 noiembrie 1968. Intrată în vigoare la 11 noiembrie 1970 conform dispoziţiilor art. VIII. România ratificat Convenţia prin Decretul nr. 547, publicat în „Buletinul Oficial al României“, partea I, nr. 83 din 30 iulie 1969.
2. Legea Republicii Moldova nr.64 din 04.04.2013 pentru modificarea şi completarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2013, nr.115.
3. *Prosecutor versus Tihomir Blaškić.* Judgement in the Appeals Chamber of the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991. Case No.: IT-95-14-A. Date: 29 July 2004. Original language: English. http://www.icty.org/x/cases/blaskic/acjug/en/bla-aj040729e.pdf (accesat: 20.06.2015).


## CORAPORTUL DINTRE RĂSPUNDEREA PENALĂ A PERSOANEI FIZICE ȘI CEA A PERSOANEI JURIDICE PENTRU ACEEAȘI FAPTĂ


*Iulia BURAVCENCO*


Cumulul de răspundere penală în cazul persoanelor juridice este o tematică discutabilă atât în literatura de specialitate, cât și în practica judiciară a Republicii Moldova, dar și a altor state. În acest context, alin. (5) art.21 Cod penal al Republicii Moldova prevede ,,răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea persoanei fizice pentru infracțiunea săvârșită” [1].

Din această prevedere reiese faptul că, în cazul în care este trasă la răspundere penală o persoană juridică pentru comiterea unor fapte infracționale, în același timp poate răspunde subsidiar și persoana fizică responsabilă.

În acest caz, atragem atenția la faptul că Codul penal al Republicii Moldova permite tragerea paralelă la răspunderea penală a persoanei fizice, pentru una și aceeași faptă, lucru care încalcă inevitabil principiul răspunderii personale pentru fapta infracțională. În procesul penal și practica judiciară acest lucru este cunoscut sub denumirea de autoritate de lucru judecat. În doctrină, majoritatea autorilor se pronunță în sensul admiterii cumulului răspunderii persoanei fizice și persoanei juridice. Se consideră că prin comiterea infracțiunii reprezentantul unei persoane juridice nu-și poate pierde totalmente personalitatea în cadrul grupului, fiind înzestrat cu conștiință și voință, angajând răspunderea persoanei juridice, își angajează în același timp propria răspundere.

Evidențiem că, mai multe state admit cumulul de răspundere, mai ales cele care recunosc persoana juridică ca subiect al infracțiunii. Însă sunt și excepții, cum ar fi Codul penal belgian, unde este expres stipulat faptul ,,atunci când răspunderea persoanei juridice este angajată exclusiv în considerarea intervenției unei persoane fizice identificate, numai persoana care s-a aflat în culpă mai gravă poate fi condamnată". Ar fi ideală această prevedere, însă, pentru a stabili care persoană s-a aflat în culpă mai gravă pentru a o trage la răspundere penală, este necesar ca răspunderea persoanei juridice să fie angajată exclusiv prin intervenția unei persoane fizice concrete [2, p.55].

În acest caz, poate apărea întrebarea de ce este necesară tragerea la răspundere a persoanei fizice, dacă deja a fost trasă la răspundere penală – persoana juridică. Dacă legea penală urmărește scopul tragerii la răspundere a persoanei direct vinovate de comiterea faptei, atunci ar fi oportun ca aceste consecințe să fie suportate de către persoana fizică responsabilă. Astfel, dispare necesitatea tragerii paralele la răspundere a persoanei juridice.

Dincolo de argumentele logice ale unei răspunderi duble pentru una și aceeași faptă, sunt principiile generale de drept care sunt baza fundamentală a legislației și practicii judiciare în domeniu. Unul dintre principiile care ar putea fi afectat de prevederea sus-menționată este principiul caracterului personal al răspunderii penale. ,,În conformitate cu principiul dat, atât obligația ce decurge dintr-o normă penală de a avea o anumită conduită, cât și răspunderea ce reiese din nerespectarea acestei obligații revin persoanei care a încălcat respectiva normă penală, săvârșind fapta prejudiciabilă, și nu alteia ori unui grup de persoane" [3, p.21].

Chiar și în alin. (2) art.6 Cod penal al Republicii Moldova este indicat expres – răspunderii penale și pedepsei penale este supusă numai persoana care a săvârșit cu intenție sau din imprudență o faptă prevăzută de legea penală.

Nu se exclude în acest caz – participația, care presupune cooperarea cu intenție a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționale

nate. În cazul participației, latura obiectivă a infracțiunii este comisă de mai multe persoane, pe când în cazul infracțiunilor comise de persoanele juridice – deseori este vorba de o singură persoană care comite fapta infracțională.

Un alt principiu al dreptului penal, denaturat de norma prevăzută de alin.(5) art.21 Cod penal, este principiul individualizării răspunderii penale și pedepsei penale. În acest context, ne referim la alin.(2) art.7 Cod penal care prevede că nimeni nu poate fi supus de două ori urmăririi penale și pedepsei penale pentru una și aceeași faptă.

Atunci când este atrasă la răspundere penală persoana juridică, consecințele faptelor sunt suportate de entitatea juridică în ansamblu. Persoana fizică responsabilă, în acest caz, suportă consecințele faptelor prin prisma persoanei juridice. Problema de bază a acestei răspunderi, este că nu doar persoana fizică responsabilă supotă consecințele faptelor sale, dar și alte persoane din cadrul entității, care nu au legătură cu comiterea infracțiunii.

Chiar dacă tragerea la răspundere penală atât a persoanei fizice, cât și a celei juridice este efectuată în cadrul aceleiași urmăriri penale, pedepsele sunt aplicate separat – persoanei fizice și persoanei juridice pentru una și aceeași faptă.

În cele ce urmează, dorim să aducem câteva exemple din practica judiciară: au fost întâlnite situaţii în care răspunderea penală a persoanei juridice a antrenat şi răspunderea penală a persoanei fizice care a comis infracţiunea, cât şi situaţii în care răspunderea penală cumulativă nu a fost posibilă ca urmare a existenţei unei cauze exoneratoare de răspundere.

Într-un alt context, a fost menținută doar răspunderea penală a persoanei juridice pentru săvârşirea infracţiunii de denunţare calomnioasă întrucât reprezentantul legal al acesteia a beneficiat de efectele erorii de fapt ca urmare a inducerii în eroare de organele de conducere ale persoanei juridice. În acest caz, acesta a întocmit, în numele persoanei juridice, o plângere cu privire la săvârşirea unei infracţiuni de către o anumită persoană, fără să cunoască falsitatea învinuirii.

În alt caz, s-a apreciat că nu va fi angajată răspunderea penală a persoanei juridice atunci când infracţiunea a fost săvârşită în numele persoanei juridice, dar în interes propriu de către un salariat care a profitat de calitatea pe care o are sau de către un terţ care îşi atribuie în mod fraudulos calitatea de reprezentant al persoanei juridice, motivându-se că în raport cu persoana juridică nu se constată existenţa formei de vinovăţie prevăzută de legea penală pentru infracţiunea săvârşită.

În literatura de specialitate română, găsim o explicație clară a acestor fenomene, și anume: „Și într-un caz, și în celălalt, importantă este atitudinea reală a organelor de conducere față de o anumită faptă, și nu cea reflectată de actele care emană de la acestea. Astfel, este posibil ca într-un caz consiliul de administraţie să adopte decizii prin care să implementeze o serie de măsuri

pentru prevenirea spălării banilor, inclusiv organizarea unor cursuri pentru angajaţi pentru prevenirea acestor operaţiuni, dar în acelaşi timp să se constate că, în realitate, acelaşi consiliu încurajează spălarea banilor" [4, p. 112-123].

În concluzie, opinăm că este indiscutabil faptul că persoanele trebuie să răspundă pentru faptele comise, inclusiv juridice, nici măcar nu se discută dacă este oportun sau nu prezenţa în calitate de subiect al infracţiunii a persoanei juridice, se încearcă a fi analizate prevederile legislaţiei în vigoare în coraport cu principiile generale de drept. Ar fi bine venită o descriere mult mai amplă a cazurilor, condiţiilor sau factorilor care ar putea influenţa tragerea la răspundere penală cumulativă a persoanelor juridice şi celor fizice pentru aceleaşi fapte. La fel, ar fi pertinentă şi perfecţionarea întregului sistem pentru a eficientiza procesul de tragere la răspundere penală.

***Referinţe:***


1. Codul penal al RM, adoptat prin Legea RM nr.985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.128-129 din 13.09.2002, intrat în vigoare la 12.06.2003.
2. *Научно-практическое пособие по применению УК РФ*. Под ред. В.М. ЛЕБЕДЕВА. Москва: Норма, 2005, с.55.
3. BOTNARU, S., ŞAVGA, A., GROSU, V., GRAMA, M. *Drept Penal. Partea Generală.* Chişinău: Cartier, 2006, p.21.
4. STRETEANU, F., CHIRIŢĂ, R. Răspunderea penală a persoanelor juridice în dreptul belgian. În: *Revista de drept penal,* nr. 1/2000, p. 112-123.


## CARACTERELE AMENZII JUDICIARE ÎN PROCEDURA PENALĂ


*Tatiana VIZDOAGĂ, Eduard ABABEI*


Amenda judiciară este o sancţiune procedurală ce se aplică în cazul săvârşirii vreuneia din faptele ce constituie abateri în cadrul procesului penal, manifestate prin neîndeplinirea ori îndeplinirea necorespunzătoare a obligaţiilor procesuale [1, p.141].

În vederea asigurării unei bune desfăşurări a activităţii procesuale, art.201 alin.(1) CPP prevede amenda judiciară ca sancţiune bănească aplicată de către instanţa de judecată persoanei care a comis o abatere în cursul procesului penal [2, p.221].

Având în vedere obiectul său specific, precum şi cadrul legal în care este aplicată, **amenda judiciară are anumite caractere:**

*a) Amenda judiciară este o măsură de influenţă aplicată cu ocazia săvârşirii abaterii în cursul procesului penal.* Potrivit art.201 alin.(3) CPP, se consideră abateri: neîndeplinirea de către orice persoană prezentă la şedinţa de judecată a măsurilor luate de către preşedintele şedinţei în conformitate cu cerinţele art.334 CPP; neexecutarea ordonanţei sau a încheierii de aducere silită; neprezentarea nejustificată a martorului, expertului, specialistului,

interpretului, traducătorului sau apărătorului legal citaţi la organul de urmărire penală sau instanţă, precum şi a procurorului la instanţă şi neinformarea acestora despre imposibilitatea prezentării, când prezenţa lor este necesară; tergiversarea de către expert, interpret sau traducător a executării însărcinărilor primite; neluarea de către conducătorul unităţii, în care urmează să se efectueze o expertiză, a măsurilor necesare pentru efectuarea acesteia; neîndeplinirea obligaţiei de prezentare, la cererea organului de urmărire penală sau a instanţei, a obiectelor sau a documentelor de către conducătorul unităţii sau de către persoanele însărcinate cu aducerea la îndeplinire a acestei obligaţii; nerespectarea obligaţiei de păstrare a mijloacelor de probă; alte abateri pentru care legea procesual-penală prevede amenda judiciară. În acest context, ar fi bine-venită suplimentarea prevederilor legale cu o dispoziţie prin care s-ar stabili sancţionarea cu amendă judiciară neexecutarea dispoziţiei de a escorta în instanţa de judecată a inculpatului arestat deţinut în instituţia penitenciară. Respectiva propunere este argumentată de statisticile pe care le prezintă instanţele de gradul întâi şi doi la care se perturbează agendele de lucru şi din motivul neexecutării dispoziţiilor în cauză, ba mai mult lipsa unor pârghii de a influenţa administraţia instituţiilor penitenciare facilitează această stare de lucruri.

*b) Amenda judiciară este o măsură de influenţă represivă.* Această trăsătură se manifestă prin efectul şi consecinţele generate, în special prin micşorarea silită a patrimoniului persoanei faţă de care este aplicată, cea din urmă fiind obligată să achite suma de bani stabilită de judecătorul de instrucţie, după caz de instanţa de judecată, fiind totodată şi consecinţa încălcării normelor procesual-penale imperative de către persoana sancţionată. Amenda judiciară nu are caracterul unei reparaţii materiale sau morale a prejudiciilor cauzate părţii vătămate.

*c) Amenda judiciară este o măsură de influenţă pecuniară.* Amenda judiciară se stabileşte în unităţi convenţionale şi constă în obligarea la plata unei sume cuprinsă între 1 şi 25 unităţi (unitatea convenţională de amendă judiciară este egală cu 20 de lei).

*d) Amenda judiciară este o măsură de influenţă aplicată prin hotărâre judecătorească.* Pentru abaterile comise în cursul urmăririi penale, amenda judiciară se aplică de către judecătorul de instrucţie la demersul persoanei care efectuează urmărirea penală. Cu această ocazie, judecătorul de instrucţie emite o încheiere. Pentru abaterile comise în cursul judecării cauzei, amenda judiciară se aplică de către instanţa care judecă cauza, iar încheierea privind aplicarea amenzii judiciare se include în procesul-verbal al şedinţei de judecată.

*e) Urmare a posibilităţii, în mod practic, a oricărei persoane vătămate în drepturile sale, să ceară anularea actului sau a măsurilor dispuse prin*

*care consideră că i-au fost prejudiciate interesele legitime,* încheierea judecătorului de instrucţie privind aplicarea amenzii judiciare poate fi atacată cu recurs în instanţa ierarhic superioară de către persoana în privinţa căreia a fost aplicată amendă. Încheierea instanţei de judecată privind aplicarea amenzii judiciare poate fi atacată separat cu recurs. Având în vedere imperfecţiunile dispoziţiilor de la art. 201 CPP, după alineatul (6) din articolul vizat se propune introducerea unor noi prevederi, alineatul ($6^1$) cu următorul cuprins*:*

„($6^1$) Persoana sancţionată prin încheiere judecătorească cu amenda judiciară poate depune în aceeaşi instanţă cerere de reexaminare a încheierii în vederea anulării ori reducerii amenzii. Cererea se depune în termen de 15 zile de la data emiterii încheierii de sancţionare sau de la data comunicării ei."; iar alineatele (7) şi (8) vor avea următorul conţinut:

„(7) Încheierea judecătorului de instrucţie prin care s-a examinat cererea cu privire la anularea sau reducerea amenzii judiciare poate fi atacată cu recurs în instanţa ierarhic superioară în termen de 3 zile de către persoana în privinţa căreia a fost aplicată amendă. Recursul se examinează în condiţiile art.311 şi 312.

(8) Încheierea instanţei de judecată prin care s-a examinat cererea cu privire la anularea sau reducerea amenzii judiciare poate fi atacată cu recurs".

Prin acestea se instituie o nouă modalitate de evaluare a motivelor pentru care a fost aplicată amenda judiciară. Propunerea de completare este conformă principiului dreptului la un recurs efectiv şi, totodată, degajă din intensitatea volumului de lucru al curţilor de apel prin epuizarea situaţiei generatoare de contestare.

*f) Aplicarea amenzii judiciare nu înlătură răspunderea penală în cazul în care fapta constituie infracţiune.* Drept urmare, amenda judiciară aplicată în cursul procesului penal nu scuteşte făptuitorul de răspunderea pe care o poartă în legătură cu infracţiunea săvârşită, acestuia fiindu-i aplicată ulterior pedeapsa penală.

*Amenda judiciară* are caracter deosebit faţă de amenda penală. În timp ce amenda judiciară este consecinta nerespectării comportamentului solicitat şi ordinii stabilite în cursul procesului penal, amenda penală se aplică ca urmare a săvârşirii unei fapte prejudiciabile. Ca modalitate a sancţiunii penale amenda penală are scopul restabilirii echităţii sociale încălcate prin fapta ilicită şi reeducarea condamnatului. Cu referire la amenda penală, se poate invoca faptul că aceasta reprezintă reacţia justiţiei la fapta prejudiciabilă săvârşită, fiind stabilită în raport cu gradul de vinovăţie a făptuitorului şi prejudiciului cauzat; se înscrie în cazierul judiciar al condamnatului, reprezentând un antecedent penal; poate fi aplicată doar prin sentinţa instanţei de judecată; este aplicată doar pentru infracţiunile ale căror pericol social este

redus; mărimea este cuprinsă între anumite limite, cuantumul concret fiind stabilit proporţional vinovăţiei şi gradului de pericol; neexecutarea intenţionată a amenzii penale este înlocuită cu o altă sancţiune, în vederea obţinerii scopului final al pedepsei penale – reeducarea infractorului (în locul amenzii penale poate fi aplicată pedeapsa închisorii, aceasta fiind ajustată şi adaptată în funcţie de circumstanţe şi de necesitatea de reeducare a făptuitorului). Prin urmare, amenda judiciară şi amenda penală au diferite scopuri şi temeiuri de aplicare, acestea, de asemenea, fiind aplicate în diferite momente ale procesului penal. În concluzie, afirmăm că amenda judiciară ca măsură de constrângere procesual-penală urmăreşte, pe de o parte, asigurarea desfăşurării normale a procesului penal, pe de alta, sancţionarea persoanei care a comis o abatere în cadrul procesului. O cerinţă stabilită de tratatele internaţionale, la care Republica Moldova este parte, în privinţa aplicării unor asemenea măsuri de constrângere, este respectarea limitelor acesteia. Astfel, amenda judiciară va fi aplicată în funcţie de gravitatea abaterii săvârşite, întrucât nu are drept scop repararea prejudiciului cauzat prin infracţiune. Atât caracterul personal al amenzii, cât şi reglementarea strictă a acesteia, au rolul de a exclude abuzurile subiecţilor oficiali şi de a asigura un cadru legal favorabil realizării drepturilor constituţionale ale persoanelor.

***Referinţe:***


1. METEUŢ, Gh. *Procedura penală: Partea generală.* Vol.II. Iaşi: Chemarea, 1997. 233 p.
2. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Coord. ed. M. POALELUNGI. Chişinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p.


## OBIECTUL INFRACŢIUNII DE CONSTRÂNGERE DE A FACE DECLARAŢII


*Ion CURMEI*


Activitatea de înfaptuire a justiţiei se finalizează printr-o manifestare de voinţă care îmbracă forma actului jurisdicţional, act care se bucură în condiţiile legii de autoritatea lucrului judecat. Potrivit Constituţiei, justiţia se înfaptuieşte în numele legii, ceea ce înseamnă că actul de justiţie izvorăşte din normele legale şi forţa lui executorie derivă din lege. Deci, aşa cum arată Montesquieu, actul de justiţie este în ultima instanţă tot un act de aplicare a legii, însa în scopul soluţionării unui conflict de interese.

Obiectul juridic generic al infracţiunilor contra justiţiei îl constituie valorile sociale privitoare la înfaptuirea justiţiei în ţara noastră şi activitatea ce contribuie la înfăptuirea justiţiei. Aceste valori sociale, reglementate de norme juridice, vor deveni ele însele raporturi juridice cu un conţinut complex de drepturi şi obligaţii conexe, la a caror ocrotire concură şi legea penală.

La majoritatea infracţiunilor contra justiţiei, obiectul juridic este complex, deoarece alături de justiţie sunt ocrotite şi alte valori sociale, cum ar fi: libertatea, demnitatea persoanei, integritatea corporală sau avutul. De menţionat că fiecare dintre infracţiunile contra justiţiei are şi un obiect juridic special.

În ceea ce priveşte infracţiunea de constrângere de a face declaraţii (art. 309 Cod penal al RM), obiectul juridic special este complex. Prin urmare, obiectul jurdic special principal se manifestă prin relaţiile sociale cu privire la contribuirea înfăptuirii justiţiei, sub aspectul neadmiterii constrângerii unor persoane participante la procesul penal să săvârşească acţiuni ce nu corespund voinţei lor, iar obiectul juridic special secundar pune accentul pe relaţiile sociale cu privire la libertatea psihică, integritatea corporală sau sănătatea persoanei [1, p.790].

Unii autori din Federaţia Rusă consideră că *obiectul principal* al infracțiunii de constrângere de a face declaraţii este activitatea corectă a organelor justiției, inclusiv a organelor care cercetează dosarele penale, iar mai concret – raporturile sociale care asigură un mod de obținere a informației probante care exclude influența ilegală asupra persoanelor care sunt purtători ai acesteia [2, p.109].

*Obiectul suplimentar* este inviolabilitatea persoanei, inclusiv ocrotirea vieții, a sănătății, a libertății personale, a onoarei și demnității omului.

Considerăm oportun de a reitera faptul că stabilirea corectă a relaţiilor sociale la care atentează făptuitorul infracţiunii analizate accentuează nu crearea de obstacole în combaterea criminalității, ci apărarea necesară a drepturilor și intereselor fundamentale ale omului și cetățeanului împotriva unor astfel de încălcări grave din partea autorităților, care sunt inadmisibile, oricare ar fi condițiile şi nu pot fi justificate prin niciun fel de scopuri social utile. Interdicția absolută a constrîngerii ilegale, care o conține normele dreptului internațional și cel al Republicii Moldova, concordă pe deplin cu sarcina de combatere a criminalității, pentru că realizarea acesteia constă în tragerea la răspundere și condamnarea doar a persoanelor a căror vinovăție de comiterea infracțiunii a fost dovedită, cu condiția respectării procedurilor legale.

În literatura de specialitate rusă, se distinge şi accepţiunea că constrângerea de a face declaraţii se referă la numărul de acte criminale care încalcă simultan mai multe grupuri de relaţii sociale. *Obiectul principal direct* al constrângerii de a face declaraţii sunt relaţiile sociale, care asigură funcţionarea normală a procuraturii, organului de urmărire penală privind implementarea justiţiei. *Obiectul suplimentar* – relaţiile sociale, care asigură integritatea fizică, psihică şi morală a persoanei, precum şi relaţiile publice care se integrează în domeniul protecţiei proprietăţii.

Noul Cod penal al României, incriminează o infracţiune, considerăm în linii mari similară infracţiunii de constrângere de a face declaraţii, şi anume,

influenţarea declaraţiilor, prevăzută de art. 272 Cod penal al României – „(1) Încercarea de a determina sau determinarea unei persoane, indiferent de calitatea acesteia, prin corupere, prin constrângere ori prin altă faptă cu efect vădit intimidant, să nu sesizeze organele de urmărire penală, să nu dea declaraţii, să îşi retragă declaraţiile, să dea declaraţii mincinoase ori să nu prezinte probe, într-o cauză penală, civilă sau în orce altă procedură juridică, se pedepseşte cu închisoarea de la unu la 5 ani. Dacă actul de intimidare sau de corupere constituie prin el însuşi o infracţiune, se aplică regulile privind concursul de infracţiuni. (2) Nu constituie infracţiune înţelegerea patrimonială dintre infractor şi persoana vătămată, intervenită în cazul infracţiunilor pentru care acţiunea penală se pune în mişcare la plângere prealabilă sau pentru care intervine împăcarea" [3].

Autorii români, vizavi de unul din elementele constitutive ale structurii juridice a infracţiunii, punctează faptul că, obiectul juridic special contribuie hotărâtor atât la stabilirea câmpului de incidenţă, de acţiune a normei juridice speciale supuse interpretării, cât şi la includerea într-o anumită grupare, anumită categorie a infracţiunii pe care aceasta o reglementează [4, p. 69-71].

Legiuitorul român, prin această incriminare a urmărit scopul de a întări garantarea accesului liber la justiţie, prin protejarea libertăţii oricărei persoane de a se adresa justiţiei şi de a da declaraţii ori de a înfăţişa probele pe care le consideră necesare în raport cu interesele sale, independent de orice formă de presiune exercitată din partea vreunui terţ, fie asupra sa, fie asupra membrilor de familie.

Determinând astfel scopul normei penale în discuţie, motivarea acestuia, a fost fixat implicit obiectul juridic special al infracţiunii de influenţare a declaraţiilor constituie relaţiile sociale referitoare la libertatea persoanei de a avea garantat liberul acces la justiţie, de a se adresa acesteia, de a face în faţa ei declaraţii, de a aduce sau propune probe în conformitate cu interesele sale, liber de orice formă de presiune exterioară.

De menţionat că autorii români au determinat că infracţiunea de influenţare a declaraţiilor are un *obiect juridic special complex*, el fiind completat de relaţiile sociale referitoare la înfăptuirea justiţiei penale care pot fi periclitate prin săvârşirea faptelor care definesc elementul material al laturii obiective a acesteia, în celelalte modalităţi normative de realizare ale acestuia. Aceste relaţii sociale pot forma obiectul juridic special al infracţiunii numai după declanşarea procedurii judiciare odată cu care începe înfăptuirea justiţiei penale.

*Obiectul material* al infracţiunii de influenţare a declaraţiilor apare atunci când apare *constrângerea* ca mijloc prin care poate fi realizată fapta care defineşte elementul material al laturii obiective a infracţiunii, care se manifestă prin *constrângere psihică ori fizică*. Atunci când constrângerea

este fizică şi presupune contactul cu corpul unei persoane, acesta este obiectul material al infracţiunii. Chiar dacă se realizează prin mijlocirea acestuia, corpul persoanei împotriva căreia este exercitată constrângerea fizică este obiectul material al infracţiunii.

Autorii români Gheorghe Ivan şi Mari-Claudia Ivan consideră că obiectul juridic al infracţiunii de influenţare a declaraţiilor este ramificat în *obiectul juridic special secundar, obiectul juridic secundar* şi *obiectul material* [5, p. 256].

Obiectul juridic special principal constă în relaţiile sociale referitoare la înfăptuirea justiţiei. În cazul în care fapta se comite prin constrângere ori prin altă faptă cu efect vădit intimidant, *obiectul juridic secundar* constă în relaţiile sociale referitoare la persoana subiectului pasiv secundar sau la persoana unui membru de familie al acestuia. *Obiectul material* – infracţiunea de influenţare a declaraţiilor are un obiect material numai în cazul ipotetic în care acţiunea care constituie elementul material al infracţiunii s-ar realiza prin constrângere fizică, caz în care obiectul material va fi corpul persoanei supuse la această constrângere.

Analizând în continuare poziţia autorilor români în ceea ce ţine de obiectul juridic al infracţiunii de influenţare a declaraţiilor (art.272 Cod penal al României), care considerăm că în linii mari, manifestă similitudini cu obiectul juridic al infracţiunii de constrângere de a face declaraţii (art.309 Cod penal al Republicii Moldova), menţionăm faptul că – *obiectul juridic special principal* – valorile sociale ce vizează înfăptuirea justiţiei sub aspectul dreptului pe care îl are orice persoană de a se adresa justiţiei, de a da declaraţii, de a avea acces liber în vederea valorificării intereselor şi drepturilor sale, fără a se exercita presiuni asupra sa.

Considerăm oportun de a reitera faptul că criminalitatea organizată, infracţiuni grave, precum traficul de persoane, traficul de minori sau de droguri sunt uneori greu de dovedit din cauza presiunilor ce se exercită de către cei implicaţi în aceste cauze, în calitate de subiecţi activi, asupra persoanelor vătămate, martorilor, experţilor sau interpreţilor. Dinamica fenomenului infracţional ce urmăreşte denaturarea sau împiedicarea înfăptuirii actului juridic, a impus legiuitorului incriminarea în mod complex a acestor fapte, astfel încât activitatea judiciară să se poată desfăşura fără influenţe sau intimidări comise asupra persoanelor implicate sau care ar avea interes să apeleze la organele judiciare. Incriminarea contribuie la „garantarea accesului liber la justiţie prin protejarea libertăţii oricărei persoane de a se adresa justiţiei şi de a da declaraţiile, independent de orice formă de presiune exercitată din partea vreunui terţ” [6, p. 127, 128].

*Obiectul juridic special secundar* – legiuitorul român a urmărit şi ocrotirea valorilor sociale cu privire la libertatea, demnitatea şi integritatea corporală a persoanei asupra căreia se exercită acţiunile de corupere, constrângere sau

orice altă faptă cu efect indimidant. Obiectul material – infracţiunea de influenţare a declaraţiilor poate avea ca obiect material (sau ceea ce a fost denumit în doctrină *corpus criminis* ori *corpus delicti*) corpul subiectului pasiv în situaţia în care elementul material se realizează prin constrângere fizică. Pentru argumentele expuse la elementul material al infracţiunii, considerăm că operează absorbţia actelor de violenţă şi a ameninţării în conţinutul infracţiunii de influenţare a declaraţiilor, astfel încît, în această modalitate de comitere, infracţiunea are şi un obiect material.

***Referinţe:***


1. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de Drept Penal. Partea specială*. Vol. II. Chişinău: CEP USM, 2015, p. 790.
2. ЛОБАНОВА, Л.В. *Преступления против правосудия.* Волгоград, 2004, с. 109.
3. Codul penal al României.
4. DIACONESCU, H., RĂDUCANU, R. *Infracţiuni contra înfăptuirii justiţiei.* Bucureşti: C.H. Beck, 2014, p. 69-71.
5. IVAN, G., IVAN, M.C. *Drept Penal. Partea specială conform noului Cod penal.* Bucureşti: C.H. Beck, 2013, p. 256.
6. OPREA, M. *Infracţiuni contra înfăptuirii justiţiei.* Bucureşti: Universul juridic, 2015, p. 127-128.


## INFRACŢIUNEA DE CONSTRÂNGERE DE A FACE DECLARAŢII ŞI LOCUL ACESTEIA PRINTRE INFRACŢIUNILE CONTRA JUSTIŢIEI


*Ion CURMEI*


Ideea de justiţie presupune egalitatea tuturor persoanelor fără nici un privilegiu, egalitate cât mai desăvârşită, care nu se obţine decât printr-un progres cât mai accentuat şi un studiu cât mai amănunţit al situaţiilor de fapt în limitele drepturilor subiective şi ale obligaţiilor corelative [1, p. 224-228].

Considerăm necesar să precizăm că ideea de justiţie include şi principiul universal al echităţii, care se caracterizează prin aprecierea justă, din punct de vedere juridic, a fiecărui subiect de drept.

Infracţiunea de constrângere de a face declaraţii nu are o istorie atât de îndepărtată. Cu toate acestea, considerăm că nu putem subestima gravitatea infracţiunii respective. Or, fiind o infracţiune de pericol şi nedepistată la timp poate duce la ilegalitatea întregului proces judiciar, datorită faptului că, în mare parte, în aceste cazuri sunt lezate substanţial drepturile şi libertăţile persoanei.

Pentru a determina locul infracţiunii de constrângere de a face declaraţii, printre infracţiunile contra justiţiei, este nevoie de o clasificare exhaustivă a acestor infracţiuni.

Suntem de acord cu afirmaţiile lui Iu.I Leapunov şi a lui P.Ia. Mşvenieradze conform cărora „noţiunea de sistematizare a normelor de drept

presupune în sine nu numai unirea în grupuri separate în baza semnelor asemănătoare al obiectului de bază şi formarea pe această bază a unor capitole separate CP, dar şi modul de împărţire pe grupuri şi succesiunea de amplasare a normelor în cadrul capitolului" [2, p.27]. Autorii, în acest sens, menţionează următoarele: „La baza primului nivel de sistematizare a normelor stă obiectul general, iar la baza sistematizării celui de-al doilea nivel în linii generale obiectul propriu-zis al infracţiunii. În unele cazuri atunci când diferiţele categoriilor de obiecte indicate coincid..., suntem nevoiţi să căutăm alte criterii de clasificare referitoare la elementele constitutive ale infracţiunii".

Atât literatura de specialitate autohtonă, cât şi cea de peste hotare reflectă mai multe criterii de clasificare a infracţiunilor contrac justiţiei.

Gh.Ulianovschi susţine că infracţiunile contra justiţiei pot fi clasificate după mai multe criterii [3, p.29]. Astfel, după subiectul infracţiunii pot fi clasificate în: 1) Infracţiuni care împiedică înfăptuirea justiţiei cu subiecţi activi speciali; 2) Infracţiuni care pot fi săvârşite de orce persoană, care întruneşte toate condiţiile generale ale subiectului infracţiunii. Considerăm că infracţiunea de constrângere de a face declaraţii se regăseşte în primul grup.

Totodată, Gh.Ulianovschi propune clasificarea infracţiunilor contra justiţiei în raport cu subiectul infracţiunii sub aspectul formelor participaţiei. Astfel, în acest sens, este abordată următoarea clasificare: 1) Infracţiuni contra justiţiei singulare sau cu autor unic, care pot fi săvârşite numai de un singur autor; 2) Infracţiuni contra justiţiei care se pot comite la toate formele participaţiei. Prin urmare, considerăm că infracţiunea de constrângere de a face declaraţii îşi are locul în grupul doi. Manifestăm ideeia că infracţiunea de constrângere de a face declaraţii poate fi săvârşită cu particpaţie, deoarece în unele cazuri putem fi în situaţia cînd suntem în prezenţa unui autor şi complice la săvârşirea infracţiunii de contrângere de a face declaraţii.

Următorul criteriu de clasificare a infracţiunilor contra justiţiei, propus de către Gh.Ulianovschi, este calsificarea acestor infracţiuni după obiectul juridic. Astfel, autorul a propus următoarea clasificare: 1) Infracţiunile contra justiţiei care împiedică realizarea principiilor constituţionale privitoare la activitatea organelor ce înfăptuiesc justiţia; 2) Infracţiuni contra justiţiei ce atentează la realizarea principiului procesual penal al aflării adevărului; 3) Infracţiuni contra justiţiei care împiedică realizarea principiului operativităţii în procesul penal; 4) Infracţiuni contra justiţiei care sunt îndreptate contra asigurării executării hotărârilor judecătoreşti. Analizând această clasificare, conider̆m că infracţiunea de constrîngere de a face declaraţii se regăseşte în grupul doi – infracţiuni contra justiţiei ce atentează la realizarea principiului procesual penal al aflării adevărului.

Gh.Ulianovschi propune clasificarea infracţiunilor contra justiţiei şi după *latura obiectivă*.

Considerăm că obiectul juridic, cât şi subiectul infracţiuniunilor contra justiţiei sunt determinative în clasificarea acestora.

Clasificarea în baza subiectului infracţiunilor contra justiţiei are o importanţă atât teroretică, cât şi practică. Această clasificare ajută de a adopta direcţia respectivă de orientare de cine anume este protejată justiţia prin intermediul restricţiilor juridice penale şi respectiv de a stabili corect persoana care urmează să fie trasă la răspundere penală pentru o infracţiune penală concretă.

Suntem de acord cu ideea manifestată de L.V. Lobanova precum că „grupând infracţiunile contra justiţiei ţinând cont de semnele comune ale subiectului infracţiunii este necesar de a ţine piept unităţii bazei de clasificare, însă, este lesne de remarcat că acest scop nu a fost atins" [4, p. 24].

Pe bună dreptate L.V. Lobanova precizează că din punct de vedere practic, iniţial este important a delimita infracţiunile contra justiţiei comise de un subiect special de infracţiunile care ar putea fi comise de persoane care posedă doar semne comune. La rândul lor, infracţiunile comise de subiecţi speciali în domeniul justiţiei pot fi supuse unei clasificări ulterioare ţinând cont de acele trăsături specifice cu care au fost dotaţi executorii acestora din urmă. Se poate vedea că majoritatea acestor calităţi caracterizează faptul că persoana respectivă are obligaţii sau împuterniciri suplimentare. Considerăm că specificul subiectului infracţiunilor nu este unul primar, ci este determinat din mai multe puncte de vedere în baza specificului raporturilor sociale violate de acesta.

Atât în literatura de specialitate autohtonă, cât şi în literatura de specialitate a altor state, criteriul primordial în baza căruia sunt clasificate infracţiunile contra justiţiei este obiectul juridic. Unii savanţi au mers puţin mai departe şi au propus clasificarea infracţiunilor contra justiţiei în baza obiectului juridic propriuzis.

Pe bună dreptate, autorii I.S. Vlasov şi I.M. Teajcov au specificat că nu a fost deloc lipsită de careva perspective încercarea de a structura sistemul infracţiunilor contra justiţiei după semnele obiectului acestora. Autorii subliniau că „are sens să se evidenţieze utilizarea de către lucrătorii organelor de urmărire penală a drepturilor sale în scopul realizării sarcinilor justiţiei ca obiect al unor infracţiuni contra justiţiei, dar în nici un caz în detrimentul acestui scop" [5, p.46]. Aici, este esenţial de a remarca importanţa combaterii infracţiunii de constrângere de a face declaraţii prin prisma faptului că, fără îndoială, această infracţiune se săvârşeşte în procesul determinării adevărului, adică până la pronunţarea sentinţei. Deci, administrând la dosar unele probe ca urmare a actului infracţional prin constrângere, duce indispeensabil la compromiterea întregului proces judiciar.

Prin urmare, din cele relatate se constată cu certitudine că constrângererea de a face declaraţii ca infracţiune contra justiţiei ocupă un loc important în

această serie de infracţiuni. În consecinţă, considerăm că nu trebuie subestimată importanţa combaterii infracţiunii de contrîngere de a face declaraţii.

În ceea ce ţine de locul constrângerii de a face declaraţii prin prisma clasificării infraţiunilor contra justiţiei menţionăm că la structurarea clasificării infracţiunilor contra justiţiei, în primul rând, trebuie să luăm în consideraţie deosebirile dintre relaţiile sociale constituite în acest domeniu, iar în al doilea rând, cât de frecvent acestea au fost luate în consideraţie în cadrul Codului penal.

Astfel, susţinem clasificarea propusă de savantul rus L.V. Lobanova care este prezentată după cum urmează: 1) Infracţiuni contra relaţiilor publice care asigură modul corespunzător planificat conform prevederilor legii pentru desfăşurarea activităţii procesuale şi a activităţii de executare a actelor procesuale; 2) Infracţiuni care violează relaţiile publice şi care reprezintă premisele necesare pentru realizarea funcţiilor şi obligaţiilor funcţionale procesuale în vederea executării actelor procesuale.

Aşadar, constrângerea de a face declaraţii se încadrează în primul grup, deoarece acest compartiment înglobează infracţiuni care au câteva trăsături comune. Astfel, infracţiunile incluse în primul grup au ca trăsătură comună faptul că marea lor majoritate se caracterizează prin abaterea semnificativă a subiecţilor de la obligaţiile sale funcţionale şi nerespectarea acestor obligaţii. Nu este întâmplător faptul că, de regulă, subiectul acestui tip de infracţiuni este unul special. În acest sens, considerăm necesar de a specifica faptul că protecţia justiţiei ca activitate strict reglementată de lege, a formei procesuale a acesteia este legată nemijlocit de soluţionarea sarcinilor urmărite de procesul penal.

Considerăm că anume în calitate de garanţii împotriva realizării arbitrare a măsurilor de constrângere, au fost structurate elementele constitutive ale infracţiunili prevăzute la art. 309 CP RM. Libertatea personală a cetăţeanului este protejată instantaneu atât de normele interne cât şi de ce internaţionale, unde este specificat faptul că se interzice orice fel de abuz asupra persoanei aflate în custodia organelor de drept (statului) având ca scop obţinerea anumitor declaraţii care ulterior vor fi catalogate ca probe. Prin urmare, apogeul interdicţiei conţinute în art. 309 CPC RM este îndreptat spre protecţia unui asemenea mod de obţinere a informaţiei probatoare care exclude influenţarea ilegală a persoanelor care reprezintă sursa de informaţii.

***Referinţe:***


1. DJUVARA, M., IOAN, M. *Teoria generală a dreptului (Enciclopedia Juridică). Drept raţional, izvoare şi drept pozitiv.* Bucureşti: All, 1995, p. 224-228.
2. ЛЯПУНОВ, Ю.И., МШВЕНИЕРАДЗЕ, П.Я. *Основы систематизации норм Особеной части уголовного права.* 1985. с. 27.
3. Ulianovschi, Gh. *Infracţiuni care împiedică înfăptuirea justiţiei.* Chişinău: Garuda-art 1999, p. 29.
4. ЛЮБАНОВА, Л.В. *Преступления против провосудия.* Волгоград, 2004, с. 24.
5. ВЛАСОВ, И.С, ТЯЖКОВ, И.М. Op.cit., p. 46.

# ALGORITMUL CALIFICĂRII FAPTEI INFRACȚIONALE ÎN CAZUL EXCESULUI DE AUTOR CALITATIV

*Daniel MARTIN, Stanislav COPEȚCHI*

Exces calitativ avem atunci când autorul comite acţiuni neomogene cu cele la care a fost determinat sau în care i-a fost acordat ajutor [1, p.117]. În doctrină se arată că excesul de autor calitativ include în sine două ipoteze: a) săvârșirea de către autor alături de infracțiunea cuprinsă de intenția celorlalți participanți, a unei noi infracțiuni intenționate și, b) săvârșirea de către autor a unei alte infracțiuni intenționate în locul celei cuprinse de intenția celorlalți participanți [2, p.7].

În contextul excesului de autor apare ca firească întrebarea: cum trebuie calificate acțiunile/inacțiunile instigatorului, organizatorului, complicelui și ale autorului în ipoteza excesului de autor calitativ, atunci când autorul săvârșește o infracțiune de altă natură care nu este cuprinsă de intenția celorlalți participanți?

Pentru a putea răspunde la respectiva întrebare, urmează să distingem două situații:

1) Autorul săvârșește infracțiunea la a cărei comitere a cooperat cu ceilalți participanți, fie sub formă consumată, fie neconsumată, după care comite infracțiunea în exces. Astfel, pe lângă infracțiunea de bază, autorul mai comite o infracțiune (de altă natură) care nu era cuprinsă de intenția celorlalți participanți.

2) Autorul renunță de bună voie la săvârșirea infracțiunii la a cărei comitere a cooperat cu ceilalți participanți, recurgând la săvârșirea infracțiunii în exces.

Cât privește prima situație, soluția de calificare a acțiunilor infracționale ale autorului și ale celorlalți participanți la infracțiune se află în strictă dependență de faza activității infracționale la care a ajuns autorul la săvârșirea infracțiunii la a cărei comitere acesta din urmă a cooperat cu ceilalți participanți:

a) dacă activitatea autorului este întreruptă la faza actelor de pregătire la infracțiunea la a cărei comitere a cooperat cu ceilalți participanți, acesta recurgând la săvârșirea altei infracțiuni, care nu era cuprinsă de intenția celorlalți participanți, atunci acțiunile sale trebuie calificate ca pregătire la infracțiune la a cărei comitere a cooperat plus infracțiunea comisă în exces, iar acțiunile celorlalți participanți trebuie calificate ca pregătire la infracțiunea la a cărei comitere au cooperat cu autorul, cu invocarea normei de la art.42 CP RM, în vederea specificării rolului juridic jucat de fiecare participant la infracțiune;

b) dacă activitatea autorului este întreruptă la faza actelor executorii, după care, acesta recurge la săvârșirea altei infracțiuni, care nu era cuprinsă de

intenția celorlalți participanți, atunci acțiunile sale trebuie calificate ca tentativă la infracțiunea la a cărei comitere a cooperat plus infracțiunea comisă în exces, iar acțiunile celorlalți participanți trebuie calificate ca tentativă la infracțiunea la a cărei comitere au cooperat cu autorul, cu invocarea normei de la art.42 CP RM, în vederea specificării rolului juridic jucat de fiecare participant la infracțiune;

c) dacă autorul a ajuns la faza consumării faptei infracționale, după care recurge la săvârșirea altei infracțiuni, care nu era cuprinsă de intenția celorlalți participanți, atunci acțiunile sale trebuie calificate potrivit normei din partea specială a Codului penal care incriminează fapta infracțională la a cărei comitere a cooperat cu ceilalți participanți, fără alegația la una din normele prevăzute la art.26 sau 27 CP RM, plus infracțiunea comisă în exces, iar acțiunile celorlalți participanți la infracțiune trebuie calificate potrivit normei din partea specială a Codului penal, care incriminează fapta infracțională la a cărei comitere au cooperat cu autorul, fără alegația la una din normele prevăzute la art.26 sau 27 CP RM, dar cu invocarea normei de la art.42 CP RM, în vederea specificării rolului juridic jucat de fiecare participant la infracțiune.

Mult mai problematic este soluția de calificare în a doua situație, atunci când autorul renunță de bună voie la săvârșirea infracțiunii la a cărei comitere a cooperat cu ceilalți participanți, recurgând la săvârșirea infracțiunii în exces. De fapt, probleme de calificare suscită acțiunile/inacțiunile celorlalți participanți decât autorul. Este clar că autorul, în virtutea regulii specificate la alin.(1) art.56 CP RM, nu va fi tras la răspundere penală pentru infracțiunea la a cărei comitere a renunțat de bună voie, decât dacă fapta săvârșită conține în sine semnele unei alte componențe de infracțiune, caz în care acțiunile acestuia vor fi calificate în corespundere cu norma ce incriminează respectiva faptă. Totodată, acțiunile acestuia urmează a fi încadrate potrivit normei care sancționează fapta comisă în exces.

Dar cum trebuie calificate acțiunile celorlalți participanți? Este cert că aceştia nu vor răspunde pentru fapta comisă în exces. Respectiva soluție este desprinsă din norma legală de la art.48 CP RM, în acord cu care pentru excesul de autor, ceilalți participanți nu sunt pasibili de răspundere penală. Aceştia urmează însă să răspundă potrivit normei ce incriminează fapta infracțională care urma a fi săvârșită de autor, la comiterea căreia cel din urmă a renunțat în favoarea comiterii infracțiunii în exces. În acest sens, se profilează întrebarea: acțiunile/inacțiunile celorlalți participanți vor constitui o infracțiune consumată sau neconsumată? Și dacă neconsumată, atunci care formă a infracțiunii: pregătirea sau tentativa? La fel, se impune de răspuns și la următoarea întrebare: infracțiunea imputată celorlalte persoane trebuie considerată ca fiind săvârșită în participație sau nu?

Privitor la prima întrebare, consemnăm că în viziunea noastră varianta infracțiunii consumate se exclude; or, intenția participanților nu a fost pusă în aplicare de către autor. Ceea ce au voit și intenționat aceștia, asupra cărora au cooperat, nu și-a găsit reflectare în realitatea obiectivă. Nu ne rămâne decât să alegem între varianta pregătirii sau tentativei la infracțiunea care urma a fi comisă. Soluția de calificare se complică având în vedere posibilitatea conferită de legiuitor de renunțare de bună voie la săvârșirea infracțiunii atât la faza actelor de pregătire, cât și a celor de executare. În doctrină nu există o unanimitate de păreri cu privire la acest aspect. În accepțiunea lui L.D. Gauhman [3, p.231], în astfel de cazuri, celelalte persoane trebuie trase la răspundere penală pentru pregătire sau tentativă, în funcție de faza la care autorul a renunțat de bună voie la săvârșirea infracțiunii. Pe o poziție diferită se situează T. Plaksina care consideră că luarea în calcul a respectivei soluții de calificare este imposibilă pentru situațiile când autorul, la faza tentativei, a renunțat de bună voie la săvârșirea infracțiunii [4, p.51]. În opinia autorului citat, calificarea instigării nereușite ca tentativă la infracțiune ar duce la denaturarea rolului îndeplinit de instigator [4, p.51]. În opinia noastră, ar fi incorect să calificăm acțiunile celorlalte persoane drept pregătire la infracțiune, atunci când autorul renunță de bună voie la săvârșirea infracțiunii la etapa actelor de executare. Cu atât mai mult, este incorectă calificarea acțiunilor ca și pregătire atunci când acțiunile autorului care a renunțat la săvârșirea infracțiunii conțin elementele unei alte componențe de infracțiune. Tocmai de aceea susținem poziția lui L.D. Gauhman enunțată *supra*. Considerăm că o atare soluție de calificare este una corectă și echitabilă. Dacă am califica acțiunile participanților de fiece dată ca pregătire la infracțiunea la a cărei comitere a renunțat autorul, atunci ar apărea întrebarea: de ce în situația în care activitatea autorului este întreruptă din motive independente de voința sa la o anumită fază a activității infracționale și, mai cu seamă la etapa actelor de executare, acțiunile celorlalți participanți trebuie calificate în corespundere cu activitatea infracțională la care a ajuns autorul, în timp ce în situația renunțării benevole de către autor la săvârșirea infracțiunii, soluția de calificare trebuie să fie alta? Diferă cumva în aceste două situații activitatea celorlalți participanți la infracțiune? Considerăm că nu. În ambele situații, instigatorul, spre exemplu, a cooperat în aceeași măsură cu autorul. Atunci de ce soluția de calificare trebuie să fie diferită?

Cât privește a doua întrebare, considerăm că acțiunile celorlalte persoane trebuie calificate în corespundere cu regulile participației penale. Cu alte cuvinte, la calificarea acțiunilor acestora trebuie invocate normele de la art.42 CP RM. Iar acest lucru este valabil doar dacă pe lângă autor sunt prezente cel puțin două persoane pasibile de răspundere penală. În alte condiții, decade participația penală datorită regulii necesității prezenței a cel puțin două persoane la cooperarea săvârșirii unei infracțiuni.

***Referinţe:***

1. GRAMA M., elab. *Participanţii la infracţiune şi particularităţile răspunderii lor.* Chişinău: CEP USM, 2004.
2. ИВАНОВА, Л.В. *Уголовно-правовая характеристика эксцесса исполнителя преступления.* Автореферат дисс… канд. юрид. Наук. Тюмень, 2009.
3. ГАУХМАН, Л.Д. *Квалификация преступлений: закон, теория, практика*. Москва: АО „Центр ЮрИнфоР", 2001.
4. ПЛАКСИНА, Т. *Неудавшееся подстрекательство*. В: Уголовное право, 2011, №.4.

## CALIFICAREA TENTATIVEI DE INFRACȚIUNE

*Daniel MARTIN, Stanislav COPEȚCHI*

Tentativa de infracţiune necesarmente implică săvârşirea unor acte de executare care să ducă la exteriorizarea intenţiei infracţionale de a comite infracţiunea. Deci trebuie să existe o încercare de a săvârşi infracţiunea. Lipsa unor astfel de acte duce la inexistenţa tentativei de infracţiune, respectiv, la calificare nu pot fi invocate prevederile generale din Codul penal ce reglementează tentativa. Intenţia infracţională trebuie neapărat să fie exteriorizată prin acte de natură să conducă la săvârşirea infracţiunii, implicit, spre producerea urmărilor prejudiciabile. După cum se arată în doctrină [1, p.122], este vorba de acel act de executare care reprezintă înfăptuirea acţiunii tipice descrise în norma de incriminare, adică a acţiunii care constituie elementul material al laturii obiective a infracţiunii şi exprimat prin cuvântul sau expresia care indică materialitatea faptei (*verbum regens*) în cuprinsul dispoziţiei de incriminare din partea specială a Codului penal.

Deoarece la etapa actelor de executare făptuitorul trece la realizarea acţiunii prejudiciabile prevăzute în dispoziţia normei, latura obiectivă a tentativei de infracţiune rezultă atât din normele părţii generale a Codului penal, de unde sunt desprinse semnele caracteristice tentativei de infracţiune, cât şi din normele părţii speciale a Codului penal, care conţin semnele infracţiunii concrete care s-a încercat a fi comisă.

În corespundere cu regulile speciale ale calificării infracţiunilor, calificarea tentativei de infracţiune are loc în conformitate cu articolul din partea specială a Codului penal care incriminează infracţiunea consumată pe care făptuitorul a încercat să o comită şi norma din partea generală a Codului penal care stabileşte conceptul şi conţinutul tentativei de infracţiune, adică art.27 CP RM. Prin urmare, ***latura obiectivă a infracţiunii sub forma unui fapt tentat corespunde cerinţelor a două serii de dispoziţii din Codul penal:* a) *din partea generală – care definesc tentativa şi* b) *din partea specială – care definesc infracţiunea concretă.***

Cele comise trebuie calificate ca tentativă în cazurile în care, dezvoltarea activităţii infracţionale a fost întreruptă la faza respectivă. Atunci când tentativa la infracţiune s-a transformat într-o infracţiune consumată, aceasta este absorbită de ultima şi răspunderea penală survine pentru infracţiunea consumată [2, p.188].

Calificarea tentativei de infracţiune are un anumit specific în cazul infracţiunilor materiale în raport cu infracţiunile formale. Cele din urmă, în mai puţine situaţii, sunt susceptibile de a fi întrerupte la etapa actelor de executare. Aceasta fiindcă, în ipoteza infracţiunilor formale, în cele mai dese cazuri, realizarea acţiunii/inacţiunii prejudiciabile duce la consumarea faptei. Însă, posibilitatea tentativei la infracţiunile formale nu se exclude totalmente. De exemplu, este posibilă tentativa la infracţiunile formale complexe (traficul de fiinţe umane, violul, acţiunile violente cu caracter sexual, etc) ori la infracţiunile pasibile de a fi comise în mod etapizat (răpirea unei persoane) etc. În contextul tentativei la infracţiunile formale complexe, G.Antoniu relevă: „constituind o unitate de infracţiune, executarea infracţiunii complexe, în ansamblul ei, începe cu executarea uneia dintre faptele componente, oricare ar fi acestea, chiar dacă nu s-a început executarea şi a celeilalte fapte. Aşa de exemplu, executarea de acte de constrângere a victimei în scop de viol înseamnă începutul executării infracţiunii de viol chiar dacă nu s-a început şi executarea raportului sexual, iar întreruperea executării actelor de constrângere (de exemplu, prin intervenţia unui terţ) va însemna totodată întreruperea infracţiunii de viol şi tragerea la răspundere a agentului pentru tentativă la viol” [1, p.290].

În cazul infracţiunilor materiale, va exista tentativă atunci când urmarea prejudiciabilă prevăzută de norma incriminatoare: a) nu a survenit; b) a survenit dar nu în volum deplin; c) a survenit dar alta decât cea cuprinsă de intenţia făptuitorului; d) a survenit dar latura obiectivă nu este integral realizată (de exemplu, lipseşte acţiunea principală din cadrul infracţiunilor unice complexe). Pot exista situaţii când vom fi în prezenţa tentativei de infracţiune deşi acţiunea/inacţiunea infracţională descrisă de dispoziţia normei incriminatoare este realizată integral şi urmarea prejudiciabilă a survenit. Este cazul infracţiunilor unde făptuitorul are o reprezentare eronată faţă de semnele obiectului infracţiunii (obiectul juridic, obiectul material, victima infracţiunii). De exemplu, în ipoteza în care se doreşte lipsirea ilegală intenţionată de viaţă a unui minor, atunci când în realitate, din cauze independente de voinţa făptuitorului, are loc lipsirea de viaţă a unei persoane adulte, cele comise trebuie calificate ca tentativă la omorul intenţionat săvârşit cu bună-ştiinţă asupra unui minor (art.27 şi lit.e) alin.(2) art.145 CP RM). Tot aşa se va califica şi fapta acelui care având intenţia de a sustrage un buletin de identitate, din eroare sustrage un alt act din posesia altei persoane (art.27 şi alin.(2) art.360 CP RM).

Pe de altă parte, situaţia este calitativ diferită în ipoteza în care scopul este prevăzut în dispoziția normei în calitate de semn constitutiv obligatoriu. În atare situaţii, neatingerea acestuia de către făptuitor nu face ca infracţiunea să fie una neconsumată. Or, realizarea scopului depăşeşte limitele laturii obiective a infracţiunii. De exemplu, vom fi în prezenţa infracţiunii consumate de omor intenţionat săvârşit cu scopul de a înlesni săvârşirea altei infracţiuni (lit.k) alin.(2) art.145 CP RM), chiar dacă finalitatea urmărită de făptuitor nu a fost atinsă (nu a fost săvârşită infracţiunea pentru a cărei înlesnire a fost comis omorul intenţionat). Eventual, realizarea de către făptuitor a scopului infracţiunii va permite calificarea celor comise potrivit regulilor concursului de infracţiuni.

În alt context, apare întrebarea: care trebuie să fie soluţia de calificare în ipoteza în care acţiunile făptuitorului sunt îndreptate spre săvârşirea unei infracţiuni determinate generic (cu aproximaţie), atunci când activitatea sa infracţională este întreruptă din anumite circumstanţe independente de voinţa sa? Spre exemplu, cum va încadra cel abilitat cu aplicarea legii penale acţiunile persoanei reţinute în apartament, în momentul pătrunderii, atunci când intenţia făptuitorului era de a săvârşi o anumită infracţiune contra patrimoniului prin sustragere, dar fără a fi determinată cu exactitate care anume infracţiune? În cazul infracţiunilor consumate, soluţia de calificare este una simplă. În funcţie de conţinutul elementului material se va face şi calificarea faptei. Dar, pot exista situaţii când făptuitorul doreşte săvârşirea unei infracţiuni determinate generic, şi doar, ajungând la faţa locului, luând în considerare toate circumstanţele de fapt, acesta îşi poate concretiza intenţia infracţională (de exemplu, deoarece în apartament era proprietarul, intenţia făptuitorului s-a concretizat în săvârşirea unei sustrageri deschise). Accentuăm că în acest caz nu este vorba de transformarea intenţiei iniţiale de a comite sustragerea pe ascuns în intenţia supravenită de a săvârşi sustragerea în mod deschis. Or, în astfel de cazuri făptuitorul din start manifestă intenţie strict determinată de a comite furtul, pe când în speţa enunţată *supra*, o asemenea intenţie lipseşte. Intenţia făptuitorului este una relativ determinată – de a comite, spre exemplu, fie un furt, fie un jaf. Considerăm că în atare situaţii, urmează a fi aplicate regulile de calificare stabilite pentru infracţiunile săvârşite în prezenţa intenţiei neconcretizate. Soluţia de calificare trebuie desprinsă din principiul *in dubio pro reo* (toate dubiile trebuie interpretate în favoarea făptuitorului). Hotărârea de a săvârşi o infracţiune implică existenţa voinţei şi prevederii persoanei la baza actului de executare îndreptat spre consumarea unei infracţiuni determinate. Dacă din probele administrate nu se poate stabili spre săvârşirea cărei infracţiuni s-a îndreptat actul de executare al făptuitorului, în sarcina acestuia nu s-ar putea reţine decât tentativa la infracţiunea cea mai uşoară dintre cele posibile a se fi aflat în reprezentarea făptuitorului.

În cazul infracţiunilor prelungite, vom fi în prezenţa tentativei, atunci când făptuitorul, din cauze independente de voinţa sa, nu a reuşit săvârşirea tuturor acţiunilor/inacţiunilor infracţionale identice cuprinse de aceeaşi intenţie infracţională (de exemplu, în ipoteza în care făptuitorul având intenţia de a pune în circulaţie o anumită sumă de bani, reuşeşte să pună în circulaţie doar o parte din sumă). Deoarece infracţiunea prelungită se consideră consumată din momentul săvârşirii ultimei acţiuni sau inacţiuni infracţionale, realizarea parţială a acţiunilor/inacţiunilor infracţionale marchează prezenţa tentativei de infracţiune, chiar dacă au fost realizate majoritatea acţiunilor/inacţiunilor din totalitatea celor care urmau a fi comise cuprinse de aceeaşi intenţie infracţională.

***Referinţe:***


1. ANTONIU, G., elab. *Tentativa (doctrină, jurisprudenţă, drept comparat).* Bucureşti: Editura Societăţii Tempus, 1996.
2. ГАУХМАН, Л.Д. *Квалификация преступлений: закон, теория, практика*. Москва: АО „Центр ЮрИнфоР”, 2001.


## INFRACȚIUNILE PREVĂZUTE DE art.191 DIN CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA ȘI DE NORMELE CORESPONDENTE DIN LEGEA PENALĂ ROMÂNĂ
## (Analiză de drept comparat)


*Irina SELEVESTRU*


În opinia lui S.Brînza: „Noţiunea de delapidare, în înţelesul legiuitorului moldovean, reprezintă o ciudată construcţie de natură eclectică, care, deşi mai păstrează temelia conceptuală a infracţiunii prevăzute la art.123 CP RM din 1961 (se are în vedere Codul penal al Republicii Moldova, adoptat de Sovietul Suprem al RSS Moldovenești la 24.03.1961 [1] – *n.a.*), a împrumutat elemente constitutive de la noţiunea de delapidare din art.215 CP Rom. (se are în vedere Codul penal al României din 21.06.1968 [2] – *n.a.*), dar, mai cu seamă, de la noţiunea de abuz de încredere din art.213 CP Rom. Or, în cazul delapidării (art.191 CP RM), făptuitorul abuzează de încrederea proprietarului, transformându-se din posesor (detentor) legal în pretins proprietar” [3].

Din perspectiva legii penale române în vigoare, situația nu a suferit schimbări majore. Astfel, în Codul penal român din 17.07.2009 [4] (în continuare – CP Rom.), infracțiunile de abuz de încredere (art.238), de gestiune frauduloasă (art.242) și de delapidare (art.295) sunt cele care comportă cele mai mari similitudini cu infracțiunile prevăzute la art.191 „Delapidarea averii străine” din Codul penal al Republicii Moldova.

Este de menționat că, în partea specială a Codului penal român din 17.07.2009, faptele de abuz de încredere și de gestiune frauduloasă sunt incriminate în cadrul cap. III „Infracțiuni contra patrimoniului prin

nesocotirea încrederii" din titlul II „Infracțiuni contra patrimoniului"; la rândul său, fapta de delapidare este incriminată în cap. II „Infracțiuni de serviciu" din titlul V „Infracțiuni de corupție și de serviciu". Pentru comparație, în partea specială a Codului penal al Republicii Moldova, faptele de delapidare a averii străine sunt incriminate în cadrul capitolului VI „Infracțiuni contra patrimoniului". Astfel, sub aspectul obiectului juridic generic, infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM se aseamănă întrucâtva cu infracțiunile specificate la art.238 și 242 CP Rom. și se deosebesc de infracțiunea prevăzută la art.295 CP Rom.

Din punctul de vedere al laturii obiective, infracțiunile specificate la art.191 CP RM sunt săvârșite exclusiv pe calea acțiunii. Se are în vedere acțiunea de însușire ilegală, adică de sustragere. În conjunctura legii penale române, infracțiunea de delapidare (art.295 CP Rom.) se comite pe calea acțiunii de însușire, folosire sau traficare de bani, valori sau alte bunuri pe care făptuitorul le gestionează sau le administrează. În același timp, infracțiunea de abuz de încredere (art.238 CP Rom.) presupune săvârșirea fie a acțiunii (însușire, dispunere sau folosire, pe nedrept, a unui bun mobil al victimei), fie a inacțiunii (refuzul de a restitui bunul mobil victimei). De asemenea, infracțiunile de gestiune frauduloasă (art.242 CP Rom.) se comit pe calea acțiunii sau inacțiunii de pricinuire de pagube unei persoane.

Remarcăm anumite diferențe și în ceea ce privește situațiile-premisă ce caracterizează săvârșirea infracțiunilor confruntate: încredințarea bunurilor victimei în administrarea făptuitorului (în cazul infracțiunii prevăzute la art.191 CP RM); încredintarea bunurilor victimei făptuitorului în baza unui titlu și cu un anumit scop (în ipoteza infracțiunii specificate la art.238 CP Rom.); administrarea sau conservarea de către făptuitor a bunurilor victimei ori grija administrării sau conservării de către făptuitor a bunurilor victimei (în situația infracțiunilor prevăzute la art.242 CP Rom.); gestionarea sau administrarea de către făptuitor a bunurilor victimei (în cazul infracțiunii specificate la art.295 CP Rom.). Dincolo de aceste diferențe mai mult de nuanță, în toate aceste ipoteze, înainte de săvârșirea infracțiunii, este necesar ca făptuitorul să fi obținut posesia asupra bunurilor victimei în prezența unor temeiuri conforme cu legea. Tocmai această notă distinctivă permite disocierea infracțiunilor în cauză de escrocherie (înșelăciune), de furt și de alte asemenea infracțiuni.

Un alt aspect legat de latura obiectivă este cel referitor la momentul de consumare a infracțiunii. Astfel, consumarea infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM este condiționată de producerea unui prejudiciu patrimonial efectiv. Aceasta implică obținerea de către făptuitor a posibilității reale de a se folosi sau a dispune ilegal de bunurile victimei. Și infracțiunile de gestiune frauduloasă (art.242 CP Rom.) presupun producerea de daune victimei.

Aceste infracțiuni sunt materiale, ca și infracțiunile de delapidare a averii străine (art.191 CP RM). Nu același lucru se poate afirma despre infracțiunile specificate la art.238 și 295 CP Rom. Acestea sunt infracțiuni formale. Ele se consideră consumate din momentul însușirii, dispunerii sau folosirii, pe nedrept, a unui bun mobil al victimei ori al refuzului de a-l restitui victimei (în cazul infracțiunii prevăzute la art.238 CP Rom.) sau, respectiv, din momentul însușirii, folosirii sau traficării de bani, valori sau alte bunuri pe care făptuitorul le gestionează sau le administrează (în ipoteza infracțiunii specificate la art.295 CP Rom.).

În context, nu putem fi de acord cu punctul de vedere, conform căruia infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM presupun „folosirea sau traficarea de... bunuri pe care făptuitorul le administrează...” [5]. Or, termenii „folosire” și „traficare” reflectă realitatea juridică reglementată de art.295 CP Rom. Din perspectiva art.191 CP RM, acești termeni caracterizează nu săvârșirea infracțiunii, dar epuizarea infracțiunii, întrucât realizarea de către făptuitor a posibilității reale de a se folosi sau a dispune de bunurile victimei depășește cadrul componențelor de infracțiuni descrise în art.191 CP RM.

Sub aspectul laturii subiective, este de menționat că doar intenția poate reprezenta forma de vinovăție atestată în cazul infracțiunilor specificate la art.191 CP RM și la art.238, 242 și 295 CP Rom. În ipoteza infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, scopul de cupiditate are un caracter obligatoriu. În contextul legii penale române, doar în situația infracțiunii specificate la alin.(3) art.242 CP Rom., scopul infracțiunii este unul special. Se are în vedere scopul de a dobândi un folos patrimonial. Acest din urmă scop și scopul de cupiditate au caracteristici diferite. Or, în vederea stabilirii înțelesului pe care-l are noțiunea „scopul de cupiditate”, trebuie să ne intereseze nu dacă făptuitorul urmărește să dobândească un folos patrimonial, nici cine anume urmează să beneficieze de calitățile utile ale bunurilor victimei. Importante sunt alte aspecte: a) victima a fost privată de posibilitatea de a-și exercita efectiv atributele care decurg din calitatea de proprietar sau de oricare alt posesor care deține prerogativele ce-i permit să încredințeze bunuri în administrarea unei alte persoane; b) în consecință, făptuitorul a obținut posibilitatea reală de a folosi sau a dispune de bunurile victimei.

Cât privește subiectul infracțiunii, menționăm că acesta are calitatea specială de: administrator (în situația infracțiunilor specificate la alin.(1), (2), (3), (4) și (5) art.191 CP RM); administrator al unei bănci (în cazul infracțiunilor prevăzute la art.($2^1$) art.191 CP RM); persoană căreia bunurile victimei i-au fost încredințate în baza unui titlu si cu un anumit scop (în ipoteza infracțiunilor specificate la art.238 CP Rom.); persoană obligată să administreze sau să conserve bunurile victimei ori să aibă grija administrării sau conservării acestora (în situația infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.242

CP Rom); administrator judiciar, lichidator al averii debitorului sau un reprezentant ori prepus al acestora (în cazul infracțiunii specificate la alin.(2) art.242 CP Rom.); functionar public care gestionează sau administrează bunurile victimei (în ipoteza infracțiunii prevăzute la art.295 CP Rom.). Observăm că, în toate aceste situații, subiect al infracțiunii este posesorul nemijlocit al bunurilor victimei. În alți termeni, subiectul infracțiunii trebuie să aibă, la momentul săvârşirii infracţiunii, dreptul de posesie (*jus possidendi*) asupra bunurilor victimei.

***Referinţe:***


1. *Veştile Sovietului Suprem al RSS Moldovenești,* 1961, nr.10.
2. *Buletinul Oficial*, 1968, nr.79-79bis.
3. BRÎNZA, S. elab. *Obiectul infracţiunilor contra patrimoniului*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2005, p.441.
4. *Monitorul Oficial al României,* 2009, nr.510.
5. BARBĂNEAGRĂ, A., BERLIBA, V., GURSCHI, C. et al., elab. *Codul penal comentat şi adnotat*. Chişinău: Cartier, 2005, p.295.


## BUNURILE CA OBIECT MATERIAL SAU IMATERIAL AL UNOR INFRACȚIUNI LEGATE DE CORUPȚIE: UNELE PROBLEME DE INTERPRETARE A LEGII PENALE


*Ruslan POPOV, Universitatea de Studii Europene din Moldova*


În pct.2.1 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la aplicarea legislaţiei referitoare la răspunderea penală pentru infracţiunile de corupție”, nr.11 din 22.12.2014 (în continuare – Hotărârea Plenului nr.11/2014), se menționează: „Remunerația ilicită sub formă de bunuri, urmează să fie interpretată în acord cu art.285 din Codul civil... Prin urmare, termenul «bun» se referă în egală măsură la lucruri, cât şi la drepturile patrimoniale”. În opinia lui S.Brînza şi V.Stati – ca obiect material sau imaterial al infracțiunilor specificate la art.256, 324-326, 3302, 333 şi 334 din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM) – bunurile trebuie privite prin prisma definiției formulate la lit.d) art.2 al Convenției ONU împotriva corupției. Conform acesteia, „prin «bunuri» trebuie de înțeles bunurile, corporale sau incorporale, mobile ori imobile, tangibile sau intangibile, ori actele juridice sau documentele atestând proprietatea acestor bunuri sau drepturile referitoare la acestea” [1]. Observăm că, în definiția de la pct.2.1 al Hotărârii Plenului nr.11/2014, nu sunt specificate actele juridice sau documentele atestând proprietatea acestor bunuri sau drepturile referitoare la acestea.

Considerăm că poziția exprimată de S.Brînza şi V.Stati este mai fundamentată. De aceea ea trebuie luată în considerare la interpretarea noțiunii „bunuri” folosite în art.324-326, 3302, 333 și 334 CP RM, precum și

a aceleiaşi noţiuni care apare ca subsecventă în raport cu noţiunea „remuneraţia sau alte avantaje patrimoniale", utilizată în art.256 CP RM.

În această ordine de idei, susţinem părerea lui V.Podgruşa: „Înțelesul termenului «bunuri» trebuie identificat în fiecare caz concret, fără a se face abstracție de scopul normei în care este utilizat acest termen" [2]. În același context, este de menționat că interpretarea sistemică este cea care reprezintă interpretarea normei prin corelare cu altele care fac parte din același sistem [3].

Considerăm că art.256, 324-326, 3302, 333 şi 334 CP RM fac parte din sistemul din care fac parte şi normele care alcătuiesc *Legea cu privire la prevenirea şi combaterea corupţiei,* adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 25.04.2008 [4]. În comparaţie cu Codul civil, legea în cauză este mai apropiată de art.256, 324-326, 3302, 333 şi 334 CP RM. Aceasta reiese din scopul adoptării respectivelor norme penale: prevenirea şi combaterea corupției, nu protecția patrimoniului. De asemenea, această concluzie reiese din analiza unor dispoziţii ale Legii cu privire la prevenirea şi combaterea corupţiei: raporturile juridice din domeniul prevenirii şi combaterii corupţiei sunt reglementate de legea în cauză, de alte acte legislative, precum şi de tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte (alin.(1) art.3); subiecţii actelor de corupţie sau ai faptelor de comportament corupţional, persoanele fizice şi persoanele juridice sunt trase la răspundere, în conformitate cu Codul penal, pentru săvârşirea cu vinovăţie a actelor de corupţie (alin.(1) art.16); sunt acte de corupţie: a) coruperea activă; b) coruperea pasivă; c) traficul de influenţă; d) luarea de mită; e) darea de mită (alin.(2) art.16).

După această notă de clarificare, consemnăm: potrivit art.2 al Legii cu privire la prevenirea şi combaterea corupţiei, corupţie constituie fapta ilegală care afectează exercitarea normală a funcţiei şi care constă fie în folosirea de către subiectul actelor de corupţie sau al faptelor de comportament corupţional a funcţiei sale pentru solicitarea, primirea sau acceptarea, direct sau indirect, pentru sine sau pentru o altă persoană, a unor foloase materiale sau a unui avantaj necuvenit, fie în promisiunea, oferirea sau acordarea ilegală a unor asemenea foloase sau avantaje necuvenite subiecţilor actelor de corupţie; folos material reprezintă valoarea corporală sau incorporală, mobilă sau imobilă, dobândită prin orice mijloc, precum şi actele juridice sau alte documente care atestă un titlu ori un drept cu privire la aceasta.

Așadar, interpretarea noțiunii „bunuri" de la lit.d) art.2 al Convenției ONU împotriva corupției se regăsește în legea care formează un sistem cu art.256, 324-326, 3302, 333 şi 334 CP RM.

Este adevărat că în Ghidul legislativ cu privire la implementarea Convenției ONU împotriva corupției găsim următoarea formulare: „Statele părți pot opta pentru definiții mai largi sau mai înguste decât cele formulate în articolul 2 al Convenției" [5]. Totuși, Republica Moldova nu a recurs la

această opțiune. Or, în Legea pentru ratificarea Convenţiei ONU împotriva corupţiei, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 06.07.2007 [6], nu au fost exprimate rezerve privitoare la înţelesul noţiunii „bunuri", utilizate la lit.d) art.2 al Convenției ONU împotriva corupției. Este consemnabil că Legea cu privire la prevenirea şi combaterea corupţiei a fost adoptată în scurt timp după ratificarea Convenției ONU împotriva corupției. Aceasta conduce spre ideea că legii în cauză îi revine rolul de „act transformator". Cu această ocazie, este util să reproducem opinia lui I.Hadîrcă: „Nu pot fi acceptate numai principiile exclusiviste de prioritate a dreptului internaţional asupra dreptului intern şi de prioritate a dreptului intern asupra dreptului internaţional. Între cele două extremităţi, opţiunea trebuie făcută şi în favoarea unei *aurea mediocritas*, care este «principiul dualismului». Conform acestui principiu, normele de drept internaţional trebuie implementate în legislaţia naţională, ca urmare a aprobării acestora de către stat, în corespundere cu principiile fundamentale ale dreptului intern şi cu luarea în consideraţie a altor particularităţi ale acestuia. În alţi termeni, pentru a conferi forţă juridică dreptului internaţional în domeniul reglementării relaţiilor din interiorul statului, este necesară adoptarea unui aşa-numit «act transformator» [7]:

În acest mod, interpretarea noțiunii „bunuri" de la lit.d) art.2 al Convenției ONU împotriva corupției este deplin funcțională în raport cu art.256, 324-326, 3302, 333 și 334 CP RM.

Care sunt conotațiile practice ale acestei concluzii? Iată răspunsul la această întrebare: acțiunile nominalizate în art.256, 324-326, 3302, 333 și 334 CP RM, săvârșite asupra actelor juridice sau a documentelor atestând proprietatea acestor bunuri sau drepturile referitoare la acestea, atestă consumarea infracțiunii. În contrast, dacă am accepta interpretarea de la pct.2.1 al Hotărârii Plenului nr.11/2014, atunci actele juridice sau documentele în cauză ar constitui nu obiectul material sau imaterial al infracțiunii, ci mijlocul de săvârșire a infracțiunii. În consecință, acțiunile nominalizate în art.256, 324-326, 3302, 333 și 334 CP RM, săvârșite asupra actelor juridice sau a documentelor atestând proprietatea acestor bunuri sau drepturile referitoare la acestea, ar atesta pregătirea de infracțiune.

Autorii Hotărârii Plenului nr.11/2014 nu au ținut cont de faptul că unele dintre amendamentele recente operate în art.326, 333 și 334 CP RM au urmărit lărgirea sferei de aplicare a acestor articole. Lărgirea în cauză a avut ca efect „convertirea" unor activități, care anterior atestau pregătirea de infracțiune (de exemplu, a activităților de pretindere sau de promisiune), în activități cu valențe de infracțiune consumată. Interpretarea noțiunii „bunuri" de la lit.d) art.2 al Convenției ONU împotriva corupției, care se regăsește în art.256, 324-326, 3302, 333 și 334 CP RM, se înscrie în aceeași tendință. Pe cale de consecință, propunem modificarea definiției noțiunii „bunuri" de la

pct.2.1 al Hotărârii Plenului nr.11/2014. Aceasta ar trebui ajustată la prevederile lit.d) art.2 al Convenției ONU împotriva corupției.

***Referinţe:***


1. BRÎNZA, S., STATI, V. elab. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p.274, 858, 878, 885, 923, 945, 960.
2. ПОДГРУШИА, В. *Юридический словарь современного гражданского права (от «А» до «Я»).* [Accesat 12.06.2015] Disponibil: www.domexstroy.by/ data/yuridicheskiy-spravochnik.doc
3. BOROI, A., GORUNESCU, M., POPESCU, M.; elab. *Dicţionar de drept penal*. Bucureşti: ALL Beck, 2004, p.211.
4. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2008, nr.103-105.
5. *Legislative guide for the implementation of the United Nations Convention against Corruption.* [Accesat 12.06.2015] Disponibil: http://www.unodc.org/pdf/ corruption/CoC_LegislativeGuide.pdf
6. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2007, nr.103-106.
7. HADÎRCĂ, I. elab. *Răspunderea pentru infracțiunile săvârșite în sfera circulației substanțelor narcotice, psihotrope, a analoagelor și precursorilor acestora.* Chişinău: CEP USM, 2008, p.84.


## IMPLICAȚIILE COMPLETĂRII art.324 DIN CODUL PENAL CU alin. (4)


*Ruslan POPOV*


La 23.12.2013, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea pentru modificarea şi completarea unor acte legislative [1]. Conform acesteia, printre altele, art.324 „Coruperea pasivă" din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM) a fost completat cu alin. (4). Dispoziția acestui alineat este formulată astfel: „(4) Acţiunile prevăzute la alin.(1), săvârşite în proporţii care nu depăşesc 100 unităţi convenţionale".

După S.Brînza și V.Stati, la alin.(4) art.324 CP RM este stabilită răspunderea pentru o infracțiune distinctă: pretinderea, acceptarea sau primirea, personal sau prin mijlocitor, de către o persoană publică sau de către o persoană publică străină de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporţii care nu depăşesc 100 unităţi convenţionale – pentru sine sau pentru o altă persoană, sau acceptarea ofertei ori promisiunii acestora – dacă acestea se exprimă în proporţii care nu depăşesc 100 u.c.– pentru a îndeplini sau nu ori pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acţiuni în exercitarea funcției sale sau contrar acesteia [2]. Aceiași autori explică: la alin.(4) art.324 CP RM atestăm nu o circumstanță atenuantă a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.324 CP RM. Nu există o componență „de bază" de corupere pasivă, componență care: 1) nu ar presupune că remunerația ilicită, care constituie obiectul material sau imaterial al infracțiunii, se caracterizează prin parametri valorici

concreți *și* 2) pe care s-ar grefa în calitate de circumstanță atenuantă proporţiile care nu depăşesc 100 u. c. ale remunerației ilicite. Iată de ce, proporţiile care nu depăşesc 100 u. c. ale remunerației ilicite nu reprezintă o circumstanță atenuantă pentru infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.324 CP RM [3].

În opinia lui V.Stati, o circumstanță este o împrejurare (particulară) care însoţeşte o întâmplare, un fapt, o acțiune sau un fenomen. Pe cale de consecință, o circumstanță agravantă prevăzută de legea penală îndeplinește rolul de apendice, de adaos, de supliment, de anexă la componența de bază a infracțiunii [4]. Ceea ce este prevăzut la lit.b) alin.(2) și lit.c) alin.(3) art.324 CP RM corespunde acestei condiții. În contrast, ceea ce este prevăzut la alin.(4) (și la alin.(1), lit.a[1]), c), d) alin.(2), lit.a), b) alin.(3)) art.324 CP RM nu corespunde acestei condiții. Care sunt implicațiile unei asemenea stări de lucruri?

*Prima implicație*: infracțiunea specificată la alin.(4) art.324 CP RM formează concurs cu oricare dintre infracțiunile prevăzute la alin.(1), lit.d) alin.(2) sau lit.b) alin.(3) art.324 CP RM. Aceasta reiese din cele evocate *supra*: nu este posibil ca, în contextul aceleiași infracțiuni, parametrii valorici ai remunerației ilicite să se caracterizeze concomitent prin: proporţii care nu depăşesc 100 u. c.; proporții de 100-2.500 u. c.; proporții mari; proporții deosebit de mari.

*A doua implicație*: a) subiect al infracțiunii prevăzute la alin.(4) art.324 CP RM poate fi doar persoana publică sau persoana publică străină. Aceasta reiese din referirea la alin.(1) art.324 CP RM, la care legiuitorul recurge în alin.(4) art.324 CP RM. Care trebuie să fie soluția de calificare în cazul în care funcționarul internațional sau persoana cu funcție de demnitate publică pretinde, acceptă sau primește, personal sau prin mijlocitor, bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporţii care nu depăşesc 100 u. c. – pentru sine sau pentru o altă persoană, sau acceptă oferta ori promisiunea acestora – dacă acestea se exprimă în proporţii care nu depăşesc 100 u. c. – pentru a îndeplini sau nu ori pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acţiuni în exercitarea funcției sale sau contrar acesteia? Considerăm că, într-un asemenea caz, răspunderea trebuie aplicată în baza alin.(4) art.324 CP RM. Nu în baza lit.a[1]) alin.(2) sau lit.a) alin.(3) art.324 CP RM. Această concluzie decurge implicit din regula fixată la lit.a) art.117 CP RM: în situația concurenței dintre componenţa de infracţiune cu circumstanţe atenuante şi alta cu circumstanţe agravante, infracțiunea se califică în baza celei cu circumstanţe atenuante. Chiar dacă la alin.(4) art.324 CP RM nu este consemnată o circumstanță atenuantă, nu ar fi corect să ignorăm principiul care stă la baza regulii de calificare susmenționate – *„in dubio pro reo”*;

b) din aceleaşi considerente, alin.(4) art.324 CP RM (şi nu lit.c) alin.(2) art.324 CP RM) urmează a fi aplicat în ipoteza în care persoana publică, persoana publică străină, funcționarul internațional sau persoana cu funcție de demnitate publică extorchează, personal sau prin mijlocitor, bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporţii care nu depăşesc 100 u. c. – pentru sine sau pentru o altă persoană, sau acceptă oferta ori promisiunea acestora – dacă acestea se exprimă în proporţii care nu depăşesc 100 u. c. – pentru a îndeplini sau nu ori pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acţiuni în exercitarea funcţiei sale sau contrar acesteia;

c) din aceleaşi considerente, alin.(4) art.324 CP RM (şi nu lit.b) alin.(2) sau lit.c) alin.(3) art.324 CP RM) trebuie aplicat în situația în care persoana publică, persoana publică străină, funcționarul internațional sau persoana cu funcție de demnitate publică pretinde, acceptă, primește sau extorchează, personal sau prin mijlocitor, bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporţii care nu depăşesc 100 u. c. – pentru sine sau pentru o altă persoană, sau acceptă oferta ori promisiunea acestora – dacă acestea se exprimă în proporţii care nu depăşesc 100 u. c. – pentru a îndeplini sau nu ori pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acţiuni în exercitarea funcţiei sale sau contrar acesteia, și dacă infracțiunea este săvârșită, după caz: de două sau mai multe persoane; în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizaţii criminale.

*A treia implicație*: care normă este imputabilă corupătorului în cazul în care persoana coruptă răspunde în baza alin.(4) art.324 CP RM? Se conturează două posibile răspunsuri la această întrebare: 1) nu se aplică nici una din dispozițiile de la art.325 CP RM, întrucât în acest articol lipsește un alineat corespondent cu alin.(4) art.324 CP RM; 2) se aplică alin.(1) art.325 CP RM. Acceptăm a doua variantă de răspuns (cu condiția că este coruptă o persoană publică sau o persoană publică străină). Aceasta deoarece, în contextul infracțiunii specificate la alin.(1) art.325 CP RM, parametrii valorici ai remunerației ilicite se caracterizează prin proporţii de până la 2.500 u.c. (inclusiv prin proporţii care nu depăşesc 100 u.c.). Doar în prezența condițiilor descrise la alin.(2) art.14 CP RM, nu s-ar aplica răspunderea penală pentru coruperea activă caracterizată prin proporţii care nu depăşesc 100 u.c.

*A patra implicație*: care este soluția de calificare în ipoteza în care coruperea activă se caracterizează prin proporţii care nu depăşesc 100 u. c., infracțiunea fiind săvârșită, după caz: de două sau mai multe persoane; în privința unei persoane cu funcție de demnitate publică sau a unui funcționar internațional; în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale? Într-o astfel de ipoteză se va aplica, după caz, lit.b) alin.(2) sau

lit.a[1]) ori b) alin.(3) art.325 CP RM. Nu ar fi posibilă aplicarea alin.(1) art.325 CP RM. Aceasta întrucât, în dispoziția art.325 CP RM, proporţiile care nu depăşesc 100 u. c. nu sunt nominalizate expres. Asemenea proporții ale remunerației ilicite reprezintă doar o circumstanță atenuantă faptică a infracțiunilor specificate la art.325 CP RM. Luând în considerare dispoziția alin.(2) art.76 CP RM, o asemenea circumstanță ar putea fi reținută la stabilirea pedepsei.

Recomandări *de lege ferenda*: având în vedere efectul derutant al dispoziției de la alin.(4) art.324 CP RM, propunem reformularea acesteia după cum urmează: „Coruperea pasivă săvârşită în proporţii care nu depăşesc 100 unităţi convenţionale". De asemenea, considerăm necesară completarea art.325 CP RM cu alin. (3[1]) care să aibă următorul conținut: „Coruperea activă săvârşită în proporţii care nu depăşesc 100 u.c.".

***Referinţe:***


1. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2014, nr.47-48.
2. BRÎNZA, S., STATI, V., elab. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p.855.
3. *Ibidem*, p.854.
4. STATI, V., elab. *Infracțiuni economice: Note de curs*. Chișinău: CEP USM, 2014, p.22.


## SENTINŢA PE BAZA PROBELOR ADMINISTRATE ÎN FAZA DE URMĂRIRE PENALĂ CA ACT AL JUSTIŢIEI PENALE


*Tatiana VIZDOAGĂ, Sanda ŢONCU*


Prin Recomandarea nr.(87) 18 din 17.09.1987 a Comitetului Miniştrilor către statele membre privind simplificarea justiţiei penale [1] s-a reţinut că lentoarea justiţiei penale ar putea fi remediată nu numai prin mijloacele care îi sunt acesteia destinate, dar şi prin modul în care mijloacele respective sunt întrebuinţate, mai ales printr-o mai bună definire a priorităţilor în cadrul politicii penale, atât în ceea ce priveşte forma, cât şi fondul. S-a atras atenţia asupra principiului oportunităţii urmăririi penale pentru a rezolva problema infracţiunilor minore şi a celor comune, asupra procedurii sumare, tranzacţiilor între autorităţile competente în materia penală şi alte autorităţi interveniente, ca o posibilă alternativă la urmărirea penală, aşa-numitele proceduri simplificate; simplificarea procedurii jurisdicţionale ordinare.

În acest sens, prin Legea nr. 66 din 5 aprilie 2012, pusă în aplicare din 27 octombrie 2012, a fost completat CPP cu art. 364[1] care instituie procedura de judecare a cauzei penale pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală – o nouă modalitate de judecare a cauzelor penale prin procedură simplificată. Pentru aplicarea corectă şi uniformă a prevederilor art.364[1], Curtea Supremă de Justiţie a elaborat Hotărârea Plenului CSJ nr.13 din

16.12.2013 cu privire la aplicarea prevederilor art. 364[1] CPP de către instanţele judecătoreşti [2], dar cu părere de rău în activitatea instanţelor judecătoreşti deseori apar dificultăţi, de aceea este bine-venită studierea acestui subiect la nivel teoretico-practic şi comparativ pentru a exclude neclarităţile cu privire la acest subiect.

Sentinţa pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală ca act al justiţiei penale reprezintă o inovaţie atât pentru cadrul legal autohton, cât şi pentru doctrina procesual-penală. Judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală reprezintă o procedură simplificată a judecarii cauzei în cazul recunoaşterii vinovăţiei, fiind de fapt o procedură abreviată ce are la bază o pledoarie de vinovăţie şi poate fi aplicată dacă sunt întrunite condiţiile cerute de art. 364[1] Cod de procedură penală. O particularitate definitorie a prezentei proceduri este aplicabilitatea în procesele penale privind toate categoriile de infracţiuni, inclusiv cele pentru săvârşirea cărora este prevăzută detenţiunea pe viaţă [3, p.283].

Legiuitorul a condiţionat judecata pe baza probelor administrate în cadrul procedurii prejudiciare prin:

1) *recunoaşterea de către inculpat în totalitate a faptelor incriminate, pentru săvârşirea cărora a fost deferit justiţiei şi solicitarea ca judecata să se facă pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală făcută prin înscris autentic*. Prin înscris autentic se va înţelege înscrisul întocmit şi semnat de inculpat, necondiţionat şi definitiv, fără intervenţia vreunui organ de stat, exprimat în şedinţa de judecată, producător de consecinţele arătate în art. 364[1] CPP;

2) *lipsa solicitării de a fi administrate probe noi.* Prin lipsa solicitării de a fi administrate probe noi se va înţelege nedorinţa necondiţionată şi definitivă de a fi administrate probe noi;

3) *concluzia din probele administrate că faptele inculpatului sunt stabilite şi sunt suficiente date cu privire la persoana sa pentru a permite stabilirea unei pedepse*. Suficienţa probatoriului urmează să fie apreciată de judecător sub aspectul concludenţei, pertinenţei şi utilităţii probelor acumulate, deoarece regula potrivit căreia mijloacele de probă obţinute în mod ilegal nu pot fi folosite în procesul penal în cadrul oricărei proceduri, fie că e generală sau specială. Insuficienţa probatoriului nu poate fi complinită sau acoperită prin declaraţia inculpatului de recunoaştere a faptelor. Astfel, când această condiţie nu este îndeplinită, instanţa respinge cererea de judecare a cauzei în procedura simplificată şi indeferent de etapa când se va întâmpla aceasta, instanţa va purcede la judecată în procedura generală.

Până la adoptarea soluţiei privind admiterea sau respingerea cererii inculpatului, prin care se solicită judecarea cauzei în procedura simplificată prevăzută de art. 364[1] CPP, instanţa la fel este obligată să verifice dacă: 1)

rechizitoriul este întocmit în conformitate cu prevederile art. 296 CPP; 2) actele de urmărire penală nu sunt lovite de nulitatea absolută prevăzute în art. 251 alin. (2) CPP; 3) în faza de urmărire penală nu a fost încălcat principiul legalităţii în administrarea probelor; 4) nu au fost încălcate drepturile şi libertăţile fundamentale garantate de Convenţia Europeană (de exemplu, se reţine utilizarea torturii sau a tratamentelor inumane sau degradante pe parcursul audierilor); 5) fapta imputată inculpatului just a fost încadrată în conformitate cu dispoziţiile prevăzute în Codul penal.

Este de menţionat că în cazul în care în urma controlului preliminar a cauzei penale se constată că există vreo încălcare a normelor imperative din Codul de procedură penală sau din probele administrate în cursul urmăririi penale nu rezultă că faptele inculpatului sunt stabilite dincolo de orice dubiu rezonabil, instanţa de judecată va respinge cererea de judecare potrivit procedurii simplificate.

La judecarea cauzelor penale în procedura simplificată, sentinţele se adoptă potrivit regulilor generale prevăzute în art. 392-395 CPP, cu soluţionarea chestiunilor menţionate în art.397-398 CPP.

Partea introductivă a sentinţei, în afară de datele expuse în art.393 CPP, conform dispoziţiilor art.$364^1$ alin. (7) CPP, conţine menţiunea despre judecarea cauzei pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală.

Partea descriptivă a sentinţei de condamnare trebuie să cuprindă: descrierea faptei prejudiciabile recunoscută de inculpat şi considerată ca fiind dovedită, indicându-se modul săvârşirii ei, forma şi gradul de vinovăţie, motivele şi consecinţele infracţiunii; analiza probelor prezentate de procuror şi acceptate de inculpat pe care se întemeiază sentinţa; indicaţiile asupra circumstanţelor care atenuează sau agravează pedeapsa; încadrarea juridică a faptei pentru care se condamnă inculpatul; menţiunea referitor la recidivă; stabilirea limitelor pedepsei calculate conform prevederilor art.$364^1$ alin.(8) CPP şi motivarea pedepsei aplicate; soluţionarea chestiunilor legate de condamnarea cu suspendarea condiţionată a executării pedepsei, dacă este cazul.

Sentinţa pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală în esenţă reprezintă o sentinţă de condamnare, întrucât se emite doar în condiţiile în care vinovăţia inculpatului în săvârşirea infracţiunii este confirmată prin ansamblul de probe administrate în faza de urmărire penală.

În asemenea condiţii, este firească concluzia că prevederile art. $364^1$ alin. (7) nu sunt adecvate şi necesită o modificare de rigoare prin excluderea din textul legii a articolelor ce reglementează procedura de adoptare a sentinţei de achitare şi de încetare. Astfel instituind în art.$364^1$ alin. (7) regula că *în caz de soluţionare a cauzei prin aplicarea prevederilor alin. (1), dispoziţiile art. 382-398 se aplică în mod corespunzător*, legiuitorul a permis adoptarea

sentinţei pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală inclusiv în cazul adoptării sentinţei de achitare (art. 390 CPP) sau de încetare (art.391 CPP). Poziţie similară este expusă în pct. 28 din Hotărârea Plenului CSJ nr.13 din 16.12.2013 cu privire la aplicarea prevederilor art.$364^1$ CPP de către instanţele judecătoreşti.

Vom sublinia că sentinţa pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală este act al justiţiei penale adoptat în numele legii de către prima instanţă, prin care pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală se recunoaşte vinovăţia inculpatului în comiterea faptei incriminate cu stabilirea unei pedepse mai blânde conform secţiunilor legii, iar în asemenea condiţii, dispoziţiile art. $364^1$ alin. (7), şi anume, sintagma „art. 382-398" urmează a fi substituită cu sintagma „art. 382-389, 392-395, 397-398".

***Referinţe:***


1. Recomandarea Comitetului Miniştrilor către statele membre privind simplificarea justiţiei penale nr. (87) 18 din 17.09.1987.
2. Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea prevederilor art. $364^1$ CPP de către instanţele judecătoreşti", nr.13 din 16.12.2013. [Accesat 16.06.2015] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=130.
3. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Coord. ed. M.POALELUNGI. Chişinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p.


## ANALIZA SELECTIVĂ A PRACTICII JUDICIARE ÎN MATERIA VIOLENȚEI ÎN FAMILIE DIN ARHIVA JUDECĂTORIILOR SEC. RÂȘCANI ȘI SEC. CIOCANA, MUN.CHIȘINĂU (Perioada 2011-2015)


*Nicolae CORCEA*


Violenţa în familie constituie o ameninţare sau o provocare, petrecută în prezent sau în trecut, a unui prejudiciu fizic, moral sau material cauzat, ce se caracterizează prin tendința constantă de escaladare și a unei probabilități majore de repetitivitate, în cadrul relației dintre partenerii sociali, indiferent de statutul lor legal sau de domiciliu. Termenii de *violență domestică* și *violență familială* sunt sinonimi, iar utilizarea acestora depinde de aspectele culturale, lingvistice, prioritate trebuie totuși acordată prevederilor legislative ale statului în care se produc astfel de fapte.

Trecând nemijlocit la analiza bazei emprice, vom sublinia că pentru a efectua analiza detaliată a cauzelor penale pornite în baza art.$201^1$ CP RM (Violență în familie) am selectat și am adunat ***73 de sentințe*** ale instanțelor de fond din mun.Chișinău (sec. Râșcani și sec. Ciocana), pentru perioada anilor 2011-2015. Mai mult, pe marginea unor cazuri, am obținut chiar rechizitorii și decizii ale Curții de Apel, precum și ale Colegiului penal lărgit

al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. În scopul sistematizării eficiente a deciziilor procesuale obținute, am purces la categorizarea cazurilor în funcție de **variabila locului instanței de fond** care a examinat inițial cauza penală de violență în familie. Astfel, am repartizat sentințele și alte decizii cu caracter procesual, după cum urmează: ***Judecătoria sec. Râșcani, mun. Chișinău – 27 de sentințe***, dintre care: în 2011 – *5 sentințe*; 2012 – *6 sentințe*; în 2013 – *2 sentințe*; în 2014 – *11 sentințe*; în 2015 (I semestru) – *3 sentințe*; ***Judecătoria sec. Ciocana, mun. Chișinău – 46 de sentințe***, dintre care în 2011 – *4 sentințe*; în 2012 – *16 sentințe*; 2013 – *13 sentințe*; 2014 – *13 sentințe*.

Din ***arhiva Judecătoriei sec.Râșcani, mun.Chișinău***, pentru anii 2011-2015, s-au acumulat ***27 de sentințe*** în materia violenței în familie. Aceste sentințe le-am repartizat în funcție de varianta-tip a infracțiunii săvârșite, după cum urmează: **alin.(1) art.201[1] CP RM** – *17 sentințe*; **lit.a) alin.(2) art.201[1] CP RM** – *7 sentințe*; **lit.b) alin.(2) art.201[1] CP RM** – *2 sentințe;* **lit.a) alin.(3) art.201[1] CP RM** – *1 sentință*.

Din ***arhiva Judecătoriei sec. Ciocana, mun. Chișinău***, pentru perioada 2011-2014, s-au acumulat 46 de sentințe în materia violenței în familie. Aceste sentințe le-am repartizat în funcție de varianta-tip a infracțiunii săvârșite, după cum urmează: **alin.(1) art.201[1] CP RM** – *19 sentințe*, din care în 2012 – *7 sentințe*; în 2013 – *4 sentințe;* în 2014 – *8 sentințe*; **lit.a) alin.(2) art.201[1] CP RM** – *1 sentință* din 2013; **lit.b) alin.(2) art.201[1] CP RM** – *17 sentințe*, din care în 2011 – *1 sentință*; în 2012 – *8 sentințe*; în 2013 – *4 sentințe*; 2014 – *4 sentințe*; **lit.a) alin.(3) art.201[1] CP RM** – *3 sentințe*, din care în 2011 – *1 sentință*; în 2012 – *1 sentință;* în 2013 – *1 sentință*; în 2014 – *1 sentință*; **lit.c) alin.(3) art.201[1] CP RM** – *5 sentințe*, din care în 2011 – *2 sentințe*; în 2013 – *3 sentințe*.

În total 73 de sentințe obținute din arhivele judecătoriilor sec. Râșcani și sec.Ciocana, mun. Chișinău le-am repartizat în felul următor: **alin.(1) art.201[1] CP RM** – *36 de sentințe*, ce constituie 49,3% din numărul total de cazuri; **lit.a) alin.(2) art.201[1] CP RM** – *8 sentințe*, ce constituie 10,96% din numărul total de cazuri; **lit.b) alin.(2) art.201[1] CP RM** – *19 sentințe*, ce constituie 26,03% din numărul total de cazuri; **lit.a) alin.(3) art.201[1] CP RM** – *4 sentințe*, ce constituie 5,48% din numărul total de cazuri; **lit.c) alin.(3) art.201[1] CP RM** – *5 sentințe*, ce constituie 6,85% din numărul total de cazuri.

Așadar, analizând 73 de sentințe ale instanței de fond (Judecătoria sec. Râșcani, mun. Chișinău; Judecătoria sec. Ciocana, mun. Chișinău) emise în baza alin.(1), lit.a), b) alin.(2) și lit.a), c) alin.(3) art.201[1] CP RM, le-am repartizat în categorii în funcție de ***tipul sentinței emise***. Astfel, am obținut următoarele rezultate: Instanța de fond a emis sentința de condamnare în 63 de cazuri (86,3%), dintre care *22 de sentințe* (Judecătoria sec.Râșcani) și *41 de sentințe* (Judecătoria sec. Ciocana), după cum urmează: *închisoarea – 11*

*sentințe* (17,46%), inclusiv *3 sentințe* (Judecătoria sec. Rîșcani); *8 sentințe* (Judecătoria sec.Ciocana); *munca neremunerată în folosul comunității* – 26 de sentințe (41,27%), inclusiv *8 sentințe* (Judecătoria sec.Rîșcani); *18 sentințe* (Judecătoria sec.Ciocana); *închisoarea cu aplicarea art.90 CP RM (Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei)* – 26 *de sentințe* (41,27%), inclusiv *11 sentințe* (Judecătoria sec. Râșcani); *15 sentințe* (Judecătoria sec.Ciocana); 1) Instanța de fond în privința inculpatului a emis sentința privind încetarea procesului penal pornit în legătura cu împăcarea părților – 4 sentințe (5,48%), din care *2 sentințe* (Judecătoria sec. Râșcani); *2 sentințe* (Judecătoria sec. Ciocana); 2) Instanța de fond în privința inculpatului a emis sentința privind încetarea procesului penal în legătură cu atragerea la răspunderea administrativă (art. 55 CP RM) – *1 sentință* (1,37%) (Judecătoria sec.Râșcani); 3) Instanța de fond în privința inculpatului a emis sentința privind încetarea procesului penal în legătura cu decesul acestuia – *2 sentințe* (2,74%) (Judecătoria sec. Râșcani); 4) Instanța de fond în privința inculpatului a emis sentința privind încetarea procesului penal în legătură cu iresponsabilitatea acestuia – *3 sentințe* (4,11%) (Judecătoria sec. Ciocana).

**I. Variabila datele de identificare ale agresorului.** Din numărul total de sentințe adunate din arhivele judecătoriilor sec.Râșcani și sec. Ciocana – ***73 de sentințe*** (sec. Râșcani – *27 de sentințe*; sec.Ciocana – *46 de sentințe*), inculpații erau de genul masculin în 64 de cazuri (87,67%), iar de genul femenin în doar 9 cazuri (12,33%).

**II. Variabila vârsta agresorului la momentul săvârșirii faptei.** *I. Bărbați:* 22-29 de ani – 8 cazuri; 30-39 de ani – 22 cazuri; 40-48 de ani – 17 cazuri; 50-58 de ani – 12 cazuri; 60-71 de ani – 5 cazuri; *II. Femei:* 24-30 de ani – 4 cazuri; 38-49 – 3 cazuri; 52 – 2 cazuri.

**III. Variabila locul de muncă și ocupația făptuitorului:** *neangajați în câmpul muncii* **–** 51 de persoane; *angajați neoficial* – 7 persoane; *angajați* – 15 persoane.

**IV. Variabila studiile făptuitorului:** *fără studii* – 25 de persoane; *studii medii* – 40 de persoane; *studii superioare* – 8 persoane.

**V. Variabila caracteristici situaționale ale făptuitorului:** La momentul săvârșirii actelor de violență în familie, făptuitorul s-a aflat în stare de ebrietate în 51 de cazuri ce constituie 69,86% din numărul de cazuri obținute din arhiva judecătoriilor sec. Râșcani și sec. Ciocana, mun. Chișinău.

**VI. Repartiţia cazurilor în funcţie de locul unde s-a produs fapta de violență în familie:** *în familia de origine* – 24 de cazuri (32,88%); *în familie secundară* – 49 de cazuri (67,12%).

**VII. Variabila antecedentele penale ale făptuitorului:** *anterior condamnați* – 24 de persoane (32,88%); *fără antecedente penale* – 49 de persoane (67,12%).

**VIII. Variabila violenţă în familie săvârşită în mod repetat sau sistematic:** *violenţă în familie săvârşită în mod repetat sau sistematic* – 27 de cazuri (%); *violenţă în familie săvârşită pentru prima dată* – 46 de cazuri (%).

**IX. Variabila victima violenței în familie** a devenit: *mama* – 5 cazuri (6,85%); *tata* – 5 cazuri (6,85%); *părinții adoptivi* – 2 cazuri (2,74%); *soția* – 30 de cazuri (41,09%); *soțul* – 2 cazuri (2,74%); *fosta soție* – 6 cazuri (8,22%); *fostul soț* – 1 caz (1,37%); *concubina* – 8 cazuri (10,96%); *concubin* – 2 cazuri (2,74%%); *alte rude (bunica, ginerele, fiica adultă, fratele, sora, concubinul mamei)* – 10 cazuri (13,7%); *copil minor (fiică; fecior; nepot)* – 10 cazuri (13,7%).

**X.** La capitolul **„repartiţia cazurilor de agresiune în funcţie de sexul victimei”**

Am stabilit că victimizarea femeilor (soție, fosta soție, concubină, mamă, bunică, fiică, soră) se întâlnește cu mult mai des (82,2%) decât victimizarea bărbaților (tată, frate, soț, fostul soț, concubin, ginere, fecior), care se întâlnește doar la nivel de cazuistică (17,8%) şi când au fost agresați copii minori de genul masculin. Putem concluziona că fapta infracțională de violență în familie e predominant împotriva femeilor şi poartă un caracter discriminatoriu cert.

**XI. Repartiţia cazurilor în funcţie de gravitatea leziunilor:** vătămări corporale neînsemnate – 13 cazuri (17,81%); vătămări corporale uşoare – 33 de cazuri (45,2%); vătămări corporale de gravitate medie – 15 cazuri (20,55%); vătămări corporale grave – 5 cazuri (6,85%); vătămări corporale grave care au condus la decesul victimei – 5 cazuri (6,85%); violență în familie nonfizică (emoțională, verbală) – 1 caz (1,37%); violență în familie prin crearea pericolului de îmbolnavire a victimei – 1 caz (1,37%).

**XII. Repartiţia cazurilor după mecanismul de producere al leziunilor constatate:** lovirea activă cu corp – pumnii şi(sau) picioarele – 32 de cazuri (43,83%); lovirea activă cu corp dur (bâtă, unelte de bucătărie, nuia etc.) – 20 de cazuri (27,4%); lovirea activă urmată de cădere – 3 cazuri (4,11%); lovirea cu obiecte tăietoare-înțepătoare (cuțit, topor, şurubelniță) – 18 cazuri (24,66%).

Pornind de la analiza efectuată, am ajuns la următoarele concluzii:

– Este demonstrat pe cale empirică că violența în familie este legată de apartenența la un gen şi include toate formele de ofense şi abuzuri împotriva integrității fizice şi emoționale ale unei alte persoane de alt gen/sex care este asociată cu inegalitatea dintre sexe şi cu exercitarea puterii fizice sau a altor forme de putere. Femeile sunt afectate în mod disproporționat de acest tip de violență.

– *Este evidențiat* că în cadrul tuturor modalităților infracționale ale violenței în familie, legiuitorul operează cu *prezumpția cunoaşterii legăturii de familie existente între făptuitor şi victimă.* Această prezumpție are un efect

juridic deosebit. Specificul unei astfel de prezumpții constă în faptul că gradul de probabilitate a acestei *„cunoașteri”* crește substanțial în așa o măsură, încât această prezumpție devine incontestabilă.

***Bibliografie:***

1. Arhiva Judecătoriei sec. Ciocana, mun. Chișinău. Anii 2011-2015.
2. Arhiva Judecătoriei sec. Râșcani, mun. Chișinău. Anii 2011-2015.

## UNELE REFLECȚII PRIVIND ADOPTAREA LEGII NR. 252 DIN 08.11.2012

*Ion LUNCA*

În urma adoptării de către Parlamentul Republicii Moldova la 08.11.2012 a Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr.252 (în continuare – Legea nr.252), Codul penal al Republicii Moldova a fost supus unor amendamente. Pentru acest studiu, prezintă interes punctul 9 al legii prin care a fost completat Codul penal cu art. $166^1$ „Tortura, tratamentul inuman sau degradant” și punctul 15 prin care a fost abrogat art.$309^1$ „Tortură”.

Efectuând o analiză juridico-penală a acestor două articole, conchidem că legiuitorul: 1) a exclus din legea penală infracțiunea de „tortură” prevăzută de art.$309^1$ care făcea parte din capitolul XIV al părții speciale denumit „Infracțiuni contra justiției”; 2) a completat capitolul III al părții speciale intitulat „Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei” cu două variante-tip de infracțiuni la art.$166^1$. La prima vedere, ar putea apărea mai multe întrebări pe marginea acestei situații: De ce a fost abrogat art.$309^1$ CP RM? Era o normă inaplicabilă art.$309^1$ CP RM? Ce a determinat legiuitorul să completeze Codul penal cu art.$166^1$? De ce a fost completat art. $166^1$ cu două variante-tip de infracțiuni în capitolul III al părții speciale din CP RM și nu art.$309^1$ din redacția veche ? etc.

O parte din răspunsurile la aceste întrebări le găsim chiar în nota informativă la proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Inter alia, adoptarea art.$166^1$ CP RM, care a succedat art.$309^1$ CP RM, a marcat respectarea obligațiilor pe care Republica Moldova și le-a asumat pe plan internațional în acord cu alin.(1) art.8 din Constituție. Respectiv, deducem că statului îi revine obligația pozitivă de a încorpora în dreptul său intern reglementările internaționale, precum și obligația de a modifica legislația națională, dacă aceasta este în dezacord cu normele dreptului internațional.

Astfel, art.5 al Declarației Universale a Drepturilor Omului statuează: „Nimeni nu va fi supus la tortură, nici la pedepse sau la tratamente crude, inumane sau degradante”. În același făgaș, Convenția Europeană pentru

apărarea drepturilor și a libertăților fudamentale ale omului reține la art.3: „Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante". Totodată, art.7 al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice cimentează: „Nimeni nu va fi supus torturii și nici unor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante. În special, este interzis ca o persoană să fie supusă, fără consimțământul său, unei experiențe medicale sau științifice". Nu în ultimul rând alin.(2) art.24 din Constituția Republicii Moldova prevede: „Nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante".

Până la adoptarea Legii nr.252, angajamentele internaționale sus-menționate erau executate de Republica Moldova doar în raport cu fapta de tortură (art.$309^1$ CP RM), însă nu și în privința tratamentului inuman sau degradant [1]. În Raportul Comisiei juridice, numiri și imunități la proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative (nr.1945 din 05.09.2012), se menționează că reglementările din proiect prevăd incriminarea distinctă nu numai a faptei de tortură, dar și a tratamentelor sau pedepselor cu cruzime, inumane sau degradante și a tratamentului grav. Analizând conținutul actelor internaționale la care Republica Moldova este parte, relevăm că intră în obligația legiuitorului de a incrimina și faptele ce constituie tratamente inumane sau degradante.

Până la adoptarea Legii nr. 252, eram în prezența unei lacune de care profitau cei care nu purtau răspundere penală corespunzătoare pentru asemenea acțiuni. Din această cauză, Republica Moldova a fost condamnată în repetate rânduri de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (cauzele Valeriu și Nicolae Roșca, Pădureț, Ciorap, Ostrovar etc c. Moldovei prezintă interes în acest sens) pentru nerespectarea cerințelor imperative ale art.3 din Convenție. Dreptul de a nu fi supus torturii, tratamentelor inumane sau degradante este unul intangibil (adică un drept absolut).

Or, interzicerea torturii, tratamentelor inumane sau degradante face parte din „nucleul dur al drepturilor omului", în măsura în care nu conține nici o excepție și nu admite nici o derogare de la condițiile imperative ale art.3 din Convenție. Prin completarea Codului penal al RM cu art. $166^1$ legiuitorul a extins sfera de aplicabilitate în comparație cu fostul art. $309^1$ CP RM. Prin alin.(3) art.$166^1$ CP RM se incriminează acțiunile ori inacțiunile prin care i se provoacă unei persoane o durere sau suferințe fizice ori psihice puternice. Deosebirea esențială a infracțiunilor prevăzute de art. $166^1$ CP RM rezidă în acel „prag de gravitate necesar" [2]. Acest nivel de gravitate este prin definiție imposibil de determinat formal, deoarece el depinde de mai mulți factori, precum: durata tratamentului, sexul, vârsta, starea de sănătate, de consecințele fizice sau mintale ale victimei etc.

În contextul celor enunțate mai sus, Legea nr.252 a completat Codul penal cu art.$166^1$ „Tortura, tratamentul inuman și degradant". Însăși denumirea

articolului denotă că prevederile acestuia nu sunt o novație, ci reprezintă o transpunere a prevederilor art.309[1] CP RM în cap. III „Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei". Totuși, precizăm că nu este vorba de o transpunere mecanică a unor prevederi dintr-un capitol al legii penale în altul. Obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute de art.166[1] este mai aproape de cel al infracțiunilor din cap. III al părții speciale decât de cel din cap. XIV al părții speciale din CP RM. Or, repartizarea articolelor din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova se face în funcție de obiectul juridic generic al infracțiunilor.

Includerea infracțiunilor de tortură în capitolul III din partea specială a Codului penal se datorează faptului că, similar altor infracțiuni, cum ar fi sclavia sau traficul de ființe umane, care au drept scop degradarea ființei umane pînă la un simplu obiect, tortura constituie cel mai direct atac la demnitatea persoanei [3, p.517]. Codul penal din 1961, în art.101, incrimina fapta de „Torturare". Acest articol făcea parte din cap. II al părții speciale, denumit „Infracțiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei". Considerând drept criteriu de clasificare obiectul juridic generic, atestăm că această abordare din Codul penal din 196[1] era mult mai reușită decât cea implementată în art.309[1] din actualul Cod penal. În alți termeni, conchidem că dispozițiile incriminatoare de la art.166[1] CP RM protejează un cerc de valori sociale mult mai înrudite cu cele din cap. III al părții speciale din Codul penal, în comparație cu cele din cap. XIV din partea specială Cod penal al Republicii Moldova.

Este mai oportun ca, prin incrimiarea acțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant, să fie protejată prioritar libertatea, cinstea și demnitatea persoanei, nu buna desfășurare a justiției. În această situație, deducem că în centrul atenției trebuie să fie persoana, și nu justiția. Or, înfăptuirea justiției se face în scopul protejării intereselor legitime ale persoanei, ceea ce conduce la ideea că buna desfășurare a justiției face parte din sfera subsidiarului în acest caz.

În concluzie, menționăm că adoptarea Legii nr.252 din 08.11.2012 de către Parlamentul Republicii Moldova era necesară, deoarece au fost suplinite unele goluri normative și înlăturate unele carențe legislative. Totodată, sistemul legislativ național a fost acordat la standardele internaționale la care țara noastră face parte. Concepția, care stă la baza art.166[1] CP RM, este una mai reușită în comparație cu cea care a fost pusă la temelia art.309[1] CP RM.

***Referințe:***

1. Nota informativă la proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr.1945 din 05.09.2012. [Accesat 15.06.2015] Disponibil: http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/1344/language/ro-RO/efault.aspx.

2. Case of Ireland v. the United Kingdom 1978. [Accesat 15.06.2015] Disponibil: http://cmiskp.echr.coe.int.
3. BRÎNZA, S., STATI, V., elab. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p.1326.

## DELIMITAREA INFRACŢIUNII DE DISTRUGERE SAU DETERIORARE INTENŢIONATĂ A BUNURILOR (art. 197 CP RM) DE INFRACŢIUNEA DE VANDALISM (art.288 CP RM)

*Ludmila NEGRITU*

Necesitatea imperioasă de a delimita componenţa de infracţiune consemnată la art.197 CP RM de componenţa de infracţiune prevăzută la art.288 CP RM rezidă în evitarea erorilor de calificare a faptelor prejudiciabile în baza articolelor menţionate mai sus, care sunt exprimate prin acţiuni de distrugere sau deteriorare a bunurilor.

Ca rezultat al contrapunerii conţinutului legal al infracţiunii de distrugere sau deteriorare intenţionată a bunurilor şi a infracţiunii de vandalism, putem deduce următoarele particularităţi distinctive. Obiectul juridic generic al infracţiunii prevăzute la art.197 CP RM îl formează relaţiile sociale cu privire la patrimoniu (capitolul VI al părţii speciale a Codului penal), pe când obiectul juridic generic al infracţiunii de la art.288 CP RM îl constituie relaţiile sociale cu privire securitatea publică şi ordinea publică (capitolul XIII al părţii speciale a Codului penal). Relaţiile sociale cu privire la substanţa, integritatea şi potenţialul de utilizare a bunurilor formează obiectul juridic special al infracţiunii de la art.197 CP RM [1, p.980], spre deosebire de cel al infracţiunii de vandalism, care are un obiect juridic special multiplu, şi anume, relaţiile sociale cu privire la ordinea publică, cel principal, pe când cel secundar îl formează relaţiile sociale cu privire la moralitatea şi estetica publică [2, p.704]. Graţie caracterului multiplu al obiectului juridic special al vandalismului, deducem că infracţiunea prevăzută la art.197 CP RM dispune de un pericol social mai redus, în comparaţie cu infracţiunea prevăzută la art.288 CP RM. Această disociere rezultă şi din evaluarea categoriilor, cuantumurilor şi limitelor sancţiunilor stabilite de legiuitor pentru componenţele de infracţiune nominalizate. Pentru consolidarea ideatică a celor subliniate, ne serveşte şi analiza componenţelor similare din Codul penal italian, unde în conţinutul a două articole regăsim consemnări similare ce privesc aceleaşi semne obiective ale ambelor infracţiuni analizate. Astfel de exemplu, în art.635 CP al Italiei, este incriminată fapta de distrugere („Danneggiamento”) şi, corespunzător în art. 639 CP al Italiei, este supusă răspunderii şi pedepsei penale fapta de deteriorare şi pângărire a lucrurilor altei persoane („Deturpamento e imbrattamento di cose altrui”) [3]. Desigur că componenţele exemplificate din legea penală italiană conţin şi alte semne obiective şi subiective divergente de cele prevăzute în Codul penal al

Republicii Moldova, dar pericolul social este evaluat de ambii legiuitori în mod similar. Pericolul social al infracţiunii prevăzute la art.197 CP RM este determinat, în primul rând, de urmările prejudiciabile manifestate în proporţii mari. Tocmai acest semn a şi constituit temei de consacrare a ilicitului penal. O deducem din prevederea de la art.104 Cod contravenţional – „Distrugerea sau deteriorarea intenţionată a bunurilor străine". De aici, o altă deosebire: dacă vandalismul (art.288 CP RM) este o infracţiune cu componenţă formală, atunci distrugerea sau deteriorarea intenţionată a bunurilor (art.197 CP RM) este o infracţiune cu componenţă materială, fapt care denotă că şi momentul de consumare este diferit. Firește, vandalismul poate fi cauzator de daune, însă acestea, spre deosebire de infracţiunea prevăzută la art.197 CP RM, nu au nicio relevanţă la încadrare.

Dacă în cazul infracţiunii de la art.197 CP RM, legiuitorul incriminează fapta propriu-zisă pentru asigurarea realizării plenare a dreptului de proprietate, în cel de-al doilea caz, legiuitorul îşi exprimă preocuparea pentru asigurarea ordinii publice, a moralităţii şi esteticii publice. Or, modalităţile faptice ale vandalismului se pot exprima în geamuri sparte, graffiti [4], deteriorarea vehiculelor de uz public, deteriorarea panourilor publicitare, semne stradale, elemente de structură ale construcţiilor, precum şi staţiile transportului public şi pe edificii din locurile publice etc.

Un alt element delimitativ este obiectul material al infracţiunilor analizate. În cazul în care făptuitorul distruge sau deteriorează bunurile proprietatea persoanei fizice, nu suntem în prezenţa componenţei de infracţiune de la art.288 CP RM. Aceasta deoarece, aşa cum rezultă din dispoziţia art.288 CP RM, entitatea materială care suportă influenţă nemijlocit infracţională imprimă o destinaţie publică. Or, obiectul material al infracţiunii de vandalism în varianta-tip poate fi: edificiile sau alte încăperi, bunurile din transportul public sau din alte locuri publice, iar în varianta agravată de la lit.c) alin.(2) art.288 CP RM – bunurile care au o valoare istorică, culturală sau religioasă. Dacă sunt distruse bunuri ori se pângăresc încăperi care nu au o destinaţie publică, nu sunt de uz sau interes public, deşi la momentul săvârşirii faptei se aflau în loc public, constituind proprietate privată, cele comise trebuie încadrate în conformitate cu art.197 CP RM, cu condiţia ca daunele cauzate să exceadă cuantumul de 50.000 lei. Dintr-o perspectivă comparată, consemnăm că, obiectul material al infracţiunii de vandalism consacrat în art.214 CP al Federaţiei Ruse nu-l poate forma bunurile mobile, dacă nu au fost deteriorate, deopotrivă cu obiectele din natură, iar în cazul în care obiectul atentării nu se referă la elemente de construcţie, ci la obiecte ce se află în interior (marfa), cele comise pot fi calificate ca distrugerea sau deteriorarea proprietăţii străine [5, p.123].

Într-o subsecventă analiză, infracţiunile supuse comparării se disting şi prin alte semne obiective. Bunăoară, latura obiectivă a infracţiunii de la

art.197 CP RM are două modalităţi normative alternative, care se pot realiza atât prin acţiune, cât şi prin inacţiune, ceea ce nu e posibil în cazul infracţiunii de la art.288 CP RM. Respectând aceeaşi linie de cercetare, delimităm în cazul vandalismului acţiunea de nimicire a bunurilor din transportul public sau din alte locuri publice, cât şi pângărirea edificiilor şi a altor încăperi. În literatura de specialitate, s-a reţinut că, termenul „nimicire" utilizat în norma legală este identic celui de „distrugere", iar „pângărirea" este aceeaşi „deteriorare" [6, p.109]. Considerăm că pângărirea comportă în sine mai multe conotaţii semantice şi anume, aceasta presupune acţiuni care au ca scop reducerea considerabilă a calităţilor estetice a edificiilor sau a altor încăperi, comisă pentru a demonstra lipsa de respect faţă de cei din jur, faţă de civilizaţie, de valorile materiale şi morale, acestea având un caracter pervers, cinic şi sfidător. Aceeaşi orientare se reţine în ipoteza nimicirii bunurilor în transportul public sau în alte locuri publice.

Latura subiectivă a infracţiunii de la art.197 CP RM se caracterizează prin vinovăţie sub formă de intenţie directă sau indirectă, pe când în cazul infracţiunii de vandalism aceasta se caracterizează prin intenţie directă [7, p.707]. Considerăm că motivele huliganice în cazul infracţiunii de la 288 CP RM au un caracter obligatoriu, iar celelalte motive posibile admiţându-se în subsidiar. În opoziţie, infracţiunea prevăzută la art.197 CP RM, nu poate fi comisă având la bază o motivaţie huliganică. Motivele celei din urmă infracţiuni pot consta în: ură, răzbunare, invidie, dispreţ, resentimente faţă de un subiect concret, grup naţional, etnic, interes material. Acestea prevalează motivul de destabilizare a ordinii publice şi a subminării securităţii publice.

Subiect al infracţiunii de vandalism este unul general (necircumstanţiat). În cazul infracţiunii prevăzute la art.197 CP RM, regula generală este că subiectul nu dispune de calităţi speciale, cu excepţia alin.(3) art.197 CP RM – administrator al băncii.

***Referinţe:***


1. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.I. Chişinău: Tipografia Centrală, 2015.
2. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială.* Vol.II. Chişinău: Tipografia Centrală, 2015.
3. Codul penal al Italiei. Cartea a II-a, titlul XIII – Infracţiuni contra patrimoniului.
4. http://criminal.findlaw.com/criminal-charges/vandalism.html (Accesat: 01.07.2015).
5. ПАШУТИНА, О.С. Предмет вандализма: понятие и проблемы. В: *Бизнес в законе*, 2008, №2, с.123-125.
6. СКЛЯРОВ, К.А. Проблемы разграничения вандализма (ч.1 ст. 214 УК РФ) и уничтожения или повреждения памятников истории, культуры, природных комплексов или объектов, взятых под охрану государство..(ч.1 ст.243 УК РФ). В: *Наука и образование: хозяйство и экономика; предпринимательство; право и управление*, 2012, №3 (22), с.107-112.
7. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal.* Partea specială. Vol.I.

# INTERDICŢIA – IMPUSĂ SALARIATULUI – DE A REFUZA DREPTURILE LEGAL GARANTATE

*Nicolae SADOVEI*

Fiind abordate prin prisma situaţiilor *de iure* şi *de facto*, raporturile juridice de muncă dintre angajatori şi salariaţi sunt situate la antipozi. Un raport juridic de muncă este considerat a fi unul de egalitate doar sub aspect formal-juridic – *de iure*; în realitatea cotidiană practică – *de facto* – lucrurile stau altfel, una din trăsăturile caracteristice ale raportului respectiv fiind *subordonarea* [1, p.129; [2, p.333-334]. În acest sens, sub aspectul realităţilor practice, în majoritatea absolută a cazurilor starea lucrurilor şi desfăşurarea acestora în cadrul relaţiei angajator–salariat este dictată, în fond, de către primul subiect, iar acele excepţii rare de ordin invers, care se mai întâlnesc uneori, nu fac altceva decât să confirme regula în cauză. Situaţia respectivă nu se va schimba în totalitate, deoarece starea descrisă este una de esenţă nonjuridică, care nu poate fi schimbată prin intermediul aplicării unor mecanisme juridice, oricât de salutabilă nu ar fi intenţia statului în acest sens şi oricare nu ar fi metodele utilizate de către stat: elaborarea şi aplicarea unor acte normative, efectuarea unui control mai riguros de către autorităţi asupra respectării legislaţiei muncii etc. De regulă, salariaţii nu se plâng (cu anumite excepţii) pe angajator, primind, în mod tacit, derularea evenimentelor, dacă nu una drept normală, atunci măcar acceptabilă. Până la formarea unei mişcări sindicale puternice la nivelul primar, cel mai de jos, acolo unde are loc prestarea efectivă a muncii de către salariaţi, este puţin probabil că lucrurile se vor schimba în folosul salariatului. De regulă, intervenţiile şi declaraţiile organelor sindicale aproape că nu au un impact nici asupra salariaţilor, nici asupra angajatorilor; în majoritatea cazurilor, acţiunile sindicale respective rămânând a fi, în concepţia maselor de salariaţi, o acţiune formală menită să arate celor de jos că ei, cei de mai sus, nu-şi mănâncă pâinea pe degeaba.

Cele expuse aici sunt, de altfel, arhicunoscute de către toţi actorii implicaţi, direct sau indirect, în spectacolul raporturilor de muncă: autorităţi ale statului, patronate, sindicate. Totuşi, lucrurile nu se prea schimbă; angajatorii continuând să mimeze respectarea formală a preceptelor legale, iar salariaţii, la rândul lor, continuând să mimeze o acceptare tacită a lucrurilor, conturându-se o stare care, în fond, se pare că-i satisface pe toţi actorii sus-menţionaţi, creându-se imaginea unei „păci sociale” şi a unui parteneriat social eficient. În acest sens, angajatorii vor continua şi mai departe să reacţioneze strict instinctiv în raporturile pe care le au cu salariaţii lor, instinct care se reduce – ceea ce este absolut normal şi nu poate fi supus unor acuzări – la obţinerea unui profit cât mai mare. Astfel stând lucrurile,

angajatorii vor încerca, din inerţie, să reacţioneze şi să adopte diferite decizii care au tangenţe directe sau indirecte cu salariaţii lor, în funcţie de scopul primar pe care îl au în faţă: obţinerea profitului.

Toate cele expuse au însă tendinţa de a depăşi limitele acceptabile ale jocului dintre angajatori şi salariaţi, limite care sunt determinate de către stat prin intermediul legii, al suportului normativ care reglementează raporturile în cauză. Dacă majoritatea încălcărilor comise de către angajatori, în raport cu salariaţii sunt oarecum acceptate şi înţelese de către aceştia din urmă, atunci există anumite riscuri când acele încălcări se pot solda cu sancţiuni destul de dure, aplicate angajatorului. În acest sens, atragem atenţia asupra unui gen de acţiuni care, deşi întâlnite relativ frecvent în practica cotidiană, nu au niciun suport legal şi aplicarea lor prezintă riscuri, în primul rând, pentru salariaţi. Acţiunile respective se înscriu în cadrul încălcării conţinutului normei, cuprinse în art.64 alin.(2) din Codul muncii, care stipulează: *„Salariaţii nu pot renunţa la drepturile ce le sunt recunoscute prin prezentul Cod. Orice înţelegere prin care se urmăreşte renunţarea la drepturile recunoscute salariaţilor sau limitarea acestora este nulă”* [2].

Deşi pare la prima vedere paradoxal, salariatul, ca şi parte contractantă în cadrul contractului individual de muncă, nu este în drept să refuze de a beneficia de acele drepturi, care îi sunt acordate prin lege. Deci, nu este vorba de refuzul de a-şi exercita obligaţiile, ci de refuzul de a beneficia de drepturi! Suportul legal primar al acestei interdicţii se află în conţinutul normei menţionate *supra* care, în opinia noastră, este cea mai *„dură”* normă din conţinutul legii-cadru în materia raporturilor de muncă.

Astfel, după cum am menţionat deja, deşi nu este vorba de obligaţii, ci de drepturi, salariaţii nu pot renunţa la ele. Mai mult ca atât: legiuitorul, într-un mod absolut imperativ, dispune că orice înţelegere privată dintre angajator şi salariat prin care se urmăreşte refuzul salariatului la unele drepturi ale sale, este lovită din faşă de nulitate absolută, adică nu poate sub niciun aspect să producă efecte juridice legale, chiar dacă dreptul muncii este un drept de natură contractuală, în sensul că raportul juridic de muncă tipic ia naştere în urma încheierii contractului individual de muncă. De ce a stabilit legiuitorul regula respectivă şi încă într-un mod atât de imperativ, aproape pe un ton ultimativ? Care a fost raţiunea regulii în cauză? Deşi legiuitorul trece sub tăcere şi nu explică, prin intermediul vreunei norme suplimentare, raţiunea normei date, ea poate fi relativ uşor dedusă din starea practică a desfăşurării lucrurilor în acest domeniu, raţiune pe care vom încerca în continuare să o explicăm.

Este bine cunoscut faptul că o persoană este în drept, oricând, să refuze de a-şi exercita un drept atribuit prin lege sau prin intermediul vreunui alt act normativ, fără a fi pasibilă de sancţiuni din partea cuiva, şi în primul rând,

din partea statului. Raţiunea acestei reguli este ascunsă în însăşi natura complet diferită, sub aspect juridic, a unui drep vizavi o obligaţie. În majoritatea absolută a cazurilor, refuzul unei persoane fizice de a-şi exercita un drept nu afectează un terţ, răsfrângându-şi consecinţele în exclusivitate numai asupra titularului dreptului în cauză. Persoana fizică este în drept, de exemplu, să refuze să se prezinte la vot, să refuze să se angajeze la muncă, să refuze să încheie un contract propus etc., fără a putea fi cumva impusă să facă aceste lucruri, cu atât mai mult, fără a putea fi sancţionată legal pentru refuzurile în cauză. Dar atunci când este vorba de un drept al ei recunoscut de legislaţia muncii, prin intermediul Codului muncii, ea nu poate să facă acest lucru. Logica este următoarea, şi ţine în mod obiectiv de natura reală, practică, dar nu formal-juridică a esenţei raporturilor de muncă: există un risc foarte mare la care este supus salariatul prin intermediul unor presiuni făcute de angajator prin care acesta din urmă îl poate forţa să depună o cerere, pe numele său, prin care salariatul *formal*, din proprie iniţiativă şi nesilit de nimeni, refuză de a-şi exercita un drept. De altfel, acest drept devine o obligaţie pentru angajator, cum ar fi, de exemplu, dreptul salariatului la acordarea concediului anual plătit şi, respectiv, obligaţia angajatorului de a-i acorda acest concediu etc. Rezumând cele expuse pâna aici putem conchide că raţiunea constă în necesitatea de a proteja interesele normale şi legale ale salariatului faţă de contrainteresele angajatorului, care, de cele mai multe ori, sunt de natură opusă vizavi de interesele salariatului. În acest sens, Codul muncii conţine un şir de norme care reglementează astfel de drepturi ale salariatului care nu poartă caracter negociabil şi orice refuz al salariatului de a beneficia de aceste drepturi nu poate fi satisfăcut de angajator. Mai mult chiar – în astfel de cazuri angajatorul este obligat să ofere dreptul respectiv salariatului, chiar atunci când acesta refuză să-l utilizeze. Aceste drepturi pot fi de natură diferită, atât materială cât şi nematerială.

***Referinţe:***


1. BOIŞTEANU, E., ROMANDAŞ, N. *Dreptul muncii*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2015, p.129.
2. ŞTEFĂNESCU I, T., coord. *Dicţionar de drept al muncii*. Bucureşti: Universul juridic, 2014, p.333-334.
3. Codul muncii al Republicii Moldova nr.154-XV din 28.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.159-162 din 29.07.2003.


## DREPTUL PUBLIC ŞI DREPTUL PRIVAT


*Alina NEGRU*


Dihotomia „drept public – drept privat” îşi are originea în dreptul roman. Aşa, de exemplu, jurisconsultul Ulpian distinge între cele două compartimente, astfel:

a) *jus publicum* (dreptul public) — compartimentul care se referă la interesele statului roman şi

b) *jus privatum* (dreptul privat) – compartimentul care se referă la interesele diferitelor *persoane:*

Această mare diviziune a dreptului priveşte atât dreptul naţional (intern), cât şi dreptul internaţional.

În ceea ce priveşte dreptul public intern, din componenţa sa fac parte aşa ramuri ale dreptului, cum ar fi dreptul constituţional, dreptul administrativ, dreptul penal, dreptul muncii şi protecţiei sociale, dreptul financiar, dreptul procesual (partea de organizare căreia îi sunt consacrate norme juridice imperative) etc.

Din dreptul privat intern fac parte aşa ramuri ca: dreptul civil, dreptul familial ş.a.

Obiectul de reglementare juridică a ramurilor care se atribuie la dreptul public intern îl constituie:

- problemele ce ţin de organizarea şi distribuirea competenţei autorităţilor publice;
- forma statului;
- relaţiile de muncă şi protecţie socială;
- relaţiile financiar-bancare;
- organizarea generală a învăţământului;
- infracţiunile, pedepsele şi regimul executării acestora etc.

Obiectul de reglementare juridică a ramurilor de drept ce fac parte din dreptul privat intern îl constituie relaţiile sociale patrimoniale şi personal nepatrimoniale la care participă persoanele particulare.

Divizarea dreptului în drept public şi drept privat nu trebuie absolutizată. Interesul general n-ar fi nimic, ar fi o absurditate, dacă n-ar fi împărtăşit cu fiecare particular, tot aşa precum şi interesul individual nu poate fi neglijat de stat. În legătură cu aceasta, renumitul teoretician român Mircea Djuvara (1886-1944) avea perfectă dreptate când întreba: „Oare normele dreptului public nu interesează pe particulari? Ne este oare indiferent modul cum funcţionează serviciile publice, fără de care nici nu putem exista în toată fiinţa noastră?... Şi invers, dispoziţiile de drept privat interesează statul. Cum ar exista într-adevăr statul fără rânduiala intereselor private ale oamenilor? Dispoziţiile de drept civil reglementează, de ex., între altele averea noastră. Dar nu poate fi indiferent statul dacă cetăţenii săi trăiesc în această privinţă într-un haos, dacă nu există nici un fel de sancţiune, dacă se calcă continuu, în această materie, normele de drept. Tot dreptul privat atinge îndeaproape interesele publice. Ba chiar mai mult, după cum a arătat sub formă măiestrită, marele jurisconsult german Ihering, în cartea sa *Kampf ums Recht,* orice nedreptate s-ar comite contra unui particular, oricât de mică ar fi, este o

nedreptate care se face faţă de societatea întreagă. Atunci când cineva luptă pentru dreptul său, luptă în realitate pentru paza ordinii legale. Dar paza ordinii legale interesează, în primul rând, statul; particularul când porneşte o acţiune în justiţie spre a realiza dreptul său şi luptă pentru el împlineşte prin aceasta o mare misiune socială" [1]. Cele spuse scot în evidenţă faptul că respectarea dreptului sub toate formele sale interesează întreaga societate, căci întreaga societate nu ar putea să existe, dacă respectul dreptului nu ar exista.

Prin urmare, nu se poate susţine că deosebirea dintre dreptul public şi dreptul privat se întemeiază exclusiv numai pe ideea interesului, pe care normele respective îl prezintă pentru stat sau particulari. Atât dreptul public cât şi dreptul privat interesează în acelaşi fel şi statul, şi particularii.

Aceeaşi idee o găsim şi la Matei Contacuzino: „Cele mai multe raporturi de drept privat privesc şi interesul colectiv al societăţii şi raporturile de drept public privesc şi interesele private. Normele de drept privat sunt în principiu de ordine publică, pentru că sunt stabilite în vederea unui scop obştesc de siguranţă, de organizare şi de pace socială. Deosebirea dintre drept public şi drept privat nu priveşte deci natura intereselor care sunt în joc, ci natura raporturilor care se leagă, pe de o parte, raportat de la individ la individ, pe de altă parte, raportat între individul privat ca un mădular al societăţii şi societatea însăşi, reprezentantă prin organele sale" [2].

Oricare ar fi criteriul de la care se porneşte în divizarea dreptului în drept public şi drept privat, există mai multe semne distinctive ale celor două compartimente ale dreptului, care, chiar dacă nu pot fi privite ca absolute, au totuşi o valoare practică şi teoretică incontestabilă:

1. *În ce priveşte generalitatea interesului*. În timp ce dreptul public protejează un interes comun tuturor cetăţenilor, un interes general al societăţii, dreptul privat protejează prin normele sale interese proprii unui individ, unei familii etc.

2. *În ce priveşte forţa obligatorie*. Dreptul public este prin natura sa un drept imperativ, conţine o sumă de ordine şi prohibiţii care asigură ordinea publică. Dreptul privat este constituit în principal din norme dispozitive, permisive sau supletive.

3. *În ce priveşte modalităţile de exprimare a voinţei*. Dreptul public cu preponderenţă prin acţiunea autoritară, unilaterală a guvernanţilor; dreptul privat traduce normativ jocul liberal al voinţelor, modul şi consecinţele întâlnirii acestor voinţe [3].

În literatura juridică, s-a conturat conceptul potrivit căruia, în afara ramurilor de drept care pot fi atribuite dreptului public sau dreptului privat, mai există o categorie a ramurilor de drept cu caracter mixt. Astfel, P.Roubier argumentează existenţa unui drept mixt concret, în care ar intra dreptul comercial, legislaţia rurală şi legislaţia muncitorească şi un drept mixt

abstract în care sunt incluse ramurile dreptului penal şi procedura (penală, civilă, administrativă) [4].

Nu putem să nu scoatem în evidenţă existenţa unor concepţii care nu recunosc diviziunea dreptului în *public* şi *privat.*

Astfel, Leon Duguit (1859-1928), decan al Facultăţii de drept din Bordeaux, este unul din cei mai hotărâţi adversari al deosebirii de natură dintre dreptul public şi privat. În viziunea sa, între cele două drepturi nu există deosebire de fundament, de metodă, de spirit sau de evoluţie. Actele juridice de drept public şi cele de drept privat au acelaşi caracter şi li se cer aceleaşi condiţii. Atât guvernanţii, cărora li se aplică dreptul public, cât şi guvernaţii cărora li se aplică dreptul privat, sunt indivizii care fac acte de voinţă, acte juridice, supuse aceloraşi reguli de drept.

Deosebirea dintre dreptul public şi dreptul privat se reduce numai la aceea că în materie de drept public nu există sancţiuni, pe când în materie de drept privat există sancţiuni [5].

Nu putem trece cu vederea nici conceptul renumitului profesor Hans Kelsen, care, de asemenea, consideră că nu se justifică distincţia dintre dreptul public şi dreptul privat: „Drepturile private sunt drepturi politice în acelaşi sens cu cele care în mod curent sunt desemnate ca atare ... Doar că, ceea ce se numeşte drept privat – acel complex de norme în care instituţia proprietăţii private sau individuale ocupă un loc central – este ... o formă de creaţie a unor norme juridice particulare, adecvate sistemului economic capitalist" [6].

***Referinţe:***


1. DJUVARA, M. *Teoria generală a dreptului (Enciclopedia juridică).* Bucureşti, 1995, p.45.
2. CANTACUZINO, M. *Elemente de drept civil*. 1931, p.17.
3. DOGARU, I., DĂNIŞOR, D.C., DĂNIŞOR, G. *Teoria generală a dreptului*. p.257-258.
4. ROUBIER, P. *Théorie génèrale du droit*. Paris, 1946, p.255.
5. DJUVARA, M. *Op. cit*., p.51.
6. MALAURIE, P. *Antologia gîndirii juridice.* Bucureşti, 1997, p.342.


## IDEEA ABORDĂRII INTERNAȚIONALE A PROBLEMATICII MUNCII ȘI CREAREA ORGANIZAȚIEI INTERNAȚIONALE A MUNCII


*Natalia UNTILA*


După ani de război, de luptă cu foamea şi mizeria, omenirea începea să înţeleagă că trebuie să-şi construiască un sistem de apărare împotriva acestor lucruri fanatice ale începutului de secol. Aşa apare, în mod semnificativ, prin Tratatul de la Versailles, Liga Naţiunilor şi Organizaţia Internaţională a

Muncii (OIM). Crearea Organizaţiei Internaţionale a Muncii constituie rezultatul unui lung proces al ideilor sociale care au cunoscut în această perioadă intensităţi semnificative. Creată în 11 aprilie 1919, Organizaţia Internaţională a Muncii urmărește de peste un secol activitatea în domeniul justiţiei sociale, şi în acelaşi timp, este un factor hotărâtor în asigurarea păcii mondiale. Considerată astăzi drept o veritabilă conştiinţă socială a umanităţii [1], OIM a devenit o prezenţă marcantă în cadrul relaţiilor internaţionale, consacrată promovării normelor internaţionale de muncă şi securităţii sociale. OIM deţine competenţa generală în domeniul muncii, pe primul loc plansându-se elaborarea normelor internaţionale în materie. Elementul esenţial care a asigurat o implicare progresistă a OIM în rezolvarea marilor probleme sociale ale lumii l-a constituit prezenţa reprezentanţilor partenerilor sociali din statele membre în întreaga activitate a Organizaţiei Internaţionale a Muncii. OIM a apărut pe un teren gol, iar ideea unei legislaţii internaţionale în domeniul muncii are o vechime considerabilă. Ideea unei legislaţii internaţionale în domeniul muncii a evoluat în paralel cu Dreptul muncii [2] .

Se consideră că ideea unei legislaţii internaţionale a muncii a aparţinut filosofului Robert Owen care a încercat în propria uzină să-şi materializeze propriile idei. Pentru precursorii care şi-au adus contribuţia pentru a prinde formă această idee se mai numără şi J.A. Blangui, L.R. Vilernie, Daniel Le Grand, E.Ducpetiaux.

Adoptarea unei legislaţii internaţionale de muncă a reieşit din adoptarea unor legislaţii naţionale în domeniul muncii. Astfel, apare în Germania, în 1839 prima lege privind munca copiilor, urmată de cea din Franţa în 1841. Franţa va fi prima ţară care va hotărî şi reducerea zilei de muncă în fabrici pentru muncitori la 12 ore, în 1848. În România este cunoscut faptul că sub influenţa ideilor socialiste a fost elaborată o legislaţie a muncii, cum ar fi, de remarcat, Legea minelor – partea asigurărilor muncitoreşti – din 1895, Legea privind repausul duminical din 1897 şi 1910, Legea asupra muncii minorilor şi femeilor din 1906, Legea asigurărilor muncitoreşti din 1912. Pe plan internaţional, în această perioadă în care în ţările vest-europene se dezvoltă din ce în ce mai mult ramura industrială, proletariatul, clasa muncitorilor, devine o forţă şi începe să joace un rol important pe scena politică a lumii căpătând conştiinţa solidarităţii sale, începe să utilizeze armele politice şi sociale pe care le dobândise: buletinul de vot, asociaţia profesională, sindicatul. În 1897 se derulează două congrese în parale, unul muncitoresc la Zurich şi altul ştiinţific la Bruxelles, ambele pledând pentru un oficiu internaţional pe problemele muncii. După trei ani se decide constituirea Asociaţiei internaţionale pentru protecţia legală a muncitorilor şi un oficiu internaţional al muncii. Aceste „organisme„ dacă le putem numi aşa, pun întreaga lor activitate în scopul apariţiei şi formării Organizaţiei Internaţionale a Muncii [3].

Odată cu declanşarea primei conflagraţii mondiale, a apărut şi o recrudescenţă a problemelor sociale fapt ce a determinat amplificarea preocupărilor pentru soluţionarea acestora atât pe plan naţional cât şi internaţional. Pe parcursul celor patru ani de război, organizaţiile sindicale şi muncitoreşti de cele mai diverse orientări şi tendinţe discutaseră probleme legate de îmbunătăţire a condiţiilor de muncă şi de viaţă ale salariaţilor. Principalele probleme discutate se canalizau pe două direcţii: crearea condiţiilor ca prin reglementarea păcii să se asigure şi condiţiile ţinerii unui congres muncitoresc şi includerea în tratatul de pace a unor clauze care să amelioreze condiţiile de muncă ale lucrătorilor. În contextul negocierilor de pace, la cererea sidicatelor din mai multe ţări, Conferinţa de pace din 1919 a stabilit cu acest prilej şi o Comisie a legislaţiei internaţionale a muncii. Această comisie era formată din 15 membri (mari personalităţi ale mişcării sindicale americane, franceze, belgiene) şi după o perioadă foarte scurtă de activitate a adoptat pe baza unui proiect prezentat ca fiind Partea a XII-a a Tratatului de pace de la Versailles, Constituţia Organizaţiei Internaţionale a Muncii. Acest lucru explică preocuparea unor guverne (Franţa, Anglia, Germania) de a avansa proiecte privind clauzele de muncă, de natură să fie luate în discuţie de către Conferinţa de pace.

Conferinţa de pace încredinţează pentru prima dată unei comisii speciale sarcina de a analiza şi de a propune măsuri în legătură cu reglementarea internaţională a muncii. Dispoziţiile părţii a XII-a din Tratatul de la Versailles sunt integral reproduse în Partea a XIII-a din Tratatul de la Saint-Germain din 10 septembrie 1919 (art. 332-372); şi în Tratatul de la Trianon din 4 mai 1920 (art. 315-355). La 29 octombrie 1919 la Washington are loc prima sesiune a Organizaţiei Internaţionale a Muncii care adoptă prin voturile delegaţilor celor 42 de ţări membre şase convenţii internaţionale care aveau o extremă importanţă privind legislaţia internaţională a muncii. Prin normele sale Organizaţia Internaţională a Muncii avea menirea să ocrotească o valoare fundamentală, unică – forţa de muncă.

Organizaţia Internaţională a Muncii pe fundalul puternicelor frământări sociale, pe faptul că proletariatul câştigă tot mai mult teren în disputa cu clasa conducătoare şi cea politică, nu a fost văzută de la început de toţi ca fiind un lucru important, ci mai mult ca „text diplomatic”. Totuşi, datorită presiunii continue a proletariatului, organizaţia a devenit o realitate. Evoluţia Organizaţiei Internaţionale a Muncii a fost posibilă datorită maturizării mişcării sindicale şi cu existenţa concomitentă a altor factori favorabili dezvoltării, care au făcut ca aceasta să nu dispară, cum a fost cazul şi altor organizaţii apărute pe lângă Liga Naţiunilor. Evoluţia Organizaţiei Internaţionale a Muncii poate fi privită ca o evoluţie continuă cu progrese şi regrese, în funcţie de perioadele istorice peste care a trecut. Această evoluţie

poate fi urmărită şi în funcţie de perioadele de timp pe care le traversează, de dezvoltarea procesului tehnologic cât şi în raport cu diversificarea luptei sindicale. Putem astfel exemplifica câteva puncte de răscruce: criza privind competenţa; criza principiului tripartismului; retragerea SUA din Organizaţia Internaţională a Muncii din 1974.

O perioadă foarte importantă în evoluţia şi activitatea Organizaţiei Internaţionale a Muncii este reprezentată de perioada dintre cele două războaie mondiale. Organizaţia Internaţională a Muncii şi-a consacrat întreaga activitate procesului de elaborare a convenţiilor şi recomandărilor. Acest proces a presupus, în primul rând, strângerea, analiza şi sistematizarea unor informaţii privitoare la munca din întreaga lume pentru ca aceasta să poată ulterior emite anumite reguli şi care să poată fi încorporate legislaţiilor ţărilor membre în folosul progresului social. O perioadă mai puţin fastă privind evoluţia OIM a fost în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, când elaborarea normelor internaţionale a fost întreruptă, iar activitatea de strîngere a informaţiilor mult diminuată. OIM s-a întrunit doar de două ori în 1941 când s-a stabilit planul de măsuri pentru perioada de după încetarea războiului şi în 1944 şi a fost adoptată şi „Declaraţia de la Philadelphia" prin care au fost redefinite scopurile şi principiile OIM dintre care amintim:

– munca nu este o marfă;

– libertatea de asociere şi expresie este o condiţie indispensabilă de progres;

– sărăcia oriunde s-ar afla reprezintă un pericol pentru prosperitatea tuturor;

– lupta împotriva lipsurilor trebuie purtată cu energie deosebită în sânul fiecărei naţiuni.

***Referinţe:***


1. POPESCU, A. *Dreptul internațional și european al muncii*. București: C.H.Beck, 2008.
2. ȘTEFĂNESCU, I.T. *Tratat de dreptul muncii*. București: Luminex, 2002.
3. *ILO Centru Project*, Disponibil: http://www.tiki-toki.com/timeline/entry/ 23965/ ILO-Century-Project/ [Accesat 28.06.2015].


## AUTORITATEA PĂRINTEASCĂ – INSTITUŢIE SPECIFICĂ DREPTULUI FAMILIEI AL UNIUNII EUROPENE


*Andriana CEBOTARI*


Titlul III al Codului familiei al Republicii Moldova conține un ansamblu de norme care definesc și descriu relațiile juridice dintre părinți și copii, indicând esența reglementării jurdice a raporturilor ce apar în baza legăturii de rudenie dintre părinți și copii.

Spre deosebire de legislația națională, care nu dispune de o instituție specializată, ci doar descrie în mod general care sunt drepturile și obligațiile părinților, majoritatea statelor Uniunii Europene utilizează în acest sens o instituție aparte, care poartă numele de autoritate părintească, numită și autoritate parentală, sau custodie [1].

Deși în plan general, noțiunea de autoritate părintească de multe ori se asociază cu cea de custodie, totuși între acestea există o deosebire esențială. Astfel, noțiunea de custodie (dar și cea de părinte custodian sau părinte necustodian) apare doar în cazul în care între părinți apare o ruptură, adică aceștia divorțează sau se separă [2], custodia (care poate fi de mai multe tipuri) fiind aranjamentul legal prin care se reglementează modul de exercitare al autorității părintești post-divorț. În aceeași ordine de idei, noțiunea de *autoritate părintească* este mai amplă și cuprinde pe lângă cazul părinților divorțați sau separați și cazurile în care părinții trăiesc și gospodăresc împreună, sau chiar dacă sunt separați, se ocupă în deplină înțelegere de creșterea și educarea minorilor, fără a fi nevoie ca modul de exercitare a autorității părintești să fie reglementat sau formalizat în vreun fel.

Conform Recomandării Comisiei Europene privind legislația familiei, autoritatea părintească desemnează un cumul de drepturi și obligații, care au drept scop protejarea și promovarea intereselor copilului, și se referă în special la: îngrijire, protecție și educație, protecția relațiilor personale, stabilirea rezidenței, administrarea proprietății și repezentarea legală. Este plauzibil de menționat că potrivit documentului nominalizat, prin titularii autorității părintești se înțeleg atât părinții copilului, cât și alte persoane care au responsabilități părintești alături sau în locul acestora. Prin urmare, baza legală a apariției autorității parentale o constituie atât legătura biologică dintre un copil și părintele său, cât și raportul juridic rezultat din obligația legală a unei persoane de a proteja copilul, cu excepția celei fundamentate pe filiație, adică orice persoană, căreia îi este încredințat un copil, se consideră a fi titular de autoritate părintească.

Autoritatea părintească este definită ca puterea atribuită părinților (sau persoanelor cărora le este încredințat copilul) prin care li se permite acestora să decidă în privința întreținerii, supravegherii, educației și locuinței copilului. Această putere este destul de vastă, un copil fiind considerat de lege sub autoritatea părinților până atinge vârsta majoratului. Autoritatea parentală comună consemnează egalitatea drepturilor și îndatoririlor tatălui și mamei în educația copiilor.

Un prim principiu care este pus la temelia autorității părintești este cel ce guvernează relațiile dintre părinți și copii, consfințit atât în Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, cât și în legislația Republicii Moldova, reflectat atât în Constituție, cât și în Codul familiei, accentul fiind pus pe

principiul conform căruia interesul superior al copilului trebuie să primeze în toate aspectele referitoare la autoritatea părintească [3].

Totodată, în legislația Uniunii Europene se regăsește un principiu nepreluat de legislația Republicii Moldova, cum ar fi autonomia copilului. Conform acestui principiu, autonomia copilului trebuie respectată în concordanță cu nevoile de dezvoltare și nevoia copilului de a acționa independent. În același context, este consfințit principiul de nediscriminare a copilului, care dispune că copilul nu urmează a fi discriminat în baza unor criterii de sex, rasă, culoare, limbă, religie și opinie politică; în acest sens, este necesar de menționat că principiile nominalizate interzic și discriminarea tutelarilor autorității părintești, ceea ce, de asemenea, nu își găsește echivalent în legislația noastră națională.

Ținând cont de faptul că scopul primordial al principiilor autorității părintești este armonizarea legislației europene în domeniul dreptului familiei, în Uniunea Europeană există norme care să permită facilitarea exercitării drepturilor, în special în cazul în care titularii răspunderii părinteşti şi copilul nu locuiesc toți în aceeași țară, ceea ce este, indubitabil, actual în contextul cosmopolitanismului contemporan. Astfel, în caz de litigiu între titularii acestui drept – de cele mai multe ori, este vorba de părinți – normele sunt cele ce determină care va fi instanța de judecată competentă pentru a trata cazul: scopul este mai ales de a evita, dacă cei doi părinți locuiesc în țări diferite, ca fiecare dintre ei să se adreseze tribunalului din țara sa și ca două hotărâri să fie pronunțate pentru același caz, ideea fundamentală fiind că instanța judecătorească competentă va fi cea din statul în care copilul își are reședința obișnuită. De asemenea, pentru a asigura aplicarea concretă în celelalte țări ale Uniunii Europene a hotărârii pronunțate, a fost prevăzut un mecanism de recunoaştere și de executare al hotărârilor, care facilitează exercitarea răspunderii părinteşti de către titularii acesteia.

În ceea ce ține de exercitarea autorității părinteşti, principiile Comisiei Europene stabilesc reguli asemănătoare celor regăsite în legislația noastră națională. Astfel, se dispune că părinţii care au autoritatea părintească comună ar trebui să aibă dreptul să acţioneze în mod independent în ceea ce priveşte chestiunile zilnice, iar deciziile importante, cum ar fi cele referitoare la educaţie, tratament medical, reşedinţa copilului sau administrarea bunurilor sale, ar trebui luate împreună de către părinţi, în situaţii de urgenţă, părintele ar trebui să aibă dreptul de a acţiona singur, iar celălalt părinte trebuie informat fără întârzieri nejustificate asupra acestui lucru.

În acest mod, putem observa că reglementarea autorității părinteşti cuprinde în special aspectul referitor la relațiile dintre părinți și copii, dar în același timp stabilește și raporturile dintre părinți, care urmează să-și exercite drepturile și obligațiile conformându-se principiului egalității dintre soți, care

este definit şi în art. 16 al Codului familiei al Republicii Moldova, indicând că „Toate problemele vieţii familiale se soluţionează de către soţi în comun, în conformitate cu principiul egalităţii lor în relaţiile familiale”.

Totuși, pe lângă principiul egalității pus la temelia reglementării autorității parentale, principiile europene cu privire la legislația familială stabilesc şi faptul că atunci când părinţii care au autoritate părintească a cărei exercitare se face în comun, dar care nu se înţeleg asupra unui aspect important, pot apela la autoritatea competentă în domeniu, care ar trebui să promoveze un acord dintre părinți, iar atunci când nu se poate ajunge la un acord, autoritatea competentă ar trebui să împartă exercitarea autorității părinteşti între părţi sau să soluţioneze disputa. Nu putem omite de asemenea și dispoziția conform căreia, având în vedere interesul superior al copilului, un părinte poate să-şi exercite singur autoritatea părintească [4] ca urmare a unui acord între părţi, sau ca urmare a unei decizii formulate de autoritatea competentă. În acest sens, menționăm că conform legislației naționale, există noțiunea de stabilire a domiciliului copilului, care poate fi lăsată la latitudinea părților, sau dispusă prin hotărâre judecătorească, care însă stabileşte doar faptul că copilul va locui cu unul din părinți, dar nu semnifică că părintele îşi va exercita singur drepturile şi obligațiile, or, acestea persistă în volum egal pentru ambii părinți, indiferent de faptul cu cine va locui copilul, legislația noastră neprevăzând posibilitatea unui singur părinte de a-şi exercita drepturile şi obligațiile părinteşti, cu excepția situației de decădere din drepturi părinteşti al celuilalt părinte.

Putem observa că legislația Uniunii Europene determină o limită mai flexibilă în modalitatea de exercitare a drepturilor şi obligațiilor părinteşti, însă nu putem nega că şi legislația Republicii Moldova devine cu timpul tot mai puțin şi mai puțin rigidă în acest sens, conformându-se realităților sociale. Ținând cont de contextul socioeconomic şi de actualitatea fenomenului migrației de amploare existent în Republica Moldova, ne exprimăm opinia că legislația familiei din Republica Moldova urmează să preia modelul European de autoritate părintească, pentru a facilita soluționarea eventualelor litigii apărute în legătură cu exercitarea drepturilor şi obligațiilor părinteşti şi care ar garanta protejarea interesului superior al copilului.

***Referinţe:***


1. Recomandarea Comisiei Europene privind legislația familiei din 01.09.2001.
2. http://ec.europa.eu/civiljustice/parental_resp/parental_resp_rom_en.htm.
3. Recomandarea Parlamentului Consiliului Europei nr. 874 din 1979 cu privire la Carta Europeană a drepturilor copilului.
4. http://www.ottawadivorce.com/sh-cust.htm.

# RĂSPUNDEREA MATERIALĂ DEPLINĂ A CONDUCĂTORILOR AUTO (ȘOFERILOR)

*Iurie MIHALACHE*

O categorie de litigii controversate din domeniul transporturilor rutiere se referă la raporturile dintre salariați și companiile de transport în legătură cu încheierea contractelor de răspundere materială deplină. Obiectul acestor litigii, de regulă, constă în reparația din contul șoferului a daunelor provocate companiei de transport ca rezultat al unor accidente rutiere. În scopul recuperării integrale a pagubelor de pe seama șoferului, compania de transport invocă prezența contractului de răspundere materială deplină încheiat cu șoferul, solicitând repararea integrală din contul acestuia a cheltuielilor pentru reparația mijlocului de transport. Nefiind de acord să achite, salariatul înaintează acțiune în judecată.

Potrivit art.338 din Codul muncii al RM [1], salariatul poartă răspundere materială în mărimea deplină a prejudiciului material cauzat din vina lui angajatorului în cazurile când: a) între salariat şi angajator a fost încheiat un contract de răspundere materială deplină pentru neasigurarea integrităţii bunurilor şi altor valori care i-au fost transmise pentru păstrare sau în alte scopuri (art.339 din Codul muncii). În acest context, menționăm că prin Hotărârea Guvernului RM nr.449 din 29.04.2004 a fost aprobat *Nomenclatorul funcţiilor deţinute şi lucrărilor executate de către salariaţii cu care angajatorul poate încheia contracte scrise cu privire la răspunderea individuală deplină pentru neasigurarea integrităţii valorilor transmise* [2]. Răspunderea materială deplină a altor categorii de funcţii sau lucrări executate, neincluse în Nomenclator, poate avea loc în baza altor temeiuri şi nu în baza contractului scris de răspundere materială deplină; b) salariatul a primit bunurile şi alte valori spre decontare în baza unei procuri unice sau în baza altor documente unice; c) prejudiciul a fost cauzat în urma acţiunilor sale culpabile intenţionate, stabilite prin hotărâre judecătorească. Acţiunile salariatului pot fi recunoscute culpabile chiar şi în cazul săvârşirii unei fapte penale din imprudenţă (de exemplu, cauzarea de prejudiciu prin încălcarea regulilor de circulaţie) [3]; d) prejudiciul a fost cauzat de un salariat aflat în stare de ebrietate alcoolică, narcotică sau toxică, stabilită în modul prevăzut la art.76 lit.(k) din Codul muncii; e) prejudiciul a fost cauzat prin lipsă, distrugere sau deteriorare intenţionată a materialelor, semifabricatelor, produselor (producţiei), inclusiv în timpul fabricării lor, precum şi a instrumentelor, aparatelor de măsurat, tehnicii de calcul, echipamentului de protecţie şi a altor obiecte pe care unitatea le-a eliberat salariatului în folosinţă; f) prejudiciul a fost cauzat în afară exerciţiului funcţiunii, adică în afara orelor de muncă sau în cazul neexecutării obligaţiilor de serviciu.

Întrebarea este în ce măsură dispozițiile din Codul muncii cu privire la răspunderea materială deplină sunt aplicabile transportului rutier? Practica judiciară este neuniformă. De exemplu, SRL „Taxi Star" a depus cerere de chemare în judecată împotriva şoferului Ciobanu D. cu privire la repararea prejudiciului material. În motivarea acţiunii, reclamantul menţionează că pârâtul a fost angajat în calitate de şofer, având încheiat contract de răspundere materială deplină, iar în timpul orelor de lucru a comis un accident rutier în urma căruia autovehiculul pe care îl conducea a fost deteriorat. Prin hotărârea Judecătoriei Căuşeni acţiunea a fost respinsă. Curtea de Apel Bender a casat hotărârea primei instanţe şi a admis acţiunea SRL „Taxi Star" [4]. Curtea Supremă de Justiție casează decizia Curții de Apel Bender şi menține în vigoare hotărârea Judecătoriei Căușeni. Instanța supremă își motivează decizia prin faptul că SRL „Taxi Star" nu era în drept de a încheia cu șoferul contract de răspundere materială deplină, deoarece conform art.339 alin.(1) din Codul muncii, o condiție obligatorie de valabilitate a contractului cu privire la răspunderea materială deplină este exercitarea de către salariat a unei funcţii sau a lucrărilor legate nemijlocit de păstrarea, prelucrarea, vânzarea (livrarea), transportarea sau folosirea în procesul muncii a valorilor ce i-au fost transmise. Mai mult decât atât, Nomenclatorul funcțiilor aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 449/2004 nu prevede dreptul angajatorului de a încheia contract de răspundere materială deplină cu șoferii pentru prejudiciile rezultate sau prin nerespectarea regulilor de păstrare a mijlocului de transport încredinţat pentru îndeplinirea obligaţiilor de serviciu. Un astfel de contract, în particular cu taximetriștii, poate fi încheiat doar în partea ce se referă la lucrările legate de recepţionarea plăţilor şi altor valori de la clienţi, ce urmează a fi transmise în casa angajatorului sau transportate destinatarilor [5]. În concluzie, angajatorul neîntemeiat i-a impus salariatului contract de răspundere materială.

În alt caz similar, Curtea Supremă de Justiție a R.M. conchide la fel, că instanţa ierarhic inferioară la judecarea cazului a aplicat eronat normele dreptului material. Semnarea contractului de răspundere materială deplină cu şoferul în privinţa mijlocului de transport contravine art.339 din Codul muncii şi Hotărârii de Guvern nr.449/2004, fapt ce conduce la nulitatea actului juridic în conformitate cu art.216 şi art.220 alin.(1) Cod civil. Nomenclatorul aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.449/2004 prevede o listă exhaustivă formată din funcţii şi categorii de lucrări pentru care poate fi încheiat contract de răspundere materială deplină, dar în care funcţia de şofer nu se regăseşte. Şoferul nu este persoana cu care poate fi încheiat contract de răspundere materială deplină, deoarece funcţia deţinută de el nu cade sub incidenţa acestui nomenclator. Pornind de la art.217 alin.(1) din Codul civil, instanța de judecată urmează să constatate nulitatea actului juridic din oficiu,

iar în temeiul art.336 din Codul muncii, pentru prejudiciul cauzat angajatorului şoferul va răspunde material în limita salariului mediu lunar. Potrivit prevederilor contractului individual de muncă, salariul mediu lunar al pârâtului constituie 1,550 lei, această sumă fiind limita de răspundere materială pentru prejudiciul cauzat angajatorului [6].

Există şi cazuri de aplicare greşită a regulilor sus-menţionate. De exemplu, SRL „Alo-Taxi" a depus cerere de chemare în judecată împotriva şoferului V.V. pe motiv că acesta a provocat un accident rutier, cu deteriorarea autoturismului. Prin hotărârea Judecătoriei Râşcani, mun.Chişinău, acţiunea a fost respinsă, în schimb Curtea de Apel Chişinău casează hotărârea primei instanţe şi încasează de la şofer în folosul companiei de transport suma integrală a prejudiciului material în mărime de 75.492 lei [7]. În alt caz, Judecătoria Căuşeni şi Curtea de Apel Chişinău motivează că şoferul nu a asigurat integritatea mijlocului de transport, transmis lui de către angajator, încălcând astfel obligaţiile stipulate în contractul de răspundere materială deplină. În urma examinării s-a constatat că pentru reparaţia mijlocului de transport, este necesară suma de 29.995 lei, bani care urmează a fi încasaţi de la pârât (şofer) [8].

**Concluzii.** Generalizând cele expuse, deducem că în practica examinării de către instanţele judecătoreşti a litigiilor dintre conducătorii auto (şoferi) şi întreprinderile de transport există anumite deficienţe. Tendinţa companiilor de transport de a încheia cu şoferii contracte de răspundere materială deplină cu referire la autovehicule contravine legislaţiei. Explicaţia constă în faptul că potrivit Nomenclatorului funcţiilor aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.449/2004, contractele de răspundere materială deplină pot fi încheiate cu o anumită categorie de salariaţi şi doar în privinţa anumitor lucrări. Cu alte cuvinte, contractul de răspundere materială deplină poate fi încheiat cu şoferii doar în partea ce se referă la recepţionarea plăţilor sau altor valori pentru a fi transmise în casieria întreprinderii sau pentru a fi transportate la destinaţie.

***Referinţe:***


1. Codul muncii al RM nr.154 din 20.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.159-162.
2. Nomenclatorul funcţiilor deţinute şi lucrărilor executate de către salariaţii cu care angajatorul poate încheia contracte scrise cu privire la răspunderea materială individuală sau colectivă (de brigadă) deplină, precum şi a contractelor-tip cu privire la răspunderea materială deplină, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.449 din 29.04.2004. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr.73-76.
3. Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a RM. Cu privire la practica aplicării de către instanţele judecătoreşti a legislaţiei ce reglementează obligaţia uneia dintre părţile contractului individual de muncă de a repara prejudiciul cauzat celeilalte părţi, nr.11 din 03.10.2005. În: *Buletinul Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova*, 2006, nr.2.

4. Decizia Colegiului civil al Curții de Apel Bender din 02 iulie 2013, dosar nr.2a-111/13. Arhiva Judecătoriei Căușeni.
5. Decizia Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 26 februarie 2014, dosarul nr.2ra-486/14, www.csj.md.
6. Decizia Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 04 iunie 2014, dosarul nr.2ra-1450/14, www.csj.md.
7. Decizia Colegiului civil al Curții de Apel Chișinău din 06 noiembrie 2014, dosar nr.2a-4062/14. Arhiva Judecătoriei Rîșcani.
8. Decizia Colegiului civil al Curții de Apel Chișinău din 10 februarie 2015, dosar nr.2a-4039/14. Arhiva Judecătoriei Căușeni.

## ASPECTE DIN PRACTICA EXAMINĂRII DE CĂTRE INSTANȚELE JUDECĂTOREȘTI A LITIGIILOR CU PRIVIRE LA ASIGURAREA FACULTATIVĂ DE RĂSPUNDERE CIVILĂ AUTO (CASCO)

*Iurie MIHALACHE*

Având contract de asigurare obligatorie de răspunderea civilă auto (RCA), persoana vinovată de producerea accidentului rutier nu va putea beneficia de despăgubiri pentru reparaţia propriului său autovehicul. Aceste daune pot fi despăgubite în baza contractului de asigurare facultativă (CASCO). Riscurile de asigurare cuprinse de contractul de asigurare CASCO sunt multiple şi includ: ciocniri, loviri, zgârieturi, răsturnări, derapări, inclusiv căderea pe autovehicul a unor corpuri; inundaţii, furtuni, cutremure, prăbuşirea sau alunecare de teren, acţiunea apelor; ploaie torenţială, grindină, trăsnet, avalanşă de zăpadă, gheaţă; furtul vehiculului sau a unor părţi componente ale acestuia; alte pagube cauzate autovehiculului ca urmare a furtului [1]. Specific pentru asigurarea facultativă sunt şi primele de asigurare, care variază între 4-5% din costul autovehiculului. Din motiv că primele de asigurare sunt mari, asigurarea facultativă este costisitoare pentru deţinătorii de autovehicule [2, p.233].

În general, contractul de asigurare este un contract de adeziune. Acest caracter rezidă în faptul că anumite clauze ale contractului sunt prestabilite de către asigurător, asiguratul putând accepta contractul sau refuza încheierea lui [3, p.198]. Făcând abuz de acest privilegiu, companiile de asigurare uneori includ în contracte şi clauze care sunt în detrimentul persoanelor asigurate. De exemplu, între M.B. şi „Donaris Group” S.A. a fost încheiat un contract de asigurare auto de tip CASCO. În scurt timp, automobilul asigurat a fost furat, pe cazul dat fiind pornită urmărirea penală care a durat o perioadă îndelungată de timp. La cererea lui M.B. de a-i fi achitată despăgubirea de asigurare, compania de asigurare „Donaris Group” S.A. îşi motivează refuzul

prin faptul că la pct.3.2 din contractul de asigurare este prevăzută clauza că „în cazul în care pe cazul de asigurare este intentat un dosar penal sau este înaintată o pretenţie în instanţele judecătoreşti, decizia de refuz sau de achitare a despăgubirii este luată de către asigurător numai după primirea sentinţei definitive sau a hotărârii de suspendare sau clasare a dosarului penal" *Judecătoria Râşcani* a invocat din oficiu nulitatea absolută a clauzei respective din contractul de asigurare, motivând că ea contravine legislaţiei şi agravează situaţia asiguratului. Instanţa explică că obligaţia de achitare a despăgubirii de asigurare urma să fie executată de compania de asigurare conform unei alte condiţii din contract: **în decurs de 2 luni de la prezentarea deciziei avizate a organelor de urmărire penală despre intentarea dosarului penal** privind furtul, ceea ce compania de asigurare nu a realizat. Ca urmare, acţiunea companiei de asigurare a fost respinsă, iar hotărârea instanţei de fond a fost menţinută atât de instanţa de apel, cât şi cea de recurs [4].

Dacă vinovat de producerea accidentului rutier se dovedeşte a fi **un pieton**, asupra sa poate fi angajată răspunderea administrativă sau penală, după caz. În mod suplimentar, el poate fi obligat la restituirea tuturor cheltuielilor de reparaţie a autovehiculului deteriorat şi acest lucru este mai evident în cazul în care proprietarul autovehiculului deteriorat deţine o poliţă de asigurare facultativă (CASCO) a mijlocului de transport. În asemenea caz, compania de asigurare îi va plăti deţinătorului poliţei de asigurare despăgubirea de asigurare, după care va avea un drept de creanţă faţă de cel vinovat de accident, înaintând împotriva sa o acţiune în judecată.

Problema care apare ţine de stabilirea vinovăţiei pietonului, şi anume, prin care documente oficiale el ar trebui să fie recunoscut ca vinovat de cauzarea accidentului rutier? De regulă, instanţele judecătoreşti solicită decizia de aplicare a amenzii contravenţionale sau sentinţa irevocabilă a instanţei judecătoreşti, în cazul unei infracţiuni. Contrar acestei tradiţii, *Curtea Supremă de Justiţie a RM* s-a expus că vinovăţia pietonului o poate stabili şi instanţa de judecată într-un proces civil, în baza actului întocmit de organul de poliţie care confirmă că pietonul nu a respectat regulile de circulaţie rutieră, chiar dacă nu i-a fost aplicată amenda. Ca exemplu aducem un caz în care pietonul A.C., deplasându-se neregulamentar, a fost tamponat de un automobil. Deoarece proprietarul automobilului avea încheiat un contract de asigurare CASCO, „Asito" SA i-a achitat costurile pentru reparaţia mijlocului de transport. Mai apoi, compania de asigurare a înaintat acţiune către pieton, solicitând restituirea despăgubirii de asigurare. Prima instanţă respinge acţiunea, concluzionând că A.C. nu este recunoscut vinovat prin vreo hotărâre de judecată de comiterea accidentului rutier, de aceea el nu poate fi obligat să repare prejudiciul material. Hotărârea dată a fost menţinută

şi de instanţa de apel. În schimb *Curtea Supremă de Justiţie a RM* casează ambele hotărâri, motivând: „Concluziile instanţelor de fond şi de apel sunt greşite, or, vinovăţia de comiterea accidentului în cazul dat poate fi constatată şi de instanţa care examinează litigiul civil. Conform art.1398 alin.(1) Cod civil, cel care acţionează faţă de altul în mod ilicit, cu vinovăţie, este obligat să repare prejudiciul patrimonial, iar în cazurile prevăzute de lege, şi prejudiciul moral cauzat prin acţiune sau omisiune. Prin urmare, nu este necesar ca persoana să fie declarată vinovată de comiterea unei infracţiuni, sau contravenţii administrative, dar sunt obligatorii prezenţa a trei părţi componente: acţiune sau omisiune ilicită cu vinovăţie, prezenţa prejudiciului real cauzat şi legătura de cauzalitate. Dat fiind faptul că pietonul A.C. a acţionat ilicit, traversând strada neregulamentar, fapt care a adus la survenirea din vina sa a accidentului rutier, în urma căruia proprietarul maşinii deteriorate a fost prejudiciat, sunt toate elementele necesare pentru constatarea, în cadrul examinării unui litigiu civil, a vinovăţiei intimatului". Cauza a fost remisă spre rejudecare în instanţa de apel [5].

**Concluzii.** Asigurarea facultativă de răspunderea civilă (CASCO) în practică este mai rar întâlnită, motivul fiind costul ridicat al primei de asigurare, însă avantajele ei sunt mari. În acelaşi timp, baza normativă cu referire la asigurare facultativă CASCO este aproape inexistentă, raporturile juridice dintre părți fiind reglementate în exclusivitate prin clauze contractuale.

O categorie de litigii frecvente în instanţele judecătoreşti se referă la *acţiunea de regres* pe care companiile de asigurare, după ce achită despăgubirile de asigurare, le intentează împotriva persoanelor vinovate de producerea accidentelor rutiere. În legătură cu aceasta, cele mai multe probleme apar atunci când la volanul autovehiculului se afla altă persoană decât proprietarul. În asemenea situaţii, companiile de asigurare invocă că numele persoanei aflate la volan nu ar fi înscris în contractul de asigurare.

La producerea cazului asigurat, compania de asigurare este obligată să plătească despăgubirea de asigurare de la data prezentării confirmării eliberate de organul de urmărire penală că intentarea dosarului penal a început. Din nefericire, companiile de asigurare speculează prin invocarea că vor achita despăgubirea din momentul în care va exista o hotărâre irevocabilă a instanţei. Însă procesele de judecată, aşa cum cunoaştem, pot fi de durată, timp în care asiguratul nu-și poate primi despăgubirea de asigurare.

Practica judiciară ne dovedeşte că companiile de asigurare nu achită prejudiciile morale suportate de persoanele asigurate în legătură cu accidentele rutiere. De aceea singura soluţie pentru persoana păgubită de a-şi putea recupera prejudiciile morale este ca să înainteze o cerere de chemare în judecată către cel vinovat de producerea accidentului rutier. Mai raţional este

ca în aceeaşi cerere de chemare în judecată reclamantul să conexeze două cerinţe: *prima*, către compania de asigurare privind achitarea prejudiciilor materiale, *a doua*, către persoana recunoscută vinovată de producerea accidentului rutier, de la care să solicite prejudiciile morale.

***Referinţe:***


1. Portalul oficial al companiei de asigurare „Artas" SRL, http://www.artas.md/asigurare_CASCO_Moldova.html (vizualizat la 21.05.2015).
2. MIHALACHE, Iu. *Dreptul transporturilor: Manual.* Chişinău: Pontos, 2012.
3. BLOŞENCO, A. *Drept civil. Partea specială. Note de curs.* Chişinău: Cartdidact, 2003.
4. Decizia Colegiului civil şi de contencios administrativ al Curţii Supreme de Justiţie a RM nr.2ra-934/15 din 21 ianuarie 2015. Arhiva Judecătoriei Râşcani, mun. Chişinău.
5. Decizia Colegiului civil şi de contencios administrativ lărgit al Curţii Supreme de Justiţie a R.M. nr.2ra-142/15 din 02 martie 2015. Arhiva Judecătoriei Râşcani, mun. Chişinău.


## NOȚIUNEA CONTRACTULUI DE VÂNZARE-CUMPĂRARE (Studiu comparativ)


*Olga CERNEI*


Contractul de vânzare-cumpărare este o categorie specifică care a evoluat din contractul de schimb – în fundamentul căruia îşi are sorginte.

Practic, majoritatea elementelor contractului de vânzare-cumpărare din dreptul contemporan îşi au izvorul din dreptul roman. De exemplu: subiecţii, determinarea obiectului, garanţii de evicţiune, consensualitatea, preţul etc. [7, p.426].

Odată cu apariţia monedei în sensul apropiat celui actual, vânzarea-cumpărarea capătă sensul schimbului unui lucru (res) contra unei valori monetare – preţ (*pretium*).

Dreptul roman clasic atribuia vânzarea-cumpărarea contractelor consensuale. În baza contractului de vânzare-cumpărare (*emptio et venditio*) o parte, numită vânzător (*venditor*), se obligă să transmită altei părţi, numită cumpărător (*emptor*), un bun (*merx*), iar cumpărătorul se obligă să plătească pentru acest bun o cantitate de metal numită preţ (*pretium*) [1, p.11].

Codul civil al Republicii Moldova ne dă noţiunea contractului de vânzare-cumpărare în art. 753 alin. (1): „Prin contractul de vânzare-cumpărare, o parte (vânzător) se obligă să predea un bun în proprietatea celeilalte părţi (cumpărător), iar aceasta se obligă să preia bunul şi să plătească preţul convenit". Considerăm că această definiţie nu este completă, de aceea vom analiza toate definiţiile pe care le-am găsit. Codul civil din 26.12.1964 în art. 238 ne propunea o altă definiţie: „În baza contractului de vânzare-cumpărare

vânzătorul se obligă să remită cumpărătorului proprietatea unui bun, iar cumpărătorul se obligă să primească bunul şi să plătească pentru el o anumită sumă de bani" [5, p.96].

Noul Cod civil al României intrat în vigoare la 01.10.2011, reglementează în titlul IX – diferite contracte speciale, la art.1650 noțiunea de contract de vânzare-cumpărare în felul următor: „Contractul de vânzare-cumpărare este acel contract prin care o persoană – numită vânzător – transferă un drept altei persoane – numită cumpărător – în schimbul obligației acesteia din urmă să achite un preț în bani" [10].

Codul civil al Federaţiei Ruse în art.454, alin.(1) menţionează: „În contractul de vânzare-cumpărare o parte (vânzătorul) se obligă să transmită bunul (marfa) în proprietatea celeilalte părţi (cumpărător), iar cumpărătorul se obligă să primească bunul şi să plătească pentru el o sumă de bani numită preţ" [11].

Aşadar, cum am observat din definiţiile date *supra*, doar în varianta propusă de legiuitorii români se vorbeşte despre proprietarul bunului vândut. Şi anume, legea română ne spune că proprietar al bunului trebuie să fie nemijlocit vânzătorul, pe când celelalte definiţii lasă sub tăcere acest lucru, lăsând la discreţia noastră interpretarea.

Faptul că în varianta română, din noţiune reese că cumpărătorului nu-i revine obligaţia de a prelua bunul, ci doar de a plăti o sumă de bani, nu înseamnă că el are dreptul de a lăsa bunul cumpărat, ci totuşi este obligat de a-l prelua.Tot un lucru destul de important este că, prin contractul de vânzare-cumpărare nu se transmite, un bun, sau dreptul de proprietate asupra acestui bun cum este menţionat în noţiuni, ci se transmit toate drepturile care există asupra acestui bun la momentul vânzării. Acum vom vedea ce ne spune şi literatura de specialitate.

***Prin contractul de vânzare-cumpărare, o parte (vânzător) se obligă să predea un bun în proprietate celeilalte părți (cumpărător), iar aceasta se obligă să preia bunul și să plătească prețul convenit (art.753 alin.(1) CC).*** Bunuri, conform art.285 CC RM, sunt recunoscute toate lucrurile susceptibile apropierii individuale sau colective, precum şi drepturile patrimoniale [9].

Doctrinele moderne aparținând diferitelor sisteme de drept propun definiții mai mult sau mai puțin, asemănătoare cu cele legale ale contractului de vânzare-cumpărare. Astfel, Camelia Toader definește contractul de vânzare-cumpărare ca fiind „acel contract prin care una dintre părți – vânzătorul – transmite celeilalte părți – cumpărătorul – un drept în schimbul unei sume de bani, numită preț" [4, p.11]. Pe de alta parte, Iosif R. Urs și S. Angheni îl definesc ca fiind „un acord de voință, care se realizează între două părți numite vânzător și cumpărător, prin care vânzătorul se obligă în principal, să predea lucrul vândut, iar cumpărătorul se obligă să plătească

prețul lucrului" [6, p.12]. Pornind de la definițiile care sunt expuse *supra*, vedem în fond relevarea indicilor principali definitorii ai contractului de vânzare-cumpărare. Totodată, este important de menționat faptul că prin contractul de vânzare-cumpărare, pe lângă transmiterea dreptului de proprietate, are loc transmiterea și a altor drepturi legate de bunul vândut, inclusiv și grevările care țin de acest bun [5, p.97]. Prin urmare, ar trebui să acordăm atenție și definiției propuse de autorii D. Macovei și M.S. Striblea care propun următoarea definiție: „contractul de vânzare-cumpărare este acel contract în baza căruia o persoană, numtă vânzător, strămută (transferă) și garantează altei persoane, numită cumpărător, dreptul său de proprietate asupra unui bun sau alt drept real ori drept de creanță, sau dreptul asupra unei universalități juridice, cumpărătorul obligându-se în schimb a plăti vânzătorului o sumă de bani, numită preț" [3, p.13].

Totodată, menționăm și definiția propusă de Dan Chirică, care menționează că vânzarea-cumpărarea este acel contract prin care una din părți (vânzătorul) transmite celeilalte părți (cumpărătorul), în schimbul unei sume de bani numită preț, un drept de proprietate asupra unui lucru anume sau asupra unei universalități juridice – cuprinzând drepturi și obligații –, un alt drept real, un drept de creanță sau o acțiune în justiție cu caracter patrimonial împreună cu dreptul litigios aferent [2, p.6]. Acceptăm această definiție în măsura în care se armonizează cu prevederile legislației civile a Republicii Moldova.

***Referinţe:***


1. CHIBAC, Gh., BAIEȘU, A., ROTARI, A., EFRIM, O. *Drept civil. Contracte și succesiuni*. Chișinău: Cartier, 2010. 568 p.
2. CHRICĂ, D. *Drept civil. Contracte speciale*. București: Lumina Lex, 1997. 319 p.
3. MACOVEI, D.,STRIBLEA, M.S. *Drept civil. Contracte. Succsiuni*. Iași: Junimea, 2000. 588 p.
4. TOADER, C. *Drept civil. Contracte speciale.* București: All Beck, 2000. 376 p.
5. TROFIMOV, I. *Drept civil. Contractele civile.* Chișinău, 2004. 256 p.
6. URS, I. R., ANGHENI, S. *Drept civil. Contracte civile*. București, 2000. 319 p.
7. VASLUIAN, Gh. *Unele aspecte teoretico-practice cu privire la contractul de vînzare-cumpărare a terenului aferent. Studii juridice în onoarea prof. univ. dr.Gheorghe Chibac*. Chișinău: CEP USM, 2013. 426 p.
8. БРАГИНСКИЙ, М.И., ВИТРЯНСКИЙ В.В. *Договорное право. Договоры о передаче имущества*. Москва: Статут, 2005. 797 с.
9. Codul civil al Republicii Moldova nr.1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.82-86/661 din 22.06.2002.
10. Legea României 287/2009 privind noul Cod civil. În: Monitorul Oficial al României, nr.05/201, aplicabil din 01.10.2011.
11. Codul civil al Federației Ruse, partea II, nr.15-Ф3 din 26.01.1996, publicat în *Российская газета* nr.23,24,25 din 6,7,8.02.1996, în vigoare din 01.03.1996.

# PARTICULARITĂŢILE ÎNCETĂRII COPROPRIETĂŢII PRIN RENUNŢAREA LA DREPTUL DE PROPRIETATE ASUPRA BUNULUI

*Ala OTGON*

Renunţarea la dreptul de proprietate ar putea fi considerată o manifestare de voinţă mai puţin plauzibilă sau chiar incertă uneori, însă existenţa acesteia comportă anumite particularităţi care necesită a fi specificate, în special atunci când se renunţă la o cotă-parte dintr-o coproprietate deţinută de cel puţin doi coproprietari. Însă cel mai important aspect rămâne cel legat de efectele care survin în urma renunţării la dreptul de coproprietate şi dacă acestea duc la dobândirea unui bun în proprietate exclusivă, la continuarea stării de coproprietate sau la încetarea ei.

Modurile de încetare a dreptului de proprietate comună pe cote-părţi, în ciuda faptului că nu sunt expres menţionate în prevederile actualului Cod civil al Republicii Moldova[1], sunt destul de variate. Aceasta, deoarece fiind o modalitate a dreptului de proprietate comună, poate înceta prin toate modalităţile de stingerea a dreptului de proprietate comună, cât şi prin modalităţi specifice ale dreptului de coproprietate. Astfel, art.338 Cod civil, reglementează modalitatea de renunţare la dreptul de proprietate, normă ce o vom considera aplicabilă şi asupra dreptului de proprietate comună pe cote-părţi.

În situaţia în care un bun este deţinut în comun pe cote-părţi de către mai mulţi coproprietari şi unul dintre aceştia doreşte să renunţe la dreptul său asupra cotei-părţi o poate face oricând printr-o declaraţie în acest sens sau alt mod care denotă cu certitudine că se doreşte renunţarea la dreptul de coproprietate. De asemenea, prevederile Codului civil nu oferă claritate în ceea ce priveşte forma declaraţiei cât şi care alte acţiuni necesare a fi efectuate din care să rezulte intenţia coproprietarului de a renunţa la bun. Intenţie care, considerăm că ar trebui să fie fermă şi neechivocă, iar în ceea ce priveşte forma declaraţiei, ar putea fi verbală sau scrisă.

În continuare, prevederile legale fac o delimitare între renunţarea la dreptul de proprietate asupra bunurilor mobile şi a celor imobile. În cazul bunurilor mobile, nu este necesară o anumită formalitate prin care se renunţă la dreptul de coproprietate. Doar simpla dorinţă voluntară a proprietarului de a renunţa la bunul său duce la încetarea dreptului de proprietate, iar momentul stingerii dreptului de proprietate este momentul părăsirii bunului mobil. În urma renunţării la bun, acesta se consideră fără stăpân, iar prin ocupaţiune posesorul bunului poate deveni şi coproprietarul de drept al bunului, fapt reglementat de art. 323 Cod civil al RM..

Alin. (3) art. 338 Cod civil este specificat că atunci când se renunţă la un bun imobil, declaraţia de renunţare ar trebui să fie autentificată notarial şi

înregistrată în registrul bunurilor imobile. Doar că considerăm că există posibilitatea de a autentifica şi declaraţia de renunţare la dreptul de proprietate şi asupra unui bun mobil, care ar avea unele caracteristici speciale de interes pentru anumite persoane, spre exemplu un automobil, o instalaţie tehnică, etc. Aflându-ne în situaţia renunţării asupra unei cote-părţi din dreptul de coproprietate, este eficient a fi reglementată modalitatea de înregistrare a declaraţiei de renunţare, despre momentul aducerii la cunoştinţă a celorlalţi coproprietari despre intenţia de a renunţa, cât şi efectele juridice care pot surveni în situaţia dată.

Deci, considerăm că coproprietarul care are intenţia de a renunţa la cota sa parte din bunul imobil ar trebui să anunţe ceilalţi coproprietari despre voinţa sa. Dacă mai există doar un singur coproprietar, atunci se prezumă că acesta ar putea fi prima persoană care să-şi exprime dorinţa de a dobândi si cealaltă cotă în proprietate, însă dacă sunt mai mulţi coproprietari, ar trebui să se dea prioritate celui care primul îşi va manifesta intenţia. De asemenea, în conţinutul declaraţiei ar fi oportun să se menţioneze ferm intenţia de a renunţa, momentul renunţării la cota-parte din bun şi caracteristicile bunului, pentru a putea fi individualizat. Important este de menţionat că o astfel de declaraţie nu poate fi instituită în favoarea unei anumite persoane. Iar doctrina românească mai menţionează că „fiind rodul voinţei unilaterale a proprietarului, renunţarea nu depinde de voinţa altor persoane” [2,p.145] Deci, exprimarea acesteia trebuie să parvină de la proprietarul dreptului de coproprietate.

La fel, prevederile legislative indică în mod expres, obligativitatea persoanei care renunţă la dreptul de proprietate să îşi continue exercitarea obligaţiilor privind dreptul de coproprietate până la momentul dobândirii acestuia de către altă persoană, fapt reglementat de alin. (2), art. 338 Cod Civil. Luând în consideraţie specificul dreptului de proprietate comună pe cote-părţi, ar putea fi instituită prevederea conform căreia în perioada de timp până la momentul dobândirii dreptului de coproprietate obligaţiile ce ţin de cota-parte să fie instituită celuilalt coproprietar, în dependenţă dacă bunul este partajabil în natură sau nu.

Un alt aspect necesar a fi luat în consideraţie este cel în care suntem în prezenţa unui drept de coproprietate afectat de modalităţi sau dezmembră-minte ori este grevat cu sarcini. Considerăm că există posibilitatea renunţării la dreptul asupra cotei-părţi şi în situaţia dată, dar cu menţionarea acestui fapt în declaraţia de renunţare. De asemenea, care va fi soluţia atunci când nu există intenţia altei persoane de a dobândi dreptul de coproprietate şi dacă statul ar putea fi coproprietar în urma renunţării. Având în vedere că prevederile Codului civil nu specifică care sunt subiecţii dreptului de proprietate comună pe cote-părţi, considerăm că un bun poate fi deţinut în coproprietate

de cel puţin două persoane fizice sau juridice, sau o persoană fizică şi una juridică, de asemenea şi statul împreună cu subiecţii menţionaţi anterior.

Analizând posibilitatea renunţării la dreptul de proprietate comună asupra despărţiturilor comune, situaţie reglementată de art. 356 Cod civil, din păcate afirmăm că nu avem reglementări detaliate privind drepturile şi obligaţiile coproprietarilor privind despărţiturile comune, însă în practică observăm necesitatea obligaţiei cu privire la cheltuielile de întreţinere şi reparare a bunului comun, ce constituie obiectul despărţiturilor comune. Astfel, din varii motive, de obicei unul din coproprietari renunţă la dreptul său de proprietate asupra despărţiturilor comune, care pot constitui un zid, şanţ sau altă despărţitură între două terenuri ce se află în intravilan. De asemenea, articolul menţionat mai prevede şi caracterul accesoriu al cotei-părţi din dreptul de proprietate asupra bunurilor ce constituie despărţituri comune. Literatura de specialitate [3, p.146] menţionează două condiţii necesare a fi întrunite pentru ca renunţarea să producă efecte. Aceasta să fie efectivă, adică pe viitor coproprietarul care a suportat cheltuielile de întreţinere şi reparare să devină proprietarul exclusiv al bunului ce constituie obiectul despărţiturilor comune şi aceste obligaţii să fie corelative, ce aparţin ambilor coproprietari şi nu personal unuia dintre coproprietari.

Concluzionând asupra celor cercetate, putem menţiona necesitatea completării prevederilor legislative cu reglementări ce ţin de procedura renunţării la dreptul de coproprietate, efectele juridice care pot surveni, care sunt subiecţii ce pot dobândi cote-parte din dreptul de coproprietate, precum şi cu aspecte legate de obligaţiile instituite de lege privind bunurile deţinute în comun şi consecinţele care apar la momentul renunţării la bun.

***Referinţe:***


1. Codul civil al Republicii Moldova. Adoptat de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 1107-XV din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 82-86/661 din 22.06.2002.
2. LUPULESCU, D. *Proprietatea comună.* Bucureşti: Universul juridic, 2013, p.145.
3. *Ibidem,* p.146.


## PARTICULARITĂŢILE TRANZACŢIEI ÎN PROCEDURA ÎN ACŢIUNE CIVILĂ ŞI ÎN PROCESUL DE INSOLVABILITATE: ASPECTE COMPARATIVE


*Iurie DELEU, Universitatea de Studii Europene din Moldova*


Pentru a fi posibilă realizarea eficientă a diferenţierii dintre tranzacţia de împăcare din cadrul procedurii în acţiune civilă şi tranzacţia de împăcare în cadrul procedurii insolvabilităţii, este necesar a analiza caracterele specifice tranzacţiilor încheiate în ordinea acţiunii civile, şi deja în legătură cu acestea să găsim soluţie la problema care ne interesează.

**Liberul consimţământ al părţilor la încheierea tranzacţiei de împăcare.** Principiul libertăţii contractului, consfinţit de art.667 Codul civil al Republicii Moldova, în măsură deplină se realizează la încheierea tranzacţiei de împăcare. Dat fiind faptul că tranzacţia de împăcare, în esenţa sa, reprezintă o instituţie de drept material civil, subiecţii ei, conform regulii generale, sunt absolut liberi în alegerea condiţiilor şi în stabilirea clauzelor contractuale care vor sta la baza tranzacţiei. Orice constrângere, atât fizică, cât şi morală, contravine naturii tranzacţiei de împăcare, care trebuie, în mod obligatoriu, să reflecte conţinutul negociat şi liber exprimat de către subiecţi.

Tranzacţia încheiată în cadrul procedurii de insolvabilitate însă face excepţie de la regula respectivă, dat fiind faptul că pentru încheierea valabilă a acesteia, este necesar consimţământul nu al tuturor părţilor, ci al majorităţii acestora, or în conformitate cu prevederile art.162 alin.(2) al Legii insolvabilităţii „***Hotărârea privind încheierea tranzacţiei*** *între participanţii la procesul de insolvabilitate* ***se adoptă de adunarea creditorilor cu majoritatea simplă de voturi ale creditorilor chirografari validaţi*** *în conformitate cu tabelul creanţelor şi cu votul unanim al creditorilor garantaţi*". Deci tranzacţia încheiată în cadrul procedurii de insolvabilitate se bazează nu pe voinţa şi liberul consimţământ exprimat de părţi, ci pe voinţa majorităţii şi pe prevederile legii, care impune obligaţia tuturor creditorilor de a se obliga prin acest contract, chiar şi celor care s-au opus încheierii. Cu alte cuvinte, chiar şi creditorul care a votat contra încheierii tranzacţiei este obligat să respecte şi să execute clauzele tranzacţiei, or conform prevederilor art.162 alin.(7) al Legii insolvabilităţii „*Nu se permite refuzul unilateral de a executa tranzacţia intrată în vigoare*".

**Reciprocitatea concesiilor.** Problema introducerii în tranzacţia de împăcare a unor cedări reciproce este una controversată în literatura de specialitate.

Unii autori, printre care G.Şerşenevici [1, p. 343], consideră că cedarea reciprocă de către părţi în cadrul tranzacţiei de împăcare este indispensabilă încheierii acesteia. „*Fiecare cocontractant se dezice, în parte, de un drept al său, urmărind o dezicere similară din partea celeilalte părţi. Unde nu există reciprocitate, acolo nici nu există împăcare, ci doar donaţie. De aceea nu se admite sintagma „încetarea procesului prin împăcare", atunci când reclamantul în şedinţa de judecată îşi micşorează pretenţiile, pe care pârâtul cade de acord să le execute, fără a se pronunţa o hotărâre judecătorească, neoferind nimic în schimb*".

De aceeaşi părere este şi E.A. Nefediev, care accentua că pentru a fi admisă tranzacţia de împăcare, cedările trebuie să fie mutuale. Fiecare dintre părţi trebuie să renunţe la unele solicitări sau beneficii şi, totodată, să recunoască unele pretenţii ale oponentului sau să-i acorde anumite beneficii [2, p.10]. În lipsa concesiilor reciproce, convenţia nu este o tranzacţie; ea este

lipsită de autoritatea de lucru judecat. Ea constituie, sau un contract valabil de o altă natură (donaţie, vânzare...), în aşa fel încât judecătorul îl va recalifica, sau o renunţare nulă [3, p.560].

Alţi autori însă concluzionează că printre condiţiile de validitate a tranzacţiei de împăcare nu pot fi introdusă ca cerinţă obligatorie cedările şi renunţările reciproce. Pe această poziţie este autorul rus A.I. Zincenko, care menţionează că caracterul reciprocităţii nu corespunde esenţei juridice a tranzacţiei de împăcare încheiate de părţi; dacă am admite necesitatea concesiilor reciproce, ne-am ciocni cu situaţia că instanţele de judecată la admiterea tranzacţiei de împăcare vor fi obligate să constate aceste concesii, iar în lipsa lor să refuze admiterea [4, p. 23]. Dacă am racola ideea necesităţii concesiilor reciproce cu prevederile legislaţiei Republicii Moldova în vigoare, am constata că aceasta ar contraveni normelor juridice procedural-civile, or în conformitate cu prevederile art.60 alin.(5) CPC RM, instanţa nu va admite tranzacţia de împăcare doar dacă clauzele ei contravin legii, încalcă drepturile, libertăţile şi interesele legitime ale persoanei, interesele societăţii sau ale statului. Respectiv, sarcina constatării existenţei unor concesii nu poate fi impusă instanţei de judecată, iar lipsa acestora nu-i permite instanţei să refuze aprobarea tranzacţiei. Uneori, tranzacţia de împăcare poate consta în concretizarea şi tălmăcirea raportului juridic existent, care este înţeles diferit de către părţi, motiv pentru care au apărut poziţii contradictorii la realizarea lui; deci în cazul respectiv, cu toate că nu se urmăresc oarecare concesii, considerăm că instanţa nu ar fi în drept să refuze admiterea tranzacţiei.

**În cazul tranzacţiei de împăcare în procedura insolvabilităţii nu există concesii reciproce**, deoarece toate cedările se fac în folosul debitorului, nu şi al creditorilor. Pornind de la prevederile legislaţiei în vigoare a RM, această idee se desprinde chiar din conţinutul art.165 alin.(2) al Legii insolvabilităţii „*Cu acordul individual al creditorului, tranzacţia poate să conţină dispoziţii de stingere a obligaţiilor debitorului prin compensare, prin confuziune, prin remitere totală sau parţială a datoriei, prin novaţie, prin convertire a datoriilor în cote-părţi din capitalul statutar al debitorului sau în acţiuni, prin convertire în acţiuni a obligaţiilor şi a altor titluri de valoare, prin alte modalităţi legale de stingere a creanţei, dacă modalitatea de stingere a obligaţiilor nu încalcă drepturile altor creditori, ale căror creanţe au fost incluse în tabelul de creanţe şi au fost validate*". Însă pe bună dreptate, în literatura de specialitate [5, p.194] s-a menţionat precum că principala cedare în favoarea debitorului ar fi oferirea acestuia a posibilităţii de a-şi păstra şi a-şi continua activitatea, precum şi menţinerea calităţii acestuia de subiect al raporturilor juridice, ca urmare a încetării procesului de insolvabilitate după admiterea tranzacţiei de împăcare.

**Scopul încheierii tranzacţiei de împăcare reprezintă soluţionarea litigiului apărut.** În cele ce urmează, nu poate fi admisă tranzacţia de

împăcare de către instanţa de judecată prin care litigiul nu se stinge în fond, sau o asemenea tranzacţie de împăcare care va fi imposibil de a fi executată datorită neclarităţilor şi incertitudinii conţinutului său.

Tranzacţia de împăcare în cadrul procedurii de insolvabilitate este încheiată de fapt în lipsa unui litigiu, or existenţa şi întinderea creanţelor creditorilor nu se pun la îndoială, acestea fiind incluse în tabelul definitiv al creanţelor, validat de instanţa de insolvabilitate. Această idee se întăreşte prin prevederile art.165 alin.(1) Legea insolvabilităţii, care dispune că „*Tranzacţia trebuie să conţină dispoziţii cu privire la modul şi la termenele de achitare* ***a creanţelor validate***".

În final, în urma unei analize succinte a prevederilor legii insolvabilităţii şi a opiniilor doctrinare, aceste câteva aspecte relevate ne permite deja să concluzionăm că cu toate că tranzacţia de împăcare încheiată în cadrul procedurii în acţiunea civilă şi tranzacţia încheiată în cadrul procedurii insolvabilităţii au un scop comun, care pe scurt poate fi definit ca „împăcarea părţilor", şi cu toate că asupra lor, în egală măsură, sunt aplicabile aceleiaşi norme juridice (1331-1338 Cod civil), acestea *de facto* se deosebesc radical, tranzacţia din cadrul procedurii insolvabilităţii deviind de la sensul tranzacţiei relevat de ştiinţa dreptului civil şi a dreptului procesual civil.

***Referinţe:***


1. ШЕРШЕНЕВИЧ, Г.Ф. *Учебник русского гражданского права*. Москва, 1995. 556 с.
2. НЕФЕДЬЕВ, Е.А. *Склонение сторон к миру в гражданском процессе.* Казань, 1890, 46 p. (disponibil: http://www.twirpx.com/file/417599/); accesat 27.06.2015.
3. MALAURIE, P., AYNES, L., GAUTIER, P.-Y. *Contractele speciale, traducere a ediției a 3-a din limba franceză.* București: Wolters Kluwer, 2009. 690 p.
4. ЗИНЧЕНКО, А.И. *Мировое соглашение в гражданском судопроизводстве* / Дисс.. канд. юрид. наук. Саратов, 1981, с.23.
5. ФЕДОРОВ, С.И. Некоторые особенности рассмотрения арбитражными судами дел о несостоятельности (банкротсве) / Дисс.. канд, юрид. наук., Москва, 2001, с.194.


## CAUZELE CARE ÎNLĂTURĂ RĂSPUNDEREA CIVILĂ A ADMINISTRATORULUI SOCIETĂŢII COMERCIALE


*Victoria HÎNCU*


Analizând cauzele care înlătură răspunderea civilă a administratorului, putem afirma că acestea pot fi clasificate în:

- cauze generale care înlătură răspunderea;
- cauze specifice care înlătură răspunderea.

În doctrină se regăsesc diverse opinii cu referire la aceste categorii, fiind calificate drept cauze de nerăspundere, fie cauze care înlătură caracterul ilicit al faptei [ 5, p. 272].

În conformitate cu legislaţia în vigoare, drept cauze generale care înlătură răspunderea civilă a administratorului sunt: forţa majoră, cazul fortuit, starea de extremă necesitate, legitima apărare.

În acest sens, un exemplu poate servi cazul în care administratorul are obligaţia de a aduce la îndeplinire hotărârile adunării generale, ale comitetului de direcţie etc., în vederea realizării obiectului de activitate al societăţii, acesta nu are posibilitatea de a cenzura aceste decizii decât sub aspectul utilităţii sau cel al oportunităţii. De aceea, administratorul se poate apăra de răspundere, invocând ordinul autorităţii ierarhice, ordin, care de altfel se manifestă ca un adevărat caz de forţă majoră, căruia administratorul nu i se poate opune.

Dacă la aplicarea cauzelor generale care înlătură răspunderea civilă a administratorului nu apar semne de întrebare, atunci cauzele specifice necesită o explicaţie în acest sens.

În opinia unor autori, acestea pot fi grupate în două categorii:

– *Cazuri care exonerează de răspundere în legătură cu exercitarea dreptului de vot în cadrul organelor colegiale de administrare* fiind considerate: poziţia divergentă a administratorului, absenţa administratorului de la luarea deciziei în organul colegial de administrare, şi

– *Cazuri care exonerează de răspunderea solidară a administratorului,* aici doctrina a inclus trei situaţii: cazul în care organul colegial de administrare este compartimentat/împărţit pe diferite funcţii executive pe domenii de activitate, fiecare administrator fiind răspunzător de domeniul său, iar ceilalţi membri se limitează la supravegherea reciprocă; cazul în care administratorul la preluarea gestiunii sau ulterior a depistat anumite neregularităţi săvârşite de predecesorii săi (persoane de la care a primit administrarea societăţii) şi a denunţat cenzorului despre acestea, este exonerat de răspunderea solidară cu predecesorii, în caz contrar, foştii şi actualii administratori vor ramâne să răspundă solidar pentru neregulile (încălcări ale legii, actului constitutiv sau ale hotărârilor adunării generale) cauzatoare de prejudicii; şi ultimul caz de exonerare de răspundere este dacă administratorul dovedeşte că prejudiciul produs de către directorii executivi sau salariaţii subordonaţi nu se datorează lipsei lui de supraveghere sau deficienţei acestei obligaţii [ 5, p. 273].

Referindu-ne la prima categorie, putem menţiona că Legea nr.135/2007 privind societăţile cu răspundere limitată la art. 76 reglementează răspunderea administratorului. Tot aici stabileşte că persoana cu funcţie de răspundere a societăţii se eliberează de răspundere materială solidară pentru decizia organului executiv colegial al societăţii sau al consiliului societăţii, dacă:

– a votat contra luării acestei decizii de către organul de conducere respectiv; şi

– opinia ei separată este anexată la procesul-verbal al şedinţei organului respectiv sau este consemnată în procesul-verbal.

Un moment ce necesită a fi evidenţiat este că hotărârea societăţii privind exonerarea de răspundere a administratorului este nulă, dacă sunt lezate interesele terţilor, chiar dacă administratorul a acţionat în baza hotărârii adunării generale a asociaţilor.

Asemenea opinii le găsim şi în literatura de specialitate română, unde se afirmă că pentru a nu răspunde pentru prejudiciile create, administratorii trebuie sa comunice împotrivirea lor, în scris, cenzorilor sau auditorilor financiari.

Cu privire la situaţia în care organul executiv este un organ colegial, conform unor opinii, nu este posibilă exonerarea de răspundere a administratorului, pentru faptul că a lipsit de la şedinţa consiliului sau că a votat împotrivă. Aşadar, neparticiparea la procesul deliberativ al organului colegial nu constituie un argument pentru neîndeplinirea obligaţiilor legale, administratorul absent având obligaţia de a se informa cu privire la întreaga activitate a executivului. Mai mult ca atât, trebuie să afirmăm că nu îl împiedică nimic să facă demersuri pentru ca decizia adoptată să nu fie adusă la îndeplinire, să acţioneze în vederea limitării prejudiciului ce s-ar crea societăţii prin executarea acesteia.

În această ordine de idei, în legislaţia română găsim o altă normă legală care se referă la obligaţia de prudenţă şi diligenţă, în art. 1441 din Legea societăţilor comerciale nr. 31/1990, care prevede că nu este încălcată dacă în momentul luării unei decizii de afaceri administratorul este în mod rezonabil îndreptăţit să considere că acţionează în interesul societăţii şi pe baza unor informaţii adecvate. Astfel, legea oferă protecţie doar contra neglijenţei şi fraudei, nu şi contra riscurilor inerente ale afacerilor, când o decizie luată cu bună-credinţă se poate transforma în eşec.

Concluzionăm că administratorul este exonerat de răspundere atât cât discernământul său nu este afectat de o miză personală, este informat corespunzător în legatură cu natura afacerii şi este convins că hotărârile luate sunt în interesul societăţii comerciale pe care o gestionează.

O altă normă legală care trebuie analizată este art. 250 CC RM care reglementează răspunderea reprezentantului care a acţionat fără împuterniciri. Astfel potrivit alin. (3) sunt stabilite două cauze de înlăturare a răspunderii persoanei care a acţionat fără împuternicire [ 4, p.472], şi anume:

– dacă cealaltă parte ştia sau trebuia să ştie despre lipsa împuternicirilor, ceea ce denotă faptul că cealaltă parte a cunoscut şi acceptat încheierea actului de către reprezentant fără împuternicirile corespunzătoare, el asumându-şi riscul ca actul dat să nu fie confirmat ulterior de către reprezentant.

– dacă era limitat în capacitatea de exerciţiu.

Toate aceste situaţii prezentate vin să evidenţieze importanţa subiectului analizat. În mod deosebit, trebuie să fie cunoscute de administratorul societăţii comerciale, în scopul apărării în caz de apariţie a unui litigiu în acest sens.

***Referinţe:***


1. Codul civil al Republicii Moldova. Adoptat prin Legea Republicii Moldova nr. 1107-XV din 6 iunie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 82-86 din 22 iunie 2002.
2. Legea Republicii Moldova privind societăţile cu răspundere limitată nr. 135 din 14.06.2007. În: *Monitorul Oficial,* nr.127-130, 2007.
3. Legea societăţilor comerciale nr.31/1990, actualizată 2014.
4. MĂMĂLIGĂ, S. Reprezentarea şi procura. Cartea I, art. 250. În: *Comentariul Codului civil al Republicii Moldova*. Vol.I. Chişinău: Tipografia Centrală, 2006, p. 816.
5. MUNTEANU, E. *Regimul juridic al administratorilor societăţilor comerciale pe acţiuni*. Bucureşti: All Beck, 2000.
6. PIPEREA, G. *Obligaţiile şi răspunderea administratorilor societăţii comerciale. Noţiuni elimentare*. Bucureşti: All Beck, 1998.


## CONDIŢIILE RĂSPUNDERII CIVILE A ADMINISTRATORULUI SOCIETĂŢII COMERCIALE


*Victoria HÎNCU*


Conduita administratorului în îndeplinirea obligaţiilor trebuie apreciată pe baza dispoziţiilor Codului civil. Astfel diligenţa pe care trebuie să o depună administratorul în îndeplinirea obligaţiilor impuse de mandatul său este aceea a unui bun administrator. Cu alte cuvinte, administratorul trebuie să asigure o bună gestiune, care să ducă la realizarea obiectului societăţii [4, p. 234].

Natura juridică a răspunderii civile a administratorului a constituit obiectul multor discuţii. Indiferent de forma ei, răspunderea are ca temei culpa administratorului [4, p. 234].

Din considerentul că a fost acceptată dubla sa natură, adică contractuală în raporturile cu societatea şi asociaţii, iar în raport cu terţii delictuală, doctrina dreptului societăţilor comerciale, în acest sens, menţionează necesitatea întrunirii cumulative a unor condiţii generale comune pentru cele două forme de răspundere [6, p.268].

De aceeaşi opinie sunt şi autorii autohtoni. Având în vedere faptul că aplicarea ambelor forme ale răspunderii civile are un scop comun, şi anume, repararea prejudiciului cauzat, că atât pentru răspunderea delictuală, cât şi pentru cea contractuală, sunt necesare aceleaşi condiţii (un prejudiciu cauzat altuia, o faptă ilicită extracontractuală sau contractuală care aduce atingere unui drept subiectiv, culpa sau vinovăţia autorului faptei şi existenţa unui raport de cauzalitate între fapta ilicită şi prejudiciu).

Totodată, s-a pus întrebarea dacă cele două forme de răspundere civilă pot fi considerate ca alcătuind o singură instituţie juridică sau trebuie privite ca două feluri de deosebite fundamental şi esenţial una faţă de alta [ 2, p. 403].

În plan teoretic, s-au stabilit unele deosebiri între răspunderea delictuală şi cea contractuală [ 2, p. 405].

Referindu-ne nemijlocit la condiţiile răspunderii civile a administratorului societăţii comerciale, doctrina societăţilor comerciale analizează următoarele condiţii:

– *Existenţa unei legături contractuale între administrator şi victimă*, care la rândul său prevede întrunirea altor condiţii: legătura să constituie un contract de mandat specific administratorului societăţii comerciale că: contractul trebuie să fie valabil încheiat; contractul de mandat trebuie să prevadă şi conduita administratorului, ceea ce vizează drepturile şi obligaţiile acestuia, deoarece în raport ce acestea va fi stabilit caracterul ilicit al faptelor sale prejudiciabile. Ceea ce trebuie menţionat este faptul că în materia răspunderii administratorului, legătura de cauzalitate dintre faptele ilicite ale acestuia şi prejudiciu este destul de dificil de stabilit. Este evident că de multe ori rezultatele economico-financiare defavorabile ale societăţii comerciale sau producerea unor pagube nu se datorează lipsei de preocupare sau de experienţă managerială a administratorului, ci mai degrabă a conjuncturii economice sau a unor factori externi [6, p. 277].

– *Existenţa unei fapte ilicite* ce constă în nerespectarea unei obligaţii contractuale sau legale, prin care se aduce atingere unui drept subiectiv sau unui interes al societăţii, asociaţilor sau al terţilor. Un aspect important este că caracterul ilicit al faptei trebuie să fie rezultatul unei acţiuni sau inacţiuni a administratorului, prin care acesta să nu execute sau să execute necorespunzător una sau mai multe din obligaţiile pe care legea, actul constitutiv sau adunarea generală a asociaţilor le-a stabilit în sarcina sa şi care în consecinţă să lezeze drepturile subiective ale societăţii, asociaţilor sau ale terţilor [3, p.334].

– Producerea unui *prejudiciu*, care în materia societăţilor comerciale a fost definit ca fiind efectul, rezultatul negativ suferit de o societate, asociaţi sau terţi, ca urmare a faptei ilicite săvârşite de administrator [3, p.337]. Pentru ca prejudiciul să poată fi reparat, acesta trebuie, la rândul său, să îndeplinească anumite condiţii, cum ar fi: să fie cert, prejudiciul să nu fi fost reparat încă. Prejudiciul poate avea caracter patrimonial sau extrapatrimonial (moral) şi poate rezulta din violarea unui drept sau lezarea unui interes [ 7, p. 275].

– Existenţa unui *raport de cauzalitate între fapta ilicită a administratorului şi prejudiciul produs*, anume această condiţie în materia răspunderii administratorului este dificil de stabilit, deoarece prejudiciul produs poate fi rezultatul unor factori obiectivi (de exemplu: instabilitatea

monetară, criza economică ş.a.), dar nu al unor factori subiectivi (cum ar fi neglijenţa, incompetenţa, abuzul de putere din partea administratorului ş.a.) care are importanţă în acest caz. Deci după cum se afirmă în doctrină, atunci când fapta ilicită este o decizie a administratorului, se impune a clarifica dacă aceasta a fost într-adevăr deficitară, în contextul tuturor factorilor în care s-a luat sau dacă, fiind corectă în esenţă, ea nu a avut consecinţe păgubitoare decât prin maniera în care s-a executat în practică [5, p.323].

– Stabilirea şi probarea *vinovăţiei administratorului* ce a săvârşit fapta ilicită, care de regulă, se manifestă prin neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a obligaţiilor ce rezultă din actul constitutiv sau din dispoziţiile legale, iar culpa administratorului este prezumată până la proba contrarie. Pentru înlăturarea acestei prezumţii, administratorul trebuie să dovedească fie vina societăţii comerciale, fie existenţa unui caz de forţă majoră ori a unui caz fortuit. Culpa administratorului prin aprecierea diligenţei, de care a dat dovadă la îndeplinirea atribuţiilor şi puterilor încredinţate, trebuie dovedită pentru tragerea la răspundere şi în cazul unor obligaţii de rezultat ori obligaţiilor de mijloace [7, p. 279].

– Inexistenţa unei cauze care să înlăture răspunderea administratorului, căci indiferent de forma răspunderii civile, în prezenţa unor circumstanţe, care vor fi analizate, deşi administratorul prin fapta sa a provocat societăţii, asociaţilor sau terţilor un prejudiciu, nu va fi angajată răspunderea acestuia.

Prin urmare, întrunirea cumulativă a acestor condiţii permite aplicarea răspunderii civile faţă de administrator, în scopul reparării prejudiciului cauzat, după caz, fie societăţii comerciale, fie terţilor.

***Referinţe:***


1. Codul civil al Republicii Moldova. Adoptat prin Legea Republicii Moldova nr. 1107-XV din 6 iunie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 82-86 din 22 iunie 2002.
2. BAIEŞ, S., MÎŢU, G., CAZAC, O. ş.a. *Drept civil. Teoria generală a obligaţiilor*. Chişinău: S.n., 2015.
3. BÎRSAN, C., DOBRINOIU, V., ŢICLEA, A. *Societăţile comerciale, organizarea, funcţionarea, răspunderea, obligaţiile fiscale.* Vol.I. Bucureşti: Casa de editură şi presă ,,Şansa" SRL, 1995. 464 p.
4. CĂRPENARU, D. Stanciu. *Tratat de drept comercial român*. Bucureşti: Universul juridic, 2012.
5. MESTRE, J., FLORES, G. *Lamy Societes Commerciales, Droit de societé.* Paris, 1993.
6. MUNTEANU, E. *Regimul juridic al administratorilor societăţilor comerciale pe acţiuni*. Bucureşti: All Beck, 2000.
7. PIPEREA, G. *Obligaţiile şi răspunderea administratorilor societăţii comerciale. Noţiuni elementare*. Bucureşti: All Beck, 1998.

# SOLUŢIONAREA CONFLICTELOR DE LEGI ÎN MATERIA FAPTELOR JURIDICE LICITE

*Valeriu BABĂRĂ*

În ceea ce priveşte determinarea legii aplicabile faptelor juridice licite, în analiza care urmează ne vom referi atât la soluţiile prevăzute de dreptul conflictual al R.Moldova, cât şi la cele oferite de dreptul Uniunii Europene prin Regulamentul (CE) nr.864/2007 al Parlamentului European şi al Consiliului privind legea aplicabilă obligaţiilor necontractuale (Roma II).

Din categoria faptelor juridice cunoscute dreptului R.Moldova, menţionăm gestiunea de afaceri şi îmbogăţirea fără justă cauză.

Raporturile de obligaţii iau naştere pe temeiul acestor fapte juridice, adică ele sunt izvorâte din obligaţii.

Gestiunea de afaceri este operaţiunea prin care o persoană, gerant, intervine din propria iniţiativă, în interesul unei alte persoane, gerat. Prin fapta sa, voluntară şi oportună, gerantul săvârşeşte fapte materiale şi acte juridice.

Din perspectiva dreptului conflictual al R.Moldova, gestiunea de afaceri este reglementată de art.1614 alin.(1) din Codul civil, care stabileşte că gestiunea de afaceri este supusă legii locului unde gerantul îndeplineşte actele de gestiune.

Astfel, conform acestei prevederi, gestiunea de afaceri este cârmuită de legea locului unde persoana care îndeplineşte actele curente de gestiune exercită această activitate (*lex loci*).

În practica soluţionării conflictelor de legi în această materie, pot apărea dificultăţi în determinarea acestui loc, în situaţia când faptele care formează obiectul gestiunii intervin în mai multe ţări sau în cazul în care faptele sunt săvârşite într-o ţară, iar rezultatul gestiunii se produce în altă ţară. În aceste condiţii, soluţia potrivită este aplicarea legii locului unde se localizează interesele gerate, adică legea locului gestiunii, deoarece sunt mai caracteristice obligaţiile geratului decât cele ale gerantului.

În doctrină, referitor la legea aplicabilă gestiunii de afaceri, au fost propuse mai multe soluţii, dintre care menţionăm următoarele: aplicarea legii naţionale sau legii domiciliului comune părţilor sau legea debitorului; aplicarea legii situaţiei bunului; aplicarea legii unde se execută, dacă gestiunea se referă la bunuri sau patrimoniu şi constă într-o muncă prestată ori cheltuieli făcute în interesul geratului; aplicarea legii ţării unde părţile îşi au domiciliul sau reşedinţa. Totuşi, soluţia consacrată în această materie, este legea locului gestiunii [1, p.456].

Potrivit art.11 alin.(1) din Regulamentul Roma II, obligaţia necontractuală care decurge din gestiunea de afaceri şi se referă la un raport existent între părţi, rezultat dintr-un contract sau o faptă ilicită, va fi cârmuită de legea care reglementează raportul în cauză.

În cazul când legea aplicabilă nu poate fi stabilită, se va aplica legea ţării în care părţile îşi au reşedinţa obişnuită la momentul producerii actului sau faptului generator de prejudicii sau legea ţării în care are loc gestiunea de afaceri. Dacă reiese că obligaţia necontractuală care decurge din gestiunea de afaceri are în mod vădit mai multă legătură cu o altă ţară, se va aplica legea acelei ţări.

Legea aplicabilă gestiunii de afaceri se referă la următoarele aspecte: condiţiile gestiunii de afaceri; efectele gestiunii de afaceri; regimul obligaţiilor născute din gestiunea de afaceri; prescripţia extinctivă a dreptului la acţiune.

Îmbogăţirea fără justă cauză este faptul juridic prin care patrimoniul unei persoane este mărit în detrimentul patrimoniului altei persoane, fără să existe un temei juridic. În limita pierderii patrimoniale suferite de cel păgubit, persoana care s-a îmbogăţit este obligată la restituire.

Pe planul dreptului conflictual al R.Moldova, îmbogăţirea fără justă cauză este reglementată de art.1614 alin.(2) din Codul civil, potrivit căruia obligaţiile din îmbogăţirea fără justă cauză sunt supuse legii locului unde s-au produs.

Pentru îmbogăţirea fără justă cauză, când aceasta ridică probleme conflictuale (îmbogăţirea şi sărăcirea nu se află în aceeaşi ţară), legea aplicabilă este cea a locului îmbogăţirii. Aplicarea acestei legi se justifică pe următoarele argumente: a) fundamentul acţiunii în restituire este îmbogăţirea, restituirea făcându-se din cauza îmbogăţirii şi în limitele acesteia; b) îmbogăţirea este un fapt pozitiv, deci mai uşor de localizat într-o anumită ţară, decât sărăcirea, element negativ, mai dificil de probat şi de localizat.

Conform art.10 alin.(1) din Regulamentul Roma II, obligaţia necontractuală care decurge din îmbogăţirea fără justă cauză, inclusiv plata nedatorată, şi se referă la un raport existent între părţi rezultat dintr-un contract sau o faptă ilicită, va fi guvernată de legea care reglementează raportul vizat.

În cazul când legea aplicabilă nu poate fi stabilită, iar părţile îşi au reşedinţa obişnuită în aceeaşi ţară, în momentul producerii faptului cauzator al îmbogăţirii fără justă cauză, se aplică legea respectivei ţări. Dacă legea aplicabilă nu poate fi totuşi stabilită, se va aplica legea ţării în care s-a produs îmbogăţirea fără justă cauză.

Uneori, din toate circumstanţele referitoare la caz poate să reiasă clar că obligaţia necontractuală rezultată din îmbogăţirea fără justă cauză are în mod vădit mai multă legătură cu o altă ţară. În această situaţie, se va aplica legea acelei ţări.

Legea aplicabilă îmbogăţirii fără justă cauză include mai multe aspecte. Acestea prvesc, în principal, următoarele: condiţiile pentru intentarea acţiunii în restituire; efectele îmbogăţirii; executarea, transmiterea şi stingerea obligaţiei de restituire; prescripţia dreptului la acţiunea în restituire.

Regulamentul Roma II, alături de gestiunea de afaceri şi îmbogăţirea fără justă cauză, reglementează şi *culpa in contrahendo.* În sensul Regulamentului, *culpa in contrahendo* reprezintă o noţiune autonomă, care include nerespectarea obligaţiei de informare şi întreruperea negocierilor contractuale.

Obligaţiile necontractuale care decurg din din înţelegerile la care se ajunge înainte de semnarea unui contract, indiferent dacă respectivul contract a fost efectiv semnat sau nu, vor fi reglementate, conform art.12 alin.(1) din Regulament, de legea aplicabilă contractului în cauză sau legea care ar fi fost aplicabilă, dacă acesta ar fi fost încheiat.

În situaţia în care legea aplicabilă nu poate fi stabilită, prin textul art.12 alin.(2) din Regulament se prevede aplicarea uneia din următoarele legi:

a) legea statului în care s-a produs prejudiciul, indiferent în ce ţară are loc faptul cauzator de prejudicii şi indiferent de ţara sau ţările în care se manifestă efectele indirecte ale respectivului fapt;

b) în cazul în care părţile îşi au reşedinţa obişnuită în aceeaşi ţară în momentul producerii faptului cauzator de prejudicii, se aplică legea respectivei ţări;

c) în cazul în care reiese clar, din toate circumstanţele referitoare la caz, că obligaţia necontractuală rezultată din înţelegerile la care se ajunge înainte de semnarea unui contract are în mod vădit mai multă legătură cu o altă ţară decât cea prevăzută în situaţiile anterioare, se aplică legea acelei ţări.

Dispoziţiile normei speciale privind *culpa in contrahendo* se referă numai la obligaţiile ce au legătură directă cu înţelegerile la care se ajunge înainte de semnarea unui contract. Astfel, dacă o persoană este vătămată corporal în timpul negocierii contractuale, se va aplica regula generală sau alte prevederi relevante.

Prin prisma asigurării unui echilibru între părţi, prevederile Regulamentului conţin şi unele norme de aplicare imediată. Potrivit art.17, în evaluarea comportamentului unei persoane a cărei răspundere este invocată, se ţine seama, în fapt şi în mod corespunzător, de normele de siguranţă şi comportament în vigoare în locul şi în momentul producerii faptului care angajează răspunderea persoanei respective.

În privinţa materiilor care nu intră sub incidenţa reglementărilor Uniunii Europene, se va aplica legea care cârmuieşte fondul raportului juridic preexistent între părţi, dacă nu există alte prevederi prin convenţii internaţionale sau prin dispoziţii speciale.

***Referinţe:***

1. FILIPESCU, I.P., FILIPESCU, A.I. *Tratat de Drept internaţional privat.* Bucureşti: Universul juridic, 2008. 506 p.

# UNELE SOLUŢII REFERITOARE LA LEGEA APLICABILĂ CONTRACTELOR DE ASIGURARE ÎN CONCEPŢIA REGULAMENTULUI (CE) PRIVIND LEGEA APLICABILĂ OBLIGAŢIILOR CONTRACTUALE

*Valeriu BABĂRĂ*

Regulamentul (CE) nr.593/2008 al Parlamentului European şi al Consiliului privind legea aplicabilă obligaţiilor contractuale (Roma I) a încercat să stabilească un set unitar de norme conflictuale cu caracter general tuturor obligaţiilor contractuale din materie civilă şi comercială, în situaţia când în legătură cu acestea se declanşează un conflict de legi.

Menţionăm însă că primul articol stabileşte unele aspecte pe care Regulamentul nu le are în domeniul de aplicare, printre care şi contractele de asigurare ce decurg din activităţi desfăşurate de organizaţii, altele decât întreprinderile menţionate la art.2 din Directiva 2002/83/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 5 noiembrie 2002 privind asigurarea de viaţă, al căror obiect este de a plăti indemnizaţii persoanelor angajate sau liber-profesioniste care aparţin unei întreprinderi sau grup de întreprinderi, ori unui sector profesional sau interprofesional, în caz de deces, supravieţuire, întrerupere sau reducere a activităţii, sau în caz de boală profesională sau provocată de accidente de muncă.

Pe de altă parte, Regulamentul tratează în mod distinct anumite tipuri de contracte care, datorită unor trăsături distinctive, se particularizează faţă de contractele obişnuite, printre care şi contractele de asigurare, pe care le vom analiza în continuare.

Contractul de asigurare internaţională, este acel contract prin care o parte numită asigurat, în schimbul plăţii unei prime de asigurare, obţine din partea celeilalte părţi, numită asigurător, angajamentul că în cazul în care se produce riscul pentru care s-a plătit prima de asigurare, să plătească asiguratului sau unei terţe persoane, beneficiarului contractului de asigurare, o sumă de bani reprezentând contravaloarea prejudiciilor cauzate prin producerea riscului asigurat, elementul de extraneitate fiind reşedinţa obişnuită sau sediul asiguratului sau asigurătorului persoană fizică sau juridică.

Regulamentul Roma I precizează faptul că şi în materia asigurărilor, acesta are vocaţie universală, în sensul că este aplicabil tuturor contractelor de asigurare, indiferent dacă riscul asigurat este situat sau nu într-un stat membru, atunci când se referă la riscuri majore, precum şi a tuturor celorlalte contracte care acoperă riscuri situate pe teritoriul statelor membre.

În ceea ce priveşte înţelesul de risc major, Regulamentul face trimitere în art.7(2) la art.5 lit.(d) din Prima Directivă 73/239/CEE a Consiliului din 24 iulie 1973 de coordonare a actelor cu putere de lege a actelor administrative

privind iniţierea şi exercitarea activităţii de asigurare generală directă, alta decât asigurarea de viaţă.

Prin urmare, constatăm că Regulamentul face o distincţie între contractele de asigurare care acoperă riscuri majore şi contractele de asigurare care vizează riscuri obişnuite [1, p.110].

Diferenţa de tratament între cele două categorii de contracte se observă, pentru început, din faptul că în ceea ce le priveşte pe cele care acoperă riscuri majore, Regulamentul le analizează chiar dacă riscul asigurat este sau nu, situat într-un stat membru, pe când pentru cele ce acoperă riscuri obişnuite, dispoziţiile regulamentului devin aplicabile, doar atunci când riscul asigurat este situat pe teritoriul unui stat membru.

Pe de altă parte, distincţia dintre cele două categorii de contracte se vede mai pregnant în ceea ce priveşte legea ce va guverna respectivul contract.

Astfel, în ceea ce priveşte contractele care acoperă riscuri majore, vor fi guvernate, ca regulă generală, de legea aleasă de părţi (*lex voluntatis*). În schimb, în cazul contractelor de asigurare obişnuite, legiuitorul european nu a mai înţeles să confere părţilor aceeaşi libertate totală în a selecta legea care să guverneze contractul, acestea având posibilitatea de a opta pentru una din următoarele legi:

a) legea oricărui stat membru în care este riscul asigurat în momentul încheierii contractului;

b) legea ţării în care îşi are reşedinţa obişnuită titularul poliţei de asigurare;

c) în cazul asigurărilor de viaţă, legea statului membru al cărui cetăţean este titularul poliţei de asigurare;

d) pentru contractele de asigurare care acoperă riscuri limitate la evenimente care survin într-un alt stat membru decât cel în care este situat riscul, legea respectivului stat membru;

e) în cazul în care titularul poliţei dintr-un contract căruia i se aplică prezentul alineat exercită o activitate comercială sau industrială ori o profesie liberală, iar contractul de asigurare acoperă două sau mai multe riscuri legate de respectivele activităţi şi sunt situate în state membre diferite, legea oricăruia dintre statele membre în cauză sau legea ţării în care îşi are reşedinţa obişnuită titularul poliţei.

În situaţiile de la lit. a), b) sau e), părţile se pot prevala de o libertate mai mare în privinţa legii aplicabile contractului de asigurare, acordată de statele membre.

În cazul în care părţile nu îşi aleg legea aplicabilă contractului de asigurare, Regulamentul procedează, aşa cum a făcut-o şi în reglementarea generală, la o localizare obiectivă a legii aplicabile, păstrându-se distincţia între contractele ce acoperă riscuri majore şi contractele obişnuite.

În ceea ce priveşte contractele care acoperă riscuri majore, în lipsa voinţei părţilor de a alege o lege, contractul va fi cârmuit de legea ţării în care îşi are reşedinţa obişnuită asigurătorul.

Totuşi, când din ansamblul circumstanţelor cauzei, rezultă că acel contract are legături mai strânse, în mod vădit, cu altă ţară, se va aplica legea acelei ţări.

În ceea ce priveşte contractele de asigurare obişnuite, atunci când părţile nu au ales legea aplicabilă, contractul urmează a fi guvernat de legea statului membru în care este situat riscul în momentul încheierii contractului.

În accepţiunea Regulamentului, ţara în care este situat riscul este determinată în conformitate cu art.2, lit.(d) din a Doua Directivă 88/357/CEE a Consiliului din 22 iunie 1988 de coordonare a actelor cu putere de lege şi actelor administrative privind asigurarea generală directă, alta decât asigurarea de viaţă, de stabilire a dispoziţiilor destinate să faciliteze exercitarea efectivă a libertăţii de a presta servicii, modificată prin Directiva 2005/14/CE a Parlamentului European şi a Consiliului. În cazul asigurărilor de viaţă, ţara în care este situat riscul este ţara angajamentului în sensul art.1 alin.(1) lit. g) din Directiva 2002/83/CE.

Regulamentul mai prevede şi o situaţie specială generată de faptul că pot exista situaţii în care un stat membru al Uniunii Europene poate impune, prin legislaţia sa internă din domeniul asigurărilor, obligativitatea asigurării pentru anumite categorii de riscuri [2, p.288].

În această situaţie, Regulamentul precizează faptul că contractul de asigurare, pentru a fi valabil trebuie să respecte dispoziţiile prevăzute de legislaţia statului care impunea acea obligaţie de asigurare.

În consecinţă, atunci când legea statului membru în care este situat riscul, adică legea care urma să reglementeze contractul, în cazul localizării obiective, conţine dispoziţii contrare celor din legislaţia statului membru care impunea obligaţia de a încheia o asigurare, va prevala reglementarea din statul care instituia obligaţia. Totodată, Regulamentul oferă posibilitatea oricărui stat membru de a stabili ca atunci când legislaţia sa impune o obligaţie de asigurare într-un anumit domeniu, contractul să fie reglementat de acea lege şi nu de legea ce urma să guverneze contractul pe baza localizării subiective sau obiective.

Domeniul de aplicare a legii contractului de asigurare cuprinde, pe lângă aspectele generale, şi următoarele elemente specifice: posibilitatea persoanei prejudiciate de a introduce acţiunea de despăgubire direct împotriva asiguratorului de răspundere civilă; subrogaţia asigurătorului şi regresul faţă de terţul vinovat de producerea riscului; cesiunea sau gajarea poliţei de asigurare; regimul declaraţiei de risc; cauzele de suspendare sau de reziliere a contractului; decăderea asiguratului din dreptul de a obţine asigurarea.

***Referinţe:***
1. GRUBER,U.P Insurance contracts. In: *Rome I Regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe*. Franco FERRARI, Stefan LEIBLE (Eds), Selliers, 2009.
2. PLENDER, R., WILDERSPIN, M. *The European private international law of obligations.* London: Sweet & Maxwell: Thomson Reuters, 2009.

## NATURA JURIDICĂ A TERMENELOR DE DECĂDERE ÎN DREPTUL SUCCESORAL

*Natalia DELEU*

Noţiunea de „termen" este utilizată în Drepul civil în două sensuri: 1) o anumită perioadă, un interval de timp; 2) un anumit moment în timp. Într-o opinie „*termen înseamnă o limită cunoscută de timp, la expirarea căruia trebuie să înceteze o anumită acţiune, ori un interval de timp, în interiorul căruia trebuie exercitată o anumită acţiune, sau stabilirea unui moment exact la care apar consecinţele juridice*" [1, p.5]. Adică, de împlinirea termenului sunt legate unele consecinţe juridice.

Spre deosebire de termenul de prescripţie extinctivă, reglementată expres de cartea I, titlul IV, cap. II al Codului civil, legislaţia în vigoare nu conţine norme juridice care s-ar referi la termenele de decădere, cu toate că această noţiune de foloseşte pe larg în literatura de specialitate. Din denumire deja este clar că din categoria termenelor de decădere fac parte astfel de termene care au menirea, în împrejurări cunoscute, de a îngrădi calea, de a împiedica apariţia de fenomene sau procese juridice. La simplu vorbind, la expirarea termenului are loc decăderea din drepturi, adică se pierd anumite drepturi prin neîndeplinirea în termenul prevăzut de lege a unor condiţii sau formalităţi. Prin urmare, atunci când exercitarea sau neexercitarea unui sau altui drept subiectiv atinge interesele societăţii, sau ale terţelor persoane etc., legea impune termenele cu scopul de a încuraja persoana îndreptăţită să-şi exercite dreptul subiectiv respectiv.

Termenele de decădere au un mecanism de acţiune specific asupra drepturilor şi obligaţiilor subiective. Odată cu expirarea lor, dreptul subiectiv se stinge nu în legătură cu realizarea lui sau cu imposibilitatea de a o exercita în mod silit, ci deoarece legea limitează exercitarea lui doar în cadrul unui termen prestabilit, la expirarea căruia dreptul, de regulă, încetează.

În ansamblu, putem releva următoarele caractere ale termenelor de decădere:

– odată cu împlinirea termenului de decădere, dreptul subiectiv încetează înainte de termen, adică înainte de momentul indicat în lege sau contract pentru exercitarea lui;

– termenul de decădere, după sensul său, nu coincide cu termenul de existenţă a dreptului subiectiv. Aceste două termene se deosebesc esenţial, or termenul de decădere se referă doar la acele drepturi subiective, care ar fi putut exista în continuare, dacă persoana îndreptăţită era să-l exercite în termenul indicat de lege, sau dacă era să respecte condiţiile şi/sau formalităţile necesare în termenul imperativ indicat de lege;

– încetarea dreptului subiectiv înainte de termen, drept urmare a nerespectării termenului de decădere, reprezintă în sine o sancţiune instituită prin lege, aplicabilă persoanei îndreptăţite pentru neexercitarea sau exercitarea necorespunzătoare a dreptului subiectiv ce-i aparţinea;

– termenele de decădere sunt determinaţi cu precizie de către legiuitor. Normele juridice indică expres nu doar durata termenului, dar şi momentul de la care încep a curge.

Ţinând cont de caracterele menţionate, în literatura de specialitate au fost indicate următoarele termene de decădere în dreptul succesoral:

1. art.1517 al Codului civil – „*termenul de acceptare a succesiunii este de 6 luni de la data deschiderii ei*”. În privinţa acestui termen, există opinii contradictorii, unii considerând-ul drept termen de decădere [2, p.259], iar alţii – termen de existenţă a dreptului subiectiv [3. p. 21-23]. Pentru o analiză suficientă, considerăm necesar a delimita aceste două tipuri de termene. În timp ce termenul de existenţă a unui drept subiectiv stabileşte continuitatea acestui drept, termenul de decădere are ca finalitate încetarea dreptului subiectiv până la termen. Drept urmare, în opinia noastră, termenul în cauză nu reprezintă un termen de decădere, or, după cum s-a menţionat anterior, termenul de decădere se referă doar la acele drepturi subiective, care ar fi putut exista în continuare, dacă persoana îndreptăţită era să-l exercite în termenul indicat de lege. În cazul nostru, dreptul subiectiv este cel de acceptare, iar dacă am presupune că persoana îndreptăţită a acceptat succesiunea în interiorul termenului de 6 luni, oricum însuşi dreptul „de acceptare a moştenirii” se stinge prin exercitare. Alte drepturi subiective nu încetează prin expirarea termenului de 6 luni, nici măcar dreptul de proprietate asupra patrimoniului succesoral, deoarece acesta nici nu poate apărea până la eliberarea certificatului de moştenitor, care conform regulii generale se eliberează după expirarea a 6 luni din momentul deschiderii succesiunii.

2. art. 1526 alin. (1) al Codului civil – *„moştenitorul poate renunţa la succesiune în termen de 6 luni din data deschiderii succesiunii, chiar dacă a acceptat succesiunea prin intrare în posesiune*”. La fel, considerăm că termenul în cauză nu este unul de decădere, din motivul indicat la pct.1).

3. art.1492 Cod civil – „*legatarul are dreptul de a cere, în termen de 6 luni de la data deschiderii succesiunii, executarea legatului dacă testamentul*

*nu prevede altfel*". Legatarul este persoana care nu are calitate de moştenitor, însă căruia testatorul i-a acordat prin testament unele avantaje patrimoniale. Prin urmare, dreptul subiectiv în cazul respectiv este dreptul asupra avantajelor patrimoniale. Deci în cazul nesolicitării executării legatului în termen de 6 luni, dreptul asupra avantajelor patrimoniale se stinge, cu toate că acesta putea să continue în caz de realizare a acţiunii în termenul stabilit de lege.

4. art.1544 alin.(1) Cod civil „*în termen de 6 luni din ziua când au aflat despre deschiderea succesiunii, creditorii celui ce a lăsat moştenirea trebuie să înainteze pretenţii către moştenitorii care au acceptat succesiunea, indiferent de scadenţa acestor pretenţii*", iar alin. (3) al aceluiaşi articol prevede că „*nerespectarea dispoziţiilor alin. (1) şi (2) atrage pierderea de către creditori a dreptului de înaintare a pretenţiilor*". După natura sa, termenul prevăzut de articolul în cauză este mai degrabă unul de decădere decât unul de prescripţie extinctivă, or expirarea termenului de 6 luni are ca efect nu doar imposibilitatea de a se adresa în instanţa de judecată pentru valorificarea dreptului subiectiv, ci în genere stingerea lui.

Normele juridice în vigoare, care reglementează raporturile juridice succesorale, conţin şi alte termene, cum ar fi: art.1438 Cod civil „*acţiunea de declarare a persoanei ca succesor nedemn trebuie să fie intentată de persoana interesată în termen de un an din data deschiderii succesiunii*"; art.1474 alin. (1) Cod civil „*acţiunea privind declararea nulităţii testamentului poate fi intentată în termen de un an de la data deschiderii succesiunii*"; art. 1538 Cod civil „*acceptarea sau renunţarea la moştenire pot fi contestate în termen de 3 luni din ziua când persoana interesată a aflat despre faptul că pentru aceasta există motiv întemeiat*". Însă atragem atenţia că aceste termene nu sunt de decădere, ci de prescripţie extinctivă. Deosebirea dintre aceste două tipuri de termene rezidă în faptul că, ca efecte juridice, în timp ce prescripţia extinctivă stinge doar dreptul la acţiune în sens material, decăderea este o sancţiune mai severă, ce stinge însuşi dreptul subiectiv, împiedicând astfel valorificarea dreptului atât pe cale de acţiune, cât şi pe cale de excepţie. Expirarea termenului de prescripţie are ca efect stingerea dreptului de realizare silită a obligaţiei civile corelative din cauza neexercitării lui în termenul stabilit [4, p. 41], ceea ce înseamnă că de fapt dreptul subiectiv nu încetează.

În concluzie, părerile doctrinare în ceea ce priveşte termenele de decădere în dreptul succesoral sunt contradictorii, polemica continuând până în momentul în care legislaţia în vigoare nu va prevedea o definiţie a termenelor respective, cu indicarea trăsăturilor caracteristice ale acestora, capabile de a le delimita de celelalte termene.

***Referinţe:***

1. КИРИЛЛОВА, М.Я., КРАШЕНИННИКОВ, П.В. *Сроки в гражданском праве. Исковая давность.* Москва: Статут, 2006. 48 с.

2. ГРИБАНОВ, В.П. *Осуществление и защита гражданских прав.* Москва: Статут, 2000. 411 с.
3. ОСТАПЮК, Н. Пределы осуществления и нотариальная защита наследственных прав граждан. В: *Гражданское право,* 2006, №. 1, с. 20-30.
4. MARIAN, N. *Tratat de prescripţie extinctivă*. Bucureşti: Universul Juridic, 2010,1288 p.

## AVANTAJELE COMPONENTEI ELECTRONICE ÎN FORMA ACTELOR DE PROCEDURĂ CIVILĂ

*Igor COBAN*

Realităţile vieţii sociale reclamă implementarea vertiginoasă a produselor progresului tehnico-ştiinţific în diferite domenii ale realităţii obiective. Iar justiţia nu poate eluda formatul electronic în calitate de fapt obiectiv.

Chiar dacă s-ar expune păreri *pro* şi *contra* informatizării procesului civil, nu pot fi negate beneficiile pe care le oferă acest fenomen asupra procesului de înfăptuire a justiţiei. Din această perspectivă, sunt de netăgăduit următoarele adevăruri:

– informatizarea procesului civil va reduce ***costul procesului de înfăptuire a justiţiei,*** prin excluderea utilizării suportului material care necesită costuri de achiziţionare, utilizare şi păstrare;

– ***securizarea procesului civil*** care se va realiza prin excluderea factorului subiectiv din gestionarea informaţiei prin suport material, atât în vederea manipulării acesteia, cât şi în vederea păstrării (de exemplu: arhivarea electronică a dosarelor) şi oferirii accesibilităţii sporite în utilizarea ei;

– ***accesul liber la justiţie*** nu va putea fi neglijat în contextul în care formatul electronic devine un element indispensabil al vieţii contemporane a oricărui individ a societăţii moderne. Motiv din care nu trebuie exclusă posibilitatea ca în viitorul apropiat să fie amendate prevederile legislaţiei procesual civile în vederea oferirii posibilităţii înaintării acţiunii în format electronic;

– ***realizarea nemijlocită a procesului de înfăptuire a justiţiei*** din moment ce chiar multe din mijloacele probaţiei prin care se suplineşte nemijlocit obiectul probaţiei şi implicit conţinutul procesului civil sunt pasibil de a fi îndeplinite prin elemente conservate în format electronic;

– în acest sens, o exigenţă la ordinea de zi o constituie însăşi ***efectuarea nemijlocită a anumitor acţiuni procesuale*** cu utilizarea implicită a produselor progresului ştiinţific**.**

Astfel, art.275 alin.(1) CPC RM reglementează în mod imperativ că *procesul-verbal se scrie la computer şi se păstrează în modul stabilit de Consiliul Superior al Magistraturii. În cazul în care nu este posibilă utilizarea computerului, procesul-verbal se scrie de mână, fiind ulterior scris*

*la computer*. Iar art.275 alin.(2) CPC RM stipulează că pentru a asigura plenitudinea procesului-verbal, în cadrul şedinţelor de judecată se utilizează mijloacele de înregistrare audio şi/sau video ori alte mijloace tehnice. Utilizarea mijloacelor tehnice pentru înregistrarea şedinţei de judecată se consemnează în procesul-verbal. În cazul în care utilizarea acestora nu este posibilă, judecătorul dispune, printr-o încheiere motivată, desfăşurarea şedinţei de judecată în lipsa mijloacelor de înregistrare audio şi/sau video ori a altor mijloace tehnice. Mai mult ca atât potrivit art.275 alin.($5^1$) CPC RM **o noutate** în drepturile procesuale ale părților și participanților la proces o constituie posibilitatea ca în cazul în care şedinţa a fost înregistrată cu ajutorul mijloacelor audio şi/sau video, participanţii la proces şi reprezentanţii lor sunt înştiinţaţi în scris şi despre posibilitatea de a primi copii de pe înregistrările audio şi/sau video ale şedinţei de judecată. Deşi art.56 și art.60 CPC RM, care reglementează drepturile generale ale participanților la procesul civil și respectiv drepturile speciale ale părților, în conținutul acestor reglementări nu este specificată o asemenea aptitudine ca și cea specificată la art.275 alin.($5^1$) CPC RM, aceasta nu exclude dreptul acestor subiecți ai raportului procesual civil de a-l realiza.

Legiuitorul autohton efectuează paşi timizi în ceea ce priveşte implementarea rezultatelor progresului tehnico-ştiinţific al procesului de înfăptuire a justiției la soluționarea cauzelor civile.

Deşi prin Legea R. Moldova nr.155 din 05.07.2012 s-a reglementat o *novație* cu referire la obiectul prezentului studiu, aceasta nu reprezentă o măsură performantă de realizare a tuturor posibilităților. Astfel, *in concreto* potrivit prevederilor art.166 lit. $b^1$) și $c^1$) CPC RM s-a introdus un element obligatoriu în rechizitele cererii de chemare în judecată, și anume: **poșta electronică**. Considerăm că aceasta prevedere legală în dreptul procesual civil constituie numai un început în realizarea tuturor posibilităților oferite de produsele progresului tehnico-științific de înfăptuire a procesului de înfăptuire a justiției. *Primo,* deşi este reglementată obligativitatea stipulării poştei electronice în conţinutul cererii de chemare în judecată nu este reglementată care este utilitatea acesteia. Astfel, aceasta ar putea fi utilizată de instanța de judecată în vederea comunicării actelor de procedură și a înștiințărilor judiciare părților şi participanilor la proces.

Astfel, în cazul în care reclamantul nu v-a respecta exigențele înaintate de art.166 lit. $b^1$) și $c^1$) CPC RM şi nu va indica **poșta electronică** în conținutul cererii de chemare în judecată sau a acțiunii reconvenționale (care potrivit art.173 alin.(2) CPC RM, se intentează conform regulilor generale de intentare a acţiunii civile), potrivit art.171 alin.(1) CPC RM, judecătorul este îndreptățit de a emite o încheiere pentru a nu se da curs cererii, comunicând persoanei care a depus cererea acest fapt de încălcare şi acordându-i un

termen rezonabil pentru lichidarea neajunsului respectiv. Iar în cazul neîndeplinirii acestei cerințe, sancțiunea este una esențială, deoarece: acțiunea nu se va considera depusă şi, împreună cu actele anexate, se va restitui reclamantului printr-o încheiere judecătorească (art.171 alin.(2) CPC RM).

În acest sens, considerăm că este necesară precizare că legiuitorul la art.166 lit. b[1]) şi c[1]) CPC RM nu a rezumat atributul de identificare al persoanei rezultat din produsul tehnico-științific doar la **poșta electronică, ci și la alte date de contact.** Prin această reglementare considerăm că urmează a fi înțeleasă în afară de adresa de email, de exemplu: *contul de pe twitter, facebook etc*. sau orice alt mijloc de comunicare, rezultat al tehnologiilor informaționale. Or, în acest caz, este important a utiliza acest *instrument* nu ca atribut de identificare, ci ca unul de comunicare. Motiv din care dacă în cererea de chemare în judecată nu se va indica poșta electronică, însă se vor indica alte date de comunicare (după cum s-a exemplificat: contul de pe twitter, facebook etc.), judecătorul nu va fi îndreptățit ca în temeiul art.171 alin.(1) CPC RM să nu dea curs cererii de chemare în judecată.

Perspectivele impun pe viitor depunerea cererii de chemare în judecată în format electronic. Evident că, în atare caz, acest act de procedură urmează a se supune exigențelor **documentului electronic.**

Faptul că produsele progresului științific sunt implementate, deşi selectiv în anumite etape ale procesului de înfăptuire a justiției pe cauzele civile, nu poate exclude perspectivele aplicării acestuia în mod integrat în tot procesul civil în viitorul apropiat. Evident că acest deziderat nu trebuie privit ca un ultimatum absolutist în ideea excluderii factorului subiectiv (omului) din procesul de înfăptuire a justiției. *Per a contrario,* aceasta ar presupune modernizarea procesului civil prin oferirea facilităților progresului tehnico-științific în vederea optimizării şi eficientizării procesului de înfăptuire a justiției. Din această perspectivă, nu este exclusă şi necesitatea introducerii pentru viitorii magistrați a cerinței de a poseda cunoștințe minimale în domeniul informatic în vederea accederii în profesia de magistrat[1.]

---

[1.] *Inter alia* reglementare cuprinsă la art.6 din Legea R.Moldova cu privire la statutul judecătorului nr.544 din 20.07.1995 prevede doar următoarele condiții pentru persoanele care doresc să candideze la funcția de judecător: *persoana are o reputaţie ireproşabilă; deţine cetăţenia Republicii Moldova; are domiciliul în ţară; are capacitate de exerciţiu; are diplomă de licenţiat în drept sau echivalentul acesteia; a absolvit Institutul Naţional al Justiţiei sau are vechimea în muncă prevăzută la alin. (2); nu are antecedente penale; cunoaşte limba de stat; corespunde cerinţelor de ordin medical pentru exercitarea funcţiei.*

# INSTANŢA COMPETENTĂ SĂ EXAMINEZE CEREREA DE REVIZUIRE PENTRU TEMEIURILE PREVĂZUTE LA art.449 lit.g) şi h) CPC

*Igor COBAN, Cristian BIZIAN*

Revizuirea este calea de atac care are ca obiect cererea adresată, de regulă, instanţei care a pronunţat hotărârea atacată de a şi-o retracta, în considerarea unei erori involuntare săvârşite la pronunţarea acesteia [1, p.625]. Dezideratul retractabilităţii revizuirii persistă în toată literatura de specialitate. Această apreciere caracterizează esenţa revizuirii, care se realizează prin existenţa unui mecanism procesual potrivit căruia: cererea de revizuire ţine de competenţa instanţei care a pronunţat hotărârea atacată. Existenţa acestei particularităţi însă nu permite atribuirea vreunei instanţe judecătoreşti concrete calitatea de instanţă de revizuire, or, în cazul aceluiaşi temei rolul de instanţă de revizuire poate fi asumat atât de instanţa de fond, cât şi de instanţa de apel sau recurs (alin.(1) şi (2) art.448 CPC). Cu toate acestea, art.448 alin.(3) CPC face excepţie de la această regulă, legiuitorul indicând expres ca instanţă de revizuire Curtea Supremă de Justiţie. Scopul studiului în cauză rezidă în realizarea unei cercetări ample a dispoziţiei legale cuprinse de art. 448 alin.(3) CPC şi, în final, să ne expunem opinia asupra faptului dacă se justifică sau nu excepţia în cauză, precum şi să stabilim dacă regula respectivă corespunde naturii juridice a revizuirii, reţinută de ştiinţa dreptului procesual civil.

Normele de competenţă au ca obiect reglementarea atribuţiilor instanţelor judecătoreşti şi reprezintă măsura, spaţiul în care, potrivit legii, acestea îşi exercită aptitudinea de a soluţiona cauzele civile, măsura în care instanţele judecătoreşti îşi exercită jurisdicţia civilă [2, p.1]. Aceste reglementări vizează nu doar atribuţiile instanţelor de judecată la examinarea cauzelor în fond, ci şi ale celorlalte grade de jurisdicţie, potrivit principiului de constituire ierarhică a instanţelor de judecată. Astfel că această competenţă se referă la felul atribuţiilor jurisdicţionale ce revin fiecărei categorii de instanţe [3, p.133-134].

Potrivit prevederilor art.448 alin.(3) al Codului de procedură civilă, „*cererea de revizuire declarată în temeiurile prevăzute la art. 449 lit. g) şi h) se examinează în toate cazurile de Curtea Supremă de Justiţie, în conformitate cu prevederile art. 453*”.

Deci, indiferent de nivelul instanţei judecătoreşti care a pronunţat actul de dispoziţie irevocabil, dacă aceasta se supune revizuirii datorită faptului că Curtea Europeană a Drepturilor Omului sau Guvernul Republicii Moldova a iniţiat o procedură de reglementare pe cale amiabilă într-o cauză pendinte împotriva Republicii Moldova sau datorită faptului că Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat, printr-o hotărâre, fie Guvernul Republicii Moldova a recunoscut, printr-o declaraţie, o încălcare a drepturilor sau

libertăţilor fundamentale care poate fi remediată, cel puţin parţial, prin anularea hotărârii pronunţate de o instanţă de judecată naţională, cererea de revizuire va fi de competenta Curţii Supreme de Justiţie. Luând în considerare faptul că revizuirea este o cale de atac de retractare, probabil că, instituind prevederea art. alin.(3) art.448 CPC, legiuitorul a preluat ideea reglementărilor art.35 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, care stabileşte că forul internațional poate fi sesizat doar după epuizarea căilor interne de atac. Dar accentuăm faptul că nu întotdeauna căile de atac se epuizează prin exercitarea recursului în Curtea Supremă de Justiţie. Or, în cazul contestării încheierilor judecătoreşti pronunţate de judecătorii, în calitate de ultimă instanţă pot apărea şi Curţile de Apel; adică sunt posibile situaţii când căile de atac interne se epuizează în faţa instanţei de apel. Considerăm că atât conceptual, cât şi din punct de vedere funcţional este corect atribuirea competenței, în acest caz, anume curţilor de apel, pentru ca acestea, în primul rând, au posibilitatea să își retracteze propriul act, evident pentru temeiurile prevăzute de art.449 CPC, cât şi să contribuie la uniformizarea practicii judiciare în circumscripţia jurisdicției sale.

Mai mult ca atât, nu este exclus ca şi căile de recurs interne să se epuizeze odată cu pronunţarea soluției (verdictului) de către instanţa de fond, drept exemplu ar fi cazul ordonanței judecătoreşti pronunţată pentru pretenţiile prevăzute la art.345 CPC. Potrivit prevederilor art.446 CPC, pot fi supuse revizuirii hotărârile, încheierile şi deciziile irevocabile ale tuturor instanţelor judecătoreşti. Deşi ordonanţa judecătorească a fost omisă din conţinutul articolului citat, oricum aceasta poate constitui obiect al revizuirii. Raționamentul acestui deziderat constă în faptul că ordonanţa judecătorească este un act judecătoresc de dispoziţie în condiţiile art.14 CPC, care se emite la examinarea în primă instanţă a pricinilor specificate la art.345 CPC. Iar revizuirea are drept scop examinarea admisibilităţii temeiurilor de revizuire în condiţiile strict prevăzute de lege cu privire la fondul cauzei, indiferent de felul de procedură în care se examinează sau de faza procesului la care a fost examinată (fond, apel, recurs) [4, p. 403]. Conform pct.2 al Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie nr.2 din 15.04.2013 *cu privire la practica aplicării de către instanţele de judecată a legislaţiei procedurale la examinarea pricinilor civile în ordine de revizuire*, interpretarea extensivă a art.446 CPC este impusă de efectele obligatoriu şi executoriu atribuite ordonanţelor judecătoreşti conform art.16 CPC. În consecinţă, practica judiciară atestă numeroase cazuri când există o ordonanţă judecătorească şi în privinţa aceloraşi pretenţii, cu aceleaşi temeiuri şi părţi se pronunţă o hotărâre judecătorească. Conţinutul acestora poate fi diferit şi, ca rezultat, dificultăţile de executare care pot apărea determină revizuirea ordonanţei judecătoreşti. Caracterul susceptibil de revizuire al ordonanţei judecătoreşti se impune şi prin

faptul că ordonanţa judecătorească, făcând parte din categoria actelor judecătoreşti de dispoziţie, are puterea unei hotărâri judecătoreşti sau a unui alt act judecătoresc de dispoziţie. Dat fiind faptul că legislaţia în vigoare nu prevede vreo cale de atac a ordonanţei judecătoreşti, care se emite de instanţa de fond, şi dat fiind faptul că ipotetic aceasta ar putea aduce atingere drepturilor şi libertăţilor fundamentale consfinţite de CEDO, deoarece nu există un mecanism de contestare şi desfiinţare a actului judecătoresc respectiv. Astfel, în acest caz, se evidenţiază necorespunderea art.448 alin.(3) CPC cu esenţa revizuirii. Or, fiind o cale de retractare, examinarea cererilor de revizuire declarate în temeiurile prevăzute la lit.g) şi h) art.449 CPC urmează a fi realizată anume potrivit regulilor prevăzute de alin.(1) şi (2) art.448 CPC. Iar prin atribuirea în competenţa Curţii Supreme de Justiţie a obligaţiei de a examina cererile de revizuire asupra unui act de dispoziţie pronunţat de instanţa de fond sau de apel, s-ar crea falsa impresie că se realizează controlul judiciar de către instanţa ierarhic superioară, oferindu-i revizuirii calitatea de cale de atac de reformare, idee care nu poate fi admisă în raport cu conţinutul revizuire ca mecanism procesual retractabil prin esenţă, cât şi cu principiile fundamentale ale controlului judiciar.

Probabil, suntem în prezenţa tendinţei legiuitorului de a motiva intervenţia retractând-şi soluţia să nu admită pe viitor asemenea încălcări prin rolul acesteia de conciliere a actului judecătoresc naţional cu actul judecătoresc al forului internaţional, în vederea împăcării acestor ordini de drept. Dar totuşi această tendinţă nu este sprijinită de un suport juridic plauzibil, or în conformitate cu prevederile legale în vigoare, *Curtea Supremă de Justiţie este instanţa judecătorească supremă, care asigură aplicarea corectă şi unitară a legilor de către toate instanţele judecătoreşti*, neavând în competenţa sa exclusivă rolul de a concilia actul judecătoresc naţional cu actul judecătoresc al forului internaţional.

În final, concluzionăm că este nejustificată oferirea în competenţa exclusivă a Curţii Supreme de Justiţie a examinării cererii de revizuire pentru cazurile reglementate la lit.g) şi h) art.449 CPC, dat fiind faptul că în unele situaţii căile interne de recurs pot fi epuizate şi în faţă instanţei de fond sau de apel; şi ţinând cont de faptul că revizuirea este o cale de atac de retractare, iar examinarea cererii de revizuire urmează a fi de competenţa instanţei a cărui act de dispoziţie se contestă. Prin urmare, se impune cu titlu *de lege ferenda* excluderea alin.(3) art.448 CPC.

***Referinţe:***


1. DELEANU, I. *Tratat de procedură civilă.* Vol. 2. Arad: Servo-Sat, 2000, 534 p.
2. BODOAŞCĂ, T. *Competenţa instanţelor judecătoreşti în materie civilă.* Bucureşti: All Beck, 2002. 408 p.
3. STOENESCU, I., ZILBERSTEIN, S. *Tratat de drept procesual civil.* Vol. 1. Bucureşti: Centrul de multiplicare al Universităţii din Bucureşti, 1973. 403 p.

4. SÎRCU, Iu., COBAN, Ig. Revizuirea. În: POALELUNGI, M., FILINCOVA, S., SÎRCU, Iu. ş. a. *Manualul Judecătorului pentru cauze civile.* Ediţia a II-a. Chişinău: Tipografia Centrală, 2013. 1200 p.

## DREPTUL LA ÎNVĂŢĂTURĂ – GARANT Al DEZVOLTĂRII FIINŢEI UMANE

*Rodica NICHITA*

Termenul „educaţie" poate fi interpretat în sens larg şi restrâns. În primul caz, este vorba despre transmiterea cunoştinţelor, atitudinilor şi culturii ucenicului, în al doilea – transmiterea cunoştinţelor în instituţiile de învăţământ, în scop de dezvoltare intelectuală [1]. Cee ce ţine de dreptul la învăţătură, considerăm că trebuie să analizăm educaţia în sensul larg, ceea ce semnifică nu numai instruirea în şcoală sau instituţia de învăţământ superior, ci şi în alte forme, cum ar fi educaţia la domiciliu şi autoinstruirea, perfecţionarea pregătirii profesionale, învăţământul la distanţă, şi corporativ etc. Legislaţia privind educaţia adesea este elaborată pe baza sensului restrâns al educaţiei, prin urmare, actele internaţionale, constituţionale şi legislaţia naţională protejează numai dreptul la educaţie în sens restrâns. Raporturile publice legate de dobândirea cunoştinţelor în afara instituţiilor de învăţământ speciale, în alte forme decât învăţământul primar, secundar, superior şi postuniversitar, nu sunt incluse în conţinutul dreptului omului la educaţie [2]. Cu toate acestea, dreptul la învăţătură ar trebui să cuprindă orice tip de educaţie, indiferent de metodele utilizate şi formele de obţinere a acesteia. În conformitate cu esenţa dreptului în cauză, învăţământul poate fi obţinut în orice ţară din lume, în orice formă pe tot parcursul vieţii.

Dreptul la învăţătură nu poate fi caracterizat ca un drept secundar sau primar – acesta este o parte integrantă a sistemului drepturilor omului. Este evident faptul că drepturile din „a doua generaţie", inclusiv dreptul la învăţătură, „ar trebui să fie parte integrantă a unui mecanism social în cadrul căruia ar promova stima de sine a titularilor acestor drepturi, dar, în acelaşi timp, ar consolida sentimentul acestora de solidaritate socială" [3]. Sarcina creării unui astfel de sistem educational, care îşi propune dezvoltarea unei personalităţi integre, conştientă de bazele morale şi juridice a relaţiilor în societate şi dispuşi să le urmeze, nu este doar o sarcină a statului, dar, de asemenea, a societăţii în general. În acest caz, interesele omului, societăţii şi statului coincid – competitivitatea unei ţări depinde de eficienţa sistemului de învăţământ, care, la rândul său, este condiţionată de starea economică a statului. Fără un sistem de învăţământ bazat pe principiile libertăţii, egalităţii accesului la învăţământ, participării statului în educaţie, este imposibilă dezvoltarea ştiinţei, tehnologiei, metodelor şi mijloacelor de producţie. Cu

toate acestea, în contextul globalizării, realizarea dreptului la învățătură este un instrument important al comunicării interstatale, comunicării interculturale și interetnice. „Interacțiunea culturilor, schimbul de idei, informații – o condiție necesară pentru dezvoltarea normală a lumii moderne” [4], iar această condiție nu poate fi realizată fără crearea sistemelor educaționale eficiente în fiecare stat în parte.

Astfel, dreptul la învățătură reprezintă nu numai un drept fundamental al omului, ci în acelaşi timp o garanție necesară pentru realizarea altor drepturi ale omului. Acest lucru se datorează faptului că anume educația permite individului să conştientizeze natura drepturilor şi responsabilităților sale, să le realizeze şi să le exercite – adică, asigură transmiterea competențelor şi cunoștințelor necesare pentru viața individului în societate şi participarea acestuia la viața statului. Mai mult decât atât, în raport cu multe alte drepturi, în primul rând, dreptul la viață, dreptul la o viață decentă şi dreptul la muncă, realizarea acestui drept creează anumite garanții economice şi sociale care asigură diversitatea locurilor de muncă, sporirea autoidentificării, obținerea unei poziții sociale mai bune necesare pentru o viață decentă.

Pe lângă aceasta, dreptul la învățătură este strâns legat de principiile altor drepturi ale omului, care stabilesc posibilitatea de a vorbi limba maternă, şi de a trăi în conformitate cu tradițiile naționale. Din aceleaşi motive, dreptul la învățătură joacă o importanță majoră pentru drepturile procedurale şi dreptul la o protecție jurisdicțională. Este clar faptul că dreptul la învățătură este în acelaşi timp o garanție practic pentru toate celelalte drepturi ale omului, unindu-le şi ocupând un loc special într-un sistem unificat al drepturilor omului.

Conținutul dreptului la învățătură prin intermediul principiilor sale fundamentale nu este unul nou – programul Dreptul la educație al Organizației Națiunilor Unite publică materiale bazate pe recunoaşterea celor patru principii ale dreptului la învățătură: (1) disponibilitatea, adică îndeplinirea unei activități de stat necesare pentru realizarea dreptului şi existența infrastructurii şi profesorilor instruiți; (2) accesibilitatea, adică, lipsa discriminării şi asistenței în obținerea educației de către păturile cele mai marginalizate ale societății; (3) admisibilitatea, şi anume, independența educației, siguranța acesteia şi profesionalismul personalului didactic; (4) adaptabilitatea, şi anume, flexibilitatea conținutului educației, conformitatea acesteia cu situația economică şi socială actuală ("4 As" Availability; Accessibility, Acceptability, Adaptability) [5].

Reprezentantul Special al ONU pe probleme ce țin de dreptul la învățătură, Catherine Tomaszewski, constată că aceste patru principii trebuie să fie în acelaşi timp şi conținutul dreptului la învățătură, precum şi indicatorii de realizare a acestuia [6]. În ciuda faptului că aceste principii pot fi găsite în lucrările unor autori străini şi în unele documente analitice

elaborate de organizațiile internaționale [7], acestea pot fi folosite numai în scopul determinării criteriilor cărora ar trebui să corespundă educația, dar acestea nu răspund la întrebarea ce fel de drepturi și obligații apar la individ și stat.

***Referinţe:***


1. BERGER, V. *Jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului*. Bucureşti, 1998.
2. BETTER, K.D. *The protection of right to education by international law.* Leiden, 2006.
3. Le droit à l'éducation dans la Charte sociale européen. Conseil de l' Europe, 16 novembre 2006. (http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Theme%20factsheets/FactsheetEducation_fr.pdf)
4. SELEJAN, B. *Protecția europeană a drepturilor omului*. București: C.H. Beck, 2011, p. 312.
5. Right to education – What is it? Education and the 4 As. Right to Education project.http://www.right-to education.org/node/226 Retrieved 2011-12-18
6. BEȘTELIU, M. BRUMAR, C. *Protecția internațională a Drepturilor Omului*. București: Universul juridic, 2010, p. 127.
7. Right to Education: Scope and Implementation. General Comment 13 on the Right to Education. UNESCO, 2003. P. 9.; The Right to Education in England. Alternative Report to the Committee on Economic, Social and Cultural Rights. London, 2008.


## LOCUINȚA PROTEJATĂ ȘI CASA COMUNITARĂ: SERVICII SOCIALE PENTRU PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI

*Aliona CHISARI-RURAK*

La 09 iulie 2010 Republica Moldova a ratificat Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități [1]. Conform art. 19 al acestui act internațional, statele participante recunosc dreptul egal al tuturor persoanelor cu dizabilităţi să trăiască în comunitate, având alegeri egale ca şi ceilalţi membri ai comunităţii şi vor lua măsurile corespunzătoare şi eficiente pentru a facilita exercitarea deplină de către persoanele cu dizabilităţi a acestui drept şi a dreptului la includere şi participare în viața comunităţii. În această ordine de idei, persoanele cu dizabilităţi au posibilitatea să-şi aleagă locul de reşedinţă, persoanele cu care să locuiască, în măsură egală cu alţi cetăţeni, şi nu sunt obligaţi să trăiască într-un anumit mediu. De asemenea, persoanele cu dizabilităţi au accesul la asistenţa la domiciliu, asistenţa rezidenţială sau comunitară, inclusiv asistență personală, necesară pentru a susţine viaţa şi includerea în comunitate şi pentru a preveni izolarea sau separarea de comunitate. Ele trebuie să aibă acces egal la serviciile pentru populația generală și acestea trebuie să corespundă necesităţilor persoanelor cu dizabilităţi [2].

În scopul respectării acestor prevederi legale, tot în anul 2010 Guvernul Republicii Moldova aprobă două acte normative care au drept scop reglementarea activităţii serviciilor sociale „Locuinţa protejată” [3] şi „Casa comunitară” [4]. Acestea vin să suplinească necesitatea persoanelor cu dizabilităţi de a locui în comunitate.

***Locuinţa protejată*** constituie un serviciu social specializat, destinat persoanelor cu dizabilităţi mintale care, în urma unei tulburări psihice (boli mintale sau deficienţe mintale), conştientizează şi îşi dirijează acţiunile, nu este declarată de către instanţa de judecată ca incapabilă, a împlinit vârsta de 18 ani, nu dispune de locuinţă sau necesită îmbunătăţirea condiţiilor de trai şi care, cu suport periodic, îşi poate duce viaţa în comunitate. Spre deosebire de locuinţa protejată, ***Casa comunitară*** este un serviciu social specializat, destinat persoanelor cu dizabilităţi mintale, care necesită asigurarea continuă a condiţiilor minime de existenţă, protecţie, îngrijire şi asistenţă, pentru a se dezvolta şi a se include în comunitate. Beneficiari ai acestui serviciu sunt copiii cu dizabilităţi mintale cu dependenţă de protecţie, îngrijire şi suport specializat continuu în raport cu vârsta şi dezvoltarea lor şi adulţii cu dizabilităţi mintale, inclusiv cei declaraţi incapabili, care nu se pot întreţine, autoservi şi autogospodări, fără asistenţă şi suport, având abilităţi sociale reduse.

Din cele relatate, deducem că în cazul locuinţei protejate, beneficiari sunt persoanele care au atins majoratul, nu sunt lipsite de capacitate de exerciţiu şi pot duce o viaţă independentă în comunitate, iar în cazul casei comunitare, beneficiari pot fi atât copiii cât şi adulţii care au nevoie de suport specializat continuu, inclusiv cei lipsiţi de capacitate de exerciţiu.

La baza creării serviciilor sociale „Locuinţa protejată” şi „Casa comunitară” stă decizia Consiliului local/municipal din unităţile administrativ-teritoriale de nivelul întâi sau decizia Consiliului raional/municipal Chişinău din unităţile administrativ-teritoriale de nivelul al doilea. În calitate de prestatori de servicii apar autorităţile administraţiei publice locale de nivelul întâi sau al doilea, ale administraţiei publice locale de nivelul întâi din componenţa unităţii teritoriale autonome Găgăuzia, asociaţiile obşteşti specializate în domeniu. Pot fi finanţate aceste servicii atât din surse bugetare, cât şi din alte surse (granturi, donaţii etc.). Dacă serviciile respective sunt prestate de către asociaţiile obşteşti, acestea încheie acorduri de colaborare cu structurile competente ale organelor administraţiei publice locale.

În esenţă, atât serviciul Locuinţa protejată, cât şi Casa comunitară au ca scop oferirea pentru persoanele cu dizabilităţi a condiţiilor de trai în comunitate şi sunt o alternativă a instituţionalizării. Scopul serviciului Locuinţa protejată este de a crea condiţii pentru dezvoltarea deprinderilor necesare unei vieţi autonome, pentru integrarea în comunitate a persoanelor cu dizabilităţi mintale. În cadrul serviciului, sînt asigurate condiţii minime de trai pentru

garantarea integrităţii fizice şi psihice a beneficiarilor, pentru dezvoltarea deprinderilor de autoservire şi pentru facilitarea accesului la servicii de orientare şi formare profesională.

În Casa comunitară, având în vedere că beneficiarii sînt în totalitate dependenţi de o altă persoană, se pune accent pe îngrijirea permanentă, supravegherea stării de sănătate, asistenţa medicală, dezvoltarea aptitudinilor de autoservire şi socializare în vederea asigurării acestora unui mod de viaţă pe cât este posibil apropiat de cel obişnuit comunităţii. În acest serviciu, beneficiarul sau reprezentantul său legal are dreptul să fie informat asupra drepturilor şi obligaţiilor beneficiarului şi să fie consultat cu privire la toate deciziile care privesc beneficiarul; să beneficieze de drepturi de asigurări sociale şi drepturi de asistenţă socială acordate în conformitate cu legislaţia în vigoare; să locuiască într-un mediu fizic accesibil şi sigur, conform necesităţilor sale de viaţă şi asistenţă şi cât mai apropiat de mediul familial; să aibă o locuinţă adaptată necesităţilor sale individuale, în funcţie de tipul dizabilităţii sale; să acceseze toate spaţiile şi echipamentele comune din locuinţă; să iasă în comunitate; să-şi exprime liber opţiunile şi să i se respecte opinia; să beneficieze de educaţie, ţinând cont de opinia şi capacităţile acestuia; să primească vizitatori în locuinţa unde locuieşte, să comunice şi să aibă întrevederi private cu membrii familiei, ori alte persoane apropiate acestuia; să fie asistat şi sprijinit de personalul Serviciului în dezvoltarea lui, în conformitate cu particularităţile de vârstă şi individuale, precum şi la dobândirea de către acesta a deprinderilor necesare creşterii autonomiei sale; să fie sprijinit pentru a se integra social; să i se păstreze şi utilizeze datele personale în siguranţă şi confidenţialitate; să ceară suspendarea sau încetarea plasamentului său în Serviciu, personal sau prin intermediul reprezentantului.

Spre deosebire de beneficiarii din Casa comunitară, cei din Locuinţa protejată au dreptul de a decide şi de a-şi asuma riscurile în toate aspectele vieţii lor, precum şi de a-şi exprima liber opţiunile; de a gândi şi de a acţiona autonom, cu respectarea drepturilor celorlalţi beneficiari, conform potenţialului şi dorinţelor personale; de a fi asistaţi şi sprijiniţi de personalul Serviciului pentru dobândirea deprinderilor necesare unei vieţi autonome şi active; de a primi asistenţă şi suport în integrarea sa socială şi angajarea în câmpul muncii; de avea acces la datele, rapoartele şi oricare alte informaţii care îi privesc, întocmite în procesul prestării Serviciului; de a le fi asigurată confidenţialitatea datelor personale. Pentru o bună funcţionare a serviciilor, legislaţia în vigoare prevede pentru beneficiari sau pentru reprezentanţii lor legali şi un şir de obligaţii, determină modalitatea de plasament şi de încetare a prestării serviciilor.

În concluzie, evidenţiem că pe parcursul ultimilor ani aceste servicii şi-au demonstrat utilitatea, mai multe asociaţii obşteşti fiind cointeresate în

organizarea şi dezvoltarea lor printr-un parteneriat durabil cu organele administraţiei publice locale.

***Referinţe:***


1. Legea RM nr.166 din 09.07.2010 pentru ratificarea Convenției Organizației Naţi unilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 126-128 din 23.07.2010.
2. Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități, adoptată la New York la 13 decembrie 2006, semnată de Republica Moldova la 30 martie 200 , ratificată la 09.07.2010.
3. Hotărârea Guvernului RM nr. 711 din 09.08.2010 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea serviciului social „Locuință protejată" și a standardelor minime de calitate. În: *Monitorul Oficial,* nr. 148-149 din 17.08.2010.
4. Hotărârea Guvernului RM nr. 936 din 08.10.2010 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea serviciului social „Casă comunitară" și a standardelor minime de calitate. În: *Monitorul Oficial,* nr. 202-205 din 15.10.2010.


## REPERE LEGALE PRIVIND DREPTUL LA MUNCĂ AL PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI


*Aliona CHISARI-RURAK*


Conform prevederilor articolului 43 al Constituţiei Republicii Moldova, fiecărei persoane îi este garantat dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, precum şi la condiţii echitabile şi satisfăcătoare de muncă [1]. Garantată prin intermediul prevederilor constituţionale, libertatea muncii cuprinde două elemente fundamentale: *libertatea de a munci* şi *libertatea de a nu munci.* Libertatea de a munci presupune dreptul fiecărei persoane de a-şi alege profesia şi locul de muncă în mod liber, iar dreptul de a nu munci – dreptul de a refuza munca şi dreptul de a înceta munca.

În acelaşi context, art. 8 al Codului muncii al Republicii Moldova (CM RM) prevede că în cadrul raporturilor de muncă acţionează principiul egalităţii în drepturi a tuturor salariaţilor. Orice discriminare, directă sau indirectă, a salariatului pe criterii de sex, vârstă, rasă, culoare a pielii, etnie, religie, opţiune politică, origine socială, domiciliu, handicap, infectare cu HIV/SIDA, apartenenţă sau activitate sindicală, precum şi pe alte criterii nelegate de calităţile sale profesionale, este interzisă [2].

Cu referire la persoanele cu dizabilităţi, evidenţiem că odată cu ratificarea Convenţiei Organizaţiei Naţiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilităţi [3] şi intrarea în vigoare a noii Legi a Republicii Moldova privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilităţi, Republica Moldova îşi reafirmă aspiraţiile de garantare a dreptului la muncă acestor categorii de personae [4]. Conform prevederilor art.33 al legii respective, persoanele cu

dizabilităţi se bucură de toate drepturile stabilite în CM RM şi în celelalte acte normative din domeniu. Nimeni nu poate limita dreptul la muncă al persoanelor cu dizabilităţi decât în baza prevederilor legislaţiei în vigoare. Se interzice discriminarea pe criterii de dizabilitate referitor la toate aspectele şi formele de încadrare în muncă, inclusiv la condiţiile de recrutare, plasare, angajare şi desfăşurare a activităţii de muncă, la avansarea în carieră, la condiţiile de sănătate şi securitate la locul de muncă.

Discriminarea reprezintă tratamentul diferenţiat aplicat unei persoane în virtutea apartenenţei, reale sau presupuse, a acesteia la un anumit grup social. În ştiinţele sociale, termenul face trimitere, în general, la un tratament prejudiciant, cu efecte negative asupra celui vizat. Totodată, legiuitorul nostru în alin. (2) art. 8 din CM RM stabileşte că nu constituie discriminare stabilirea unor diferenţieri, excepţii, preferinţe sau drepturi ale salariaţilor, care sunt determinate de cerinţele specifice unei munci, stabilite de legislaţia în vigoare, sau de grija deosebită a statului faţă de persoanele care necesită o protecţie socială şi juridică sporită. În acest context, legislaţia muncii în vigoare conţine un şir de prevederi specifice. Conform art. 76 din CM RM, stabilirea pe termen determinat a gradului de dizabilitate ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale constituie temei de suspendare a contractului individual de muncă în circumstanţe ce nu depind de voinţa părţilor. În caz de necesitate de îngrijire a copilului cu dizabilităţi, suspendarea se va realiza doar prin acordul comun al părţilor (art. 77 CM RM). În acest caz, angajatorul poate refuza suspendarea, părinţii „fiind nevoiţi să accepte" demisia. Considerăm oportun de a modifica această prevedere legală în favoarea persoanelor care îngrijesc copii cu dizabilităţi. Dacă conform regulii generale, salariatul are dreptul la demisie (desfacere a contractului individual de muncă din proprie iniţiativă), anunţând despre aceasta angajatorul, prin cerere scrisă, cu 14 zile calendaristice înainte, atunci în caz de demisie a salariatului în legătură cu stabilirea gradului de dizabilitate sau îngrijire a copilului cu dizabilităţi, angajatorul este obligat să accepte demisia în termenul redus indicat în cererea depusă şi înregistrată, la care se anexează documentul respectiv ce confirmă acest drept (art. 85 CM RM).

Conform art.38 din Legea RM privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilităţi, pentru persoanele cu dizabilităţi severe şi accentuate, în cazul în care ele nu beneficiază de facilităţi mai mari, se stabileşte o durată redusă a timpului de muncă, de 30 de ore pe săptămână, cuantumul retribuirii muncii fiind egal cu cel stabilit pentru salariaţii cu durata normală a timpului de muncă. Munca suplimentară, munca în zilele de repaus săptămânal şi munca pe timp de noapte prestate de către persoanele cu dizabilităţi severe şi accentuate se permit doar cu consimţământul persoanelor în cauză, dacă aceste munci nu le sunt contraindicate de medici. Angajatorii, de comun

acord cu comitetele sindicale, au dreptul de a reduce normele de muncă pentru persoanele cu dizabilităţi. Specifice sunt şi reglementările privind concediile persoanelor cu dizabilităţi. Pentru persoanele cu dizabilităţi severe angajate în muncă, în cazul în care acestea nu beneficiază de facilităţi mai mari, se stabileşte un concediu anual cu o durată de 40 de zile calendaristice, iar pentru persoanele cu dizabilităţi accentuate – un concediu anual cu o durată de 32 de zile calendaristice. De asemenea, la solicitarea persoanei cu dizabilităţi, angajatorul îi poate acorda un concediu suplimentar fără plată cu o durată de până la 60 de zile calendaristice (art. 39 din Legea RM privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilităţi).

De asemenea, CM RM stabileşte şi alte garanţii pentru persoanele care îngrijesc copii cu dizabilităţi sau întreţin o persoană cu dizabilităţi:

- Concediul anual va fi acordat în perioada de vară sau, în baza unei cereri scrise a persoanei, în orice altă perioadă a anului (art.116 CM RM).
- În cazul reducerii numărului sau a statelor de personal, salariaţii care întreţin o persoană cu dizabilităţi se numără printre cei care au dreptul preferenţial de a fi lăsaţi la lucru (art. 183 CM RM).
- Unuia dintre părinţii care îngrijesc un copil cu dizabilităţi i se va acorda un concediu anual suplimentar plătit de 4 zile calendaristice (art. 121 CM RM).
- Unuia dintre părinţi (tutorelui, curatorului) care educă un copl cu dizabilităţi i se va acorda suplimentar, în baza unei cereri scrise, o zi liberă pe lună, cu menţinerea salariului mediu din contul angajatorului (art. 108 CM RM).

Este bine-venit faptul că noua Lege a Republicii Moldova privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilităţi reglementează detaliat obligaţiile angajatorului în vederea angajării persoanelor cu dizabilităţi. Astfel, angajatorii, indiferent de forma de organizare juridică, care conform schemei de încadrare a personalului au 20 de angajaţi şi mai mult, creează sau rezervează pentru persoanele cu dizabilităţi locuri de muncă într-un procent de cel puţin 5 la sută din numărul total de salariaţi. De asemenea, legea obligă angajatorii să asigure evidenţa cererilor şi a documentelor anexate la acestea, depuse de către persoanele cu dizabilităţi care s-au adresat pentru a fi angajate într-un registru separat de strictă evidenţă, care va conţine înscrisuri privind deciziile de angajare sau refuz, cauzele refuzului, contestaţiile. Despre crearea sau rezervarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilităţi, angajatorul este obligat să anunţe agenţia teritorială pentru ocuparea forţei de muncă în termen de 5 zile de la data la care au fost create/rezervate, iar despre angajarea unei persoane cu dizabilităţi, în termen de 3 zile.

Pentru a asigura integrarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilităţi, angajatorii sînt obligaţi să realizeze adaptarea rezonabilă a locului de muncă, proiectarea şi adaptarea locurilor de muncă, astfel încât acestea să devină

accesibile persoanelor cu dizabilităţi, furnizarea de noi tehnologii şi dispozitive de asistenţă, de instrumente şi echipamente care să permită persoanelor cu dizabilităţi obţinerea şi menţinerea locului de muncă, furnizarea de instruiri şi a sprijinului adecvat pentru aceste persoane. În conformitate cu prevederile art. 3 al Convenţiei Organizaţiei Naţiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilităţi, *adaptare rezonabilă* înseamnă modificările şi ajustările necesare şi adecvate, care nu impun un efort disproporţionat sau nejustificat, atunci când este necesar într-un caz particular, pentru a permite persoanelor cu dizabilităţi să se bucure ori să îşi exercite, în condiţii de egalitate cu ceilalţi, toate drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului. Totodată, Convenţia stipulează că refuzul de a asigura o adaptare rezonabilă, constituie o formă a discriminării.

Din cele relatate, conchidem că din punct de vedere teoretic persoanele cu dizabilități se bucură de un șir de drepturi în domeniul dreptului muncii, rămâne doar a fi identificate mecanisme clare de realizare a acestor prevederi legale.

***Referinţe:***


1. Constituţia Republicii Moldova din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial,* nr.1, în vigoare la 27.08.1994.
2. Codul muncii al Republicii Moldova nr. 254 din 28.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.159-162 din 29.07.2003.
3. Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități, adoptată la New York la 13 decembrie 2006, semnată de Republica Moldova la 30 martie 2007, ratificată la 09.07.2010.
4. Legea Republicii Moldova privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilităţi nr. 60 din 30.03.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 155-159 din 27.07.2012.


## CRITERIILE DE ACCEDERE ÎN PROFESIA DE MEDIATOR

*Lilia GRIBINCEA*

Potrivit Directivei 2008/52/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 21 mai 2008 privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă şi comercială, art.3, *mediatorul* înseamnă orice terţ chemat să conducă procesul de mediere într-o manieră eficace, imparţială şi competentă, indiferent de denumirea sau de profesia terţului în statul membru respectiv şi de modul în care terţul a fost numit sau i s-a solicitat să efectueze medierea. Prevederi similare întâlnim în Codul de procedură civilă francez, art.131-1[1]; Legea franceză [2] nr.95-125 din 8 februarie 1995 privind organizarea instanţelor şi procedurilor civile, penale şi administrative, art.21; Legea României nr.192 din 16 mai 2006 privind medierea şi organizarea profesiei de mediator, art.1. Potrivit Legii Republicii Moldova cu privire la mediere nr.134-

XVI din 14.06.2007, art.6 alin.(1), *mediator* este persoana care asistă părţile în procesul de mediere în vederea soluţionării conflictului dintre acestea.

În Republica Moldova, calitatea de mediator se dobândeşte în conformitate cu prevederile Legii Republicii Moldova nr.134-XVI din 14.06.2007, prin atestarea de către Ministerul Justiţiei a persoanelor care îndeplinesc condiţiile stabilite de Lege. Activitatea de mediere poate fi desfăşurată atât ca activitate profesională, cât şi neprofesională. Această concluzie se deduce din prevederile art.13 al Legii Republicii Moldova nr.134-XVI din 14.06.2007, potrivit căruia, poate fi mediator atât persoana atestată în condiţiile legii, cât şi orice altă persoană faţă de care legea menţionată înaintează două condiţii minime:

- existenţa capacităţii depline de exerciţiu şi
- lipsa antecedentelor penale.

Persoanele care intenţionează să desfăşoare în mod profesionist activitatea de mediator sunt obligate să absolvească cursurile de pregătire iniţială a mediatorilor şi să fie atestate de către Consiliul de mediere. Din prevederile Regulamentului privind atestarea mediatorilor, aprobat prin Hotărârea Consiliului de mediere nr. 1 din 16 iunie 2008, deducem şi condiţia ca persoana care intenţionează să devină mediator trebuie să fie aptă din punct de vedere medical. Această condiţie rezultă din lista documentelor ce urmează a fi prezentate Consiliului de Mediere pentru ca persoana să fie admisă la atestare. Conform prevederilor Codului deontologic al mediatorului [3], mediatorul trebuie să posede *inter alia* cunoştinţe esenţiale şi abilităţi în domeniul procedurii juridice.

Pentru persoanele care au dobândit calitatea de mediator în străinătate, dar doresc să desfăşoare activitate profesionistă de mediator în Republica Moldova, Legea medierii recunoaşte aceste studii, absolvind persoanele respective de obligaţia de a trece cursurile de pregătire iniţială, dar este necesar de a fi supuse procedurii atestării. Medierea penală poate fi efectuată doar de mediatorii atestaţi. Este unicul domeniu în care Legea medierii impune această condiţie.

Potrivit Actului de mediere din Austria (Legea cu privire la mediere în materie civilă) din 6 iunie 2003 – *Austrian Mediation Act (Law on Mediation in Civil Law Matters),* art.9, la înscrierea în lista mediatorilor are dreptul persoana care dovedeşte că:

- a împlinit vârsta de 28 ani;
- este calificată profesional. În accepţiunea Actului de mediere, art.10, se consideră calificată profesional persoana care, în baza instruirii adecvate, posedă cunoştinţe şi abilităţi de mediere şi, de asemenea, este familiarizată cu principiile de bază juridice şi psihosociale ale medierii;
- este de încredere. Din prevederile art.11 al legii rezultă necesitatea prezentării unui cazier judiciar, care este eliberat cu cel mult trei luni înainte

de data prezentării şi care confirmă faptul că nu a existat nici o condamnare, care ar putea provoca îndoieli în privinţa încrederii în persoana mediatorului.

- a încheiat o poliţă de asigurare profesională. Potrivit art.19 alin.(1), suma minimă de asigurare pentru fiecare caz asigurat trebuie să fie de 400.000 EURO.

Codul de procedură civilă francez [4], în art.135-5, dispune că persoana fizică ce asigură serviciul de mediere trebuie să îndeplinească următoarele cerinţe:

- să nu fi făcut obiectul unei condamnări;
- să nu fi fost autorul unor fapte care contravin onoarei, probităţii şi bunelor moravuri pentru care i-au fost aplicate sancţiuni disciplinare sau administrative;
- să aibă calificarea necesară în raport cu natura litigiului;
- să facă dovada, în funcţie de caz, a unei formări sau a unei experienţe adaptată la practica medierii;
- să prezinte garanţiile de independenţă necesare exercitării medierii.

Potrivit Legii României nr.192 din 16 mai 2006 privind medierea şi organizarea profesiei de mediator, art.7, poate deveni mediator persoana care îndeplineşte cumulativ următoarele condiţii:

- are capacitate deplină de exerciţiu;
- are studii superioare;
- are o vechime în muncă de cel puţin 3 ani;
- este aptă, din punct de vedere medical, pentru exercitarea acestei activităţi;
- se bucură de o bună reputaţie şi nu a fost condamnată definitiv pentru săvârşirea unei infracţiuni de natură să aducă atingere prestigiului profesiei;
- a absolvit cursurile pentru formarea mediatorilor, în condiţiile legii, sau un program postuniversitar de nivel master în domeniu, acreditate conform legii şi avizate de Consiliul de mediere;
- a fost autorizată ca mediator, în condiţiile legii.

Potrivit Legii medierii în materie civilă nr.6235 a Turciei din 7.06.2012, art.20 alin.(2) – *Law on mediation in civil disputes* [5], poate fi înregistrată în registrul mediatorilor persoana care întruneşte următoarele cerinţe:

- este cetăţean turc;
- este absolvent al facultăţii de drept;
- are o experienţă de minimum cinci ani în profesie;
- are capacitate deplină de exerciţiu;
- nu a fost condamnată pentru săvârşirea unei infracţiuni intenţionate;
- a absolvit cursurile pentru formarea mediatorilor;
- a promovat examenul scris şi practic, organizat de Ministerul Justiţiei.

Legea Spaniei 5/2012 din 6 iulie 2012 cu privire la mediere în materie civilă şi comercială – *Ley 5/2012, de 6 de julio, de mediación en asuntos*

*civiles y mercantiles* [6], art.11, prevede că pot fi mediatori persoanele fizice care îndeplinesc următoarele cerinţe:

- sunt în exercitarea deplină a drepturilor lor civile;
- legea nu le interzice să fie mediatori;
- să deţină o diplomă universitară oficială sau de formare profesională superioară specifică pentru a practica medierea, care urmează să fie obţinută prin efectuarea unui sau mai multor cursuri predate la instituţii acreditate în mod corespunzător;
- să deţină o asigurare de răspundere profesională sau o garanţie echivalentă.

***Referinţe:***


1. http://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1962/13735/.../Code , accesat la 3 iunie 2015.
2. LOI no 95-125 du 8 février 1995 relative à l'organisation des juridictions et à la procédure civile, pénale et administrative,http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=59B35087E4DECCA76AB8AD45185C5A7C.tpdjo15v_3?cidTexte=JORFTEXT000000350926&categorieLien=id , accesat la 4 iunie 2015.
3. Anexa Nr. 4 la Hotărârea Consiliului de mediere Nr. 1 din 16 iunie 2008.
4. http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070716, accesat la 3 iunie 2015.
5. Publicată în Official Gazzette No: 28331.
6. http://www.boe.es/boe/dias/2012/07/07/pdfs/BOE-A-2012-9112.pdf.


## STANDARDELE ETICE PREVĂZUTE DE CODURILE DE ETICĂ ŞI DEONTOLOGICE ALE MEDIATORILOR


*Lilia GRIBINCEA*


Principalele reguli după care mediatorii autorizaţi îşi desfăşoară activitatea sunt prevăzute în legile naţionale cu privire la mediere şi în codurile de etică şi deontologie ale mediatorilor. Pe plan internaţional, regulile de etică şi deontologie ale mediatorilor sunt prevăzute în legislaţia Uniunii Europene, dar şi în documentele elaborate sub egida Comisiei Naţiunilor Unite pentru Dreptul Comercial Internaţional (în continuare – UNCITRAL), care este organismul legal central din sistemul Naţiunilor Unite în domeniul dreptului comerţului internaţional.

Directiva 2008/52/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 21 mai 2008 privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă şi comercială (în continuare – Directiva 2008/52/CE), în art.4 alin.(1), intitulat „Asigurarea calităţii medierii”, dispune că Statele membre încurajează, prin orice mijloace pe care le consideră potrivite, elaborarea unor coduri voluntare de conduită şi acceptarea acestora de către mediatori şi organizaţiile care furnizează servicii

de mediere, precum şi a altor mecanisme eficace de control al calităţii privind furnizarea serviciilor de mediere.

Codurile de etică şi deontologie ale mediatorilor sunt elaborate fie de o autoritate statală, de exemplu Consiliul de mediere, Curtea Supremă de Justiţie, fie la nivelul Uniunii Europene, de către organizaţii internaţionale – Organizaţia Mondială a Proprietăţii Intelectuale, UNCITRAL sau de către asociaţii profesionale ale mediatorilor.

Parte integrantă a mecanismelor de asigurare a calităţii instituţionale, Codul de etică şi deontologie profesională are menirea de a contribui la îmbunătăţirea continuă a procesului de formare profesională, morală şi civică, la punerea în act a unor atitudini şi comportamente cât mai aproape de exemplaritate, în temeiul integrităţii mediatorului.

Scopul codurilor de etică şi deontologie profesională ale mediatorilor este de a servi ca linie de conduită obligatorie a mediatorilor, astfel încât aceştia să desfăşoare o activitate competentă şi responsabilă, în conformitate cu etica profesiei.

***Standardele stabilite pentru mediatori pot fi clasificate în:***

a) standarde de formare a mediatorilor şi
b) standarde etice utilizate în procesul de mediere.

Standardele de etică şi deontologie care trebuie să fie respectate de către mediatori derivă atât din prevederile codurilor de etică şi deontologie, cât şi din prevederile legilor naţionale referitoare la mediere, fapt care reiterează importanţa respectării acestor standarde. Ţinem să menţionăm că standardele de etică şi deontologie stabilite pentru mediatori trebuie respectate pe tot parcursul procesului de mediere.

Majoritatea codurilor de etică şi deontologie stabilesc standarde etice similare pentru mediatori. În unele coduri de etică şi deontologie sunt denumite standarde, în altele – principii, iar în unele coduri sunt numite reguli, *dar majoritatea codurilor analizate prevăd următoarele standarde pentru mediatori:*

- ***Independenţa, neutralitatea şi imparţialitatea***. Potrivit Actului de mediere al Germaniei, secţiunea 1, alin.(2), mediatorul este o persoană independentă şi imparţială, fără nici o putere de decizie, care ghidează părţile prin mediere. Codul european de conduită pentru mediatori în pct.2.2. referindu-se la imparţialitate, înaintează faţă de mediatori următoarele cerinţe:

a. să acţioneze întotdeauna imparţial;

b. să depună eforturi pentru a fi percepuţi ca imparţiali în raport cu părţile implicate şi

c. trebuie să se angajeze să servească toate părţile într-un mod echitabil în cadrul procesului de mediere.

➢ ***Secretul profesional – confidenţialitatea***. Directiva 2008/52/CE consacră principiul confidenţialităţii, menţionând şi situaţiile excepţionale în care s-ar putea deroga de la acesta. Astfel, potrivit art.7, statele membre se asigură că, cu excepţia cazului în care părţile hotărăsc altfel, nici mediatorii, nici cei implicaţi în administrarea procesului de mediere să nu fie obligaţi să aducă probe în cursul procedurilor judiciare civile şi comerciale sau în cursul procedurilor arbitrale privind informaţii rezultate din sau în legătură cu procesul de mediere, cu excepţia cazului în care:

a) acest lucru este necesar pentru considerente imperioase de ordine publică ale statului membru respectiv, în special pentru a asigura protecţia interesului superior al copilului sau pentru a împiedica vătămarea integrităţii fizice sau psihice a unei persoane; sau

b) divulgarea conţinutului acordului rezultat în urma medierii este necesară punerii în aplicare sau executării acestuia.

În alin.(2) al aceluiaşi articol este oferită posibilitatea statelor membre de a adopta măsuri mai stricte pentru a proteja confidenţialitatea medierii.

➢ ***Autodeterminarea.*** De exemplu, potrivit Regulilor pentru mediatorii atestaţi sau numiţi de Curtea Supremă a statului Florida în vigoare din mai 1992, Regula 10.310, lit.(a), deciziile luate în timpul medierii trebuie să aparţină părţilor. Mediatorul este responsabil pentru asistarea părţilor în luarea deciziilor voluntare şi în cunoştinţă de cauză, protejând în acelaşi timp dreptul lor la autodeterminare.

➢ ***Evitarea conflictelor de interese.*** Potrivit Standardelor de conduită pentru mediatori, adoptate de Curtea Supremă a statului Michigan, în vigoare de la 1.02.2013, Standardul III, lit.C, mediatorul, atunci când este posibil, în timpul procesului de mediere, trebuie să comunice părţilor din timp conflictele de interese, astfel încât acestea să aibă posibilitatea să aleagă un alt mediator. Obligaţia de dezvăluire a conflictului de interese este una permanentă în timpul procesului de mediere.

➢ ***Calitatea şi integritatea procesului de mediere.*** Potrivit Standardelor de etică şi răspundere profesională pentru mediatorii atestaţi, adoptate de Consiliul Judiciar din Virginia la 5.04.2011, mediatorul trebuie să conducă procesul de mediere într-o manieră care promovează diligenţa, promptitudinea, siguranţa, corectitudinea procedurală şi respectul reciproc între toţi participanţii. Mediatorul trebuie să accepte să medieze doar atunci când este pregătit să acorde timp şi atenţie esenţială pentru o mediere eficientă.

➢ ***Competenţa şi dezvoltarea profesională continuă a mediatorului.*** Standardele model de conduită pentru mediatori aprobate de către Asociaţia Americană de Arbitraj, Asociaţia Avocaţilor Americani şi de Asociaţia pentru Soluţionarea Disputelor în Standardul IV, dispun că mediatorul trebuie

să medieze numai dacă are calificarea şi competenţa necesară pentru a satisface aşteptările rezonabile ale părţilor. Orice persoană poate fi selectată în calitate de mediator, cu condiţia că părţile sunt satisfăcute de competenţa şi calificarea mediatorului.

- ***Taxe şi alte cheltuieli.*** De exemplu, potrivit Ghidului de etică pentru mediatori nr.05-9107 din 13.06.2005, adoptat de Curtea Supremă din Texas, art.3, mediatorul, înainte de începerea sesiunii de mediere, trebuie să explice toate taxele şi alte cheltuieli care urmează să fie percepute pentru mediere.
- ***Acţiunile mediatorului până la încheierea contractului de mediere.*** Codurile de etică şi deontologie profesională ale mediatorilor prevăd şi standarde referitoare la obligaţia mediatorului de informare a părţilor cu privire la efectul contractului de mediere şi impactul acestuia asupra unor persoane terţe neparticipante în procesul de mediere. De exemplu, în cazul medierii familiale, aceasta va avea un impact asupra copiilor, bunelor, iar în cazul medierii comerciale, impactul se va reflecta asupra acţionarilor, fondatorilor.
- ***Promovarea medierii.*** Un mediator trebuie să demonstreze respect pentru diferite puncte de vedere în domeniu, învaţă de la alţi mediatori şi lucrează împreună cu alţi mediatori în scopul îmbunătăţirii profesiei şi pentru a acorda servicii mai bune persoanelor aflate în conflict.
- ***Publicitatea.*** Publicitatea şi altă informaţie publică făcută de mediator referitoare la serviciile de mediere, la calificările şi experienţa sa, precum şi la cheltuieli trebuie să fie corectă. Mediatorul nu va promite şi nu va garanta rezultate şi nu trebuie să publice informaţii privind ratele de decontare.

## ASPECTE TEORETICO-JURIDICE ALE FAMILIEI

*Inga VLAICU*

În epoca modernă, familia se consideră instrumentul principal al statului în vederea educaţiei şi culturalizării naţiunii, în sens modern ea fiind concepută ca un valorificator al bunurilor oferite de progresul tehnico-ştiinţific, pentru ca, la rândul său, să contribuie, prin forţa intelectului, la făurirea idealului social reformator.

Ca element fundamental al societăţii, familia este compusă din persoane înzestrate cu anumite atribuţii, drepturi şi îndatoriri, iar ca realitate afectivă, educativă, culturală, civică, economică şi socială – familia trebuie să se bucure de deplină protecţie şi sprijin, să beneficieze de drepturile şi serviciile necesare pentru a-şi exercita plenar funcţiile predestinate.

Familia, odată cu trecerea timpului, a devenit una din instituţiile fundamentale ale oricărei societăţi, aceasta fiind bazată pe căsătorie, element fără de care nu poate exista nici o societate şi chiar un stat. Unul

din factorii care afectează frecvent familia este destrămarea acesteia, cauzată prin încetarea căsătoriei, acesta fiind un eveniment crucial în viața unei femei și a unui bărbat, precum și în viața copiilor implicați cu sau fără voia lor.

Instituţia familiei, la etapa actuală, a suferit unele schimbări în Republica Moldova, societatea a deviat de la normele tradiționale, s-au produs modificări în comportamentul familial, în relaţiile familiale, în modul de acceptare a instituţiei familiei. Transformările aferente perioadei de tranziţie din Moldova au marcat o criză social-economică de lungă durată. Lipsa unui progres real în promovarea reformelor, amploarea procesului distructiv în economia naţională în perioada iniţială a tranziţiei au generat probleme grave care ţin de nivelul de trai al populaţiei, de protecţia şi asistenţa socială a acesteia. Asemenea transformări au avut un impact negativ și asupra familiei, și asupra mai multor copii care au rămas fără ocrotire părintească, îndeosebi din cauza migraţiei masive a populaţiei Republicii Moldova.

Familia este întemeiată în baza căsătoriei, a liberului consimțământ dintre un bărbat și o femeie. Legislația R.Moldova nu conține o definire a căsătoriei, aceasta putând fi dedusă din art. 48 al Constituției ca un izvor de bază al creării unei familii, care constituie elementul natural și fundamental al societății. Doctrina juridică însă ne dă o varietate de definiții, acestea putând fi rezumate la: căsătoria este uniunea liber consimțită între un bărbat și o femeie, încheiată potrivit dispozițiilor legale cu scopul de întemeia o familie reglementată de normele imperative ale legii.

Reușit este definită căsătoria de către Ion P. Filipescu, potrivit căruia aceasta ,,este uniunea liber consimțită între un bărbat și o femeie, încheiată potrivit dispozițiilor legale, cu scopul de a întemeia o familie și reglementată de normele imperative ale legii".

Fiind puși în imposibilitatea de a-şi întreţine familia, în Republica Moldova populaţia migrează peste hotarele ţării, cea mai gravă consecinţă a migraţiunii fiind apariția diverselor probleme, printre care destrămarea multor familii, o asemenea stare de lucruri având un impact negativ, îndeosebi asupra situaţiei copiilor, aceştia ajungând privaţi de grija părintească şi de educația corespunzătoare. Astfel, copiii au fost întotdeauna cei mai afectaţi de fenomenele şi crizele prin care trece societatea.

O problemă serioasă în acest sens considerăm a fi nivelul înalt de sărăcie, care a dus la plecarea părinților peste hotare, pierderea locului de muncă, consumul de alcool care de cele mai dese ori duce la violență, maltratarea și neglijarea copiilor. Migraţia părinţilor în scopul de a-și găsi un loc de muncă este un fenomen multidimensional, veniturile suplimentare pot fi îndreptate în interesul copiilor. Cu părere de rău, însă unii dintre părinți pleacă și nu se mai întorc.

Deseori însă, familia nu poate fi păstrată, părinții fiind în imposibilitate de a se înțelege reciproc, în astfel de situații apărând încetarea relațiilor patrimoniale şi personal nepatrimoniale dintre soți.

Cel mai frecvent, încetarea căsătoriei are loc prin divorț, la cererea unuia sau ambilor soți. De asemenea, încetarea căsătoriei poate avea loc şi ca urmare a morții unuia dintre soți, precum şi a declarării pe cale judecătorească a decesului acestuia.

Deseori încetarea căsătoriei se face prin intermediul declarării decesului – prin intermediul instanței de judecată, o mare parte a populației pleacă peste hotare, o perioadă îndelungată nu contactează cu rudele, prietenii etc., aceştia fiind nevoiți a cere declararea pe cale judecătorească a decesului persoanei, pentru a avea posibilitatea de a gestiona bunurile acestuia.

Încetarea căsătoriei reprezintă încetarea raporturilor juridice dintre soți rezultate din căsătoria legală, ca temeiuri de încetare a căsătoriei fiind, potrivit art.33 al Codului familiei: decesul persoanei; declararea pe cale judecătorească a decesului unuia dintre soți şi divorțul (desfacere).

## DREPTURILE ŞI OBLIGAŢIILE ORGANULUI FISCAL ŞI ALE FUNCŢIONARULUI FISCAL (Aspecte teoretico-juridice)

*Vlad VLAICU*

Organul fiscal al Republicii Moldova este Serviciul Fiscal format din Inspectoratul Fiscal Principal de Stat de pe lângă Ministerul Finanțelor, Inspectoratul Fiscal de Stat al UTA Găgăuzia şi Inspectoratele Fiscale de Stat Teritoriale, sarcina acestora constând în exercitarea controlului asupra respectării legislaţiei fiscale, asupra calculării corecte, achitării depline şi la timp a obligaţiilor fiscale.

În vederea îndeplinirii atribuţiilor sale, legiuitorul, prin intermediul art.134 al Codului fiscal, acordă organului fiscal şi funcţinarului fiscal un şir de drepturi şi impune un şir de îndatoriri, care doctrinar ar putea fi grupate în funcţie de atribuţiile acestora.

*Drepturile organului fiscal şi ale funcționarului fiscal în cadrul efectuării controlului fiscal* constau în posibilitatea organului fiscal de a efectua controale asupra modului în care contribuabilii, organele vamale şi serviciile de colectare a impozitelor şi taxelor locale etc. respectă legislaţia fiscală; de a efectua cumpărătura de control şi de a cere explicaţii şi informaţii asupra problemelor identificate în procesul controlului. În procesul controalelor fiscale, organul fiscal are dreptul să ceară documentele necesare în exercitarea atribuţiilor; să deschidă şi să examineze, să sigileze, după caz, indiferent de locul aflării lor, încăperile de producţie, depozitele, spaţiile comerciale şi alte locuri, folosite

pentru obţinerea de venituri sau pentru întreţinerea obiectelor impozabile, documentelor etc.; să aibă acces la sistemul electronic de evidenţă contabilă al contribuabilului; să ridice de la contribuabil documente în cazurile şi în modul prevăzut de legislaţie etc.

*Drepturile organului fiscal și ale funcționarului fiscal în procesul executării silite a obligațiilor fiscale* constau în posibilitatea suspendării operațiunilor pe conturile bancare ale contribuabililor; posibilitatea ridicării mijloacelor bănești de la punctele de comercializare; comercializarea bunurilor mobile şi imobile ale contribuabililor în scopul achitării obligației fiscale.

*Drepturile organului fiscal în scopul eficientizării respectării legislației fiscale* constau în posibilitatea acestuia de a controla autenticitatea datelor din documentele de evidenţă şi din dările de seamă fiscale ale contribuabilului; pornirea în instanţele judecătoreşti de acţiuni contra contribuabililor privind: anularea unor tranzacţii, anularea înregistrării întreprinderii, organizaţiei, lichidarea întreprinderii, organizaţiei în temeiurile stabilite de legislaţie etc.; să ceară şi să verifice lichidarea încălcării legislaţiei fiscale, să aplice, după caz, măsuri de constrângere etc.

*Drepturile organului fiscal și ale funcționarului fiscal în baza acordurilor internaționale* constau în posibilitatea acestora de a solicita şi a efectua controale fiscale în alte ţări; de a solicita organelor competente din alte state informaţii despre activitatea contribuabililor, fără acordul acestora şi de a prezenta organelor fiscale ale altor state informaţii despre relaţiile contribuabililor străini cu cei autohtoni, fără acordul sau înştiinţarea acestora din urmă.

*Alte drepturi ale organului fiscal și ale funcționarului fiscal* – efectuarea de vizite fiscale; să estimeze obiectele impozabile şi să calculeze impozitele şi taxele, să utilizeze metode şi surse directe şi indirecte; să primească în numerar impozite, taxe, majorări de întârziere (penalităţi) şi/sau amenzi; să citeze la organul fiscal contribuabilul, persoana presupusă a fi subiectul impozitării, persoana cu funcţie de răspundere a contribuabilului, inclusiv responsabilul de evidenţa documentelor referitoare la persoana presupusă a fi subiectul impozitării pentru a depune mărturii, a prezenta documente şi informaţii în problema de interes pentru organul fiscal; să folosească mijloace de informare în masă pentru popularizarea şi respectarea legislaţiei fiscale etc. [2, art.134 alin. (1)].

În scopul prevenirii şi depistării cazurilor de încălcare fiscală, inclusiv a cazurilor de eschivare de la stingerea obligaţiilor fiscale etc., având ca bază juridică art.134 alin.(2) al Codului fiscal şi Regulamentul privind principiile de funcţionare a posturilor fiscale, organul fiscal poate institui posturi fiscale atât staţionare, cât şi mobile, postul fiscal staţionar fiind amplasat într-un loc stabil şi special amenajat, pe când postul fiscal mobil deplasându-se în raza teritoriului controlat.

În situaţia în care în procesul activităţii sale organul fiscal a emis acte cu caracter normativ sau individual contrar normelor legale, acesta este în drept de a le revoca, modifica sau suspenda. Actele inspectoratelor fiscale de stat teritoriale care contravin legislaţiei mai pot fi anulate, modificate sau suspendate şi de către Inspectoratul Fiscal Principal de Stat [5] sau de instanţele de judecată.

Cerinţele şi dispoziţiile legale ale funcţionarului fiscal sunt executorii pentru toate persoanele, inclusiv pentru cele cu funcţie de răspundere, împiedicarea de a-şi exercita atribuţiile, ofensarea, ameninţarea, împotrivirea, violentarea, atentarea la viaţa, la sănătatea şi la averea funcţionarului fiscal, precum şi a rudelor lui apropiate, în timpul exercitării atribuţiilor sau în legătură cu aceasta vor constitui încălcări, iar persoanele vinovate de săvârşirea lor vor fi trase la răspundere [2, art.134 alin.(3)], inclusiv penală.

Pe lângă drepturile menționate anterior, organul fiscal și funcționarul fiscal au și un șir de obligații, care ar putea fi grupate în felul următor:

a) *Îndatorirea de bază a organului fiscal* este de a acţiona în strictă conformitate cu Constituţia Republicii Moldova şi cu legislaţia în vigoare, respectând drepturile şi libertăţile contribuabililor şi neadmiţând folosirea situaţiei de serviciu în interese personale meschine etc.

b) *Obligaţiile faţă de contribuabili*, printre care tratarea cu respect şi corectitudine a acestora şi a altor participanţi la raporturile fiscale; informarea despre drepturile şi obligaţiile lor; informarea la cerere despre impozitele şi taxele în vigoare, despre modul şi termenele lor de achitare şi despre actele normative respective; asigurarea gratuită a contribuabililor cu formulare tipizate de dare de seamă fiscală; compensarea sau perfectarea materialelor pentru restituirea sumelor plătite în plus sau a sumelor care, conform legislaţiei fiscale, urmează a fi restituite; eliberarea certificatelor privind lipsa sau existenţa restanţelor faţă de buget; accesul gratuit al contribuabililor la Registrul general electronic al facturilor fiscale. De asemenea, organul fiscal este obligat să popularizeze legislaţia fiscală; să ţină evidenţa contribuabililor şi a obligaţiilor fiscale; să examineze petiţiile, cererile şi reclamaţiile contribuabililor în modul stabilit de lege etc.

c) *Obligaţiile organului fiscal în raport cu contribuabilii nerezidenţi* constau în eliberarea certificatului despre sumele veniturilor obţinute în Republica Moldova şi impozitele achitate etc.;

d) *Obligaţiile organului fiscal în domeniul controlului fiscal* constau în îndatorirea acestuia de a efectua controale fiscale şi de a întocmi actele de rigoare; în cazul depistării unei încălcări fiscale şi neîndeplinirii cerinţelor legale ale funcţionarului fiscal, de a emite decizii privind aplicarea de sancţiunii fiscale; de a remite contribuabilului sau reprezentantului acestuia, în termenele prevăzute de legislaţia fiscală, decizia emisă etc.

De asemenea, organul fiscal este obligat să primească şi să înregistreze cereri, comunicări şi alte informaţii despre încălcări fiscale şi să le verifice [2, art.136].

În procesul activității sale, Serviciul Fiscal se ghidează de un șir de principii stipulate în pct.3 al Codului etic al funcţionarului fiscal, care impun funcţionarilor fiscali unele îndatoriri, un anumit comportament, principii obligatorii pentru funcționarii fiscali, printre care devotamentul faţă de stat, contribuabil şi cetăţeni; respectarea strictă a legilor şi a altor acte juridice; respectarea drepturilor şi intereselor legitime ale contribuabililor şi autorităților administrației publice centrale şi locale; onestitatea şi obiectivitatea; competența profesională şi confidenţialitatea [4]. Mai mult ca atât, la instituirea în funcţie, funcţionarul fiscal depune jurământul cu conţinutul specificat în pct.6 al Codului etic al funcţionarului fiscal din care, de asemenea, rezultă impunerea unui comportament legal acestuia, respectarea drepturilor şi intereselor legitime ale contribuabililor.

În cazul în care funcţionarul fiscal în procesul activităţii sale totuşi a încălcat drepturile contribuabilului, acesta poate fi tras la răspundere, inclusiv penală. Frecvent funcţionarii fiscali în cazul încălcărilor admise în activităţile lor sunt traşi la răspundere disciplinară conform art. 58 al Legii cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public, aplicându-li-se următoarele sancţiuni: avertisment; mustrare; mustrare aspră; suspendarea dreptului de a fi promovat în funcţie în decursul unui an; suspendarea dreptului de a fi avansat în trepte de salarizare pe o perioadă de la unu la doi ani, sau destituirea din funcţia publică.

***Referinţe:***


1. Constituţia Republicii Moldova adoptată la 29.07.1994, în vigoare din 27 august 1994. În: *Monotorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 1 din 12.08.1994.
2. Codul fiscal al R. Moldova nr. 1163-XIII din 24.04.1997. În: *Monotorul Oficial al Republicii Moldova,* din 25.03.2005, ediţie specială.
3. Legea cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public nr. 158 din 04.07.2008. În: *Monotorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 230-232 din 23.12.2008.
4. Codul etic al funcționarului fiscal, aprobat prin Ordinul I.F.P.S. nr.400 din 10.11.2008.
5. Regulamentul-cadru privind principiile generale de instituire şi funcţionare a posturilor fiscale, aprobat prin Ordinul Inspectoratului Fiscal Principal de Stat nr.776 din 17.06.2013. În: *Monotorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 136-139 din 28.06.2013.

# REPARAREA PREJUDICIULUI CAUZAT PÂRÂTULUI PRIN ASIGURAREA ACŢIUNII

*Veaceslav BOTNARI*

Asigurarea acţiunii civile este instituţia de drept procesual civil care constă dintr-o serie de măsuri silite, temporare şi urgente, ce pot fi aplicate de instanţă, la cererea părţii interesate, cu scopul de a asigura executarea efectivă a unei hotărâri judecătoreşti definitive.

Această instituţie asigură o bună finalitate a procesului civil, şi anume, contribuie la executarea unei hotărâri judecătoreşti definitive.

Aplicarea măsurilor de asigurare a acţiunii creează un anumit disconfort, iar uneori chiar şi grave limitări în exercitarea drepturilor pârâtului. Nu este exclusă situaţia folosirii cu rea-credinţă a dreptului de a solicita asigurarea acţiunii cu scopul de a crea prejudicii pârâtului. Asemenea situaţii pot fi diverse – de la concurenţa comercială neloială şi atacuri raider până la banale litigii de familie în care foştii soţi doresc mai curând celălalt să nu obţină nimic decât el însuşi să obţină ce i se cuvine. Pentru asemenea cazuri de rea-credinţă din partea unor reclamanţi, legea, la art.182 CPC, a permis în mod expres pârâtului să solicite repararea prejudiciului cauzat prin asigurarea acţiunii.

Autorii E.Belei şi S.Filincova, în *Manualul judecătorului pentru cauzele civile* [2, p.178], au constatat existenţa a patru condiţii în care poate fi intentată o acţiune pentru repararea prejudiciului cauzat prin asigurarea acţiunii: 1. Admiterea de către instanţă a cererii privind aplicarea măsurilor de asigurare a acţiunii împotriva pârâtului şi menţinerea acesteia pe parcursul examinării cauzei până hotărârea devine definitivă; 2. Existenţa legăturii cauză-efect între aplicarea măsurilor de asigurare a acţiunii şi prejudiciul survenit prin aplicarea lor; 3. Respingerea pretenţiilor reclamantului din cererea principală prin pronunţarea unei hotărâri judecătoreşti, şi 4. Devenirea irevocabilă a hotărârii judecătoreşti.

În opinia noastră, aceste patru condiţii reflectă pe deplin esenţa art.182 CPC.

Este important să menţionăm că în conformitate cu art.182 alin.(2) CPC, reclamantul va fi responsabil de prejudiciile cauzate prin aplicarea măsurilor de asigurare indiferent de vinovăţia sa. În această conjunctură, suntem într-o dilemă când, pe de o parte, nu este culpa reclamantului, iar pe de alta, este responsabilitatea acestuia. E o situaţie destul de bizară, care, în opinia noastră, nu corelează cu principiul echităţii. În fine, cu toate că considerăm inechitabilă această normă, nu o putem ignora.

Un alt aspect aflat într-o strânsă corelare cu despăgubirea pârâtului pentru prejudiciul cauzat prin asigurarea acţiunii este posibilitatea instanţei de a solicita, în conformitate cu art.182 alin.(1) CPC, depunerea unei cauţiuni de

către reclamant în contul prejudiciilor ce i-ar putea fi cauzate pârâtului. Considerăm că această măsură este similară instituţiei asigurării acţiunii, doar că este vorba despre asigurarea unei posibile viitoare acţiuni ce va fi înaintată de pârât pentru a solicita repararea prejudiciului cauzat prin asigurarea acţiunii. Dat fiind faptul că CPC nu instituie circumstanţe exprese în care instanţa poate sau trebuie să solicite această cauţiune, ajungem la concluzia că aceasta ar putea să abuzeze de acest drept aplicându-l discreţionar. În acest sens, este benefică explicaţia oferită de CSJ în Hotărârea Plenului nr.32 din 24.10.2013 unde la pct.41 se menţionează că instanţele urmează să interpreteze restrictiv aceste prevederi (n.r. – referitor la cauţiune) şi să le aplice doar unde acest lucru este menţionat de legea specială (spre exemplu în cazul legilor speciale privind proprietatea intelectuală cauţiunea este obligatorie); în restul cazurilor, instanţele nu sunt obligate să ceară cauţiune, iar aplicarea discreţionară a acestui aspect procesual, doar în unele cazuri, ar putea crea bănuieli în lipsa de imparţialitate a instanţei. Considerăm că această explicaţie oferită de CSJ vine să menţioneze că cauţiunea va fi solicitată doar atunci când legea impune această solicitare. Este logic să fie aşa, or, în caz contrar, judecătorul ar asigura o viitoare acţiune marcată de prea multe necunoscute şi incertitudini, încălcând principiul disponibilităţii părţilor în drepturile procesuale. Totuşi, atâta timp cât hotărârea plenului are doar caracter de recomandare, iar legea nu instituie restricţii referitor la posibilitatea solicitării depunerii cauţiunii, instanţa este în drept să dispună liber de aplicarea acestei instituţii.

Odată depusă, aşa cum prevede art.182 alin.(4) CPC, cauţiunea va putea fi restituită doar dacă pârâtul nu a depus o acţiune de recuperare a prejudiciilor cauzate prin asigurarea acţiunii în timp de două luni de când s-a finisat cauza în care a fost depusă cauţiunea.

Un aspect dificil în acest sens este calcularea cuantumului cauţiunii. După cum reiese din art.182, cauţiunea este menită să acopere prejudiciile pe care le suportă pârâtul ca urmare a aplicării măsurii de asigurare. Cel mai simplu exemplu ar fi situaţia în care reclamantul a cerut aplicarea sechestrului asupra unei sume de bani – 100 mii lei aflaţi la contul curent al pârâtului. Indisponibilizarea acestei sume pe contul curent, exclude, în cel mai simplu caz, posibilitatea fructificării prin depunerea la un cont de depozit. Adică pârâtul pierde dobânda bancară, pe care ar putea-o obţine, respectiv cauţiunea trebuie să reflecte dobânda pe care o pierde pârâtul. Totuşi, pentru a aprecia suma, trebuie să cunoaştem durata pentru care calculăm dobânda şi rata dobânzii, care nu rareori este flotantă. Astfel, avem o ecuaţie (cauţiunea = 100 mii lei * rata dobânzii * perioada de timp) cu trei necunoscute, care, cel puţin matematic, nu poate fi rezolvată. În situaţii mai complexe, când este vorba de o afacere, situaţia este mult mai complicată.

Un alt moment nesoluţionat de legislaţia procesual civilă este acela dacă poate reclamantul să solicite de la cineva prejudiciul cauzat prin indisponibilizarea cauţiunii, dacă într-un final acţiunea sa a fost admisă. Considerăm că, în principiu, reclamantul ar avea un asemenea drept, însă dificultatea va consta în probarea vinovăţiei persoanei chemate să repare acest prejudiciu, or, în cazul său, nu este aplicabilă sintagma de la art.182 alin.(2) indiferent de vinovăţia sa.

În practica judiciară autohtonă, instituţiile de reparare a prejudiciului cauzat în urma asigurării acţiunii sunt slab aplicate. Cauza unei aplicări reduse a acestor instituţii, în opinia noastră, este de natură psihologică. Astfel, pârâţii în acţiunea iniţială, în cazul în care câştigă procesul şi se eliberează de măsurile de asigurare, sunt suficient de satisfăcuţi pentru a nu se mai gândi la solicitarea de oarecare prejudicii ulterioare, inclusiv datorită faptului că noile proceduri judiciare pentru încasarea unui prejudiciu pot fi de durată, costisitoare şi implică un anumit nivel de stres, iar rezultatele pot fi mult sub măsura aşteptărilor.

Reticenţa în aplicarea mijloacelor de reparare a prejudiciului cauzat prin asigurarea acţiunii determină iresponsabilitatea unor reclamanţi în solicitările sale privind asigurarea acţiunii, dar şi a instanţelor care le admit. În acelaşi timp, existenţa unei practici stabile în repararea prejudiciului potrivit art.182 CPC ar disciplina anumiţi participanţi la procesele civile, care fiind conştienţi de posibilele urmări vor fi nevoiţi să-şi modereze solicitările până la pragul de realitate.

Suntem ferm convinşi că ambele mijloace, atât cauţiunea, cât şi intentarea unei acţiuni în repararea prejudiciului potrivit art.182 al.2 CPC, vor cunoaşte o amplă dezvoltare şi o aplicare largă, posibil la fel de largă ca asigurarea acţiunii în prezent.

***Bibliografie:***


1. Codul de Procedură civilă al Republicii Moldova, Legea RM nr.225 din 30.05.2003.
2. FILINCOVA, S., BELEI, E. Asigurarea acţiunii. În: *Manualul judecătorului pentru cauzele civile.* Coord. M.POALELUNGI, E.BELEI, I. SÎRCU, 2013.
3. Hotărârea Plenului CSJ a RM din 24.10.2003 nr.32 Cu privire la aplicarea de către instanţele judecătoreşti a legislaţiei ce reglementează asigurarea acţiunii la judecarea cauzelor civile.

# OPORTUNITATEA INIȚIERII PROCEDURII DE ADERARE LA CONVENȚIA PRIVIND ACORDURILE DE ALEGERE A FORULUI

*Violeta COJOCARU*

Potrivit informației oferite de Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, în cadrul Reuniunii anuale a Consiliului Afacerilor Generale și de Politică al Conferinței de la Haga de Drept Internațional Privat, s-a subliniat importanța ratificării și punerii în aplicare a convențiilor care stau la baza cooperării internaționale în materie civilă, inclusiv aderarea Republicii Moldova la Convenția privind acordurile de alegere a forului (2005) [1]. Ținând cont de cele menționate, de asemenea, de obligația asumată de către Republica Moldova prin articolul 20 al Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele-membre ale acestora, pe de altă parte, „părțile convin să dezvolte o cooperare judiciară în materie civilă și comercială în ceea ce privește negocierea, ratificarea și punerea în aplicare a convențiilor multilaterale privind cooperarea judiciară în materie civilă și, în special, a convențiilor Conferinței de la Haga de drept internațional privat în domeniul cooperării judiciare și al litigiilor internaționale, precum și în domeniul protecției copilului” [2].

În data de 4 decembrie 2014, prin Decizia Consiliului nr. 2014/887/EU, Uniunea Europeană a ratificat Convenția de la Haga asupra acordurilor de alegere a forului, încheiată pe 30 iunie 2005, sub auspiciile Conferinței de Drept International Privat. Instrumentul de ratificare, împreună cu declarația din Anexa nr. I privind excluderea unor contracte de asigurare din domeniul de reglementare al convenției, vor fi depuse, potrivit art. 2 al deciziei, în termen de o lună de la data de 5 iunie 2015. Deoarece Convenția de la Haga din 2005 a fost ratificată pe 26 septembrie 2007 de către Statele Unite Mexicane, tratatul internațional va intra în vigoare între Uniunea Europeană și Mexic cel mai târziu pe 1 noiembrie 2015, conform art. 31 al tratatului.

În literatura de specialitate, se arată că acest tratat reprezintă un reper în procesul de integrare europeană, fiind primul tratat încheiat de Uniunea Europeană, fără ca statele membre componente să figureze ca părți [3, p.56].

Modul în care prevederile convenției în materia competenței internaționale se articulează cu cele ale Regulamentului (UE) nr.1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială este clarificat în art. 26 alin. (6) din convenție, articol explicat și în expunerea de motive ce însoțește Propunerea de decizie a Consiliului, COM (2014) 46 final [4]. Astfel, dispozițiile convenției prevalează asupra normelor de competență neexclusive cuprinse în Regulamentul nr.

1215/2012, atunci când cel puțin una dintre părți își are reședința într-un stat contractant al convenției. Regulamentul nr. 1215/2012 va avea preferință asupra reglementărilor convenției în situația în care ambele părți își au reședința într-un stat-membru al Uniunii Europene sau într-un stat din afara uniunii, care nu este nici parte la convenție. Începând cu data de 10 ianuarie 2015, Regulamentul (UE) nr.1215/2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială a abrogat Regulamentul (CE) nr. 44/2001.

Uniunea Europeană acționează în vederea creării unui spațiu judiciar comun bazat pe principiul recunoașterii reciproce a hotărârilor judecătorești. Convenția privind acordurile de alegere a forului, încheiată la 30 iunie 2005 sub auspiciile Conferinței de la Haga de drept internațional privat, reprezintă o contribuție valoroasă la promovarea autonomiei părților în cadrul tranzacțiilor comerciale internaționale și la sporirea previzibilității soluțiilor judiciare în cadrul unor asemenea tranzacții. În special, Convenția garantează părților securitatea juridică necesară cu privire la faptul că acordurile acestora de alegere a forului vor fi respectate și că o hotărâre pronunțată de instanța aleasă va putea fi recunoscută și executată în cazuri internaționale.

Convenția se aplică în cazurile internaționale de alegere exclusivă a forului încheiate în materie civilă sau comercială. Domeniul său de aplicare exclude contractele de muncă și de consum. Convenția nu se aplică în materie, cum ar fi capacitatea juridică a persoanelor juridice, obligațiile de întreținere și alte aspecte de dreptul familiei, transportul de pasageri și de mărfuri, poluarea marină, bariere în calea concurenței sau validitatea unei persoane juridice. De asemenea, nu se aplică arbitrajului și procedurilor conexe. O alegere exclusivă a forului poate fi încheiată de două sau mai multe părți pentru a desemna instanțele (una sau mai multe instanțe specifice) ale unui stat contractant competent pentru litigiile în legătură cu un anumit raport juridic. Un astfel de acord este considerat a fi exclusiv, cu excepția cazului în care părțile la acord convin altfel. Acordul poate fi încheiat în scris sau prin orice alte mijloace care fac informațiile accesibile, pentru referință ulterioară.

Instanța desemnată are competența de a judeca un litigiu căruia i se aplică acordul, cu excepția cazului în care legislația națională nu recunoaște acordul. Orice altă instanță judecătorească din statul contractant suspendă sau respinge procedurile aferente, cu excepția cazului în care acordul este nul în conformitate cu legislația statului instanței alese, partea nu are capacitatea de a încheia un acord în conformitate cu legea statului forului, punerea în aplicare a acordului este contrară ordinii publice a statului instanței, acordul nu poate fi pus în aplicare sau instanța aleasă nu decide pentru a soluționa cauza.

Celelalte state contractante recunosc hotărârea pronunțată de către instanța desemnată în alegerea exclusivă a forului. Cu toate acestea, hotărârea

trebuie să fie mai întâi executorie în statul de origine. Recunoaşterea sau executarea poate fi amânată sau refuzată în cazul în care hotărârea face obiectul unei căi de atac în statul de origine sau dacă termenul de introducere a căilor ordinare nu a expirat. Recunoaşterea sau executarea unei hotărâri poate fi, de asemenea, refuzată în condiţiile art. 9 din Convenţie. O cerere poate include, de asemenea, recunoaşterea parţială sau executarea unei hotărâri. Procedurile de recunoaştere, de încuviinţare a executării şi executarea hotărârii sunt reglementate de legislaţia statului solicitat. Un stat poate declara, în orice moment că instanţele sale refuză să instrumenteze cazul, dacă nicio legătură dintre justiţiabili şi stat nu este dovedită. În mod similar, un stat poate declara că instanţele sale refuză să recunoască sau să execute o hotărâre în cazul justiţiabililor rezidenţi în acest stat. Un stat poate, de asemenea, să declare că nu va aplica prezenta convenţie unui domeniu specific. În plus, un stat poate declara că recunoaşte şi execută hotărârile instanţelor din alte state contractante, în conformitate cu o alegere neexclusivă a forului.

În acest moment, conventia obligă următoarele subiecte de drept international public: SUA, Mexic şi UE. Convenţia precizează, în art. 2, sfera litigiilor civile cu element de extraneitate în care părţile pot încheia înţelegeri valabile de alegere a forului. Convenţia de la Haga din 2005 soluţionează şi conflictele de legi privind condiţiile de validitate ale înţelegerii de alegere a forului. În vreme ce condiţiile de formă sunt supuse normei materiale din art. 3 lit.c), condiţiile de fond sunt guvernate de legea statului forului ales (art.5), cu excepţia capacităţii părţilor de a încheia acordul. Aceasta este guvernată atât de legea forului ales, cât şi de legea statului forului derogat (art.6 lit. a) şi b)). Potrivit art. 5 alin. (1) din Convenţia de la Haga privind acordurile de alegere a forului, instanţa sau instanţele unui stat contractant desemnate în cadrul unui acord de alegere exclusivă a forului, au competenţa de a soluţiona un litigiu căruia i se aplică acordul, cu excepţia cazului în care acordul este nul de drept în conformitate cu legislaţia statului respectiv [5].

În scopul elaborării setului de materiale necesare pentru aderarea la Convenţia privind acordurile de alegere a forului, este necesară evaluarea gradului de compatibilitate a cadrului legislativ naţional cu prevederile Convenţiei precitate. În concluzie, considerăm că este oportună iniţierea procedurii de aderare la convenţia menţionată.

***Referinţe:***


1. http://www.hcch.net/upload/text37_ro.pdf, accesat pe 02.06.15.
2. http://lex.justice.md/md/353829/, accesat pe 03.06.2015.
3. DARIESCU, C. *Fundamentele dreptului internaţional privat.* Bucureşti: Universul juridic, 2013. 212 p.
4. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32012R1215, accesat pe 02.06.2015.
5. KESSEDJIAN, C. La Convention de La Haye du 30 juin 2005 sur l'élection de for. In: *Journal du Droit International* (Clunet), 2006, no. 3, p. 813; AUDIT, B.

*Observations sur la Convention de La Haye du 30 juin 2005 relative aux accords d'élection de for,* Paris: Dalloz, Vers de nouveaux équilibres entre ordres juridiques. Liber Amicorum Hélène Gaudemet-Tallon, 2008, p. 171; BUCHER, A. La Convention de La Haye sur les accords d'élection de for. In: *Revue suisse de droit international et européen,* 2006, vol. 16, 2006, no. 1, p. 29.

## NEW PERSPECTIVES AND PLATFORMS OF COOPERATION BETWEEN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND THE REPUBLIC OF TURKEY

*Turgay SEN*

Official visit in Turkey in the period 1-2 November 2012, of a Prime Minister Vlad Filat was one important from the perspective of adjusting the bilateral regulations in the field of trade. Besides the official results of the event, the signing of several bilateral Agreements and Protocols between the parties in different fields there were organized two business forums at Ankara and Istanbul where there have been discussed prospects of applications of the provisions of Free Trade Agreement between the Republic of Moldova and Turkey. More than that during these meetings it was announced the visit of Turkish Prime Minister, Recep Tayyip Erdogan, at Chisinau, in spring 2013 (he has not come yet), in the context of which were to be finalized negotiations for to sign The Free Trade Agreement and of the Agreement regarding Strategic Partnership between the Republic of Moldova and Turkey [1]. Within the context of official visit in Turkey from December 2013of the President of the Republic of Moldova, Nicolae Timofti, the two heads of the state shave discussed on the necessity of elaboration and signing in near future of a Joint Declaration on the establishment of a strategic partnership between our countries [2].

According to the announcement made by the Turkish Minister of customs and trade, Hayati Yazici, during a briefing held in conjunction with the Ministry of Economy of the Republic of Moldova, Valeriu Lazăr, the Republic of Moldova will sign the Agreement of Free Trade with Turkey in the first half of 2014 [3]. Even the existence of tariff and non-tariff barriers, Turkey is one of the most important commercial partners of the Republic of Moldova [1].

According to the National Bureau of statistics, exports of Moldovan enterprises in Turkey in January-August 2012 amounted to approximately 35 million $in decrease compared to the same period of 2007 2011, with approximately 15 million $ [4]. Imports accounted for around 250 million $ in January-August 2012, increasing by approximately 18 million $ compared to the same period of year 2011 [6]. These dates show us that Turkey ranks 7 as share of exports and imports in Foreign Trade of the Republic of Moldova for January-August 2012.

What is possible to be deducted from the context of these numbers is the fact that these reveal a decrease in exports in Turkey and on the contrary an increase in imports of Turkish goods on Moldovan market. This had lead that the trade balance with this country is negative, taking the third place after Ukraine and China on this chapter, being equal to approximately 215 million $ for January - August 2012. By comparison with the same period of 2011, when the negative commercial balance was of approximately 181 million $, it denotes an increase of this indicator. More than that, according to the National Bureau of Statistics it is stated an increase of negative balance in 2011 to 2010, from 138 million $ USA to 293 million $ USA.

It is easy to assume that the negative value of the commercial balance of the Republic of Moldova will be accentuated following the liberalization of trade with Turkey. Taking into account that Turkey is one the most leading exporters in Moldova of agricultural – food products, from 2001 to 2010 the import of these products in Moldova increased approximately 10 times, authorities must negotiate the transition periods or certain protection measures of the internal market during the period of transition [1].

Turkey is one of the most important commercial partners of the Republic of Moldova. Obviously that the liberalization of the commerce with this country will coincide with the natural tendencies of economic approach with Turkey. Turkey can be an important outlet for the agricultural products which are not exported now in full capacity because the Turks apply high customs tariffs on imports of agro - food products.

Signing the strategic partnership with Turkey has the target to diversify the options of foreign policy of the Republic of Moldova especially from the perspective of boosting the External trade with the purpose to reduce the dependence of Moldovan goods of certain outlets including the European ones. In the same time it is emphasized that the liberalization of the commercial trade with Turkey besides the positive aspects of the intensification of trade, it will contribute to enhance adverse negative trade balance between the Republic of Moldova and Turkey. These situations will solicitation the authorities to negotiate the transition periods or certain protection measures of the internal market on the period of transition. So, Turkey is protecting its market. On the basis of negotiated Agreements Turkey will give up immediately the custom tariffs meanwhile for Moldova it is provisioned a transition period of 10 years, this will protect local, domestic producers.

This opening commencement must be followed and by a greater presence of Turkish investors on Moldovan market to create new jobs and to increase the competitiveness of domestic goods [1].

This relationship with Turkey will boost essentially and the Turkish investments especially in the food processing factories which is one of

important domains. Turkey will be able to explore the advantages which Moldova has on agro-food sector: favorable climate, fertile soils and relatively cheap work-force. In parallel with the opportunities to export on Turkish market, it will boost the interest of many Turkish companies to open production lines in Moldova as later to export to Turkey. Or, at this moment it is observed that a good part of the Turkish investments it is oriented towards this field of activity in Moldova are imported the raw materials, here they are processed and exported to Turkey.

As for the possible risks regarding the local market after the establishment of the free trade with Turkey, these may arise in particular for agricultural products and foodstuffs. Many local companies will not keep up with products from Turkey, which are cheaper, and in this way they could confront with financial problems. The agricultural products from Turkey already occupy a significant share in the local market. This could lead to the bankruptcy of local producers which are less competitive.

Trade liberalization with Turkey will generate that Turkish prices will go lower. In Turkey already the quality standards have been recognized by EU, so Moldovan consumers can trust the imported products [5].

Within the framework of the official visit of the President Nicolae Timofti, from December 2013, outlined that the volume of bilateral commercial trade is evaluated at the amount of 500 million $ USA [6], and its possibility to double it's the result of signing of the Agreement of Free Trade between Moldova and Turkey [7].

In the context of liberalization of visa regime it is necessary to highlight that on the 24 of January 2014, The Parliament of the Republic of Turkey ratified the Agreement regarding the mutual abolition of the visa regime with the Republic of Moldova, and laterite is expected to be promulgated by the President of the country. So, the citizens of the Republic of Moldova could travel without visas in Turkey from the middle of February 2014 [8].

In conclusion, it is necessary to mention, if there are taken into consideration economic, political dimensions and the Turkish activities then the Republic of Moldova will seem a less significant component to Turkish foreign policy. Nevertheless, the population of Gagauzia which according to Turkish public opinion has an ethnic consistent relationship leads to the fact that relations with Moldova must become an important aspect for Turkey. Over the years Turkey was very cautious regarding Gagauzia. Their basic approach was one not to alienate Moldovans within the context of cooperation with people from Gagauzia and in general Turkey has fought for the role of negotiator of these relations. The Turkish role in peaceful understanding of Gagauzia which targeted to its independence contrasted to the conflict unleashed in the case of Transnistria constituted an important

factor in the establishment of Moldovan – Turkish relations. Turkey the same follows a proactive policy of Moldova within the context of transnistrian conflict, lined to OSCE recommendations and Council of Europe urging the deployment of Russian troops and military equipment from this very region. However, Turkey does not stand out in these matters, not to allow negative influence on economic and political relations with Russia. In other words saying, the Turkish foreign policy is careful in order not to prejudice the relations with the Republic of Moldova because of Gagauzia and its relations with Russia because of Moldova.

Turkey pursues an active policy against Gagauzia and represents a major source for the reconstruction and renovation of infra-structure, economy and the human capital from the region. However, Turkey does not ignore the rest of Moldova. The Turkish business community is very active and in this way Turkey represents one of the most important business partners of Moldova.

***References:***


1. BERBECA, V. Consolidarea relaţiilor bilaterale dintre Republica Moldova şi Turcia – către un Acord de Liber Schimb şi Parteneriat Strategic. Institutul pentru Dezvoltare şi Iniţiative Sociale "Viitorul". În: *Buletin de Politică Externă al Moldovei*, nr 50, noiembrie 2012.
2. http://www.president.md/rom/comunicate-de-presa/presedintele-republicii-moldova-nicolae-timofti-a-efectuat-o-vizita-oficiala-in-republica-turcia.
3. http://tribuna.md/2014/02/05/rm-va-semna-acordul-de-liber-schimb-cu-turcia-in-prima-jumatate-a-acestui-an/.
4. Comerţul exterior, http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=336&.
5. http://www.timpul.md/articol/asocierea-cu-ue-aduce-pentru-moldova-si-comert-liber-cu-turcia-49986.html.
6. https://www.aa.com.tr/en/news/264307--moldova-glad-to-see-increase-in-turkish-investments.
7. http://www.president.md/rom/comunicate-de-presa/presedintele-republicii-moldova-nicolae-timofti-a-efectuat-o-vizita-oficiala-in-republica-turcia.
8. http://tribuna.md/2014/02/05/rm-va-semna-acordul-de-liber-schimb-cu-turcia-in-prima-jumatate-a-acestui-an/.


## CONCEPTUL DE LUCRĂTOR ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ


*Ala LUCA*


Elementul central în politica socială europeană, în libera circulaţie a forţei de muncă în spaţiul Uniunii Europene este lucrătorul, care, de-a lungul timpului, a cunoscut o serie de modificări, în funcţie de politica şi economia la nivelul Uniunii Europene, dar şi de interpretările jurisdicţionale ale Curţii de Justiţie a Uniunii Europene.

Izvorul juridic principal în materia instituţiei lucrătorului îl constituie cap. I (Lucrătorii), art. 45-48 din titlul IV (Libera circulaţie a persoanelor, a

serviciilor şi a capitalurilor). Noţiunea de lucrători vizează lucrătorii salariaţi, în timp ce nesalariaţii se circumscriu libertăţii de stabilire şi libertăţii de a presta servicii. O persoană păstrează calitatea de lucrător, chiar dacă salariul său este sub minimul de existenţă stabilit în statul membru gazdă.

La fel, este relevant Regulamentul (UE) nr.492/2011 al Parlamentului European şi al Consiliului din 5 aprilie 2011 privind libera circulaţie a lucrătorilor în cadrul Uniunii Europene [1].

Instituţiile UE utilizează diverse formulări pentru a desemna conceptul de lucrător (lucrător migrant, lucrător naţional, lucrător permanent, sezonier şi frontalier, lucrătorii care sunt cetăţeni ai celorlalte state membre etc.).

Între conceptul de lucrător migrant utilizat de UE şi cel folosit de către Consiliul Europei există diferenţe sub aspectul *ratione personae* [2, p.35].

În primul caz, libera circulaţie este recunoscută şi lucrătorilor sezonieri şi celor frontalieri. În cel de-al doilea caz, în viziunea Convenţiei europene referitoare la statutul juridic al lucrătorului migrant, noţiunea de „lucrător migrant" desemnează cetăţeanul unei părţi contractante care a fost autorizat de către o altă persoană să îşi stabilească reşedinţa pe teritoriul său, pentru a se încadra într-o muncă salariată [3]. De la protecţia acordată de Convenţie sunt excluse şase categorii de lucrători migranţi: a) lucrătorii frontalieri; b) artiştii, inclusiv artiştii de varietăţi şi animatorii de spectacole, sportivii, angajaţii pentru o perioadă de scurtă durată, persoanele care exercită o profesie liberală; c) marinarii; d) stagiarii; e) sezonierii; f) lucrătorii detaşaţi.

Conceptul de lucrător nu a fost definit în doctrină, dar de către CJUE prin analizaraporturilor de muncă şi a elementelor sale caracteristice: a) prestaţia muncii în schimbul remuneraţiei; b) realizarea activităţii în favoarea unei alte persoane şi în subordinea acesteia; c) activitatea prestată să aibă valoare economică autentică şi reală [4, p.221].

Astfel, CJUE a statuat, în mod judicios, că definirea acestui concept trebuie să aibă la baza existenţei un raport de muncă. De esenţa raportului de muncă este că pentru o perioadă de timp o persoană (salariatul) prestează activitate pentru şi sub conducerea unei alte persoane (angajatorul) în schimbul unei remuneraţii (salariul). Nu contează natura şi durata muncii, însă activităţile trebuie să fie reale şi efective [5, p.17].

Hotărârea CJUE relevantă este pronunţată în cauza *337/97 C.P.M. Meeusen v. Hoofddirectie van de Informatie Beheer Groep* [6] pe 8 iunie 1999.

Ca urmare, definiţia preluată de Comisia Europeană este următoarea: „Fiecare resortisant al unui stat membru are dreptul de a lucra în alt stat membru. Termenul «lucrător» are un anumit sens în dreptul UE şi nu poate face obiectul unor definiţii naţionale sau al unor interpretări restrictive. Acesta se referă la orice persoană care efectuează sub direcţia altcuiva o muncă reală şi autentică pentru care este plătită. Termenul nu acoperă

lucrătorii migranţi din ţările terţe" [7]. Potrivit CJUE, conceptul de lucrător, prevăzut de art.45 din TFUE, este specific Uniunii Europene. Dacă fiecare stat membru ar putea defini şi modifica sensul noţiunii de lucrător, atunci, în funcţie de interesul acestora de a-şi proteja propria piaţă a forţei de muncă, anumite categorii de lucrători ar fi fost excluşi din sfera de aplicare a tratatului [8, p.300]. O categorie aparte sunt lucrătorii frontalieri, care îşi au reşedinţa pe teritoriul unui stat membru UE, dar îşi desfăşoară activitatea pe teritoriul unui alt stat membru vecin. Acestor lucrători li se aplică legislaţia statului pe teritoriul căruia sunt angajaţi şi beneficiază de aceleaşi drepturi ca şi cetăţenii ţării gazdă în ceea ce priveşte accesul la ocupare, condiţiile de muncă şi prestaţiile sociale [9, p.129].

Libera circulaţie a lucrătorilor reprezintă în fapt o concretizare în domeniul forţei de muncă a principiului general cuprins în art. 18 al Tratatului TFUE conform căruia ,,în domeniul de aplicare a tratatelor, şi fără a aduce atingere dispoziţiilor speciale pe care le prevede, se interzice orice discriminare exercitată pe motiv de cetăţenie sau naţionalitate" [10, p. 97].

***Referinţe:***


1. http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32011RO492:RO:NOT, accesat la 08.05.2013.
2. POPOVICIU, A.C. *Lucrătorul în dreptul european.* Bucureşti: Ed. C.H.Beck, 2014, 471 p.
3. http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc(=1&id=315371, accesat pe 15.06.2015.
4. RODIERE, P. *Droit social de l'Union Européenne*. Paris: L.G.D.J., 2008, p. 221.
5. MOARCĂŞ, COSTEA C.-A. *Drepturile sociale ale lucrătorilor migranţi.* Bucureşti: Ed. C.H.Beck, 2011, 298 p.
6. *337/97 C.P.M. Meeusen v. Hoofddirectie van de Informatie Beheer Groep,* http://www.ier.ro/documente/dct_fisiere/61997JO337.pdf, accesat la 08.05.2013 http://eur-lex.europa.eu/
7. LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0373:FIN:RO:PDF, accesat la 08.05.2013, Reafirmarea liberei circulaţii a lucrătorilor: drepturi şi evoluţii majore, COM (2010) 373 final, Bruxelles, 13 iulie 2010, p.4.
8. BLANPAIN, R. *European Labour Law*. Ed. Wolters Kluwer, 2010, p. 300 şi urm.
9. RADU, R.Cr. *Dreptul Uniunii Europene privind relaţiile de muncă*. Craiova: Ed. AIUS 2013, p. 129.
10. VOICULESCU, N. *Dreptul social european*. Bucureşti: Ed. Universul juridic, 2014, 321 p.


## CONTRABANDA ÎN LEGISLAȚIA REPUBLICII MOLDOVA


*Sava MAIMESCU, Aurel Octavian PASAT*


Istoria activităţii vamale în Republica Moldova începe după proclamarea independenţei, la 27 august 1991, odată cu intrarea în vigoare a Decretului

Preşedintelui nr.189 din 03 septembrie 1991, referitor la subordonarea instituțiilor vamale situate pe teritoriul țarii, fiind primele structuri de stat create după declararea independenței.

Legile care reglementează relațiile sociale în domeniul vamal, în sensul trecerii frontierei țării de către persoanele fizice sau juridice, mărfurile transportate de agenții economici, obiectele, bunurile sau valorile este legislația vamală și penală în vigoare; alte culegeri de legi care stabilesc raporturile privind activitatea și politica vamală; hotărârile guvernului Republicii Moldova, documentele emise de ministere sau departamente și alte acte normative și adoptate în domeniu.

Actualul Cod vamal, în conformitate cu ultimele modificări şi completări, publicat la 01.01.2007 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova [1], modificat prin LP 307 din 26.12.2012, Monitorul Oficial 26/04.02.2013 [2], reglementează fiecare dintre infracțiuni într-un singur articol – *contrabanda*. La adoptarea legii privind Codul vamal al Republicii Moldova, legiuitorul a definit noţiunea de „contrabandă”, care este recunoscută numai ca infracțiune, și este sancționată, de regulă, în mod penal, și a inclus-o într-o normă de drept separată în art. 224 al Codului vamal.

Astfel, contrabanda urmează a fi considerată trecerea peste frontiera vamală de mărfuri, eludându-se controlului vamal sau tăinuindu-le de el, săvârşită în proporţii mari sau deosebit de mari, fie în mod repetat, fie de un grup de persoane care s-au organizat pentru activitatea de contrabandă, fie de o persoană cu funcţie de răspundere care face uz de situaţia de serviciu, fie prin folosirea frauduloasă de documente vamale şi de alte documente, fie însoţită de nedeclararea sau de declararea lor neautentică în documentele vamale sau în alte documente, de substanţe narcotice, psihotrope, cu efecte puternice, toxice, otrăvitoare, radioactive şi explozive, de deşeuri nocive, de armament, de dispozitive de explodare, de arme de foc şi de muniţii, cu excepţia armelor de vânătoare cu ţeava lisă şi a cartuşelor, de valori culturale, precum şi nereturnarea pe teritoriul vamal a valorilor culturale din ţară în cazul în care returnarea lor este obligatorie [3].

Depistarea infracțiunilor cade în sarcina organelor vamale. În acest sens, legiuitorul indică la art.11 lit. (c) Cod vamal, că organul vamal are un rol important, contribuind în limitele competenței sale la asigurarea securității economice a statului și astfel luptă împotriva contrabandei, a încălcării reglementărilor vamale și legislației fiscale, care se referă la trecerea mărfurilor peste frontiera vamală, iar conform aceluiași articol, lit. (h), curmă trecerea ilegală peste frontiera vamală a substanțelor narcotice, a armamentului, obiectelor de artă, obiectelor de valoare istorică și arheologică, obiectelor de proprietate intelectuală, speciilor de animale și plante pe cale de dispariție, a altor mărfuri.

În Codul penal, legiuitorul a creat un cadru amplu infracțiunii în cap. II al părții generale, art. 14-34, incluzând dispozițiile generale privind infracțiunea (art.14-24; 28-31), etapele activității infracționale (art. 25-27), pluralitatea de infracțiuni (art. 32-34).

Totodată, Codul penal recunoaşte şi califică acţiunea de contrabandă conform unei norme de drept penal separată – art. 248 al Codului penal, inclusă în partea specială, capitolul X, „Infracțiuni economice", într-o variantă-tip, trei variante speciale și o variantă agravantă.

Atunci când este depistată de către funcționarii vamali o trecere ilegală din categoria celor enumerate de legiuitor la art. 248 Cod penal, fapta este declarată ca infracțiune, calificându-se în conformitate cu legislația penală prevăzută de Codul penal al statului, dar totodată acea infracțiune trebuie să întrunească şi celelalte trăsături esențiale: să prezinte pericol social și să fie săvârșită cu vinovăție.

În art. 248 a Cod penal, alin. (1)-(4), se constată că sunt incluse în categoria contrabandei: trecerea peste frontiera vamală a mărfurilor, obiectelor şi altor valori în proporţii mari, a substanţelor narcotice, psihotrope, cu efecte puternice, toxice, otrăvitoare, radioactive şi explozive, precum şi a deşeurilor nocive şi a produselor cu destinaţie dublă a armamentului, a dispozitivelor explozive, a muniţiilor, a valorilor culturale, eludându-se controlul vamal ori tăinuindu-le de el, prin ascundere în locuri special pregătite sau adaptate în acest scop, ori cu folosirea frauduloasă a documentelor sau a mijloacelor de identificare vamală, ori prin nedeclarare sau declarare neautentică în documentele vamale sau în alte documente de trecere a frontierei, precum şi nereturnarea pe teritoriul vamal al Republicii Moldova a valorilor culturale scoase din țară, în cazul în care întoarcerea lor este obligatorie. Într-un alineat separat, alin.(5), se precizează că acțiunile prevăzute în această normă de drept penal săvârșite de două sau mai multe persoane; de o persoană cu funcție de răspundere, cu folosirea situației de serviciu; în proporții deosebit de mari, sunt incriminate mai aspru în raport cu cele stabilite la alin. (1)-(4).

Art. 248 Cod penal este structurat în alineate care delimitează pedepsele ce le vor suporta în urma încălcării legii atât persoana fizică, cât şi cea juridică și completează în enunțul normei expresia „în proporții mari" sau „în proporții deosebit de mari", facilitând astfel încadrarea infracțiunilor de contrabandă care vor suporta rigorile legii penale de cele care vor suporta răspunderea contravențională, funcție de demarcația valorică. Aceste delimitări nu se regăsesc în normele Codului vamal care incriminează infracțiunile de contrabandă, astfel în această situație, ajungem la concluzia că normele care se referă la aceste fapte sunt general-valabile atât pentru persoanele fizice, cât și juridice, iar legea competentă să pedepsească infractorii este numai Codul penal.

Fapta de eschivare de la achitarea plăților vamale este incriminată în art. 249 Cod penal, într-o variantă tip, incriminată la alin. (1) – eschivarea de la achitarea plăților vamale în proporții mari; și în două forme agravante, prima incriminată la lit. b) alin. (2) – atunci când fapta este comisă de două sau mai multe persoane, iar cea de-a doua prevăzută la alin. (3) – se exprimă în eschivarea de la achitarea plăților vamale în proporții deosebit de mari.

Deşi cele două infracţiuni sunt incluse în acelaşi capitol al Codului penal „Infracţiuni economice", distincția începe chiar cu obiectul lor nemijlocit. Astfel, în calitate de obiect nemijlocit al contrabandei este stabilit modul de transfer al mărfurilor sau al altor bunuri peste frontiera vamală a statului, circuitul acestora în vederea atingerii scopurilor politicii vamale a statului. Or, eschivarea de la achitarea plăţilor vamale se consumă din moment ce acestea urmau să fie plătite, adică conform art.124 Cod vamal, acestea trebuie plătite până la depunerea declaraţiei vamale. La momentul vămuirii, se acceptă plata doar a diferenţei dintre suma calculată şi suma plătită în prealabil. Totuşi, deşi prezintă anumite tangențe, pentru că în fond eschivarea achitării plăților vamale reprezintă tot o infracțiune, se pune întrebarea dacă este corectă interpretarea acestei fapte cu normele conținute în legislația vamală.

În concluzie, se poate susţine că pentru a contracara acţiunile infracționale şi tentativele elementelor criminale, statul are nevoie de o bază legislativă coerentă, impunându-se racordarea acesteia la standardele europene, deoarece în Republica Moldova legislația vamală este una tipică statelor în perioadă de tranziţie.

***Referinţe:***


1. Codul vamal al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 010, din 20.03.1993 [Accesată la 26.06.2015] Disponibilă: *lex.justice.md /index.php.*
2. Legea Parlamentului nr. 307 din 26.12.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 26 din 04.02.2013. [Accesată la 26.06.2015] Disponibilă: http://lex.justice.md/md/346605/.
3. Codul vamal al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. Ed. Specială, din 01.01.2007 În conformitate cu ultimele modificări şi completări. Chișinău: Farmec Lux, 2013, p. 89.


## MOBING-UL – UN CONCEPT NOU, DAR CU RĂDĂCINI VECHI


*Aurel Octavian PASAT*


**Consideraţii generale.** Art. 24 din Tratatul de fuziune a executivelor comunitare (1967) a impus stabilirea unui regulament unic si comun pentru personalul instituțiilor comunitare. Unificarea s-a realizat prin Regulamentul CEE, CECA şi CEEA nr. 259 din 29 februarie 1968, modificat de mai multe ori, cea mai nouă și importantă modificare s-a produs prin Regulamentul CE si EURATOM nr. 723 din 22 martie 2004, cunoscut sub numele de

STATUT, cu subtitlul „Regulamente şi reglementări aplicabile funcţionarilor şi altor agenţi ai Comunităţilor Europene” [1].

**Drepturile şi libertăţile funcţionarului european.** În desfăşurarea activităţii lor, funcţionarii beneficiază de unele drepturi şi libertăţi stabilite prin Statut. Aceste drepturi se regăsesc în titlul II al Statutului funcţionarului Uniunii Europene [2], sub numele „drepturile şi obligaţiile funcţionarului”.

După unii autori, precum Ion Deleanu în doctrina românească şi Jean Rivero şi Georges Burdeau în cea franceză, „drepturile omului şi libertăţile publice nu se situează pe acelaşi plan şi nu au acelaşi conţinut” [3]. Drepturile omului sunt înţelese ca drepturi inalienabile fundamentale la care o persoană are în mod inerent dreptul pur şi simplu pentru că este o fiinţă umană, în schimb libertăţile publice sunt „categorii reale, prerogative recunoscute şi garantate juridiceşte”.

Printre multe alte drepturi ale funcţionarilor europeni, regăsim Dreptul la integritate fizică şi psihică, care de nenumărate ori este încălcat în cadrul relaţiilor de serviciu, sub forma unui anumit tip de hărţuire psihologică, denumit „mobbing”, un concept nou, dar cu rădăcini vechi.

Definiţia fenomenului numit *mobbing* este hărţuirea psihologică sistematică şi continuă (cu o durată de cel puţin 6 luni) la locul de muncă, când un salariat este atacat şi stigmatizat de colegi sau superiori prin zvonuri, intimidare, umilire, discreditare şi izolare, punându-se în pericol atât starea emoţională, cât şi abilităţile profesionale.

În conformitate cu prevederile art.12 bis al Statutului: „Funcţionarul se abţine de la orice formă de hărţuire morală şi sexuală”.

Prin hărţuire morală se înţelege orice conduită abuzivă de lungă durată, repetată sau sistematică, ce se manifestă prin comportament, limbaj, acte, gesturi şi înscrisuri care sunt intenţionate şi care aduc atingere personalităţii, demnităţii sau integrităţii fizice sau psihice ale unei persoane [4].

Funcţionarul care este victimă a hărţuirii morale sau sexuale şi care a furnizat probe ce atestă hărţuirea morală sau sexuală nu suferă nici un prejudiciu din partea instiuţiei, dacă a acţionat cu bună credinţă.

Potrivit unui studiu realizat de Fundaţia Europeană pentru îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă şi a condiţiilor de lucru, în anul 2000 au fost: 2% din lucrători din Uniunea Europeană (3 mil.) expuse la violenţă fizică, 9% (13 mil.) mobbing şi 2% (3 mil.) hărţuire sexuală. Acest sondaj a fost efectuat în toate statele membre ale UE de Pascal Paoli [5].

În urma Comunicării primite de Comisia Europeană, privind sănătatea şi securitatea la locul de muncă, pentru anii 2002-2006, care este o consolidare de prevenire a riscurilor, s-a stabilit ca anumite forme de risc au crescut puternic, în special în legătură cu probleme, cum ar fi stresul, depresia, anxietatea şi violenţa, hărţuirea şi intimidarea la locul de muncă.

Mobbing-ul şi hărţuirea sexuală sunt probleme serioase pe care Comisia le consideră inacceptabile, de aceea a fost adoptată Decizia C 1624/3 din 26 aprilie 2006, privind măsurile de protecţie a demnităţii umane şi împotriva mobbing-ului şi a hărţuirii sexuale.

Intimidarea şi hărţuirea sexuală sunt probleme diferite, dar au anumite similitudini, de aceea Comisia a stabilit că este necesară o procedură informală, care va permite, cu ajutorul reţelei de terţi şi Centrul de Mediere a Comisiei, să ia măsuri împotriva ambelor forme de violenţă la locul de muncă.

Împotriva mobbing-ului şi hărţuirii sexuale la locul de muncă, Comisia a hotărât că tot personalul este obligat să respecte demnitatea colegilor. Într-un mediu profesional multilingv, cu diferite culturi, diversitatea acestor forme de violenţă poate îmbrăca diverse forme, însă orice comportament, care va răni demnitatea unei persoane, va fi condamnată.

Prin Hotărârea din data de 18 septembrie 2012 [6], Tribunalul Funcţiei Publice a avut de soluţionat cererea depusă la dl Allgeier, personal temporar al Agenţiei pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, a solicitat anularea deciziei Agenţiei care a respins o cerere de asistenţă, precum şi constatarea faptului că el a fost o victimă a agresiunii directorului adjunct M.M., cu toate consecinţele pe care le presupune disciplina sau deschiderea unei anchete administrative, echitabile, independente şi imparţiale.

În decembrie 2005, EUMC a negociat cu compania S. un contract pentru a furniza o centrală telefonică privată. La 23 decembrie 2005, contractul semnat de către EUMC a fost trimis la compania S., dar acesta conţinea greşeli semnificative. În martie 2006, EUMC şi S Corporation au fost de acord că acel contract va fi modificat prin act adiţional. La 19 aprilie 2006, reclamantul, însoţit de unul dintre colegii săi s-a deplasat la sediul societăţii S. şi a solicitat să se semneze contractul şi actul adiţional; şi să se antedateze. Potrivit reclamantului, acesta ar fi avut loc la cererea expresă a M.M. şi a fost motivată de dorinţa acestuia din urmă de a reglementa situaţia. Tot în aprilie, în temeiul articolului 22a din statut, reclamantul a raportat la M.M., aducându-i la cunoştinţă ca a antedata un contract reprezintă fraudă. Directorul EUMC a decis să anuleze contractul cu S., pe motiv că a fost încheiat greşit. După ce directorul a aflat că data contractului poate fi modificată, nu a mai anulat contractul, însă au fost modificate datele, astfel încât să corespundă realităţii. Din momentul acela reclamantul susţine că relaţia sa cu M.M. a degradat grav, începând să-l hărţuiască moral.

**Concluzie.** Astfel cum reiese din această scurtă expunere, principiile generale şi drepturile fundamentale ale funcţionarului public european sunt prioritare în litigiu, iar individul se află în centrul atenţiei. Jurisprudenţa pare să evolueze spre consolidarea drepturilor omului, iar această situaţie este de felicitat, astfel, toate părţile beneficiază de proceduri tratate cu mai mult

respect şi se bucură de investigaţii în domeniul drepturilor omului. O astfel de ameliorare ar susţine intervenţii rapide şi eficiente în situaţii dificile, cum ar fi cazurile de hărţuire. Jurisprudenţa Tribunalului Funcţiei Publice, cu privire la aceste aspecte, este un factor de progres social.

***Referinţe:***


1. CĂLINOIU, C., VEDINAŞ, V. *Teoria funcţiei publice comunitare.* Bucureşti: Lumina Lex, 1999, p. 12
2. Statutul funcţionarilor Comunităţilor Europene, aplicabil începând cu 5 martie 1968, reglementat prin articolele 2 şi 3 ale Regulamentului Consiliului din 29 februarie 1968, publicat în *JO,* nr. L 56 din 4 martie 1968. Ultima modificare a statutului a fost realizată prin Regulamentul CE, Euratom, nr. 723/2004, adoptat de Consiliu la 22 martie 2004, publicat în *JO L,* 124 din 27 aprilie 2004, [Accesat 26.06.2015] Disponibil: *ec.europa.eu/civil_service/index_ro.htm.*
3. DELEANU, I. *Drept constituţional şi instituţii politice. Tratat*. Bucureşti: Europa Nova, 1996, vol. I, p.177-178, nota de subsol nr. 127.
4. Cele două definiţii reprezintă alin.(1) şi (2) ale art. 12 bis ale Statutului funcţionarilor Uniunii Europene. În afara dispoziţiilor legilor naţionale în materie de drept penal aplicabile funcţionarilor, în cazul în care ei sunt acuzaţi de hărţuire, acest articol ce califică hărţuirea la locul de muncă drept un act discriminatoriu, a fost introdus în noua formă a Statutului ca urmare a procesului de reformă administrativă desfăşurat în anii 2000-2004 de către Comisia Europeană. [Accesat 26.06.2015] Disponibil: *ec.europa.eu/civil_service/index_ro.htm.*
5. [Accesat 27.06.2015] Disponibil: *http://www.eurofound.eu.int/publications/files/EF02109FR.pdf.*
6. Cauza F58 [Accesat 01.07.2015] Disponibil: http://www.curia.europa.eu//.


## ÎNCETAREA SAU ANULAREA DREPTULUI DE AZIL ÎN REPUBLICA MOLDOVA


*Liuba ŞOVA*


Conform Legii Supreme a Republicii Moldova [1], dreptul de azil se acordă şi se retrage în condiţiile legii, cu respectarea tratatelor internaţionale la care Republica Moldova este parte.

Constituţia consfinţeşte acest drept, iar legea organică privind azilul [2] determină conţinutul, condiţiile de acordare şi de retragere a dreptului de azil, textul referindu-se, în egală măsură, la respectarea tratatelor internaţionale la care Republica Moldova este parte [3]. Astfel, această lege defineşte termenul de *„azil”* – ca fiind o instituţie juridică prin al cărei intermediu statul oferă străinului protecţie, acordându-i statutul de refugiat, protecţie umanitară, protecţie temporară sau azil politic. Din prevederile legii privind azilul se desprind patru forme (categorii) de azil, pe care statul nostru le poate acorda, în condiţiile legii, străinilor care solicită protecţie. În linii generale, formele azilului în Republica Moldova sunt următoarele:

1) *statut de refugiat* – formă de protecţie, recunoscută de Republica Moldova, a străinului sau apatridului, care întruneşte condiţiile prevăzute în Convenţia privind statutul refugiaţilor, încheiată la Geneva la 28 iulie 1951, precum şi în Protocolul privind statutul refugiaţilor din 31 ianuarie 1967;

2) *protecţie umanitară* – formă de protecţie, recunoscută de Republica Moldova, acordată străinului sau apatridului din alte motive decât cele prevăzute de Convenţia de la Geneva din 28 iulie 195;

3) *protecţie temporară* – protecţie cu caracter excepţional menită să asigure, în cazul unui aflux masiv şi spontan de persoane strămutate care nu se pot întoarce în ţara de origine, protecţie imediată şi temporară unor astfel de persoane, dacă există riscul ca sistemul de azil să nu poată procesa acest aflux fără efecte adverse pentru funcţionarea sa eficientă, în interesul persoanelor în cauză şi al altor persoane care au nevoie de protecţie;

4) *azil politic* – protecţie excepţională acordată străinului de către Preşedintele Republicii Moldova.

Fiind o protecţie din partea statului, azilul nu este absolut, limitele fiind determinate de condiţiile legale imperative şi nesesare, atât pentru acordarea, cât şi pentru exercitarea efectivă a acestui drept. Astfel, legea privind azilul în Republica Moldova determină temeiurile de încetare şi anulare a statutului de refugiat şi a protecţiei umanitare. Putem conchide că sunt două temeiuri de pierdere a statutului unei forme de azil: încetarea şi anularea azilului. Deosebirea dintre aceste două temeiuri este de natură juridică, şi anume: încetarea unei forme de protecţie este pierderea statutului de refugiat ca urmare a dispariţiei împrejurărilor şi temeiurilor în baza cărora s-a acordat azilul, iar anularea unei forme de protecţie este că apare ca pedeapsă din partea statului, pentru comportament de rea-credinţă a persoanei ce încalcă principiile internaţionale unanim recunoscute.

Urmează pe scurt esenţa pierderii statutului de azilant pentru fiecare formă de protecţie.

Conform prevederilor art. 81 al legii referitor la azilul, statutul de refugiat încetează dacă străinul:

a) s-a repus în mod voluntar sub protecţia ţării a cărei cetăţenie o are;

b) după ce şi-a pierdut cetăţenia, a redobândit-o în mod voluntar;

c) a dobândit o nouă cetăţenie şi se bucură de protecţia ţării a cărei cetăţenie a dobândit-o;

d) s-a restabilit în mod voluntar în ţara pe care a părăsit-o sau în afara căreia s-a aflat datorită temerii de persecuţie;

e) nu mai poate continua să refuze protecţia ţării de origine, deoarece împrejurările care au determinat acordarea statutului de refugiat au încetat să existe;

f) a renunţat la statutul de refugiat, acordat în conformitate cu prezenta lege [2].

Iar statutul de refugiat se anulează, dacă:

a) acest statut a fost acordat în baza unor declaraţii false, străinul a refuzat să prezinte anumite date ori s-a folosit de documente false care au fost luate în considerare la examinarea cererii sale de azil şi care au fost decisive pentru recunoaşterea formei de protecţie, nu există alte motive care să conducă la menţinerea statutului de refugiat;

b) după acordarea statutului de refugiat, străinul a săvârşit una din faptele ce constituie motiv de excludere de la recunoaşterea statutului de refugiat, ori s-a descoperit că a săvârşit o asemenea faptă înainte de rămânerea irevocabilă a deciziei prin care i s-a acordat acest statut.

Ţinem să menţionăm că un străin este exclus de la recunoaşterea statutului de refugiat, dacă există motive întemeiate să se creadă că:

a) a comis o infracţiune împotriva păcii, o crimă de război sau o infracţiune împotriva umanităţii, aşa cum sunt definite în tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte, precum şi în legislaţia penală a Republicii Moldova;

b) a comis o infracţiune gravă, deosebit de gravă sau excepţional de gravă de drept comun înainte de a intra pe teritoriul Republicii Moldova;

c) a comis fapte care sunt contrare scopurilor şi principiilor Organizaţiei Naţiunilor Unite, enunţate în Preambulul şi în art.1 şi 2 din Carta Naţiunilor Unite;

d) a planificat, a facilitat sau a participat la săvârşirea unor acte de terorism, după cum sunt definite în tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte.

Conform art. 86 al legii privind azilul, protecţia umanitară încetează în cazul în care [2]:

a) împrejurările care au dus la acordarea ei au încetat să existe, ori s-au schimbat în aşa măsură încât protecţia acordată nu se mai justifică;

b) beneficiarul a redobândit în mod voluntar cetăţenia pierdută sau a dobândit o nouă cetăţenie, având protecţia ţării al cărei cetăţean a devenit;

c) şederea pe teritoriul Republicii Moldova este legalizată în alt mod;

d) beneficiarul a renunţat la protecţia acordată în conformitate cu prezenta lege.

Iar protecţia umanitară se anulează dacă:

a) a fost acordată în baza unor declaraţii false, străinul a refuzat să prezinte anumite date ori s-a folosit de documente false care au fost luate în considerare la examinarea cererii sale de azil şi care au fost decisive pentru recunoaşterea protecţiei umanitare, nu există alte motive care să conducă la menţinerea protecţiei umanitare;

b) după acordarea protecţiei umanitare, străinul a săvârşit una din faptele calificate ca temei de excludere de la acordarea protecţiei umanitare, ori s-a

descoperit că a săvârşit o asemenea faptă înainte de rămânerea irevocabilă a deciziei prin care i s-a acordat această protecţie.

Evaluând temeiurile de pierdere a azilului în Republica Moldova, considerăm oportun concretizarea unor termeni şi operarea unor modificări şi completări în legea azilului, cum ar fi:

1. temeiul de pierdere a statutului de refugiat şi protecţiei umanitare prin anulare, să fie redenumit prin termenul – retragere a acestui statut;
2. în art. 84 alin.(1) lit. b) să fie reformulată decizia şefului Direcţiei refugiaţi din „încetarea statutului de refugiat" în „constată încetarea statutului de refugiat";
3. la art. 85 al legii privind azilul să fie introdus alineatul (3) prin care să fie stabilit că regimul juridic prevăzut pentru străini la alin. (2) al aceluiaşi articol nu se va aplica persoanelor a căror formă de protecţie a încetat ca urmare a dobândirii cetăţeniei Republicii Moldova;
4. tot la art. 85 alin. (1) să fie stabilit că anularea (retragerea) statutului de refugiat pe motiv că a fost acordat în baza unor declaraţii false, va produce efecte automat asupra membrilor de familie ai străinului, care au primit azil în baza aceloraşi declaraţii;
5. în funcţie de motivele care au stat la baza pronunţării deciziei de încetare sau de anulare a formei de protecţie, şeful Direcţiei refugiaţi să poată menţiona, după caz, obligaţia de părăsire a teritoriului.

***Referinţe:***


1. Articolul 19 alin.(3) al Constituţiei Republicii Moldova din 29 iulie 1994, în vigoare de la 27 august 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.1, 1994, cu modificările şi completările ulterioare.
2. Legea privind azilul în Republica Moldova nr. 270-XVI din 18.12.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.53-54/145 din 13.03.2009.
3. Cele mai relevante tratate internaţionale în domeniul azilului sunt: Convenţia privind statutul refugiaţilor, încheiată la Geneva la 28 iulie 1951, precum şi Protocolul privind statutul refugiaţilor, încheiat la New York la 31 ianuarie 1967, Republica Moldova a aderat la Convenţie şi Protocol prin Legea organică nr. 677-XV din 23 noiembrie 2001. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.150-151/1199 din 11decembrie 2001.


## NATURA JURIDICĂ A RĂSPUNDERII INTERNAȚIONALE PENALE


*Olga DORUL*


*„Este perfect posibil, poate chiar uşor de înţeles, că furtuna de indignare care a cuprins lumea, din cauza atrocităţilor comise să şteargă limitele răspunderii individuale. Dacă acest lucru se întâmplă, în cazul în care răspunderea colectivă poate fi invocată inclusiv pentru cei care fiind de bună*

*credință au fost folosiți în mod abuziv, Onorată instanță, vă rog să mă considerați responsabil. Nu mă ascund în spatele milioanelor care au acționat cu bună credință și au fost abuzați. Mă voi plasa înaintea celor pentru care buna mea credință a fost o garanție suplimentară a purității scopului sistemului. Dar această răspundere a mea se aplică numai pentru cei care au acționat cu bună credință, nu și pentru cei care au ordonat, asistat sau a cunoscut aceste atrocități, începând cu omorul și terminând cu selectarea ființelor umane pentru colecțiile anatomice*" [2].

Considerăm că anume acest argument, ce ține nemijlocit de individualizarea răspunderii internaționale penale, din discursul inculpatului Hans Fritzsche în fața Tribunalului de la Nürnberg a convins judecătorii și în consecință a permis achitarea sa.

Juriștii specializați în materia dreptului internațional, începând cu sfârșitul Primului Război Mondial nu reușesc să ajungă la un numitor comun cu referire la natura juridică a răspunderii internaționale penale.

Cert este faptul că toate ordinile juridice cunosc instituția răspunderii al cărei temei este fapta pentru care un subiect de drept răspunde, atunci când aceasta provoacă o încălcare a unei ordini juridice sau eventual al echilibrului material prevăzute de aceasta. Ordinea juridică internațională nu constituie excepție de la regulă și cunoaște această instituție sub denumirea de răspundere internațională. Totodată, ținând cont de particularitățile comunității internaționale, compuse din subiecte suverane, răspunderea internațională are trăsături caracteristice proprii [1].

Procesul angajării răspunderii internaționale, precum și consecințele pe care le implică producerea unor fapte internaționale cu caracter ilicit a fost și este o preocupare constantă atât pentru doctrinari, cât și pentru practicieni, atunci când se aduc atingeri valorii umane și este nesocotit scopul principal al omenirii – de menținere a păcii și a securității internaționale. Ca urmare a pagubelor cauzate persoanelor și bunurilor străinilor, problemele răspunderii internaționale s-au extins și amplificat, ea devenind, pe drept cuvânt, una dintre cele mai complexe și mai importante instituții ale dreptului internațional [4, p.129].

Răspunderea funcționează diferit, în sensul că nu se aplică același fel de răspundere, ea nefiind identică pentru toate cazurile. La prima vedere, în timp ce reprimarea infracțiunilor de încălcare a regulilor dreptului internațional privește exclusiv subiecții acestui drept – deci, în special statele, iar răspunderea acestora poate avea o natură morală, politică și juridică (cu caracter material), reprimarea de infracțiuni internaționale, săvârșite de persoanele fizice, subiecți de drept intern, se prezintă sub formă de răspundere juridică internațională (penală). În realitate, răspunderea persoanelor fizice are o natură mult mai complexă, care prin consecințele ei nu poate duce la transformarea acestora în subiecți de drept internațional; nu se pot ignora nici comporta-

mentele care au impus reprimarea unor asemenea fapte şi nici o oarecare detaşare de dreptul intern care are loc, în ceea ce priveşte mecanismul sancţionării; or, acestea au impus sancţionarea, la nivel internaţional, a persoanelor fizice şi nu şi-au propus, nici măcar printr-un reflex, să le confere calitate de subiect internaţional [4, p.129].

De altfel, în opinia autoarei Bridgitte Stern, răspunderea penală internaţională nu priveşte statele, ci indivizii, inclusiv guvernanţii, care sunt vinovaţi de violări grave a regulilor fundamentale de drept umanitar sau de drepturi ale omului. Tribunalul de la Nürnberg, întru a justifica urmărirea oficialilor naziști şi nu a statului german, a precizat: „*oamenii şi nu entităţile abstracte comit crime ale căror reprimare se impune, în calitate de sancţiune de drept internaţionale*" [1].

La 18 decembrie 2002, Adunarea Generală a ONU în rezoluţia 57/228A cu referire la judecarea Khmerilor Roşii a menţionat: „răspunderea individuală a autorilor încălcărilor grave de drepturi ale omului este unul dintre elementele fundamentale ale oricărui recurs efectiv pentru victime, piatra unghiulară a întregului sistem judecătoresc imparţial şi echitabil şi, în final, o condiţie esenţială a reconcilierii şi stabilităţii într-un stat" [3].

Fiind marcată de originalitatea sistemului mondial de politică criminală, răspunderea internaţională penală individualizată în calitate de categorie juridică poate fi caracterizată prin:

– jurisprudenţa internaţională penală respinge unanim orice noţiune de răspundere penală a statului, stabilind răspunderea individuală în materie penală [5, p. 329];

– fundamentul juridic al angajării răspunderii internaţionale penale îl constituie comiterea crimelor internaţionale prevăzute de tratatele internaţionale;

– principiul individualizării răspunderii internaţionale penale şi principiul respectării universale a drepturilor omului sunt principii interdependente care stau la baza justiţiei internaţionale contemporane;

– nu există un cod penal internaţional. Intervenţia directă a dreptului internaţional prin cutumă sau prin instrumente convenţionale în scopul creării în sarcina indivizilor a obligaţiilor şi responsabilităţilor este reală, însă fragmentară şi empirică. Calificarea faptelor este imprecisă, distincţia tradiţională între crime şi delicte nu este clar percepută [6, p.670].

– răspunderea internaţională penală individualizată are limite istorice, morale şi juridice;

– cooperarea statelor în vederea reprimării crimelor internaţionale are forme juridice, dar şi un caracter profund moral.

***Referinţe:***

1. STERN, B. Les dilemmes de la responsabilité internationale aujourd'hui. In: *Actes du colloque: vers de nouvelles normes en droit de la responsabilité publique,* 11

et 12 mai 2001. [Accesat 12.06.2015] Disponibil: http://www.senat.fr/colloques/colloque_responsabilite_publique/colloque_responsabilite_publique15.html
2. Nuremberg Trial Proceedings Volume 22, 410 p. [Accesat 12.06.2015] Disponibil: http://avalon.law.yale.edu/imt/08-31-46.asp.
3. Rezoluția Adunării Generale a ONU cu privire la Raportul Comitetului (A/57/556/Add.2 and Corr.1-3)] 57/228. Khmer Rouge trials. [Accesat 12.06.2015] Disponibil: http://www.unakrt-online.org/sites/default/files/_documents/A-Res-57-228.pdf.
4. BALAN, O. *Protecția drepturilor omului în conflictele armate*. Chișinău: CEP USM, 2009. p. 214.
5. LEMASSON, A.-T. *La victime devant la justice pénale internationale,* Thèse présentée et soutenue publiquement le mercredi 28 avril 2010 par en vue de l'obtention du diplôme de docteur en droit. [Accesat 12.06.2015] Disponibil: http://epublications.unilim.fr/theses/2010/lemasson-aurelien-thibault/lemasson-aurelien-thibault.pdf 747 p.
6. QUOC DINH, N., DAILLIER, P., PELLET, A. *Droit international public.* 6e edition. Paris: L.G.D.J., 1999. p. 1455

## NAŢIUNEA – DIMENSIUNE A STATULUI

*Boris NEGRU*

**Populaţia** constituie dimensiunea demografică, psihologică şi spirituală a statului. Un stat fără populaţie nu poate să existe, e de neconceput. Aceasta e şi firesc. Statul este o societate umană organizată, o societate stabilizată în interiorul unor frontiere permanente. Cei ce locuiesc pe un teritoriu delimitat de frontiere şi sunt supuşi aceleiaşi puteri pot avea faţă de acesta ori calitatea de **cetăţean,** de membru al statului respectiv, ori calitatea de **străin** (persoana având altă cetăţenie decât cea a statului în care locuieşte), ori pe cea de **apatrid**.

Dintre aceste trei categorii de persoane, numai cetăţenii se bucură de deplinătatea drepturilor şi posedă deplinătatea obligaţiilor stabilite de stat.

Comunitatea indivizilor care se află pe teritoriul strict determinat al statului şi asupra căruia se exercită puterea de stat este o categorie complexă. În unele cazuri, comunitatea formează o naţiune, naţiunea fiind uneori identificată cu populaţia.

Naţiunea nu trebuie confundată nici cu statul şi nici cu populaţia, ca element constitutiv al acestuia. În *Petit Larousse,* ediţia 1973, conceptul de naţiune este definit astfel: „Naţiunea (de la latinescul *natio*) desemnează o comunitate de oameni, cel mai adesea instalată pe un acelaşi teritoriu şi care are o unitate istorică, lingvistică, religioasă, economică, mai mult sau mai puţin puternică". Ea „este o asociaţie de oameni având aceeaşi limbă, aceeaşi origine, aceleaşi obiceiuri, aceleaşi idei şi sentimente, dezvoltate printr-o lungă convieţuire împreună" [1]. Aceste definiţii ale naţiunii cuprind elemente de originalitate şi unitate ale unei populaţii.

O caracteristică esenţială a naţiunii este că ea „înglobează oamenii din cadrul unui popor bine determinat, între care există interacţiuni şi interdependenţe, respectă aceleaşi norme şi dezvoltă aceleaşi relaţii economice, teritoriale, lingvistice şi culturale şi are conştiinţa păstrării identităţii sale” [2].

Aşadar, naţiunea constituie nu o simplă comunitate umană. Ea e comunitatea umană formată istoriceşte pe un teritoriu distinct, anume pe acest teritoriu comunitatea umană dată îşi formează limba, cultura, obiceiurile, tradiţiile, spiritualitatea de neam, factura psihică, de acest teritoriu comunitatea dată îşi leagă trecutul istoric, prezentul şi, indiscutabil, viitorul.

Categoria „naţiune” reprezintă nu întreaga populaţie, ci doar o parte din ea, parte ce constituie majoritatea populaţiei.

Referindu-ne la coraportul categoriilor „naţiune”–„stat” putem menţiona următoarele. În lume există un număr mare de state **naţionale**, adică state care au la bază o naţiune, denumirea căreia ele o şi poartă, ca regulă. De exemplu, Franţa are la bază naţiunea franceză, Italia, Spania, Portugalia, Germania etc. au la bază naţiunile respective. Majoritatea absolută a statelor europene sunt state naţionale.

Există însă cazuri, când una şi aceeaşi naţiune e încadrată şi stă la baza nu a unui singur stat, ci la mai multe. De exemplu, nimeni nu pune la îndoială faptul că în lume există o singură naţiune coreeană. În acelaşi timp însă, naţiunea dată e organizată în două state coreene. Sau cazul naţiunii arabe, organizată în mai multe state arabe. Acelaşi lucru îl putem spune şi despre naţiunea română organizată în două state române: Republica România şi Republica Moldova. Acest lucru nu se acceptă doar de acei care au schimonosit şi mai continuă să falsifice istoria reală a noastră. Şi afirmaţiile unor „patrioţi”, conform cărora renunţând la limbă, la naţiune refuz; la stat n-au nici un temei juridic.

Există, de asemenea, cazuri când la baza unui stat stau mai multe naţiuni. De exemplu, Federaţia Rusă are la baza sa ca stat mai multe naţiuni. Pe lângă naţiunea rusă, în Federaţia Rusă se încadrează asemenea naţiuni, cum ar fi, de exemplu tătarii, ciuvaşii, cecenii, başkirii, udmurţii etc. Ei formează naţiuni în virtutea faptului că istoriceşte s-au format pe un teritoriu propriu distinct. Din aceste considerente, nu trebuie confundată naţiunea cu un grup etnic, fie chiar şi numeric. De exemplu, în Germania actualmente locuiesc peste 2 milioane de turci. Aceasta însă nicidecum nu înseamnă că turcii din Germania constituie o naţiune.

Istoriceşte, comunitatea dată nu s-a format pe teritoriul Germaniei. De altfel, nu constituie naţiuni nici românii din SUA, algerienii din Franţa, ucrainenii din Canada etc.

Prezintă interes şi raportul dintre naţiune şi stat, din punctul de vedere al apariţiei lor. Problema dată evidenţiază existenţa a trei situaţii:

1. apariţia simultană a naţiunii şi a statului în urma împletirii proceselor de formare a celor două entităţi: naţională şi statală;

2. apariţia, mai întâi, a organizării statale şi mai apoi a naţiunii (este cazul majorităţii ţărilor africane care deşi au o putere politică centrală (o organizare statală), din punctul de vedere al comunităţii etnice se află în stadiul gentilico-tribal cu toate consecinţele ce decurg de aici: absenţa unei limbi comune, fiecare trib având-şi dialectul său, limba oficială (franceză, engleză, spaniolă şi portugheză) fiind limba fostei metropole; teritoriul fărămiţat în zone aparţinând diferitelor triburi, fiecare dintre ele având obiceiuri, tradiţii proprii ş.a.m.d.);

3. apariţia, mai întâi, a naţiunii şi ulterior a statului naţional (cazul naţiunii române a cărei constituire a permis formarea statului naţional unitar român) [3].

O atenţie deosebită merită, de asemenea, şi problema minorităţii naţionale. Problema dată nici până azi nu e interpretată uniform în plan internaţional.

Într-un raport din 1993 al subcomisiei ONU pentru prevenirea discriminării şi protecţia minorităţilor se propune interpretarea în care prin **minoritate** se înţelege **„un grup numeric inferior restului populaţiei unui stat, ai cărui membri, care au cetăţenia acestui stat, posedă caracteristici etnice, religioase sau lingvistice diferite de cele ale restului populaţiei şi sunt animaţi de voinţa de a-şi păstra cultura, tradiţiile, religia sau limba”** [4].

Într-un proiect de document supus Consiliului Europei în 1993, ca anexă la Recomandarea 1201 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, se menţionează: „În sensul acestei Convenţii expresia minoritate naţională desemnează un grup de persoane dintr-un stat care:

a. îşi au reşedinţa pe teritoriul acestui stat şi sunt cetăţeni ai săi;

b. întreţine legături vechi, solide şi durabile cu acest stat;

c. prezintă trăsături etnice, culturale, religioase sau lingvistice specifice;

d. sunt suficient de reprezentative, deşi sunt mai puţin numeroase decât restul populaţiei acestui stat sau a unei regiuni ale sale;

e. sunt animate de voinţa de a păstra împreună ceea ce formează identitatea lor comună, mai ales cultura, tradiţiile lor, religia şi limba lor” [5].

Termenul „minoritate” desemnează un grup etnic numeric inferior restului populaţiei, ai cărui membri au caracteristici etnice, religioase, lingvistice, culturale comune. Dar e important ca aceste calităţi să se formeze un timp îndelungat şi că grupului dat să-i aparţină un teritoriu al său distinct, unde aceste calităţi au apărut. Caracteristic e şi faptul că grupului dat să-i revină aceleaşi atribuţii ca şi naţiunii. Deosebirea dintre ei constă doar în aceea că grupul dat, în virtutea unor împrejurări, cum ar fi colonizarea

teritorială, prigonirea, strămutarea forţată etc. s-au pomenit a fi în minoritate pe propriul lor teritoriu.

Cele menţionate ne permit de a concluziona că turcii din Germania, algerienii din Franţa, ruşii din Republica Moldova sau găgăuzii nu sunt minorităţi naţionale. Ca minorităţi naţionale pot fi priviţi românii din Ucraina, maghiarii din România etc. Aceasta însă nicidecum nu înseamnă că membrii unor grupuri etnice pe teritoriul unui stat nu beneficiază de anumite protecţii. Dimpotrivă, ele sunt impuse de standardele internaţionale pe care statele lumii trebuie să le respecte. Asemenea obligaţiuni şi-a asumat şi Republica Moldova ca membru al ONU şi al Consiliului Europei.

Pe lângă statele multinaţionale, pot fi întâlnite şi state care în momentul apariţiei lor nu au avut la bază vreo naţiune. Drept exemplu pot servi SUA sau Australia.

Naţiunea nu trebuie confundată cu naţionalitatea sau cu poporul. Naţionalitatea exprimă apartenenţa indivizilor la o anumită naţiune, în timp ce poporul desemnează masa indivizilor indiferent de naţionalitatea lor, constituită ca suport demografic al statului.

Fundamentul oricărui stat rezidă în unitatea poporului. Iată de ce art.10 al Constituţiei Republicii Moldova prevede că „statul are ca fundament unitatea poporului Republicii Moldova. Republica Moldova este patria comună şi indivizibilă a tuturor cetăţenilor ei". Mai mult ca atât: „Statul recunoaşte şi garantează dreptul tuturor cetăţenilor la păstrarea, la dezvoltarea şi la exprimarea identităţii lor etnice culturale, lingvistice şi religioase".

***Referinţe:***


1. NEGRU, B., NEGRU, A. *Teoria generală a dreptului şi statului*. Chişinău, 2006.
2. STROE, C. *Compendiu de filosofia dreptului*. Bucureşti, 1999.
3. MEITANI, G. *Curs de drept internaţional public*. Bucureşti,1930.
4. DIACONU, I. *Minorităţile. Statut. Perspective.* Bucureşti,1996.


## LEGITĂŢILE DEZVOLTĂRII ISTORICE A DREPTULUI


*Boris NEGRU*


Odată apărut, dreptul ca şi statul nu rămâne imobil, ci se dezvoltă, se modifică. Dreptul e supus unui flux continuu. Normele juridice rămân în vigoare un timp oarecare, apoi sunt înlocuite cu altele. Această reînnoire continuă a dreptului depinde, în mare măsură, de faptul că dreptul e un produs al spiritului uman. După cum spiritul uman se dezvoltă, ridicându-se de la stări inferioare la stări superioare de conştiinţă şi activitate, tot aşa se dezvoltă şi dreptul. Aflându-se în strânsă legătură cu alte fenomene sociale, dreptul reacţionează, într-o măsură mai mare sau mai mică, la toate schimbările ce au loc în cadrul acestor fenomene.

După cum am menţionat anterior, la caracteristica evoluţiei dreptului,

putem evidenţia următoarele trăsături principale ale acestui proces:

1. Evoluţia dreptului reprezintă o trecere de la elaborarea spontană, inconştientă, la elaborarea deliberată, conştientă a lui.

2. Tot mai pronunţat are loc trecerea de la particularitate la universalitate a dreptului, adică în dreptul fiecărui popor tot mai frecvent întâlnim norme ce ţin de interes general uman. Aceasta se referă mai mult la normele juridice ce reglementează drepturile şi libertăţile omului.

3. Evoluţia dreptului reprezintă o trecere de la motive psihohologice inferioare la motive superioare. Dacă la început dreptul se naşte din impulsuri imediate, instinctive cum ar fi, de exemplu, frica de pericol şi de necunoscut, la etapele mai avansate tot mai mult se evidenţiază motivele argumentate din punct de vedere ştiinţific.

4. Ideologiei primitive şi, deseori, inutilă a dreptului i s-a substituit ideologia unui drept pozitiv aflat într-un neîncetat progres social. După cum menţiona marele universitar francez Georges Ripert „nu se poate spune că una este mai bună decât cealaltă. Toate ideologiile introduc în lupta pentru crearea dreptului un element artificial …" [1].

Ar fi inutil să afirmăm că dreptul n-ar trebui să se schimbe. Dar se poate afirma că „stabilirea lui e necesară şi transformarea lui nu este o fatalitate" [1].

Ca şi în cazul statului, pentru descrierea procesului istoric şi a stării de dezvoltare a dreptului se evidenţiază diverse modalităţi de abordare a problemei. Cert este una: „Nici o normă nu rămâne neschimbată în timp şi în spaţiu; toate sunt variabile şi contingente … Istorismul nu este decât unul dintre aspectele marii mişcări naţionaliste …, iar în urma lui va rămâne această idee că nu va mai putea exista un drept care să fie comun tuturor naţiunilor" [3].

Dreptul este o formă a vieţii sociale. În societatea prestatală, nu există dreptul şi nici nu e nevoie de el. În acea perioadă totul era determinat de „voinţa şi conştiinţa socială".

Numai când în sânul societăţii se ciocnesc diferite grupe sociale se simte necesitatea unei organizaţii care ar asigura ordinea socială. La atingerea noii ordini sociale, un rol enorm îl are dreptul care, după spusele lui Ihering, „este un moment de echilibru între diferitele forţe sociale în luptă", „totalitatea condiţiilor vitale ale societăţii, asigurate prin constrângerea exterioară de către puterea statului" [4]. În lucrarea *Lupta pentru drept* (*Der Kampf um's Recht*), celebrul profesor al Universităţii din Gotingen Ihering continuă: „Scopul dreptului e pacea, mijlocul e lupta. Atâta timp cât dreptul trebuie să se aştepte la atacuri din partea nedreptăţii, – şi aceasta va fi atât cât va dura şi lumea, – lupta nu îi va fi cruţată". Viaţa dreptului e o luptă, o luptă a popoarelor, a autorităţii statului, a claselor, a indivizilor…" Toate cuceririle mari pe care istoria dreptului le-a înregistrat, ca: desfiinţarea sclaviei şi a servajului, libertatea proprietăţii de pământ, libertatea meseriaşilor, a

credinţelor religioase şi altele, au lupte prelungite adeseori timp de secole întregi şi dacă nu totdeauna urme de sânge, dar, în tot cazul, o mulţime de drepturi încălcate, trasează drumul pe care dreptul l-a străbătut. Căci **dreptul este un Saturn care îşi mănâncă singur copiii**.

Dreptul nu poate întineri decât rupând-o cu propriul lui trecut. Un drept concret care pentru motivul că s-a născut şi trăieşte pretinde ca urmare şi o durată veşnică şi neîngrădită, seamănă cu acei copii, care ridică mâna împotriva mamei lor; dreptul acela îşi râde de ideea de drept când o invocă, căci ideea dreptului este o continuă evoluare: ceea ce există în această clipă trebuie să cedeze prefacerii care vine, căci: **tot ce se naşte e foarte bun să piară** [3].

Încă mai hotărâtor ne vorbeşte rectorul universităţii din Viena Anton Menger: „Orice ordine de drept este un mare sistem de putere, sistem format treptat la fiecare popor în cursul dezvoltării sale istorice. Interesele claselor stăpânitoare se transformă cu timpul în drepturi şi în norme de drept şi celorlalţi membri ai statului li se impune să le recunoască ca nişte date obiective. Când iarăşi cu timpul aceste raporturi de putere între diferite clase se schimbă, atunci drepturile şi normele de drept pierd baza lor firească şi cad din nou în sfere de interese şi de lupte pentru interese” [2].

Din cele spuse, rezultă că fiecare pas în progresul social generează noi forme de organizare socială, noi forme de reglementare normativă a relaţiilor sociale. Astfel, după lungi vicisitudini şi grele încercări, când mecanismul societăţii antice nu mai poate face faţă noilor probleme ale vieţii el cedează locul societăţii medievale care dezlănţuie noi izvoare de energie socială. Societatea medievală, la rândul său, cedează locul societăţii moderne, iar ultima e substituită de cea contemporană. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu dreptul ca fenomen social. De la primele legiuiri cunoscute (Codul lui Hamurabi, Legile lui Manu, Codul lui Mu, Legile lui Dracon şi Solon, Legea celor XII table) la Legea Salică, Oglinda Saxonă, Codul Carolina, Magna Charta Libertatum, Codul Callimach, de la primele Constituţii (Constituţia SUA de la 1784, Constituţia Franţei de la 1791) la constituţiile contemporane şi dreptul instituţional comunitar.

Vorbind despre evoluţia continuă a dreptului nu trebuie de înţeles că evoluţia reprezintă o schimbare absolută. Ca şi oricăror altor fenomene, dreptului îi sunt specifice şi anumite elemente constante. Printre aceste elemente constante putem numi: a*) un anumit respect al personalităţii umane; b) o anumită limitare a libertăţii individuale.*

Vorbind de un anumit respect al personalităţii umane, e necesar de a porni de la întrebarea: ce se înţelege prin personalitate umană?

Pe parcursul istoriei, categoria dată are un conţinut diferit: la început numărul personalităţilor umane e redus, unii (de exemplu, robii) nefiind în genere consideraţi de oameni, mai apoi numărul lor creşte de la o etapă istorică la alta, de la o societate la alta.

Remarcăm şi faptul că întotdeauna, chiar şi în condiţiile când dreptul reflectă voinţa unui număr redus de indivizi, au existat unele restricţii, limitări ale libertăţii individuale, chiar şi pentru acei care făceau parte din aceste minorităţi, voinţa cărora era reflectată în norme juridice.

Problema constantelor dreptului mai necesită o precizare.

Se ştie, că teoria generală a dreptului şi statului, având drept obiect – aşa cum am văzut – dreptul, statul, lumea normelor juridice etc. recurge la categorii proprii de cercetare, pe care le explică de la început pentru a da posibilitatea înţelegerii în ansamblu a fenomenelor examinate şi pentru a asigura cadrul juridic adecvat în tratarea fenomenelor şi proceselor juridice la nivelul diferitelor ramuri ale ştiinţei.

Categoriile ştiinţei juridice au un caracter, de permanenţă, fiind denumite şi constante juridice [4].

***Referinţe:***


1. STROE, C. *Compendiu de filosofia dreptului*. Bucureşti, 1999. p. 333.
2. MAZILU, D. *Teoria generală a dreptului*. Bucureşti, 2000.
3. CRAIOVAN, I. *Doctrina juridică*. Bucureşti, 1999, p. 270, 274-275.
4. MALAURIE, P. *Antologia gândirii juridice.* Bucureşti, 1997.


## REGLEMENTAREA NETARIFARĂ ÎN DOCTRINA DREPTULUI VAMAL


*Ianuş ERHAN*


Activitatea vamală este o latură indispensabilă a fiecărui stat, la fel ca şi teritoriul, frontierele, sistemul de impunere fiscală etc., care reprezintă o totalitate diversificată de mijloace, ce asigură securitatea economică a statului şi transpunerea în viaţă a politicii vamale.

Activitatea dată este alcătuită, în mare parte, din politica vamală şi măsurile de realizare a acesteia, iar politica vamală, la rândul său, rezultă din principalele direcţii ale politicii interne şi externe, fiind realizată prin intermediul adoptării şi aplicării normelor de drept, care reglementează introducerea, scoaterea şi tranzitul mărfurilor şi mijloacelor de transport pe teritoriul vamal naţional, procedura perfectării vamale a acestora, încasarea plăţilor vamale şi efectuarea controlului vamal în scopul respectării reglementărilor naţionale şi normelor internaţionale în domeniile asumate de către stat (combaterea traficului ilicit de droguri, a armelor şi muniţiilor, a mărfurilor contrafăcute etc.) [1, p.118].

Ca instrumente ale politicii vamale apare legislaţia şi acordurile internaţionale, tarifele vamale şi sistemul măsurilor netarifare, care sunt aplicate, în mare parte, potrivit cerinţelor şi standardelor internaţionale în domeniu. Toate măsurile date sunt legate între ele şi formează regimul vamal

aplicabil într-un stat, ca o totalitate de prevederi, care determină statutul mărfurilor şi mijloacelor de transport trecute peste frontiera vamală.

Ce ține de reglementarea netarifară, aceasta presupune procedura de aplicare a măsurilor, instrumentelor netarifare. Astfel, pe lângă politicile tarifare, majoritatea statelor folosesc un număr mare de instrumente şi măsuri cu caracter netarifar, în scopul protejării pieţelor interne de concurenţa străină.

Prin măsuri netarifare (în literatura de specialitate se mai folosesc noţiunile de metode, instrumente, bariere netarifare) înţelegem totalitatea mijloacelor de politică comercială externă, care nu intră în grupa reglementărilor vamale tarifare, dar sunt realizate în cadrul organizării administrative, îndeplinind rolul de regulator al circuitului internaţional de mărfuri [2, p.41].

Aplicarea măsurilor netarifare este condiţionată de faptul că, pe teritoriul naţional, statul poate stabili anumite reguli de introducere şi scoatere a mărfurilor şi serviciilor, precum şi crearea unui climat favorabil pentru producătorii interni, inclusiv pentru cei ce produc mărfuri destinate exportului. În aceste condiţii, măsurile netarifare se prezintă ca unul dintre cele mai efective elemente în realizarea politicii vamale şi, respectiv, a politicii comerciale externe din următoarele considerente:

- ✓ nu sunt condiţionate, de regulă, de angajamente internaţionale, iar volumul şi metodologia aplicării acestora integral este reglementată de organele statale prin prevederile normative naţionale;
- ✓ sunt mai eficiente în realizarea sarcinilor politicii respective;
- ✓ permit aprecierea conjuncturii create în economia mondială şi reacţionarea adecvată prin adoptarea măsurilor necesare în vederea protejării pieţei autohtone;
- ✓ nu constituie o barieră impozabilă suplimentară pentru consumătorul intern [1, p.141-142].

În comparaţie cu măsurile tarifare (taxele vamale) care, de regulă, sunt transparente, măsurile netarifare de cele mai multe ori sunt mult mai greu de identificat, deoarece acestea sunt „camuflate” în reguli şi practici care, de fapt, pot avea un obiectiv perfect legitim, însă efectele economice ale acestora pot fi substanţiale atât în sens pozitiv, cât şi în sens negativ.

Principalele motive pentru aplicarea şi utilizarea frecventă a acestor măsuri sunt generate de politicile interne ale fiecărei ţări. Totodată, măsurile date sunt mai uşor de aplicat împotriva importurilor în perioadele economice dificile în schimbul implementării unor noi mecanisme mai puţin cunoscute sau netradiţionale.

O importanţă deosebită în contextul examinării măsurilor netarifare o au prevederile Acordului General pentru Tarife şi Comerţ din 1994 (GATT–94), Acordul OMC privind aplicarea măsurilor sanitare şi fitosanitare, Acordul OMC privind barierele tehnice în calea comerţului, Acordul OMC privind

implementarea articolului VII al GATT – 1994 (Evaluarea în vamă), Acordul OMC privind regulile de origine şi Acordul OMC privind procedurile de licenţiere a importului.

Autorii A.A. Ovodenko şi V.A. Fetisov la măsurile de reglementare netarifară atribuie următoarele:

- ✓ interdicţii de introducere sau scoatere a diferitelor categorii de mărfuri;
- ✓ licenţierea şi cotarea unor grupuri de mărfuri;
- ✓ sistemul permisiv de introducere şi scoatere a anumitor mărfuri;
- ✓ certificarea mărfurilor privind securitatea şi corespunderea standardelor stabilite de stat;
- ✓ procedura de control al exportului;
- ✓ procedura de declarare a mărfurilor, care permite efectuarea controlului valutar, fitosanitar, veterinar, sanitaro-igienic etc. [3, p.85].

După cum vedem, din determinarea dată rezultă că măsurile netarifare se aplică în privinţa doar a anumitor categorii de mărfuri sau pe parcursul unei perioade determinate de timp şi sunt destinate pentru soluţionarea anumitor aspecte economice sau sociale, care necesită o intervenţie administrativă din partea statului. În acest sens, măsurile netarifare nu trebuie să se răsfrângă negativ asupra pieţei interne, dar are menirea să o dezvolte şi să o protejeze de influenţele negative din exterior, care nu pot fi diminuate prin reglementarea tarifară.

De cele mai multe ori, măsurile date au drept scop:

- ✓ protecţia producătorului naţional, precum şi a pieţei interne de imixtiunea străină, ce nu poate fi asigurată prin reglementările tarifare;
- ✓ protecţia animalelor, prevenirea transmiterii de boli de la animale la om, siguranţa alimentelor de origine animală şi nonanimală destinate consumului uman, din aceste considerente, operaţiunile de import/export în sensul menţionat se efectuează în condiţiile prezentării unor documente sau îndeplinirii unor formalităţi speciale;
- ✓ protecţia împotriva introducerii şi răspândirii organismelor de carantină dăunătoare plantelor sau produselor vegetale, scop în care produsele vegetale trebuie să fie însoţite la import şi export de un certificat fitosanitar;
- ✓ controlul respectării măsurilor de protecţie a mediului, din care considerente autorităţile competente pentru protecţia mediului conduc procedura de reglementare şi emit, după caz, avize de mediu, acorduri şi autorizaţii, în condiţiile legii, care se prezintă autorităţii vamale la depunerea declaraţiei vamale de import sau export;
- ✓ restricţionarea sau interzicerea utilizării substanţelor şi preparatelor chimice periculoase, în acest sens, importul/exportul se efectuează în

conformitate cu prevederile acordurilor şi convenţiilor internaţionale, în baza unui document specific eliberat de autorităţile competente;

✓ realizarea politicii statului în domeniul controlului calităţii medicamentelor şi a altor produse de uz uman (de ex. dispozitive medicale), operaţiunile de import/export ale medicamentelor şi a dispozitivelor medicale se realizează pe baza unei autorizaţii emisă de autorităţile din domeniul sănătăţii.

Pentru aplicarea corectă a măsurilor de politică comercială, trebuie de determinat cu exactitate poziţia tarifară şi ţara de origine a mărfii, deoarece determinarea greşită sau intenţionat greşită a acestora poate crea facilitaţi suplimentare sau anumite dezavantaje la promovarea mărfii pe piaţa internă.

De cele mai multe ori, organele vamale nu participă la stabilirea măsurilor netarifare, însă acestora le revine sarcina de a le realiza în practică. Respectiv, în dependenţă de procesul de gestionare a măsurilor date asupra operaţiunilor de import-export, depinde, în mare parte, şi soluţionarea multitudinii de aspecte legate de politica vamală a statului, cum ar fi protecţia consumatorilor, a pieţei interne, a mediului înconjurător etc.

În ordinea dată de idei, la nivel naţional a fost stabilit Planul de acţiuni privind eliminarea barierelor netarifare din calea comerţului [4], unde în sarcina autorităților publice, inclusiv a Serviciului Vamal s-au pus mai multe acțiuni care vor asigura efectul pozitiv al acestora asupra activității comerciale. Totodată, în linii generale, acest Plan a fost realizat, urmând elaborarea altuia, care ar corespunde condițiilor actuale de organizare și desfășurare a activității economice externe.

***Referinţe:***


1. ERHAN, I., CÂRNAŢ, T. *Drept vamal comunitar (manual).* Chişinău: Print-Caro SRL, 2011. 469 p.
2. ERHAN, I. Atribuţiile organelor vamale în domeniul implementării politicii vamale a statului. În: *Revista Naţională de Drept,* 2012, nr. 10 (145), p. 40-48.
3. ОВОДЕНКО, А.А., ФЕТИСОВ, В.А. *Государственное регулирование внешне экономической деятельности: учебное пособие.* Санкт-Петербург, 2006. 125 с.
4. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 824 din 07.11.2011 pentru aprobarea Planului de acţiuni privind eliminarea barierelor netarifare din calea comerţului. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 192-196/903 din 11.11.2011.


## CONOTAŢII JURIDICO-PENALE PRIVIND TRATAMENTUL INUMAN SAU DEGRADANT COMIS DIN IMPRUDENŢĂ


*Daniela URSU*


Analiza jurisprudenţei Curţii Europene în materia relelor tratamente denotă că „pragul de gravitate” nu este unicul criteriu de delimitare a torturii de tratamentul inuman sau degradant. Un alt criteriu suplimentar de disociere a acestor fapte este incontestabil – atitudinea psihică a făptuitorului. Astfel,

de exemplu, în cauzele *V. c. Regatului Unit* [1, §71], *Peers c. Greciei* [2, §74], *Kalaşnikov c. Rusiei* [3, §101], *Gorodnitchev c. Rusiei* [4, §108], instanţa europeană a reţinut că chiar dacă nu există indicii ale intenţiei de a umili sau înjosi victima, aceasta nu exclude încălcarea art.3 din Convenţie, fiind incident un tratament degradant. În special, în cauza *Gorodnitchev c. Rusiei*, Curtea a decis în §108 al hotărârii sale, că obligarea persoanei să poarte cătuşe în sala de judecată, chiar dacă nu a fost dovedită intenţia autorităţilor de a-l injosi ori de a-l umili, constituie un tratament degradant, din moment ce nu s-a dovedit că o asemenea măsură a fost impusă de asigurarea securităţii publicului ori bunei administrări a justiţiei. *Per a contrario*, tortura nu poate fi decât intenţionată: este necesar ca actul incriminat să fie un act deliberat din partea autorului său [5, p.70]. De menţionat că, instrumentele internaţionale în materie abordează aceeaşi concepţie. În acest sens, caracterul intenţionat al torturii, îl desprindem îndeosebi, din prevederile art.1 al Convenţiei împotriva torturii şi a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante, adoptată de Adunarea Generală a Naţiunilor Unite la 10 decembrie 1984, potrivit căreia tortura reprezintă „orice act prin care se provoacă unei persoane, cu intenţie (*subl. ne aparţine*), o durere sau suferinţă puternică, fizică ori psihică, în special în scopul de a ...” [6]. Cu toate că Convenţia nu dă un răspuns privind forma de vinovăţie specifică a altor rele tratamente decât tortura, în §35 al Raportului din 23 decembrie 2005 [7] – special pentru tortură, Manfred Nowak, se explică că actele în care lipsesc caracteristicile înscrise în definiţia torturii, în special actele care sunt comise fără intenţie sau nu vizează un scop specific torturii, pot intra sub incidenţa art.16 din Convenţia ONU, constituind tratamente sau pedepse cu cruzime, inumane sau degradante.

Deşi instrumentele internaţionale în materie, dar şi jurisprudenţa Curţii Europene admit caracterul imprudent al relelor tratamente altele decât tortura, în contextul preceptului incriminator al tratamentului inuman sau degradant (alin.(1) art.$166^1$ CP RM), legiuitorul autohton nu admite decât forma intenţionată, în raport cu urmările prejudiciabile. Or, potrivit dispoziţiei alin.(1) art.$166^1$ CP RM, doar cauzarea intenţionată (*subl. ne aparţine*) a unei dureri sau suferinţe fizice ori psihice, reprezintă tratament inuman sau degradant. Sub acest aspect, suntem părtaşii opiniei potrivit căreia nu cade sub incidenţa art.$166^1$ alin.(1) CP RM, deşi constituie tratament degradant dat fiind incidenţa pragului de gravitate:

1) inacţiunea ofiţerului de urmărire penală care, cunoscând starea de sănătate precară a persoanei reţinute, caracterizată prin existenţa unei boli cronice care necesită administrarea sistematică de preparate medicamentoase de a căror utilizare depinde funcţionarea normală a sistemului respirator (de exemplu, bronhopneumopatie cronică obstructivă), nu satisface cerinţa

persoanei reţinute de a i se pune la dispoziţie, bunăoară prin intermediul rudelor, preparatul necesar (factorul intelectiv se caracterizează prin conştientizarea caracterului prejudiciabil al faptei, prevederea urmărilor prejudiciabile sub formă de durere sau suferinţă, fizică ori psihică), considerând în mod neserios că durerea sau suferinţa, fizică ori psihică, vor fi evitate (factorul intelectiv), inacţiune care a condus la dispnee (dificultatea respiraţiei, gâfîială, tuse severă etc.), iar aflarea îndelungată în stare de dispnee i-a produs deopotrivă victimei senzaţia de nelinişte pentru starea sa de sănătate şi teama de a intra în hipoxie hipoxică şi eventual de a deceda. În ipoteza descrisă fapta se comite cu încredere exagerată [8, p.33];

2) omisiunea de a asigura apă şi hrană timp de 5 zile condamnatului supus încarcerării, din cauza că persoana responsabilă a uitat că deţinutul se află în celula izolatorului disciplinar. În ipoteza descrisă, fapta se comite din neglijenţă. Aceasta deoarece făptuitorul nu îşi dădea seama de caracterul prejudiciabil al inacţiunii sale, ca efect al uitării; nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile (factor intelectiv), deşi trebuia şi putea să le prevadă în virtutea obligaţiilor sale de serviciu (factor volitiv) [9, p.33-34].

De aici, apare ca firească întrebarea: Care este soluţia de încadrare pentru cauzarea din imprudenţă a unei dureri sau suferinţe fizice ori psihice, care atinge pragul de gravitate al unui tratament degradant? Întrucât faptele descrise *supra* constituie în fond varietăţi ale neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligaţiilor de serviciu, ne vom focaliza atenţia asupra infracţiunii prevăzute la art.329 CP RM. Astfel, în primul caz suntem în prezenţa unei încrederi exagerate, iar cauza subiectivă a neîndeplinirii obligaţiilor de serviciu constă în atitudinea neconştiincioasă faţă de obligaţiile de serviciu, iar cel de-al doilea caz reflectă imprudenţa comisă prin neglijenţă, a cărei cauze subiective a neîndeplinirii obligaţiilor de serviciu rezidă în atitudinea neglijentă faţă de obligaţiile de serviciu. Totuşi, pentru a se reţine la încadrare infracţiunea de neglijenţă în serviciu este absolut obligatoriu ca inacţiunile descrise *supra* să cauzeze daune în proporţii mari intereselor publice sau drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice şi juridice (alin.(1) art.329 CP RM). La aprecierea cuantumului acestor daune, se va ţine cont de prevederea de la alin.(1) art.126 CP RM, fapt care denotă că în cazul alin.(1) art.329 CP RM, dauna cauzată prin infracţiune este exclusiv patrimonială, parametrii valorici ai căreia se situează între 2.500 u.c. şi 5.000 u.c. Puţin probabil că valoarea pagubei pricinuite sănătăţii în exemplele de mai sus se cifrează la 50.000 lei. Astfel, dacă valoarea daunei cauzate prin neglijenţă în serviciu nu depăşeşte 2.500 u.c., din prevederile lit.f) art.57 al Legii privind funcţia publică şi statutul funcţionarului public, nr.158 din 04.07.2008 [10], cele săvârşite constituie o abatere disciplinară. Considerăm că un asemenea tratament sancţionator pe

departe nu este adecvat sistemului de valori sociale, motiv din care ne permitem să susţinem că omisiunea legiutorului de a interveni prin mijloace juridico-penale pentru fapta de tratament inuman sau degradant comis din imprudenţă reprezintă un vid legislativ. Cel mai convingător argument în susţinerea acestei alegaţii rezidă în gradul de pericol social al respectivelor fapte. Desigur că forma imprudentă a vinovăţiei minimalizează pericolul social, însă nu în măsura în care să constituie o inoportunitate incriminatorie. Iată de ce, propunem completarea alin.(1) art.$166^1$ CP RM cu cuvintele „sau din imprudenţă", care să urmeze după sintagma „cauzarea intenţionată", remaniere legislativă care va contribui esenţial la realizarea obligaţiei pozitive a statului nostru de a aduce în corespundere legislaţia internă cu normele dreptului internaţional pozitiv şi jurisprudenţa Curţii Europene.

***Referinţe:***


1. *Case of V. versus The United Kingdom.* CEDH, 16.12.1999. [Accesat 12.06.2015] Disponibil: http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58594.
2. *Case of Peers versus Greece*. CEDH, 19.04.2001. [Accesat 12.06.2015] Disponibil: http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-59413.
3. *Cazul Kalaşnikov versus Rusia.* CEDH, 15.07.2002. [Accesat 12.06.2015] Disponibil: http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-94288.
4. *Affaire Gorodnitchev contre Russie.* CEDH, 24.05.2007. [Accesat 13.06.2015] Disponibil: http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-80611.
5. CHARRIER, J.-L., CHIRIAC, A. *Codul Convenţiei Europene a Drepturilor Omului*. Chişinău: Balacron, 2008. 724 p.
6. Convenţia ONU împotriva torturii şi altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante. Adoptată la 10 decembrie 1984, în vigoare din 26 iunie 1987, pentru Republica Moldova în vigoare din 28 decembrie 1995. În: *Tratate internaţionale*, 1998, vol. 1, p.129.
7. Civil and Political Rights, Including The Questions of Torture And Detention Torture and other cruel, inhuman or degrading treatment. Report of the Special Rapporteur on the question of torture, Manfred Nowak, 23 December 2005. [Accesat 14.06.2015] Disponibil: http://www.refworld.org/docid/441181ed6.html.
8. LOBER, J., STIPPEL, J., EŞANU, A. ş.a. *Recomandări metodologice pentru investigarea eficientă a infracţiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant: (de uz intern)*. Chişinău: Imprint Star, 2014. 150 p.
9. *Ibidem.*
10. Legea privind funcţia publică şi statutul funcţionarului public, nr.158 din 04.07.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.230-232.


## RĂSPUNDEREA STATELOR PENTRU ACTELE CU EFECT EXTRATERITORIAL


*Mihai POALELUNGI*


Răspunderea statelor pentru actele cu efect extrateritorial reprezintă un caz special de răspundere extrateritorială a statelor, care poate fi rezumată în

felul următor: dacă acţiunea sau inacţiunea statului-parte la Convenţia Europeană a drepturilor omului (CEDO) [1], prin care persoana a fost expulzată sau extrădată, a provocat o ingerinţă ulterior comisă de către un alt stat, indiferent dacă acesta este sau nu parte la Convenţie, va fi recunoscută încălcarea dreptului respectiv din partea primului stat, dacă el cunoştea sau trebuia să cunoască despre eventuala ingerinţă. Convenţia nu garantează dreptul de a nu fi extrădat *per se*, însă Curtea poate interzice extrădarea persoanei în calitate de măsură provizorie pentru protecţia drepturilor care fac parte din nucleul dur, iar apoi se expune asupra consecinţelor extrădării, deci dacă ar exista riscul rezonabil ca reclamantul să fie supus torturii, tratamentelor inumane sau degradante, sau pedepsei capitale. Riscul în privinţa tratamentelor contrarii CEDO se evaluează în raport cu statul unde reclamantul urmează a fi extrădat, în dependenţă de legislaţia, practica de aplicare a acesteia şi reputaţia statului în domeniul protecţiei drepturilor omului. Obligaţia de a dobândi astfel de informaţie, deci de a cunoaşte riscurile cărora va fi supus extrădatul, o are, în primul rând, partea contractantă. În mod primordial, ne referim la cazurile de extrădare a persoanelor dintr-un stat-parte la CEDO într-un stat terţ. Astfel, în speţa notorie *Söering c. Regatului Unit* [8], reclamantul fusese învinuit de săvârşirea omorului în SUA. Aflându-se în Regatul Unit, SUA a solicitat extrădarea acestuia. Reclamantul s-a adresat către Curte invocând, *inter alia*, încălcarea art.3 în eventualitatea extrădării, deoarece ar fi existat riscul real de a fi supus pedepsei capitale, şi anume, a fenomenului de „culoar al morţii", care poate fi descris ca şi o combinaţie de circumstanţe degradante la care ar fi fost expus reclamantul, dacă ar fi extrădat şi ar fi în aşteptarea pedepsei capitale pentru omorul săvârşit [8, paragr. 81]. Curtea a purces la examinarea circumstanţelor individuale ale reclamantului, şi dacă ele, fiind coroborate cu „culoarul morţii" şi termenul îndelungat dintre condamnare şi executare a pedepsei, ar putea constitui o încălcare a art.3. Prin urmare, s-a ajuns la următoarea concluzie: „având în vedere perioada îndelungată petrecută în culoarul morţii în astfel de condiţii extreme, suferinţa aşteptării executării pedepsei cu moartea, precum şi circumstanţele personale ale solicitantului, în special vârsta lui şi starea psihică la momentul infracţiunii, extrădarea reclamantului în SUA l-ar expune la un risc real de tratament peste limitele pragului art.3. Scopul legitim de extrădare ar putea fi realizat prin alte mijloace" [8, paragr.111].

În general, Curtea analizează obiectiv condiţiile generale şi starea protecţiei drepturilor fundamentale în ţările unde persoanele urmează să fie extrădate. Astfel, într-un alt caz corelat extrădării, *Othman(Abu Qatada) c. Regatului Unit* [7], reclamantul, având statut de refugiat în Regatul Unit, conform legislaţiei britanice şi acordurilor bilaterale dintre cel din urmă şi Iordania, unde urma să fie extrădat, fiind condamnat *in absentia* în cel de-al

doilea stat. Având de gând să conteste sentinţa, el a invocat încălcarea art.6, în privinţa riscului de a fi supus torturii în procesul rejudecării. Curtea a admis argumentul dat, pornind de la practicile din Iordania în acest sens, utilizând testul de „refuz flagrant al justiţiei". Iar în speţa recentă *Mamadaliyev c. Federaţiei Ruse*[6], Înalta Curte a stabilit că extrădarea unui cetăţean kârgâz din Rusia în Kârgâzstan ar constitui o încălcare a art.3 din cauza informaţiilor negative despre protecţia generală a drepturilor omului şi probabilitatea înaltă că reclamantul va fi supus unui tratament contrar art. 3.

Urmează a fi atrasă atenţia şi la fapta incriminată pentru care se cere extrădarea, în raport cu pedeapsa pe care va fi pasibil s-o ispăşească extrădatul. Din această perspectivă, într-o altă speţă recentă *Čalovskis c. Letoniei*[3], reclamantul a invocat că percepţia în justiţia americană a crimelor cibernetice, pentru comiterea cărora el era învinuit, este echivalentă crimelor de terorism, astfel că el ar putea fi supus tratamentelor degradante în sensul art. 3 şi ulterior pedepsit cu privaţiune de libertate pe un termen care considerabil depăşea termenul prevăzut în legea penală letonă. Curtea nu a găsit vreun temei să considere că persoana ar fi supusă maltratării, nici nu a considerat pedeapsa disproporţională. Mai mult, Curtea a pedepsit înaltele părţi contractante şi pentru permiterea – deci inacţiunea, în privinţa – practicilor americane de „extrădare extraordinară" (*extraordinary rendition),* soldate cu încălcarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale, care reprezintă transferul extrajudiciar al persoanelor de sub jurisdicţia teritorială a unui stat spre un alt stat, cu scopul de a deţine şi interoga persoana în afara cadrului legal „obişnuit", unde persoana deţinută este supusă riscului real de aplicare a torturii, tratamentelor crude inumane sau degradante, posibilitatea încălcării art.3 al Convenţiei având probabilitate avansată [4, paragr. 218]. În două speţe recente, Curtea a avut o abordare extrem de critică în privinţa procedurilor de extrădare extraordinară, fascinante atât din punct de vedere substanţial, cât şi procedural. În fapt este vorba despre reclamanţii *Al-Nashiri* [2]şi *Husayn* [5], ambii fiind supuşi extrădării extraordinare în anul 2002 din Emiratele Arabe Unite şi, respectiv, Pakistan. Au fost în mod separat transferaţi la mai multe baze militare secrete din Afghanistan, Thailanda şi România, iar spre sfârşitul aceluiaşi an au fost mutaţi la baza militară poloneză de lângă Stare Kiejkuty, unde au fost deţinuţi până în iunie 2003 cu transportarea ulterioară spre baza militară americană Guantanamo Bay din Cuba, acolo fiind deţinuţi şi la data emiterii hotărârii – 24 iunie 2014. Aceasta înseamnă că reclamanţii timp de 12 ani au fost privaţi de libertate ilegal, fără înaintarea învinuirii şi lipsiţi de garanţii procedurale fundamentale şi deţinuţi *incommunicado.* Ei au invocat încălcarea Convenţiei pe mai multe capete, de către Polonia în calitate de complice, pentru ajutorul prestat în exercitarea actelor extrateritoriale ale SUA faţă de reclamanţi, în timpul

aflării acestora pe teritoriul Poloniei, şi în privinţa consecinţelor permiterii transferului lor spre baza Guantanamo Bay. Curtea a considerat că survolarea spaţiului aerian polonez şi aterizarea avionului CIA (care i-a transportat pe reclamanţi) pe teritoriul Poloniei şi controlul permiselor secrete de lângă Stare Kiejkuty nu puteau fi efectuate fără consimţământul preexistent al acestui stat. Pornind din informaţia răspândită despre relele tratamente şi abuzurile bănuiţilor în comiterea actelor de terorism de către autorităţile americane, guvernul polonez trebuia să-şi dea seama că, prin ajutorul acordat părţii americane, el a expus reclamanţii riscurilor tratamentelor contrare Convenţiei [2, paragr. 442; 5, paragr. 444]. Deci Polonia, în mod direct, nu era implicată în comiterea actelor internaţionale ilicite, ci doar a asistat SUA în comiterea acestora. Prin urmare, acestui stat i-au fost imputabile acţiunile SUA, care nu puteau fi exercitate fără ajutorul logistic prestat de partea poloneză.

Cea mai stringentă problemă a respectivelor speţe, cu toată complexitatea lor, a fost absenţa şi reticenţa guvernului polonez în stabilirea unor măsuri de control al statului asupra acţiunilor serviciilor de securitate, dacă ar fi să neglijăm interesele politice care ar putea fi implicate într-o asemenea situaţie. Totuşi, dacă statul şi-ar fi onorat obligaţia pozitivă de a constitui mecanisme eficiente de prevenire a cazurilor de detenţie secretă, atunci şi celelalte consecinţe negative ar fi fost anihilate. Regretabil însă, luând în considerare specificul serviciilor de securitate, detenţia secretă a persoanelor este un efect iminent existenţei acestora, iar actele de tortură nu reprezintă o practică rară pentru dobândirea informaţiei, ceea ce nicidecum nu înlătură obligaţiile pozitive menţionate mai sus.

***Referinţe:***


1. *Convenţia europeană a drepturilor omului*, 04 noiembrie 1950, Roma, Italia. [Accesat 25.06.2015] Disponibil: http://echr.coe.int/Documents/Convention_ RON.pdf.
2. Speţa *Al Nashiri c. Poloniei,* hotărârea din 24/07/2014. [Accesat 25.06.2015] Disponibil: http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-146044.
3. Speţa *Čalovskis c. Letoniei*, hotărârea din 24/07/ 2014. [Accesat 25.06.2015] Disponibil: http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-145791.
4. Speţa *El-Masri c. Fostei Republice Iugoslave a Macedoniei*, hotărârea din 13/12/2012. [Accesat 25.06.2015] Disponibil: http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-115621.
5. Speţa *Husayn (Abu Zubaydah) c. Poloniei,* hotărârea din 24/07/2014.[Accesat 25.06.2015] Disponibil: http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i =001-146047.
6. Speţa *Mamadaliyev c. Federaţiei Ruse,* hotărârea din 24/07/2014. [Accesat 25.06.2015] Disponibil: http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i= 001-145746.
7. Speţa *Othman(Abu Qatada) c. Regatului Unit*, hotărârea din 17/01/2012. [Accesat 25.06.2015] Disponibil: http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i= 001-108629.
8. Speţa *Soering c. Regatului Unit*, hotărârea din 07/07/1989. [Accesat 25.06.2015] Disponibil: http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57619.

# IMUNITATEA PARLAMENTARĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

*Cristina POPOVICI, Liuba ŞOVA*

Imunitatea deputatului în Parlament este determinată de Constituţie [1], de legea statutului deputatului în Parlament [2] şi de Regulamentul Parlamentului [3].

Imunitatea parlamentară este acea trăsătură a mandatului parlamentar în temeiul căreia parlamentarul este protejat faţă de eventualele presiuni sau abuzuri, ce s-ar comite împotriva persoanei sale şi care îi asigură acestuia independenţa, libertatea şi siguranţa în exercitarea drepturilor şi obligaţiilor care-i revin potrivit Constituţiei şi legilor [4, p. 356].

Imunitatea parlamentară are ca scop protejarea deputatului în Parlament împotriva urmărilor judiciare şi garantarea libertăţii lui de gândire şi de acţiune, pentru buna exercitare a mandatului de deputat. Considerăm mai exactă definiţia imunităţii, care apreciază imunitatea drept un ansamblu de reguli derogatorii de la cele de drept comun, care au drept scop asigurarea independenţei parlamentarului în exercitarea mandatului său şi punerea acesteia sub protecţie faţă de acte sau fapte abuzive ale autorităţilor administrative, judiciare sau ale persoanelor fizice [5, p.147]. Este important de reţinut faptul că sistemul de protecţii funcţionale şi personale este instituit nu în interesul parlamentarului, ci în interesul mandatului, ceea ce înseamnă că ele nu pot fi concepute cu privilegii ale unor persoane în virtutea deţinerii unor înalte funcţii de stat. Scopul principal este protejarea mandatului de reprezentant al poporului, crearea unor condiţii reale de independenţă în exercitarea lui şi, în ultimă instanţă, de exercitare a suveranităţii naţionale. Sistemul de imunităţi este stabilit pentru tot corpul reprezentativ şi nu pentru unele categorii ale acestuia. Imunităţile, fiind stabilite prin normă constituţională şi lege, au un caracter imperativ şi un deputat sau o grupă de deputaţi nu pot renunţa la ele. A nu se confunda imunităţile cu privilegiile (automobil personal, apartamente luxoase, scutiri de impozite, obţinerea unor credite fără procent bancar, micşorarea vârstei de pensie etc.) de la care deputaţii pot renunţa în cazul stabilirii acestora. În teoria dreptului parlamentar sunt unanim recunoscute şi legiferate două forme de imunităţi, şi anume: inviolabilitatea şi iresponsabilitatea juridică. Constituţia Republicii Moldova prin art.70 alin. (3) şi art.71 stabileşte ambele forme de imunitate. Vom remarca însă faptul detaşării lor, art.70 purtând denumirea de „Incompatibilităţi şi imunităţi”, iar art. 71 „Independenţa opiniilor”, fapt ce poate crea impresia falsă că imunitatea se consideră – numai interdicţia de a reţine, aresta, percheziţiona deputatul sau a-l trimite în judecată, iar lipsa răspunderii juridice pentru voturile sau opiniile exprimate nu face parte din categoria imunităţilor. În acest sens, are dreptate Ion Deleanu când spune:

„Logic, cele două categorii ar fi trebuit tratate în acelaşi articol şi sub aceeaşi denumire: „Imunităţi”” [5, p.147].

Inviolabilităţile: alin. (3) art.70 din Constituţie stabileşte că deputatul nu poate fi reţinut, arestat, percheziţionat cu excepţia cazurilor de infracţiune flagrantă sau trimis în judecată fără încuviinţarea Parlamentului, după ascultarea sa. Inviolabilitatea deputatului reprezintă una dintre cele mai importante garanţii ale mandatului său. Ea are scopul, în primul rând, de a proteja Parlamentul de urmărire penală, sub pretexte false, din partea puterii executive. Deoarece, dacă procesul penal este intentat şi faţă de parlamentar sunt aplicate măsuri de reprimare (inclusiv posibila arestare), atunci până când va soluţiona cazul, vor trece luni în timpul cărora parlamentarul nu va putea să-şi exercite funcţiile. Reiese că inviolabilitatea are un caracter de procedură, ce se referă numai la răspunderea penală, lăsând spaţiu pentru diverse interpretări şi semne de întrebare în ceea ce priveşte posibilitatea tragerii parlamentarului la alte forme de răspundere. Prin urmare, imunitatea împotriva răspunderii penale nu trebuie considerată drept o posibilitate de evitare a răspunderii pentru infracţiunile comise, ea are drept scop doar protejarea parlamentarului de anumite abuzuri sau presiuni. În cazul comiterii unor infracţiuni de către un deputat, chiar dacă Parlamentul nu suspendă imunitatea acestuia, răspunderea penală oricum va surveni odată cu expirarea mandatului. Deci, inviolabilitatea este limitată în timp, nu suprimă represiunea, ci o amână pe o perioadă. Caracterul provizoriu al inviolabilităţii o deosebeşte de privilegiu.

Referitor la iresponsabilitatea juridică, vom menţiona că art.71 din Constituţia Republicii Moldova prevede că deputatul nu poate fi persecutat sau tras la răspundere juridică pentru voturile sau opiniile exprimate în exercitarea mandatului. Şi această formă de protejare a mandatului îşi are izvorul în mandatul reprezentativ, prin care deputatul nu este legat de alegătorii săi sau de partidul care l-a promovat, iar pentru exercitarea liberă a acestuia trebuie să dispună de deplina libertate de gândire şi exprimare a opiniilor. O privire atentă asupra textului constituţional relevă faptul că lipsa răspunderii juridice intervine numai în cazurile în care deputatul se află în exercitarea mandatului. Legea nu fixează care sunt aceste cazuri, specifică numai legătura lor cu exercitarea mandatului. Modalităţile de exercitare a mandatului sunt multiple, printre care: dezbaterile în Parlament, exprimarea de opinii, participarea la vot, întrebări şi interpelări, activitatea în diferite comisii, misiuni primite de la conducerea Parlamentului sau a comisiei permanente din care face parte, participarea la diferite conferinţe etc. De aceea, unii autori consideră că iresponsabilitatea juridică, în mod necesar, este absolută atât în sensul că nu poate fi ridicată, cât şi în cel că se referă la toate actele de exercitare a mandatului parlamentar şi la toate formele de

răspundere juridică [6, p.364-365]. Dacă inviolabilitatea este limitată în termenul de exercitare a mandatului, iresponsabilitatea juridică este perpetuă, nu este limitată în timp, cu alte cuvinte, deputatul nu poate fi tras la răspundere juridică pentru acţiunile întreprinse în perioada exercitării mandatului şi după expirarea termenului acestuia. Aceasta nu se răsfrânge însă şi asupra acţiunilor care nu ţin de exercitarea mandatului şi contravin prevederilor legii. În cazul întreprinderii unor asemenea acţiuni, deputatul va putea fi tras la orice formă de răspundere în funcţie de gravitatea acţiunii întreprinse.

Din cele expuse, putem distinge următoarele concluzii:

– Este vorba de orice formă de răspundere juridică, dar nu şi disciplinară.

– Obiectul iresponsabilităţii juridice îl constituie voturile sau opiniile exprimate în exercitarea mandatului, indiferent care ar fi modalitatea uzuală de exprimare.

– Pentru orice alte opinii (estetice, artistice, literare etc.), Parlamentul este responsabil juridic, desigur cu respectarea art.70 alin.(3) din Constituţie şi a dispoziţiilor subsecvente din Regulament.

– În limitele domeniului în care operează, iresponsabilitatea este generală şi permanentă, extinzându-se şi la perioada în care deputatul nu mai are această calitate.

– În sensul articolelor 1 alin. (3), 38 alin. (2), 69 alin. (1) şi 70 alin. (2) din Constituţie, în cazul condamnării pentru infracţiuni săvârşite cu intenţie şi/sau condamnării la închisoare (privaţiune de libertate) prin hotărâre judecătorească definitivă şi irevocabilă, indiferent dacă a survenit înainte sau după validarea mandatului, deputatul este în situaţie de ineligibilitate, fiind incompatibil cu calitatea de deputat [7].

– În sensul art. 70 alin. (3) din Constituţie, imunitatea parlamentară nu are incidenţă asupra deputatului condamnat printr-o hotărâre judecătorească definitivă şi irevocabilă, protecţia inviolabilităţii fiind epuizată în momentul „trimiterii în judecată”.

– În sensul art. 70 alin. (3) din Constituţie, imunitatea parlamentară nu are incidenţă asupra deputatului în cadrul procedurii de recunoaştere de către instanţele judecătoreşti naţionale a unei hotărâri de condamnare definitivă pronunţată de instanţele judecătoreşti ale unui stat străin [7].

***Referinţe:***


1. Constituţia Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.1, 1994, cu modificările şi completările ulterioare.
2. Legea despre statutul deputatului în Parlament nr. 39 din 07.04.1994. Republicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 59-61, art. 201 din 15.04.2005. Data intrarii in vigoare: 07.04.1994.
3. Legea pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului nr.797 din 02.04.1996. Republicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.50, art. 237 din 07.04.2007. Data intrarii in vigoare: 2 aprilie 1996.

4. CONSTANTINESCU, M., MURARU, I. *Drept parlamentar*. Bucureşti: Gramar, 1994.
5. DELEANU, I. *Drept constituţional şi instituţii politice*, Vol. II, Iaşi: Chemarea, 1996.
6. MURARU, I., CONSTANTINESCU, M. *Drept parlamentar românesc*, Actami, Bucureşti, 1999.
7. Hotărîrea Curţii Constituţionale nr.2 din 20.01.2015 pentru interpretarea articolului 1 alin. (3) combinat cu articolele 69 şi 70 din Constituţia Republicii Moldova (imunitatea şi încetarea mandatului deputatului) (Sesizarea nr. 6b/2014), (HCC2/2015). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 33-38, art. 3, din 13.02.2015. Data intrarii în vigoare: 20.01.2015.

## СУБЪЕКТЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ГУМАНИТАРНОГО ПРАВА

*Серджиу ФУРТУНА*

Основной отличительной чертой субъектов международного гуманитарного права является юридическая способность к самостоятельным юридическим действиям, включая выработку согласованных международно-правовых норм и независимое осуществление прав и обязанностей, установленных этими нормами [1, с.67]. Субъекты международного гуманитарного права не только выступают носителями прав и обязанностей, но и являются главными лицами в создании и реализации международно-правовых норм [2, с. 67]. По мнению автора, субъект международного гуманитарного права – это самостоятельное образование, которое благодаря своим возможностям юридически способно обладать правами и обязанностями в сфере международного права в период вооруженного конфликта, участвовать в создании и реализации его норм, т.е. наделено международной правосубъектностью.

Правосубъектность является особым свойством, политико-юридическим состоянием определенного государства, международной организации, физического лица и включает следующее:

- Во-первых, *правоспособность* – способность иметь субъективные права и юридические обязанности. Государства имеют право на самооборону в случае агрессии и в то же время не имеют права применять запрещенные средства и методы ведения войны. Военнопленные имеют право на жизнь, здоровье, но имеют и обязанности по соблюдению режима военного плена, который им устанавливается государством, захватившим их; международная организация Красного Креста вправе способствоватъ защите раненых, больных, гражданского населения в период вооруженного конфликта.
- Во-вторых, *дееспособность* – способность реализовывать права и обязанности своими действиями (государства – заключать перемирие,

обмениваться военнопленными; граждане в период оккупации могут самостоятельно решать вопрос своего трудоустройства и не могут быть принудительно привлечены к военным работам, наносящим вред их государству).

- В третьих, *деликтоспособность* – способность нести юридическую ответственность за свои действия (государства несут политическую и материальную ответственность; физические лица – уголовную, административную, гражданско-правовую).

Общепризнанными субъектами международного гуманитарного права являются юридические и физические лица. Физические лица – комбатанты, военнопленные, раненые и больные, гражданское население, сотрудники международных организаций, иностранцы, беженцы и вынужденные перселенцы, апатриды, бипатриды, наемники, лазутчики и шпионы [3].

Субъекты международного права могут быть представлены следующей таблицей.




Необходимо подчеркнуть, что основными субъектами права, применяемого в период вооруженных конфликтов, являются ***государства***. Война или вооруженный конфликт – явления социальные, являющиеся продолжением политики насильственными методами. В них, как правило, противостоят друг другу государства, ведущие между собой вооруженную борьбу. Именно государства формулируют принципы и нормы, составляющие правила ведения войны, и несут ответственность за обеспечение их соблюдения [4, с. 20-21].

Декларация о принципах международного права 1970 г. обязывает государства воздерживаться от любых насильственных действий, препятствующих самоопределению народов. В ней предусматривается, что в своих действиях против таких насильственных мер и в

сопротивлении им народы вправе испрашивать и получать поддержку в соответствии с целями и принципами Устава ООН [5, с. 31].

Государства могут выступать также в роли специального субъекта международного гуманитарного права – державы - покровительницы, на которую возлагается обязанность охраны интересов воюющих сторон и осуществления международного контроля за соблюдением ими правил ведения войны.

Самостоятельным субъектом международного гуманитарного права являются также ***нации и народы***, ставшие воюющими сторонами в ходе вооруженной борьбы за национальное и социальное освобождение [6, с. 21]. Говоря о правосубъектности народа, нации в борьбе за независимость, необходимо отметить их право на защиту в соответствии с Женевскими конвенциями, если они будут признаны мировым сообществом субъектами международного гуманитарного права и будут соблюдать нормы МГП в период вооруженного конфликта [7]. Вместе с тем, нужно подчеркнуть, что правосубъектностью воюющей стороны обладают также **участники внутренних вооруженных конфликтов (гражданских войн)**, ведущие борьбу за реализацию своих коренных экономических, политических и других интересов, народы, отстаивающие свои права и свободы, выступающие с оружием в руках против политики геноцида и расизма. На это указывается в ст. 3 Женевских конвенций 1949 г.

Субъектами международного гуманитарного права являются также **международные организации**. Речь идет прежде всего об ООН, которая с момента своего создания направляет свою деятельность на поддержание и укрепление международного мира. В случае нарушения мира и актов агрессии ООН может непосредственно принимать участие в вооруженном конфликте. В послевоенный период ООН широко применяет операции по поддержанию мира с привлечением военного персонала для стабилизации обстановки в районах вооруженных конфликтов [8, с. 21].

Что касается международных гуманитарных организаций, то они являются носителями общих интересов и призваны защищать интересы всех государств, а не каждого в отдельности в случае несогласия отдельной страны. Такая организация обладает автономией воли (в рамках учредительного документа – Устава), и ее решение является обязательным для всех ее участников. Однако даже если не участвующее в соглашении государство подвергнет опасности человечество, спровоцирует угрозу стабильности и миру на планете, оно будет принуждено, в том числе силой оружия, к сохранению мира.

Одним из главных субъектов международного гуманитарного права в период вооруженного конфликта является **человек** (комбатанты, воен-

нопленные, раненые и больные, гражданское население, сотрудники международных организаций, иностранцы, беженцы и вынужденные переселенцы, апатриды, бипатриды, наемники, лазутчики и шпионы). Однако важно помнить, что человек не является субъектом международного права. Он обладает лишь элементами международной правосубъектности, ограничен в международной дееспособности, но международная правоспособность и деликтоспособность ему присущи.

***Литература:***


1. *Международное право*.Учебник / Отв. ред. Г. В. Игнатенко и О. В. Тиунов. Москва: Норма: Инфра-М, 2010.
2. ЧЕРНИЧЕНКО, С. В. *Международное право: современные теоретические проблемы*. Москва, 1993.
3. *Правовой режим вооруженных конфликтов и международное гуманитарное право*: Монография. (Леншин С.И.) ("За права военнослужащих", 2009) http://www.lawmix.ru/commlaw/458 vizitat la 2 iulie 2015.
4. *Международное гуманитарное право*. Учебник. Ред. Котляров И.И. 3-е изд., перераб. и доп. Москва: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2012. 271 с.
5. МАРТЫНЕНКО, Е. В. и др. *Международное гуманитарное право*. Москва, 1991. 77 с.
6. *Международное гуманитарное право*. Учебник.
7. *Правовой режим вооруженных конфликтов и международное гуманитарное право*. Монография.
8. *Международное гуманитарное право*. Учебник.
9. *Правовой режим вооруженных конфликтов и международное гуманитарное право*. Монография.


## ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ ОХРАНЫ ФИНАНСОВО-КРЕДИТНЫХ ПРАВООТНОШЕНИЙ


*Владислав МАНЯ*


Современное уголовное законодательство в области уголовно-правовой охраны финансово-кредитных правоотношений постоянно совершенствуется. Так, сравнительно недавно, а именно Законом Республики Молдова от 15.08.2014 года [2], была полностью изменена редакция ст.238 и ст.239 УК РМ, что значительно расширило предмет преступления, а также круг потерпевших. Подобного рода изменения не могли не вызвать интерес к указанной теме и побудили к тщательному и всестороннему уголовно-правовому анализу преступлений, совершаемых в финансово-кредитной сфере.

***Преступление в финансово-кредитной сфере*** *– это вредоносное деяние, посягающее на финансово-экономические отношения, урегулированные нормами финансового (в т.ч. налогового, валютного) права, по формированию, распределению, перераспределению и использованию*

*фондов денежных средств (финансовых ресурсов) государства, органов местного самоуправления, иных хозяйствующих субъектов.*

Вредоносность преступлений в финансово-кредитной сфере заключается в том, что в результате таких посягательств причиняется или создается реальная возможность причинения существенного ущерба экономическим интересам государства, а также иным субъектам, связанным с кредитно-финансовой деятельностью [3, с.11-12].

«Финансовый» признак (кредитно-финансовая сфера), характеризующий рассматриваемый вид преступлений, выражается в первую очередь не в том, что это деяние посягает на нормальную финансовую деятельность, а в том, что такое деяние определяется сферой совершения преступления – экономической деятельностью. Преступник использует существующий (позитивный) кредитно-финансовый механизм (совокупность организационно-правовых форм, сделок, финансовых операций и т.п.) для достижения своего преступного результата, которым, в широком смысле, является преступное обогащение [4, с.28].

*Непосредственный объект преступления*, предусмотренный ст.238 УК РМ, носит комплексный характер и состоит из основного и дополнительного объектов преступления. Так, в качестве *основного непосредственного объекта* получения кредита, займа или страхового возмещения/пособия путем обмана выступают общественные отношения по поводу незаконного получения кредита, займа или страхового возмещения/пособия. *Дополнительным объектом* являются общественные отношения по владению кредитом, займом или страховым возмещением/пособием.

*Предметом* преступления, предусмотренного ст.238 УК РМ, признается информация, представленная в документах, обосновывающих право лица на получение кредита, займа или страхового возмещения/пособия. В свою очередь, *предметом* преступления, предусмотренного ч.(1) ст.239 УК РМ, являются: 1) деньги, выданные в качестве кредита или займа; 2) выданные деньги или услуги, оказанные в качестве страхового вознаграждения/пособия.

При определении *момента окончания преступления,* предусмотренного ч.(1) ст.238 УК РМ, срок действия договора не имеет никакого значения. Важно то, что заемщик, изначально обманывая кредитора, в результате своего обмана получает денежные средства, т.е. причиняет ущерб кредитору. Получение кредита, займа, страхового возмещения/пособия в результате рассмотрения банком предоставленных подложных документов, т.е. путем обмана, необходимо считать моментом окончания преступления, вне зависимости от того, будет ли погашен кредит, заем или будет возвращено страховое возмещение/пособие либо

нет. Получением денежных средств следует считать их поступление на расчетный счет предприятия-заемщика [1].

*Причинная связь* между предоставлением ложных сведений о хозяйственном положении либо финансовом состоянии и причинением ущерба в размере 500 у.е. получением кредита либо льготных условий кредитования состоит в том, что решение о кредите и (или) кредитных льготах основано именно на заведомо ложных сведениях и не было бы принято без них.

*Средством* совершения преступления, предусмотренного ч.(1) ст.238 УК РМ, являются заведомо ложные сведения о хозяйственном положении или финансовом состоянии должника, которые необъективно характеризуют показатели, учитываемые при принятии решения о выделении кредита.

Деяние, предусмотренное в ч.(1) ст.238 УК РМ, состоит из действия-цели; действия-средства. Представление ложной информации представляет собой действие средство, прямо предусмотренное законом в диспозиции ч.(1) ст.238 УК РМ. Действие-цель прямо законом не предусмотрено, но вытекает из смысла диспозиции и состоит в одной из следующих форм, носящих альтернативный характер: 1) получение кредита, займа или страхового возмещения/пособия; 2) увеличение суммы кредита, займа или страхового возмещения/пособия; 3) получение кредита, займа или страхового возмещения/пособия на льготных условиях. Иными словами, до того как наступят вредные последствия, предусмотренные диспозицией ч.(1) ст.238 УК РМ, цель преступления, конкретизированная в одном из вышеперечисленных действий, должна быть реализована. Именно поэтому, в соответствии с действующим законодательством Республики Молдова, имущество, полученное в результате совершения преступления, включает в себя: 1) кредит, заем, страховое возмещение/пособие; 2) часть кредита, займа или страхового возмещения/пособия, которая не полагается виновному, или же увеличенная сумма кредита, займа или страхового возмещения/пособия; 3) кредит, заем или страховое возмещение/пособие, полученное на льготных условиях, на которые не имел права претендовать виновный. Ни одна из вышеуказанных единиц не может признаваться предметом преступления, будучи результатом совершения преступления. Ни кредит, ни заем, ни страховое возмещение/пособие не могут признаваться также предметом преступления, предусмотренного ч.(1) ст.238 УК РМ.

В силу вышеизложенного предлагаем отказаться от законодательного термина «500 у.е.». Представляется, что его необходимо заменить выражением «крупный ущерб». Под крупным ущербом в ст.238 и ст.239 УК РМ надлежит понимать материальный и другие виды вреда.

Признание материального ущерба крупным зависит от характера причиненного вреда (прямой положительный ущерб, упущенная выгода и т. п.), вида преступного посягательства, круга потерпевших и других конкретных обстоятельств дела. К крупному материальному ущербу следует относить, например, причинение тяжкого вреда здоровью людей, банкротство предприятия или индивидуального предпринимателя; сокращение большого количества рабочих мест в условиях безработицы; срыв на продолжительное время работы служб, обеспечивающих жизнедеятельность населения и производственных структур, а также важных для региона или государства коммерческих переговоров и заключения значимых коммерческих контрактов, совершение в рамках преступления в сфере экономической деятельности другого преступления, относящегося к тяжким или особо тяжким.

***Литература:***


1. БОСТАНОВ, С. Объективные признаки преступлений в сфере кредитования. В: *Вестник КРСУ*, 2009, том 9, № 4, с.74-78. http://arch.kyrlibnet.kg/uploads/Bostanov%20S..pdf
2. Закон Республики Молдова от 15.08.2014 года. В: *Официальный Монитор Республики Молдова, 2014, № 238-246*.
3. ЛОПАШЕНКО, Н.А. *Вопросы квалификации преступлений в сфере экономической деятельности*. Москва, 1997, с.11-12.
4. САПОЖНИКОВ, А. А. *Кредитные преступления: Незаконное получение кредита и злостное уклонение от погашения кредиторской задолженности.* СПб: Издательство «Юридический центр пресс», 2002.


## К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ УГОЛОВНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В ОБЛАСТИ НЕЗАКОННОГО ОБОРОТА АНАЛОГОВ И ПРОИЗВОДНЫХ НАРКОТИЧЕСКИХ ВЕЩЕСТВ

*Владислав МАНЯ*

Общественный порядок, общественная нравственность и здравоохранение всегда находятся в сфере пристального внимания государства. В Республике Молдова действуют единые правила, устанавливающие норматив поведения, обеспечивающие соблюдение норм общественной нравственности и охрану здоровья населения под страхом привлечения к ответственности за нарушение этих правил.

В ст.ст.217-219 УК РМ закреплены нормы, запрещающие совершение ряда деяний, связанных с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов или прекурсоров: от непосредственно незаконного оборота до таких деяний, как незаконное культивирование растений, содержащих подобные вещества, или организация и содержание притонов для их потребления. Последние не

являются незаконным оборотом как таковым, но бесспорно способствуют его развитию. В научной литературе существует значительное количество исследований, касающихся непосредственно незаконного оборота [1, с.12-19; 2, с.37-40; 3, с.137-143; 4, с.18; 5, с.17-20; 6, с.53; 7, с.35-40], но в то же время полноценных работ, посвящённых деяниям, запрещённым ст.ст.217-219 УК РМ, не существует.

Конвенции ООН, а равно и действующее в данной сфере законодательство РМ, частично запрещают *структурные аналоги*: в них специально оговаривается, что изомеры, соли, простые и сложные эфиры подпадают под их действие. Близкой к термину «аналоги» является конструкция термина *«производные наркотических средств»*. Они обладают следующими чертами: вещества синтетического или естественного происхождения; не включены самостоятельными позициями в Списки, утверждаемые Правительством РМ; химическая структура веществ образована заменой (формальным замещением) одного или нескольких атомов водорода, галогенов и (или) гидроксильных групп в химической структуре соответствующего наркотического средства или психотропного вещества на иные одновалентные и (или) двухвалентные атомы или заместители (за исключением гидроксильной и карбоксильной групп); суммарное количество атомов углерода в заменённом участке не превышает количество атомов углерода в исходной химической структуре соответствующего наркотического средства или психотропного вещества. Между тем при перечислении веществ, входящих в Список наркотических средств, часть их включается в него вместе со всеми производными (за исключением случаев, когда производные включены в перечень как самостоятельные позиции), а часть веществ включается без упоминания производных. Причины такого разделения не указаны и не ясны.

В статьях УК РМ обосновывается использование термина *«производные наркотических средств и психотропных веществ»* вместо термина *«аналоги наркотических средств и психотропных веществ»*. Указанные понятия по содержанию совпадают, но термин *«аналоги наркотических средств и психотропных веществ»* является оценочным понятием, а термин *«производные наркотических средств и психотропных веществ»* содержит количественный критерий. Предпочтительно использование количественного критерия, а не оценочного понятия. В настоящий момент действующее законодательство Республики Молдова создаёт такую ситуацию, при которой решение о том, является ли конкретное вещество структурным аналогом наркотического средства или психотропного вещества либо же не является, выносит исключительно эксперт, тогда как в этом вопросе необходимо максимально исключить возможную субъективность.

По своему содержанию термины *«аналоги»* и *«производные»* практически идентичны, с тем исключением, что *«производные»* определены конкретно, но в Списках наркотических средств, психотропных веществ и их аналогов производные некоторых из наркотических веществ не обозначены. Дополнение указанных списков недостающими производными веществами позволит решить создавшуюся проблему.

Культивирование растений, содержащих наркотические и психотропные вещества или их прекурсоры, совершаемое с использованием профессиональных методов культивирования, специальных техник, оборудования, характеризуется большей степенью общественной опасности, чем то же деяние, совершаемое в домашних условиях и без специальной подготовки [6, с.53]. Полагаем, что культивирование указанных растений, совершаемое без цели или дальнейшего участия субъекта в незаконном обороте наркотических средств и психотропных веществ, или для личного потребления полученных веществ, не является общественно опасным. В этой связи предлагаем ввести примечание, общее ко всем статьям, санкционирующим незаконный оборот наркотических, психотропных веществ, их аналогов или прекурсоров:

*«Действие настоящей статьи не распространяется на случаи пропаганды применения в целях профилактики ВИЧ (СПИД)-инфекции и других опасных инфекционных заболеваний соответствующих инструментов и оборудования, используемых для потребления наркотических средств и психотропных веществ, а также на просветительскую деятельность образовательных и научных организаций».*

Полагаем что, если не будет отказа от термина «аналоги», то, на наш взгляд, необходимо предпринять следующие меры:

– внести ясность в определение такого понятия, как *«аналоги наркотических средств и психотропных веществ»*, определить чёткие критерии соответствия вещества наркотическому средству или психотропному веществу;

– законодательно закрепить механизм признания вещества аналогом наркотического средства или психотропного вещества.

***Литература:***

1. АЛЕКСЕЕВА, Т.Г. Уголовная ответственность за незаконное культивирование растений, содержащих наркотические средства или психотропные вещества либо их прекурсоры, по статье 231 УК РФ. В: *Актуальные проблемы государственной антинаркотической политики в современных условиях*: Сборник материалов Всероссийской заочной научно-практической конференции. Хабаровск, 2011, с.12-19.

2. ИНОГАМОВА-ХЕГАЙ, Л.В. К вопросу о склонении к потреблению наркотических средств или психотропных веществ. В: *Борьба с незаконным оборотом наркотиков: проблемы уголовного права, криминалистики, прокурорского надзора*: Материалы научно-практической конференции. Москва, 2000, с.37-40.
3. КЛИМЕНКО, Т.М., ЧИРКОВ, С.В. Некоторые вопросы квалификации преступлений, связанных со склонением к немедицинскому потреблению наркотиков. В: *Пенитенциарное право и пенитенциарная безопасность: теория и практика*: Материалы III Международной научно-практической конференции (22-23 июня 2012 г.). Самара: Изд-во Самарского юрид. ин-та ФСИН России, 2013, с. 137-143.
4. КОРОТКИХ, А.Г. О сути и значении понятий «общественный порядок» и «общественная безопасность». В: *Вестник Воронежского института МВД России*, 2011, № 3, с.18.
5. ТОНКОВ, В.Е. Особенности определения объекта и предмета посягательства при квалификации преступлений в сфере незаконного оборота наркотиков. В: *Законодательство и экономика*, 2006, № 9, с.17-20 (Москва).
6. ЧИСТОВА, Л.Е. Особенности способов совершения преступлений по делам, связанным с незаконным культивированием наркотикосодержащих растений. В: *Юридические науки*. Международный научно-исследовательский журнал. Екатеринбург, 2012, с.53.
7. ШЕКК, Е.А. Некоторые вопросы определения объекта преступления, предусмотренного ст. 232 УК РФ. В: *Вестник Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации*. Научно-практический журнал, 2008, № 2 (4), с.35-40 (Москва).

## УГОЛОВНО-ПРАВОВАЯ ОХРАНА ПРАВА НА НАДЛЕЖАЩУЮ (КОМПЕТЕНТНУЮ) МЕДИЦИНСКУЮ ПОМОЩЬ

*Лилия ГЫРЛА*

*Надлежащая медицинская помощь* характеризуется совокупностью следующих признаков: может оказываться лишь надлежащим медицинским работником; является своевременной; охватывает надлежащий объем диагностических и лечебных мероприятий, что определяется соответствующими медицинскими показаниями; характеризуется методологически и технически правильным выполнением диагностических и лечебных вмешательств; характеризуется соблюдением медицинскими работниками правил асептики и антисептики, санитарно-противоэпидемического режима, правил ухода за больными.

Под *неоказанием медицинской помощи* следует признать прямой отказ в оказании медицинской помощи либо уклонение от оказания таковой, при отсутствии уважительных причин, когда врач или иной медработник должен был и мог предоставить эту помощь.

Под *ненадлежащим исполнением профессиональных обязанностей* медицинскими работниками следует понимать деяния, совершаемые медицинскими работниками в форме действия или бездействия в процессе оказания медицинской помощи больным в нарушение нормативно-регламентированных либо не получивших жесткого нормативного закрепления, но выработанных медицинской наукой и практикой общепринятых, общепризнанных и являющихся в силу этого общеобязательными в медицине правилами оказания медицинской помощи, которые влекут за собой предусмотренные законом вредные последствия [3, с.130-135].

Квалификацию содеянного как *неисполнение* либо *ненадлежащее исполнение профессиональных обязанностей* необходимо устанавливать из несоответствия: 1) правовым нормам, закрепленным и установленным в законном порядке в таких нормативных актах, как стандарты оказания медицинской помощи, инструкции, методические рекомендации и т.п.; 2) правилам оказания медицинской помощи при той или иной патологии, которые хотя и не получили жесткого нормативного закрепления, но, будучи выработанными медицинской наукой и практикой, являются общепризнанными, общепринятыми и общеобязательными в медицине.

Уголовная ответственность возможна лишь в случае наступления в результате соответствующих деяний указанных вредных последствий и наличия между ними необходимой причинно-следственной связи. Применительно к случаям ненадлежащего врачевания, *при отсутствии неблагоприятных последствий* для жизни и здоровья пациента, несмотря на «неправильность» самого деяния, уголовная ответственность по составу преступления, предусмотренного ст.213 УК РМ, исключается. Так, причинение в результате ненадлежащего исполнения профессиональных обязанностей медицинскими работниками легкого вреда здоровью не является преступлением, так как данное последствие уголовным законом не предусмотрено.

Отсутствие конкретного нормативно-правового акта или конкретной правовой нормы, регламентирующей конкретную обязанность медицинского работника, не означает, что объективно неправильное, противоречащее общепринятым и общепризнанным в медицине правилам деяние медицинского работника не может быть квалифицировано как противоправное. Противоправность деяния в таком случае определяется нарушением норм, предусматривающих обязанности медицинского работника по обеспечению обследования и лечения больных на надлежащем уровне, то есть на уровне общепринятых и общепризнанных в медицинской науке и практике правил, принципов и подходов.

В данном контексте важное теоретическое и практическое значение для квалификации анализируемых преступлений имеет ***установление причинной связи*** между вредоносным деянием медицинского работника и наступившими в результате этого вредными последствиями, прямое указание на необходимость которой («вследствие», «если это повлекло») содержится в диспозициях рассматриваемых уголовно-правовых норм. Ни наступление смерти, ни ухудшение состояния здоровья пациента после проведенного лечения сами по себе еще не являются основанием для суждения о том, что смерть либо ухудшение состояния здоровья явились следствием деяний медицинских работников. Для установления этого необходим тщательный и всесторонний анализ, который невозможен без учета специфики медицинской деятельности, что требует проведения квалифицированной судебно-медицинской экспертизы.

*Субъективная сторона* всех преступлений, предусмотренных составами, по отношению к наступившим последствиям характеризуется виной исключительно в форме неосторожности (в виде легкомыслия или небрежности).

*Объективный критерий небрежности* носит нормативный характер и означает обязанность лица предвидеть вредные последствия («должно было предвидеть»), проявляя при этом необходимую внимательность и предусмотрительность. Правила, регламентирующие медицинскую деятельность, определяют границы должного поведения медицинских работников, одновременно определяют и критерии их должной предусмотрительности. *Субъективный критерий небрежности* означает индивидуальную способность конкретного лица в конкретной ситуации предвидеть возможность наступления вредных последствий («могло предвидеть»). Такая субъективная возможность определяется особенностями ситуации, в которой совершается деяние, и индивидуальными качествами виновного. Применительно к деятельности медицинских работников это означает, что клиническая ситуация не должна быть чрезмерно сложной, чтобы задача предвидеть последствия была в принципе разрешимой, а индивидуальные качества виновного (уровень его образования, квалификация, профессиональный и жизненный опыт, состояние здоровья и т.д.) позволяют правильно воспринимать информацию, вытекающую из обстановки, делать обоснованные выводы и давать правильные оценки [2, с.154-156].

Обязанность медицинских работников предвидеть вредные последствия своих противоправных деяний (объективный критерий небрежности) вытекает из обязанности оказывать медицинскую помощь в соответствующих случаях и из обязанности оказывать такую помощь надлежащим образом. Однако объем обязанностей по оказанию помощи

конкретному больному зависит от *профессиональной компетентности конкретного медицинского работника* – уровня медицинского образования, медицинской специальности, квалификации. Итак, и объективный критерий небрежности определяется профессиональной компетентностью медицинского работника [1, с.226-233].

Следует иметь в виду, что наличие преступного умысла, направленного на причинение смерти либо вреда здоровью человека, исключает даже саму возможность исполнения медицинским работником в процессе реализации этого умысла гуманных профессиональных обязанностей.

Существенными признаками, характеризующими ***медицинских работников как специальных субъектов*** рассматриваемых преступлений, являются следующие: 1) медицинский работник должен иметь допуск к осуществлению профессиональной медицинской деятельности, то есть право на занятие такой деятельностью; 2) на медицинского работника как специального субъекта рассматриваемых преступлений должна быть возложена обязанность по непосредственному оказанию соответствующего вида медицинской помощи, отсутствие которой также исключает уголовную ответственность лица. Только наличие двух указанных признаков в своей совокупности является законным основанием для признания лица специальным субъектом рассматриваемых преступлений.

***Литература:***


1. ГЫРЛА, Л**.** Врачебные упущения: условия и пределы применения уголовного закона. В: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Ştiinţe Sociale”.* Chişinău: CEP USM, 2014, nr.3 (73), p.226-233.
2. ГЫРЛА, Л. Невиновное причинение вреда в медицинской практике. В: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Ştiinţe sociale”.* Chişinău: CEP USM, 2012, nr.3(53), p.154-156.
3. ГЫРЛА, Л. Особенности уголовной ответственности за преступления, совершаемые в медицинской сфере. В: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Ştiinţe sociale”*. Chişinău: CEP USM, 2009, nr.8, p.130-135.

# RELAŢII INTERNAŢIONALE, ŞTIINŢE POLITICE ŞI ADMINISTRATIVE

## PARTIDELE POLITICE ÎN ALEGERILE LOCALE GENERALE DIN 14 IUNIE 2015 PENTRU CONSILIUL MUNICIPAL CHIȘINĂU

*Alexandru SOLCAN*

Municipiul Chişinău reprezintă un teritoriu special în designul electoral din Republica Moldova. Aici procesele electorale decurg diferit decât în restul țării. De-a lungul timpului, alegătorul din capitală s-a dovedit unul deosebit față de restul tării. Toți primarii aleşi în capitală au reprezentat eșichierul politic de dreapta, dacă este să analizăm aderența partinică prin prisma clivajului ideologic. Din perspectiva geopolitică, aceștia reprezentau opțiunea proeuropeană.

Sub aspect temporal, alegerile locale generale din iunie 2015 au urmat alegerilor parlamentare la un interval de numai șase luni. Cu toate că miza partidelor politice este scrutinul parlamentar, alegerile din municipiul Chișinău rămân un obiectiv prioritar pentru concurenții electorali. ,,Bătălia pentru Chișinău" avea o importanță strategică și în contextul viitoarelor negocieri pentru formarea guvernului, care urmau să se desfășoare imediat după alegerile locale. Din acest motiv, ne vom axa pe prestația formațiunilor cu reprezentare parlamentară. O abordare comparată a alegerilor la o diferență temporală de jumătate de an ne permite să surprindem principalele tendințe din spațiul politic din Republica Moldova, servind în același timp drept un prilej prielnic pentru cercetarea fenomenului legitimității puterii politice și a dinamicii de erodare a ei.

Pornind de la cele relatate mai sus, considerăm relevantă o analiză comparată a opțiunii electoratului pentru partidele politice în campania pentru alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2015 în circumscripția electorală municipală Chișinău și opțiunile electoratului pentru Consiliul municipal Chișinău la alegerile locale din 14 iunie 2015.

Pentru început vom compara rata de participare. La alegerile pentru CMC Chișinău din 14 iunie 2015, la vot au ieșit 300 586 de orășeni [1]. Pe 30 noiembrie 2014, la alegerile parlamentare în circumscripția electorală municipală Chișinău și-au exprimat opțiunea de vot 464 296 de cetățeni [2]. Un calcul elementar ne arată că la distanța temporală de doar șase luni numărul chișinăuienilor care au mers la votare s-a diminuat cu peste o treime. Pe lângă absenteismul, devenit tradițional, mai mare la scrutinele locale față de cele parlamentare, putem identifica și alți factori care au provocat absenteismul cetățenilor. În primul rând, este atmosfera generală din țară,

caracterizată de situația dificilă din sistemul bancar. O altă cauză a absenteismului ar putea fi calitatea listelor de candidați pentru consiliul municipal și campania de promovare anemică, care nu au reușit să-i convingă pe chișinăuieni să meargă la vot.

Prezintă interes și scorurile înregistrate de partide și blocurile electorale în alegerile pentru CMC din 14 iunie 2015. Pentru Partidul Socialiștilor din Republica Moldova au votat 91 983 de alegători sau 31,71% din electorat. Partidul Liberal a acumulat 85 693 de voturi (29,54%), Blocul electoral „Platforma Populară Europeană din Moldova – Iurie Leancă" a adunat 33 511 voturi (6,33%), Partidul Politic „Partidul Nostru" – 18 358 de voturi (6,33%) Partidul Comuniștilor din Republica Moldova – 14 901 voturi (5,14%), Partidul Liberal Democrat din Moldova – 10 487 de voturi (3,62%), Partidul Democrat din Moldova – 7 941 de voturi (2,74%) [1].

La alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014, în municipiul Chișinău au participat la votare 464 296 de alegători care reprezintă 64,23% din cei înscriși în liste. Partidul Socialiștilor din Republica Moldova au votat 100 198 de alegători sau 22,20% din electorat. Partidul Liberal a acumulat 86 339 de voturi (19,13%), Partidul Comuniștilor din Republica Moldova – 52 513 voturi (11.63%), Partidul Liberal Democrat din Moldova – 97 275 de voturi (21,55%), Partidul Democrat din Moldova – 45 007 voturi (9,97%) [2].

O analiză comparată a numărului de voturi obținute de partide la cele două scrutine scoate în evidență tendințele care se conturează pe piața politică din Republica Moldova. Cele mai multe voturi le-a pierdut PLDM-ul – tocmai 86 788 (!), ceea ce constituie o reducere de 9 ori. Considerăm că această diminuare este rezultatul scandalului legat de situația de la Banca de Economii și învinuirile care au apărut în spațiul public în adresa reprezentanților PLDM responsabili direct de gestiunea acțiunilor de la bancă. O parte din voturile oferite PLDM-ului în noiembrie 2014 au mers la blocul electoral „PPEM-Iurie Leancă". Putem afirma că premierul de atunci Iurie Leancă servea drept locomotivă electorală a partidului. Despre aceasta ne vorovesc sondajele dinaintea alegerilor din 30 noiembrie 2014, în care Iurie Leancă apărea drept politicianul acreditat cu cea mai mare încredere din partea cetățenilor. Astfel, conform unui sondaj realizat de Institutul de Marketing și Sondaje IMAS, în septembrie 2014, premierul Iurie Leancă și primarul capitalei Dorin Chirtoacă erau susținuți de câte 41% din totalul respondenților [3]. *Barometrul opiniei publice* publicat în noiembrie 2014 îl califica pe Iurie Leancă drept personalitatea politică cu cea mai mare încredere în rândurile cetățenilor – 42% [4].

Următorul mare perdant a fost Partidul Democrat, care a primit mai puțin cu 37 066 de voturi sau de 5,6 ori mai puțin. În cazul democraților, cred că este vorba despre decepțiile electoratului legate de situația proastă din țară și problemele cu care se confrunta guvernarea minoritară.

Partidul Comuniştilor, de asemenea, a rămas fără multe voturi. La alegerile pentru Consiliul municipal Chişinău din 14 iunie 2015, comuniştii au pierdut 37 612 voturi sau de 3,5 ori mai puțin în comparație cu 30 noiembrie 2014. Aceasta se explică în mare parte prin susținerea de către fracțiunea parlamentară PCRM a guvernului minoritar, condus de Chiril Gaburici. Prin votarea unui guvern nominalizat de către Alianța pentru o Moldovă Europeană, formată din PLDM şi PD, partidul comuniştilor s-a detaşat şi mai mult de electoratul său, care în mod tradițional este unul nostalgic şi pro-estic. De asemenea, unii reprezentanți ai PCRM figurau în rapoartele legate de delapidările de la Banca de Economii. Considerăm că şi acest fapt a dus la diminuarea scorului obținut de comuniști la ultimele alegeri din CMC. PSRM-ul a cunoscut o scădere nesemnificativă – cu 8,2 la sută.

Partidul Liberal, practic, a repetat scorul obținut la parlamentare, numărul votanților micşorându-se cu doar 646 de persoane, ceea ce reprezintă mai puțin de un procent. Rezultatul alegerilor este unul benefic pentru PL, care a acumulat în CMC 29,54% din sufragii, iar Dorin Chirtoacă şi-a păstrat funcția de primar general pentru al treilea mandat consecutiv. Acest fapt va avantaja Partidul Liberal la negocierile pentru formarea guvernului.

Analiza comparată a rezultatelor celor două scrutine în circumscripția electorală municipală Chişinău permite a face unele concluzii. În primul rând, absenteismul masiv înregistrat la alegerile CMC este rezultatul mai multor factori, printre care se numără starea proastă a treburilor din țară, precum şi persoana candidaților incluşi în listele electorale ale partidelor.

În al doilea rând, scandalul vizând delapidările de la BEM, precum şi acțiunile ineficiente ale guvernului Chiril Gaburici au afectat negativ imaginea partidelor implicate prin reprezentanții lor în scandalul financiar, precum şi în votul acordat guvernului minoritar.

În al treilea rând, clivajul Est-Vest marchează opțiunea de vot al electoratului din capitală. În alegerile locale din municipiul Chişinău, după cum arată ultimele două scrutine, pe eşichierul de centru-dreapta contează real doar Partidul Liberal. De cealaltă parte a eşichierului, monopolul PCRM-ului este preluat de către PSRM. Oricum votul rămâne în continuare profund marcat de clivajul geopolitic Est-Vest.

De asemenea, rezultatele alegerilor din Chişinău pot servi drept un criteriu al legitimității guvernării instalate după alegerile din 30 noiembrie 2014. Partidele componente ale guvernării minoritare: PLDM şi PD, precum şi PCRM care a susținut în Parlament investirea guvernului Gaburici au pierdut masiv din electoratul capitalei, care, după cum menționam, pot avea un impact major asupra unor eventuale alegeri parlamentare anticipate.

***Referinţe:***

1. *Alegerile locale generale din 14 iunie 2015 din Republica Moldova.* [Accesat 03.07.2015] Disponibil: http://www.cec.md/r/rez_t1_2015/

2. *Alegerile parlamentare 30 noiembrie 2014.* [Accesat 03.07.2015] Disponibil: http://www.cec.md/r/r/
3. SONDAJ // *Care sunt politicienii şi partidele în care au cetăţenii cea mai mare încredere?* [Accesat pe 30.09.2014] Disponibil: http://ziarulnational.md/sondaj-care-sunt-politicienii-si-partidele-in-care-au-cetatenii-cea-mai-mare-incredere/
4. *Barometrul Opiniei Publice,* noiembrie 2014. [Accesat 03.07.2015] Disponibil: http://www.ipp.md/public/files/Barometru/Brosura_BOP_11.2014_prima_parte-r.pdf.

## UNELE CONSIDERAȚIUNI PRIVIND INTERESUL GEOSTRATEGIC

*Svetlana CEBOTARI*

Deşi se conturează tot mai mult în relațiile internaționale, în mare parte se vorbește despre această realitate, în construcțiile teoretice termenul de „interes geostrategic" nu a fost formulat în mod explicit. Actualmente, se fac primele încercări de a fi exprimat și de a i se da o definiție. Tocmai din acest motiv și pentru că acest fenomen a cunoscut o evoluție în timp a fost necesară o prezentare a lui dincolo de definiție. În literatura de analiză este prezentă noţiunea „interes naţional", pusă în circulaţie în 1935, prin includerea în *Enciclopedia ştiinţelor politice* editate la Oxford [1, p.71]. Multitudinea de definiţii mai mult sau mai puţin desfăşurate, mai precise sau mai confuze a dus la conturarea câtorva poziţii cu privire la definirea dimensiunii de interes naţional în contextul politicii externe.

Prima poziţie, cea a curentului obiectiv sau al „realismului politic", este reprezentată de H.Morgenthau, A.Wolfers, W.Hippman, H.Thompson, R.Tucher şi de savanţii actuali W.Lippman, K.Thompson, H.Kissinger, W.Rostov, D.Bolles ş.a. Conform acestei doctrine, interesul naţional este definit fie ca un complex ideal şi normativ de scopuri, fie ca un fenomen central al relaţiilor internaţionale, perceput prin termenii forţei, sau ca un factor fundamental în identificarea unor căi necesare prin labirinturile politicii internaţionale [3, p.120].

O ală poziţie, cea a curentului „subiectivist" (R.Snyuder, E.Furnes, N.Forward), consideră interesul naţional un fenomen al relaţiilor internaţionale, al căror purtător principal este grupul restrâns de lideri politici şi funcţionari care se află la putere, adică care iau decizii politice. Aceşti savanţi interpretează interesul naţional prin prisma unor criterii, şi anume: 1) al menţinerii „integrităţii naţionale"; 2) al asigurării „securităţii naţionale"; 3) al păstrării „rolului naţional"; 4) al precedenţei ca model al viitorului; 5) al menţinerii „reputaţiei"; 6) al „standardului internaţional". Aceste criterii au exercitat o influenţă deosebită asupra dimensiunilor politologice, în general, şi asupra conceptului de interes naţional, în particular [3, p.120-121].

Cel de-al doilea constituent al *interesului geostrategic* este însăşi geostrategia. Astfel, prima parte a termenului „geo'' face trimitere la o coordonată concretă (spațiul, locul, poziția, coordonatele zonale, regionale, climatice, de evoluție, istorice...). Astfel, spaţiul este o noţiune polisemantică şi polivalentă. Din punct de vedere filosofic, spaţiul poate fi interpretat ca o formă obiectivă şi universală a existenţei materiei, având aspectul unui întreg cu trei dimensiuni, exprimând ordinea coexistenţei obiectelor lumii reale. În sens curent, noţiunea de spaţiu exprimă ordonarea corpurilor materiale în raporturile lor reciproce, folosind ca suport real şi concret omului şi activităţilor sale. Geopolitica, disciplină ce analizează raporturile complexe, biunivoce între activitatea umană politică şi spaţiu, vizează ca principal demers ştiinţific organizarea politică a spaţiului. În acest sens, se poate vorbi despre un *spaţiu geopolitic*, în care subspaţiile reprezintă unităţi integrate din punct de vedere sistemic, între care există multiple relaţii de interacţiune. Spațiul geopolitic reprezintă expresia superioară de integrare sistemică a spaţiului geografic şi a celui social-economic, într-o configurare ordonată politic. În literatură, deseori, conceptul „interes naţional" este abordat în conexiune cu strategia statului, considerându-se că statele îşi materializează interesele naționale prin aplicarea anumitor strategii. Actorii geopolitici (state, organizații internaționale, corporații transnaționale etc.) își realizează, prin intermediul anumitor strategii, interesele vizând anumite spații de pe arena internațională.

Utilizarea conceptului de strategie în vocabularul uzual a devenit prezentă traversând o multitudine de spații ale vieții sociale, politice, economice și organizaționale, depășind cu mult granițele unei utilizări rezervate, inclusiv domeniului militar. În limbajul contidian, termenul „strategie" nu mai este o calitate circumscrisă exclusiv interacțiunii dintre state la nivel global și, cu atât mai mult, interacțiunii militare, ci este folosit pentru a exprima ideea de organizare, plan sau planificare. Aceasta poate fi utilizată în domeniul afacerilor sau în cel politic, la nivel local, național sau internațional. „Strategia" – de la grecescul *stratos,* care presupune „armata" și *agein* – „a conduce". Conform *Webster's New Encyclopedic Dictionary*, strategia desemnează știința și arta de a utiliza forțele politice, economice, psihologice, militare [5, p.10-21]. În *Dicționarul politic, Instituțiile democrației și cultura civică,* S.Tămaș, analizând acest termen, consideră că este provenit din practica militară, dar folosit și în alte domenii, cum ar fi cel politic, economic, management pentru a denumi modul de acțiune, astfel încât să se obțină reușita într-o competiție în care se înfruntă două sau mai multe voințe, fiecare urmărind același scop în condițiile în care nu pot să câștige toate părțile implicate [4]. În acest sens, strategia este știința și arta utilizării forțelor politice, economice, psihologice și militare ale unui stat sau grup de state

pentru a oferi suportul maxim în asigurarea reuşită a politicilor adoptate pe timp de pace sau de război. În literatura de specialitate este utilizat termenul „strategie militară", care presupune ştiinţa şi arta de a folosi forţele unei naţiuni (economice, demografice), inclusiv forţele armate, pentru a realiza scopurile fixate de politică în vederea promovării efective a intereselor vitale împotriva inamicilor actuali sau potenţiali. Orice strategie presupune un duel de voinţe între adversarii care folosesc forţa pentru a rezolva conflictele existente între ei, fiecare urmărind să-l facă pe adversar să accepte condiţiile pe care vrea să i le impună. De asemenea, *strategia* reprezintă mijlocul, scopul căruia este definit de domeniul politicii, operaţie ce pune în evidenţă forţele ce deţin puterea. Astfel, *strategia politică* reprezintă planul de acţiune elaborat pentru reuşita în competiţie cu forţele de opoziţie pe calea obţinerii maximului posibil de suporturi în companiile electorale sau în alt gen de campanii politice. În plan strategic, se referă la următoarele aspecte: modul de acţiune, scopurile şi obiectivele ce trebuie realizate, timpul de execuţie, mijloacele şi resursele ce vor utiliza principalele direcţii de acţiune pe plan economic, tehnologic, social, legislativ [4, p.240]. Astfel, conform *Noului Dicţionar universal al Limbii Române*, „strategia" este 1) partea cea mai im portantă a artei militare ce se ocupă de pregătirea, planificarea şi purtarea războiului, 2) disciplina militară care studiază marile operaţii de război, pregătirea planurilor marilor bătălii [2, p.140].

Conform opiniei lui C.Sorokin, în literatura de specialitate există trei tipuri de geostrategii: 1) expansioniste, care presupun pătrunderea în vecinătatea apropiată sau îndepărtată, deseori fiind utilizată forţa sau ameninţarea cu forţa; 2) de cedare, care admit restrângerea fizică a teritoriului statului; 3) de amplasare sau poziţionare, orientate spre păstrarea status-qvo-ului sau a poziţiei de bază [6, p.72].

Actualmente, tot mai des se pune problema cu privire la corelaţia triadică de tip: interes – spaţiu – strategie. Pentru o mai bună comprehensiune a na turii acestui raport, e necesar, mai întâi de toate, de a determina corelaţia dintre conceptele „interes geostrategic" şi „spaţiu". Conţinutul acestor concepte nu rămâne neschimbat, deoarece situaţia din lume este într-o continuă transformare. Deci, din cele menţionate putem conlcuziona că între noţiunile „interes", „spaţiu" şi „strategie" există un raport de complementaritate, noţiunile completându-se una pe alta. Nici un interes nu poate fi realizat în afara şi fără implicarea statelor care dispun de un anumit spaţiu sau au interese într-un anumit spaţiu pe care-l realizează prin intermediul unei strategii.

Chiar dacă în construcţiile teoretice nu a fost formulat în mod explicit termenul de „interes geostrategic", în mare parte se vorbeşte despre această realitate, în special în condiţiile extinderii Uniunii Europene spre Est, implicării SUA în soluţionarea conflictelor de pe arena internaţională,

tendinţelor Federaţiei Ruse de a-şi menţine influenţa în statele ex-republici unionale. Utilitatea introducerii conceptului de interes geostrategic, dar şi impactul pe care l-a avut şi-l are asupra relaţiilor internaţionale, va face posibilă evaluarea corectă a situaţiei de pe mapamond, a tendinţelor actorilor geopolitici, a rolui pe care aceştia îl pot deţine într-un anumit spaţiu, dar şi va duce la apariţia în viitor a unor abordări mai complexe, vizând acest fenomen – interesul geostrategic.

***Referinţe:***


1. JUC, V., SPINEI, T., STAN, V., ANDRIEŞ, V. Interesul naţional al Republicii Moldova. În: *Moldoscopie,* p.71.
2. *Noul Dicţionar universal al Limbii Române.* Bucureşti: Litera Internaţional, 2006.
3. SACA, V. *Evoluţia conceptului de interes naţional în condiţiile globalizării. „Interacţiuni în contextul globalizării".* Materialele Conferinţei ştiinţifice integraţionale din 20-21 noiembrie 2004. Iaşi: PAN EUROPE, 2005, p.120.
4. TĂMAŞ, S. *Dicţionar politic.Instituţiile democraţiei şi cultura civică.* Ed: a II-a. Bucureşti: Casa de Editură şi Presă, 1996.
5. *Webster's New Encyclopedic Dictionary.* Germany: Koneman, 1994, p.364.
6. СОРОКИН, К.Э. *Геополитика современности и геостратегия России*. Москва. РОССПЭН, 2000.


## BRANDINGUL NAŢIONAL CA INSTRUMENT DE FORMARE A IMAGINII INTERNAŢIONALE A STATULUI


*Alexandr EJOV*


La etapa contemporană, una dintre sarcinile-cheie ale oricărui stat este crearea unei identităţi concurenţiale, capabile să facă imaginea ţării atrăgătoare, unică, competitivă şi foarte eficientă. În ultimele decenii ale secolului XX, multe state europene, în dorinţa de a-şi îmbunătăţi imaginea în scopul atragerii investitorilor, turiştilor şi în vederea sporirii loialităţii consumatorilor străini faţă de mărfurile exportate, au început să recurgă la strategiile de marketing pentru formarea brandului. Ca rezultat, în domeniul cercetărilor, la intersecţia politologiei şi marketingului, s-a format o direcţie nouă – brandingul naţional [5, p.111].

Brandingul naţional este un concept relativ nou în ştiinţa politică, dar care, în mod accelerat, capătă popularitate în rândurile statelor preocupate de păstrarea identităţii lor şi orientate spre dezvoltarea avantajelor competitive. Drept părinţi ai conceptului dat, într-un mod aproape simultan, au devenit doi cercetători, care din puncte de vedere diferite au iniţiat formularea viziunilor privind branding-ul naţional. Este vorba despre *Wally Olins* şi *Simon Anholt.*

Wally Olins este fondatorul companiei *Wolff Olins* şi cofondatorul agenţiei *Saffron Brand Consultants*. În una din cercetările sale, intitulate *Trading Identities: Why Countries and companies are taking on each others' roles* (Londra, 1999), el propune folosirea modelului de creare a brandului de

marketing în procesul de formare a brandului statului. Wally Olins introduce în practica ştiinţifică aşa concepte cum sunt «corporate identity» şi «nation identity», precum şi elaborează un model de formare a strategiei brandingului naţional, constituit din şapte etape [3]:

Prima etapă constă în formarea unui grup de experţi, din care ar face parte reprezentanţii guvernului, ai mediului de afaceri şi ai societăţii civile, reprezentanţii cercurilor literare şi ai artei, ai educaţiei, ai mass-media, în vederea elaborării programului brandingului naţional.

A doua etapă include organizarea cercetărilor sociologice pentru a preciza în ce măsură imaginea statului este percepută pe arena internaţională şi evaluată de către cetăţenii statului.

A treia etapă se referă la efectuarea unor consultaţii cu funcţionari publici influenţi, care, în calitate de experţi, sunt în stare să identifice aspectele forte şi slabe ale imaginii ţării.

Cea de-a patra etapă este bazată pe formularea ideii principale, care va deveni nucleul strategiei de constituire a brandului şi se va cristaliza într-un slogan laconic.

A cincea etapă este bazată pe elaborarea imaginii vizuale, care va deveni emiţătorul principal al ideii centrale şi care va fi promovată în toate locurile publice.

A şasea etapă include efectuarea unor sondaje sociologice, pentru a determina cum este perceput noul brand de către publicul-cheie: populaţia autohtonă, cetăţenii străini [4, p.47].

Wally Olins afirmă că la baza brandului naţional trebuie să fie o ideie principală şi un slogan reuşit, de exemplu, «Descoperiţi Libanul» (Rediscover Lebanon), «Malaezia, adevărată Asia» (Malaysia is truly Asia), «India uimitoare» (Incredible India), «Lumea se întâlneşte în Brazilia – veniţi să sărbătoriţi» (The world meets in Brazil. Come celebrate life), «Japonia Grozavă» (Cool Japan), «Britania Grozavă» (Cool Britannia), «Italia magică» (Magic Italy), care vor deosebi ţara şi vor proiecta caracteristicile naţionale într-o manieră atrăgătoare şi efectivă. Potrivit lui W.Olins, ideea principală a unui brand trebuie să îndeplinească patru sarcini:

1. Ea trebuie să acţioneze la nivel emoţional şi raţional, pentru a atinge inimile oamenilor, dar şi pentru a apela la raţiunea lor;
2. Ideea principală trebuie să fie relevantă pentru toate auditoriile brandului;
3. Ea trebuie să fie deosebită;
4. Ea trebuie să fie adevărată. Trebuie să ajungă la inima brandului, să evite clişeele şi să evidenţieze concepţia pe care publicul o va recunoaşte ca una reală şi inspiratoare [3].

Simon Anholt – părintele fondator al teoriei brandului naţional, consilier al guvernului britanic în ce priveşte întrebările promovării imaginii ţării, redactorul principal al revistei *Place Branding and Public Diplomacy*,

fondatorul şi co-deţinătorul celor mai faimoase clasamente anuale din domeniu: *The Anholt-GfK Roper Nation Brands Index* («Indicele brandurilor naţionale», bazat pe sondajele anuale adresate unui număr de peste 20 de mii de respondenţi din 20 de state ale lumii şi care reflectă atitudinea cetăţenilor diferitor ţări faţă de un oarecare stat) şi *The Anholt-GfK Roper City Brands Index* («Indicele brandurilor oraşelor») – este astăzi probabil cel mai influent specialist în domeniul marketingului teritorial. Simon Anholt, la începutul secolului al XXI-lea, iniţiază studierea evoluţiei brandurilor statelor, influenţa brandurilor naţionale asupra activităţii politicii externe. Conform opiniei lui S.Anholt, brandingul naţional este unul dintre cele mai eficiente metode de formare a unei imagini pozitive a statului pe arena internaţională.

Formarea brandului unui stat prezintă o procedură complexă condusă de către guvern şi care se rezumă la activarea a şase sfere fundamentale – cele ale culturii, turismului, exportului, politicii interne şi externe, populaţiei şi investiţiilor. Cercetătorul, de asemenea, menţionează că ţările ale căror resurse naturale sunt limitate, folosind principiile brandingului statului, sunt capabile să creeze o ideologie şi valori competitive şi atrăgătoare pentru întreaga lume, sporind astfel nivelul lor de influenţă economică, politică şi culturală [1].

O nouă abordare în folosirea brandului a fost întreprinsă de către Peter Von Ham în articolul *The Rise of the Brand State* din anul 2001. Autorul articolului dat consideră că în lumea contemporană, brandul naţional joacă rolul principal în relaţiile internaţionale, stabilind atractivitatea economică a statului. În acelaşi timp, brandul statului trebuie să fie colorat emoţional pentru a fi răspândit la maxim şi să insufle încredere potenţialilor consumatori [2].

Condiţia principală pentru constituirea unui brand puternic şi de succes al unui stat este crearea premiselor necesare pentru aceasta: realizarea unei politici sociale, economice culturale şi externe eficiente, dezvoltarea dinamică a sferei turistice, a relaţiilor de export şi a investiţiilor statului, participarea activă a statului în realizarea unor evenimente internaţionale semnificative şi soluţionarea problemelor globale, realizarea unei contribuţii considerabile în dezvoltarea sferei de inovare, investiţii şi educaţie, asigurarea condiţiilor pentru dezvoltarea unui dialog eficient între ţări, societatea civilă şi mediul de afaceri etc. [6].

Astăzi, guvernele diferitor ţări, unul după altul, apelează la agenţiile de branding pentru a-şi forma un brand atrăgător [5]: Polonia – Saffron Brands, Oman – Landor Associates, Croaţia – Placebrands, Serbia – Corporate Edge, Federaţia Rusă – Ketchum (până la finele anului 2014). Anume profesioniştii, pe baza unei PR-campanii bine gândite, trebuie să promoveze imaginea atractivă a statului peste hotare.

***Referinţe:***

1. ANHOLT, S. *Brand new justice: how branding places and products can help the developing world.* Oxford: Butterworth Heinemann, 2005. 173 p.

2. VAN HAM, P. The Rise of the Brand State. In: *Foreign Affairs*,2001, №5, p.2-6. [Accesat 29.05.2015]. Disponibil: https://www.foreignaffairs.com/articles/2001-09-01/rise-brand-state
3. OLINS, W. *Trading Identities: Why Countries and companies are taking on each others' roles.* London: Foreign Policy Centre, 1999. 57 p.
4. *Имиджевая стратегия России в контексте мирового опыта*: под. ред. И. ВАСИЛЕНКО. Москва: Международные отношения, 2013. 359 с.
5. ЛЯПОРОВ, В. *Формирование бренд-политики в современной России.* Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата политических наук. Москва, 2008. 26 с.
6. ЛОГУНЦОВА, И. Теоретические обоснования создания сильных брендов современных территорий. В: *Государственное управление*. Электронный вестник, 2012, № 33. [Accesat 01.02.2015]. Disponibil: http://e-journal.spa.msu.ru/ vestnik/vipusk/ 33_2013.htm
7. ТЮКАРКИНА, О. Роль национального брендинга в формировании внеш-неполитического имиджа современной России. В: *Власть*, 2011, № 12, с.111-114.

## CONCEPTUL DE „SOFT POWER" ÎN TEORIA RELAŢIILOR INTERNAŢIONALE

*Cristina EJOV*

Conceptul de *soft power* sau *puterea blândă* în ultimele decenii capătă o popularitate largă atât în rândul cercetătorilor, cât şi în cel al politicienilor şi funcţionarilor publici. Apariţia şi dezvoltarea rapidă a conceptului dat se datorează cercetărilor ştiinţifice efectuate de reprezentantul şcolii neoliberale a relaţiilor internaţionale, specialistul american în domeniul politicii externe şi profesor la John F. Kennedy School of Government din cadrul Universităţii Harvard – Joseph Nye.

Joseph Nye evidenţiază două modalităţi de influenţă asupra actorilor procesului politic mondial, pe care le identifică ca puterea *hard* şi *soft*. Prin noţiunea de *putere*, savantul subînţelege „posibilitatea de a utiliza metoda morcov şi băţ – al forţei economice şi militare – pentru a-i impune pe alţii să-ţi urmeze voinţa". Pentru prima dată termenul *soft power* a fost introdus în practica ştiinţifică în anul 1990. În cartea sa *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*, el defineşte *soft power* drept constrângerea altora în aşa mod, încât ei să-şi dorească obţinerea rezultatelor pe care doriţi să le aveţi voi. În lucrările sale ulterioare, îndeosebi în operele *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (2004) şi *The Future of Power* (2011), Joseph Nye dezvoltă conceptul de *putere blândă*. «Soft power» este forma puterii politice, capacitatea de a obţine rezultatele scontate pe baza participării voluntare, simpatiei şi atractivităţii, spre deosebire de «hard power», care presupune coerciţia. Cu alte cuvinte, capacitatea de a obţine re-

zultate prin convingere şi nu prin reprimare. În studiile de mai târziu, «puterea blândă» este deja calificată ca şi capacitatea de a influenţa alte state în vederea realizării propriilor scopuri, prin intermediul cooperării în anumite domenii direcţionate spre convingere şi formarea percepţiei pozitive.

Conform opiniei lui Joseph Nye, *puterea blândă* este caracterizată de trei elemente principale:

- Cultura, în sensul larg al cuvântului;
- Ideologia politică (valorile politice);
- Politica externă (diplomaţia).

Folosirea «puterii blânde» oferă statului posibilitatea „să creeze un astfel de mediu internaţional favorabil în care statul, deţinătorul acestei puteri, va putea să-şi realizeze propriile interese fără a apela la influenţa directă şi dură sau ameninţări" [5, p.20].

În contrast, *puterea hard*, care de obicei este asociată cu ansamblul puterii militare şi potenţialului economic şi politic, presupune folosirea diferitor instrumente de influenţă, cum ar fi: sancţiunile economice, mituirea, ameninţarea cu acţiuni militare sau reţinerea pentru obţinerea scopurilor politicii externe.

Pentru J.Nye, fost adjunct al ministrului apărării al SUA, «puterea blândă» semnifică, mai întâi de toate, totalitatea resurselor de putere care permit SUA să-şi realizeze hegemonia blândă pe arena internaţională [6, p.19].

Cercetătorii din Federaţia Rusă, cum este Leonova O., analizează acest concept mai larg: puterea blândă este totalitatea factorilor interni şi externi ai statului. În categoria factorilor externi savanta include [3]:

- politica externă şi autoritatea în afacerile internaţionale;
- poziţia în ierarhia globală şi statutul geopolitic al ţării;
- statutul civilizaţional;
- modelul politic şi economic de dezvoltare a statului;
- strategia de dezvoltare a statului şi abilitatea de a o transpune în practică;
- resursele informaţionale ale statului, mobilitatea sa comunicativă.

Factorii interni (socioculturali) sunt determinaţi de următorii parametri:

- ideologie;
- stilul, calitatea şi nivelul de viaţă;
- valorile (inclusiv ideea naţională);
- mentalitatea naţiunii;
- cultura ţării (arta, literatura, cinematograful, teatrul);
- potenţialul creativ al statului: capacitatea de a genera idei şi tehnologii.

Odată cu începutul noului mileniu a început căutarea activă a noilor dimensiuni ale aplicării puterii blânde şi au apărut un şir de concepte derivate ale acesteia. În SUA, în perioada administraţiei lui B.Obama, a apărut şi s-a răspândit în practică conceptul de „smart power", înaintat tot de Joseph Nye.

Acesta prezintă o îmbinare eficientă a instrumentelor economice şi a celor de soft power. La etapa actuală, de asemenea se dezvoltă şi conceptul de „network power", legat de folosirea reţelelor tehnice şi sociale în epoca globalizării şi de rolul lor în revoluţiile noii generaţii [4].

Puterea blândă, ca instrument de influenţă, cel mai des începe a fi folosită în secolul al XXI-lea, deşi cauzele care fac statul să apeleze la aceasta sunt diverse. Pentru SUA, momentul cotitură l-au constituit atacurile teroriste din 11 septembrie 2001. Atunci, pentru americani a apărut sarcina de a crea o imagine pozitivă a ţării lor peste hotare, mai ales în lumea musulmană [2, p.47].

Cele mai importante instrumente ale puterii blânde sunt: diplomaţia publică; PR politic, orientat spre publicul străin; marketingul global; poziţionarea ţării în ierarhia globală; limba ţării şi gradul ei de popularitate în lume; turismul, sportul şi schimburile culturale; sistemul educaţional şi schimburile de studenţi; capacitatea de a duce războaie informaţionale; politica migraţională; diaspora naţională; dialogul culturilor [3].

Cercetătorii evidenţiază două căi de sporire a puterii blânde: naturală şi artificială. Calea naturală presupune conducerea unei astfel de politici interne şi externe, care prin sine însăşi trezeşte aprobarea şi simpatia comunităţii mondiale: aceasta poate include îmbunătăţirea nivelului de trai al cetăţenilor ţării, crearea modelului economic de perspectivă, participarea activă în soluţionarea problemelor globale. Calea artificială de sporire a puterii blânde presupune realizarea unor activităţi orientate direct spre informarea publicului străin: explicarea detaliată a politicii ţării, împărtăşirea valorilor sale culturale, monitorizarea şi reacţionarea la evaluările negative, realizarea activităţilor de extindere a influenţei informaţionale asupra altor state. Prin urmare, calea artificială, spre deosebire de cea naturală, este mai activă şi permite statului să controleze procesul de sporire a puterii blânde, iar în caz de necesitate, să-l modeleze. Diplomaţia publică este acel instrument care permite controlul procesului de sporire a puterii blânde, făcându-l unul raţional şi orientat spre atingerea unor scopuri concrete [1, p.33].

Se poate afirma că în ultimele două decenii, conceptul de *soft power* a devenit unul dintre cele mai populare atât în discursul politic internaţional, cât şi în practica luptei pentru putere şi influenţă pe arena internaţională. Puterea blândă presupune capacitatea de a obţine ceea ce îţi doreşti prin participarea benevolă a aliaţilor, ea este chemată să atragă oponentul de partea ta sau să-l neutralizeze prin mijloace paşnice. Puterea blândă este bazată nu pe presiune, ci pe mecanismele de promovare a unei imagini atractive a statului.

***Referinţe:***

1. КРИВОХИЖ, С. *Публичная дипломатия Китайской Народной Республики: становление и развитие.* Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук. Санкт-Петербург, 2014. 165 с.

2. ЛЕБЕДЕВА, М. «Мягкая сила» в отношении Центральной Азии: участники и их действия. В: *Вестник МГИМО Университета*, 2014, № 2, с.47-55.
3. ЛЕОНОВА, О. *Мягкая сила – ресурс внешней политики государства.* 2013.[Accesat 29.06.2015] Disponibil: www.observer.materik.ru/observer/N4_2013/027_040.pdf
4. *„Мягкая сила" России в новом тысячелетии: имеющийся потенциал и перспективы развития*. Справочно-аналитический материал. 2014. [Accesat 02.07.2015] Disponibil: https://www.oprf.ru/files/dok2012/myagkaya_sila31102012.doc
5. РАДИКОВ, И., ЛЕКСЮТИНА, Я. «Мягкая сила» как современный атрибут великой державы. В: *Мировая экономика и международные отношения*, 2012, № 2, с.19-26.
6. *Soft power: теория, ресурсы, дискурс* / под ред. О.Ф. РУСАКОВОЙ. Екатеринбург: Издательский Дом «Дискурс-Пи», 2015. 376 с.

## LIMBAJUL POLITIC: EVALUĂRI ŞI EXIGENŢE

*Vasile CUJBĂ*

Politica, **sui generis**, înseamnă nu doar idei, ci şi persoane sau mai degrabă personaje, **id est** actori care fie că îşi aleg o funcţie, fie că iau un rol. Într-un cuvânt, ca la spectacol, actorii politici ocupă mereu „scena politică" şi captivează publicul cu „jocul" lor. Şi până la urmă, „lumea, inclusiv lumea politică, (subl. ns-V.C.) nu-i decât o scenă, pe ea, bărbaţi, femei, actori sunt doar" (W. Shackespeare).

Şi dacă politica este aşijderea unei piese de teatru, jucată simultan de către şi în faţa mai multor spctatori [1, p.39], atunci ceea ce dă măsura intrepretării unui rol este şi măiestria utilizării limbajului politic. Faptul acesta este relevant mai ales în situaţia când politica admite în mod prealabil înlocuirea forţei fizice prin cea a cuvântului, iar lupta cu armele, prin duelul verbal [2, p.293].

**Una voce** cu acest raţionament este şi următorul lucru: în condiţiile mediatizării domeniului politic, politicienii, oamenii politici, **volens nolens**, îmbracă tot mai mult ipostaza „telepoliticianului" şi/sau a „starului". În consecinţă, cunoaşterea şi valorificarea limbajului politic devine, **sine die**, nu doar inevitabilă, ci mereu actuală. Din acest punct de vedere, un actor politic neapărat trebuie să aibă, cum ar spune A.Malreau imaginea de „ministru al verbului". Evident, faptul acesta ar fi de dorit să i se întâmple oricărui actor politic.

În această stare, de fapt, actorului politic nu-i rămâne decât să plătească tributul cotidian al artei şi al ştiinţei limbajului politic.

Limbajul politic, **ipso facto**, acel domeniu al limbii în care se mişcă actorul politic utilizând cuvântul, iar în ultima instanţă, termenul, adică cu

vântul care exprimă un concept. Referitor la limbajul politic utilizat de către actorii politici indigeni, există nu doar întrebări inevitabile, ci şi întrebări imperative, uneori chiar şi întrebări strigătoare. În acest sens, ne putem întreba: cât de suficient tinerii noştri politicieni posedă limbajul politic? Ce poate fi considerat ca dovadă a aplicării adecvate a limbajului politic? Cât de grave şi acute sunt problemele privind utilizarea limbajului politic?

Pentru un actor politic, competenţa lingvistică alături de alte competenţe negreşit trebuie să intre în atribuţiile sale profesionale.

În acest sens, A.Pleşu constată că un parlamentar, de exemplu, care ţine un discurs, nu are doar a transmite un mesaj, ci şi a livra auditoriului său un mod exigent de utilizare a limbii române [3, p.245], inclusiv a limbajului politic. În cele din urmă, exigenţa lingvistică poate să determine apariţia unor modele de utilizare a limbii şi a limbajului politic. Or, este un postulat: nu te poate modela decât ceea ce te depăşeşte, ceea ce te umple de admiraţie. În acest context, pentru vorbitorii de limbă română din Republica Moldova, astfel de module sunt de actualitate. În această privinţă, oare ce poate fi mai convingător decât **Exempla Decent!,** adică exemplele care instruiesc!

Ceea ce dă substanţă, înainte de toate, competenţei lingvistice este, bine-înţeles, însuşirea vocabularului politic. M.Oakeshott, reputat specialist în domeniul limbajului politic, afirmă că politica a fost întotdeauna o discuţie pe trei sferturi şi neputinţa de a utiliza vocabularul necesar este un serios handicap al celui care doreşte să participe la această activitate [4, p. 321].

Într-adevăr, numărul de cuvinte „stocate" în mintea actorului politic, fie conducător, fie lider etc., este un indicator explicit al bogăţiei şi diversităţii vocabularului politic. Dintre precursorii noştri politici, excela în această privinţă Barbu Ştefănescu Delavrancea, ministru în guvernele României interbelice. Apropo, Titu Maiorescu îl eticheta pe Barbu Ştefănescu Delavrancea drept „fiara cuvântului". Marele diplomat, Nicolae Titulescu, de asemenea posedă un vocabular extrem de bogat, elegant şi precis.

Elocvent este şi exemplul omului de stat francez Charles de Gaulle, care cunoştea mai mult de 500 de cuvinte de bază, din cele peste 1000 cuvinte-cheie utilizate în politică, un lexicon cu care, de altminteri, stabilise un record mondial printre politicienii secolului.

Ne întrebăm cine dintre politicienii moldoveni care se respectă nu şi-ar dori o asemenea performanţă? Şi altceva: de ce unii şi/sau mulţi oameni politici autohtoni, deşi inteligenţi şi cu o gândire judicioasă, eşuează la exprimare? Cum e posibil că unor politicieni cuvintele le stau pe vârful limbii? Cu alte cuvinte, sunt gânduri care ne pun pe gânduri.

Ceea ce putem afirma în acest context este că îmbogăţirea vocabularului politic [5] trebuie să fie unul dintre obiectivele primare ale actorilor politici.

În această ordine de idei, fiind întrebat despre condiţiile succesului în ipostaza sa de mare conducător, Alexandru Macedon a spus: „avut-am patru

ajutoare cu mine, iar unul dintre acestea a fost cuântul dulce". Şi astăzi, chiar dacă suntem în secolul al XXI-lea, miza cuvântului utilizat rămâne la fel de importantă şi valoroasă, deşi e pusă la încercare de concurenţa celorlalte moduri de exprimare.

Utilizarea eficientă a limbajului politic implică nu doar „stocarea" unui anumit număr de cuvinte şi/sau termeni, dar şi cunoaşterea valorilor acestor entităţi. Or, limbajul politic nu are virtuţi fără cunoaşterea focului subtil de fluidităţi ale sensului şi semnificaţiei. Anume capacitatea fiecărui actor politic de a-şi valoriza şi de a-şi asuma câmpul semantic al cuvântului şi termenului este decisivă în demonstrarea competenţei lingvistice. Valorificarea câmpului semantic permite utilizatorilor limbajului politic trecerea relativ uşoară de la un înţeles al cuvântului la altul, fructificând în felul acesta sinonimele, antonimele, paronimele etc.

În consecinţă, când se folosesc adecvat cuvintele, omul politic şi/sau omul de stat vorbeşte nu doar corect, ci şi congruent, nu doar congruent, ci şi oportun. În acest context, limbajul politic, cum este şi firesc, devine indentificabil cu forma sa exemplară, standardizată şi literară. Această calitate a limbajului politic nu este doar un semn al competenţei lingvistice, ci şi al competenţei comunicative.

***Referinţe:***


1. EDELMAN, M. *Politica şi utilizarea simbolurilor.* Iaşi: Polirom, 1999.
2. LAPIERRE, J W. *Viaţa fără de stat?* Iaşi: Institutul European, 1997.
3. PLEŞU, A. *Despre frumuseţea uitată a vieţii.* Bucureşti: Humanitas, 2011.
4. OAKESHOTT, M. *Rationalism in Politics and other essazs.* London: Methuen, 1962.
5. Îmbogăţirea vocabularului politic presupune asimilarea: cuvintelor care constituie limbajul de specialitate politică; cuvintelor din limbajul curent, când sunt folosite în domeniul politic; cuvintelor provenite din alte discipline ştiinţifice.


## STRATEGIA ENERGETICĂ A REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL NOILOR SCHIMBĂRI GEOPOLITICE


*Natalia EREMIA*


Aspectul energetic a devenit în ultimii ani una din problemele stringente ale comunității internaționale. Actualmente, Republica Moldova, fiind dependentă de resursele energetice ale Federației Ruse, se confruntă cu o serie de provocări și amenințări, care și reprezintă factorii majori ai securității naționale. În contextul în care securitatea energetică a Republicii Moldova devine un subiect stringent, prezent în discursurile nu doar a specialiștilor, dar și a savanților, apare necesitatea elaborării unei noi strategii privind asigurarea Republicii Moldova cu resurse energetice. Astfel, pentru o mai bună comprehensiune a fenomenului „strategie energetică" apare necesitatea

de a determina semnificația conceptului „strategie”. Analizând conceptul „strategie”, putem evidenția că acesta își are etimonul în grecescul ***„strategos”*** *(stratos* – armă, *ago*, ceea ce semnifică: 1) conducere/ghidare/ mișcare sau 2) abilitatea specifică a unui comandant militar) [1].

Problematica conceptualizării fenomenului „strategie” a fost supusă cercetarii de către Sun Tzu (în anul 500 î.H.), în lucrarea *Arta războiului,* prima cercetare în domeniul strategiei [2]. În perioada domniei lui Alexandru Macedon, sensul conceptului de strategie se referea la capacitatea de a utiliza forța militară într-o confruntare. Actualmente, termenul de „strategie” este utilizat în vocabularul militar, desemnând „arta de a conduce un război” [3]. Astfel, în conformitate cu explicația oferită de către *Dicţionarul Explicativ Român (DEX),* strategia este:

- arta de a folosi cu dibăcie toate mijloacele disponibile în vederea asigurării succesului într-o luptă (arta de a conduce un război) – definiție din domeniul militar;
- plan complet, care specifică ce opțiuni va avea jucătorul în orice situație posibilă – teoria jocurilor din matematică;
- percepția prin care se desemnează un curs prestabilit de acțiune pentru a soluționa o situație [4];
- schiță sau proiect ce constă într-o manevră menită să asigure depășirea unui concurent;
- modul în care întreprinderea acționează și alocă resursele în vederea realizării obiectivelor;
- capacitatea de a crea avantajele competitive de mâine mai repede decât sunt capabili concurenții să le imite pe cele pe care le posedă compania astăzi.

De asemenea, o altă definiție oferită de *Dicţionarul Explicativ al Limbii Române* explică strategia ca:

- un plan – formarea conștientă a cursului acțiunii;
- o manevră de păcălire – strategemă, realizată cu scopul de a obține un avantaj asupra acestuia;
- un model de comportament – consistența modelului determină strategia, lipsa consistenței denotă lipsa strategiei;
- o poziție – mod de localizare a întreprinderii în mediul extern;
- ştiinţă care se ocupă cu planificarea, organizarea şi conducerea operaţiilor militare într-un război [4].

Dintre multiplele definiții ale strategiei, ne vom axa asupra acelei, conform căreia strategia reprezintă arta de a stabili anumite obiective și de a elabora un plan de acțiuni, urmat de alocarea resurselor necesare în vederea asigurării unui rezultat favorabil. Această definiție scoate strategia din posesiunea utilizării în domeniul militar, oferindu-i un spectru mai larg de utilizare. Asadar, strategia

energetică este esențială, întrucât adună în jurul ei toate celelalte dimensiuni – umane, sociale, economice – dându-le forță și consistență. De asemenea, strategia energetică definește obiectivele sectorului energetic pe termen mediu și lung, oferind modalitățile de realizare a acestora în condițiile asigurării unei dezvoltări durabile a economiei naționale. Strategia energetică a Republicii Moldova este elaborată de Ministerul Economiei și e aprobată de Guvern. Implementarea politicilor în sectorul energetic este asigurată de către Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică, Inspectoratul Energetic de Stat, Agenția pentru Eficiență Energetică, Fondul pentru Eficiență Energetică, precum și prin intermediul mai multor întreprinderi energetice [5].

În acest context, strategia energetică apare ca „o activitate complexă care presupune inițierea, derularea și corelarea unor acțiuni politice, economice, tehnice și ecologice în vederea asigurării securității energetice naționale, a diversificării surselor de aprovizionare internă și externă, a perfecționării și diversificării formelor de producere a energiei, a creșterii eficienței producției și consumului energetic, a ameliorării impactului poluant al producției și consumului de energie" [6]. Conform abordărilor înaintate de către A.Leca, strategia energetică constă într-un „set de măsuri interdependente care direcționează sectorul energetic către cea mai eficientă, echitabilă și compatibilă cu mediul ambiant utilizare a resurselor" [7].

Din definițiile prezentate reiese în mod evident necesitatea implicării tuturor verigilor din lanțul energetic – producător, transportator, distribuitor, consumator – la punerea în practică a strategiei, precum și la sporirea preocupărilor pentru protejarea mediului ambiant. Sistemul energetic din Republica Moldova are un efect util pentru societate, dar în același timp consumă resurse, influențează mediul ambiant prin crearea deșeurilor. De aceea, ținându-se cont de aceste particularități, sectorul energetic necesită o atenție sporită.

Astfel, ca rezultat al studiului efectuat asupra sectorului energetic pot fi remarcate un set de probleme:

1. dependența tot mai mare de importul resurselor energetice (95% din necesarul de energie al țării este importat);
2. insuficiența interconexiunilor fizice în sectoarele de gaze și energie electrică cu țările vecine;
3. reducerea sarcinii termice și a consumului de gaze naturale;
4. uzura fizică și morală avansată a infrastructurii complexului energetic;
5. nivelul scăzut al eficienței energetice și nivelul redus de valorificare a surselor regenerabile de energie;
6. structura deformată a mixului de energie și acoperirea necesarului de resurse energetice primare practic numai dintr-o unică sursă;
7. caracterul imatur al pieței energetice naționale, al cadrului juridic și regulatoriu, inclusiv de stabilire a tarifelor;

8. cota foarte redusă a investițiilor în energetică, creşterea prețurilor la resursele energetice primare și utilizarea insuficientă a capacităților proprii de generare din țară, neutilizarea conceptului de solidaritate a jucătorilor ce activează în energetică pentru asigurarea eficienței funcționării complexului energetic pe plan național;

9. receptivitatea redusă de implementare a inovațiilor şi a majorării eficienței energetice privind sistemele moderne de monitorizare, supraveghere, diagnosticare, contorizare, gestionare în timp real și de ridicare continuă a componentei de „inteligență" pentru a asigura balanța dinamică dintre cerere și ofertă;

10. nivelul diminuat al coordonării dezvoltării și funcționării sistemului energetic cu orientare spre satisfacerea necesităților consumatorilor [8].

În condițiile în care Republica Moldova este dependentă de resursele energetice străine, în special de cele ale Federației Ruse, problematica energetică devine un imperativ pentru economia țării, sectorul energetic având un impact semnificativ asupra dezvoltării economiei țării. Reformarea acestui sector a început încă de la obținerea independenței, cu mai bine de 24 de ani în urmă, ca urmare a necesității de organizare şi relansare economică a noului stat. În acest context, apare necesitatea unei reforme continue pentru a atinge următoarele scopuri:

- dezvoltarea interconexiunilor de transportare a resurselor energetice și integrarea în piața energetică pan-europeană;
- modernizarea sistemului energetic (producere, transport, distribuție, consum);
- sporirea eficienței energetice și valorificarea surselor de energie regenerabilă prin promovarea proiectelor investiționale eficiente.

În contextul noilor evenimente geopolitice, a apărut necesitatea elaborării unei noi strategii energetice. În februarie 2013, Guvernul a adoptat Hotărîrea nr.102 cu privire la Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030 [9]. Acest document este de o însemnătate deosebită atât pentru sectorul energetic al Republicii Moldova, cât și pentru toate părțile interesate: investitori, instituții, consumatori, pentru că este un ghid practic care se cere a fi implementat. Prin acest document, Guvernul Republicii Moldova prezintă starea actuală a sistemului energetic național, evidențiază cu stupoare că toate guvernele țării, inclusiv cel din prezent, au negociat și semnat contracte de import a energiei electrice și a gazelor naturale care sunt împovărătoare pentru Republica Moldova.

În același timp, sunt identificate problemele prioritare ale țării:

1. Acumularea datoriilor.
2. Prețul ridicat al energiei termice, care determină populația să folosească diferite tertipuri pentru a se încălzi în perioada rece a anului, metode care nu sunt optime și eficiente nici pentru consumatori, nici pentru eficiența de cogenerare a centralelor.

3. Costul energiei electrice produse în cogenerare depinde de volumul de energie termică şi este mult mai mare decât preţurile de import pentru energia electrică.

Acest document cere redimensionarea obiectivelor în conformitate cu necesităţile ţării, strategia are la bază trei obiective:

1. Securitatea aprovizionării cu energie.
2. Crearea pieţelor concurenţiale şi integrarea lor regională şi europeană.
3. Durabilitatea mediului şi combaterea schimbărilor climatice.

Printre obiectivele strategice specifice, ce urmează a fi atinse până în 2030, sunt: asigurarea aprovizionării cu gaze naturale prin diversificarea căilor şi a surselor de aprovizionare, a tipurilor de purtător şi prin depozite de stocare; consolidarea rolului Republicii Moldova de culoar de tranzit al gazelor naturale; consolidarea rolului Republicii Moldova de culoar de tranzit al energiei electrice – prin construcţia noilor linii de interconexiune; conectarea la sistemul ENTSO-E (Reţeaua Europeana a Operatorilor de Transport şi de Sistem pentru Energie Electrică) şi consolidarea reţelei interne de transport al energiei electrice. Pentru a îndeplini obiectivul ambiţios de conectare cu sistemele din UE, vor fi examinate toate alternativele: granturi, credite pe termen lung, participarea investitorilor privaţi.

Prin prezenta hotărâre, Guvernul Republicii Moldova îşi accentuează viziunea strategică în domeniul energetic, incluzând regiunea: Europa Centrală, Europa de Sud, Rusia, regiunea Caucazului. Scopul acestei hotărâri este de a asigura baza necesară creşterii economice şi a bunăstării sociale. Acest prim pas propune inventarierea realităţilor energetice, stabilirea oportunităţilor şi pericolelor din diferite sectoare energetice, dar şi identificarea punctelor tari şi slabe existente.

***Referinţe:***


1. *Strategia, între convergenţă şi divergenţă.* http://www.hart.ro/ro/resurse/noutati/strategia-intre-convergenta-si-divergenta/#sthash.71GZyEaI.dpuf http://www.hart.ro/ro/resurse/noutati/strategia-intre-convergenta-si-divergenta/#sthash.71GZyEaI.dpuf (accesat 12/05.2015).
2. *Scurta prezentare a unor concepte strategice.* http://www.trainmor-knowmore.eu/1731D023.ro.aspx (accesat 12/05.2015)
3. *Originea şi evoluţia conceptului de strategie.* https://licentasidizertatie.wordpress.com/2011/03/24/originea-si-evolutia-conceptului-de-strategie/ (accesat 12/05.2015)
4. *Dicţionar Explicativ Român*. http://dexonline.ro/definitie/strategie (accesat 12/05.2015).
5. *Strategia şi politica energetică, autorităţi şi competenţe.* http://www.executie-instalatii-gaze.ro/files/_pdf/Legea_123_2012_a_energiei_electrice_si_a_gazelor_naturale.pdf (accesat 12/05.2015).
6. CANTER, V. Sectorul energetic al Republicii Moldova. În: *Akademos*, nr. 1(12), februarie 2009, p.49.

7. LECA, A. (coord.) *Principii de management energetic.* Bucureşti: Ed. Tehnică, 1997, p.583.
8. PUIU, O. *Energia – prioritate de interes planetar.* Bucureşti: Independenţa Economică, 1996, p.141.

## CORELAŢIA *SECURITATE ENERGETICĂ – POLITICĂ ENERGETICĂ*: DELIMITĂRI CONCEPTUALE

*Natalia EREMIA, Svetlana CEBOTARI*

Dilema securităţii energetice ce marchează începutul de secol XXI la nivel global (şi aici ne referim la întregul spectru, respectiv cel al provocărilor conexe tendinţei epuizării resurselor convenţionale, necesităţii diversificării resurselor, a securităţii producţiei, transportului şi cererii, a eficientizării consumului de energie, a transparenţei şi concurenţei veritabile pe piaţa energetică, a echilibrului ecologic şi, nu în ultimul rând, a crizei ruso-ucrainene, ne reaminteşte de faptul că problema energiei actualmente devine o prioritate absolută) [1]. Aceasta concentrează elemente ce prefigurează schimbări fundamentale în geopolitica şi principiile legale care guvernează această problematică, pentru o lungă perioadă de timp de acum înainte. Dacă în secolul XX, cu precădere în prima sa jumătate, securitatea energetică era privită înainte de toate ca o componentă a securităţii militare (de apărare) şi economice, criza petrolieră din anii ’70 a propulsat problematica energetică pe un loc primordial în agenda construcţiilor politice la nivel global, devenind un comandament de securitate „per se”, un factor esenţial în asigurarea securităţii existenţiale a societăţii. Securitatea energetică, ca şi concept ce trebuie implementat diferit pentru fiecare stat, economie, regiune şi piaţă în parte, a devenit deja centrul gravitaţional pentru toate celelalte componente ale securităţii (politică, economică, socială, militară, ecologică, alimentară etc.) [6].

Centrul de greutate al disputelor şi competiţiilor pentru întâietate s-a mutat dinspre sfera militară spre cea economică şi se derulează pe spaţii geopolitice, iar remodelările mediului de securitate local, regional şi global depind în mare măsură de resursele energetice. Pentru a explica conceptul de securitate energetică, unul dintre cele mai bune puncte de plecare ar putea fi studiile lui D.Yergin. Yergin arată că, pentru a-şi asigura securitatea energetică, statele trebuie să respecte patru principii fundamentale: diversificarea surselor de aprovizionare; menţinerea unei marje de siguranţă – însemnând capacităţi de producţie suplimentare şi rezerve care pot fi accesate în situaţii de urgenţă; interconectarea reţelelor energetice – autarhia nefiind o soluţie viabilă şi, nu în ultimul rând, necesitatea informaţiei de calitate despre modul de funcţionare a pieţelor de energie, care să prevină apariţia panicii în situaţii de criză [6].

Prima „lansare politică” a noţiunii de securitate energetică îi aparţine fostului premier britanic, Sir Winston Churchill [4]. Conceptul de securitate energetică, introdus de Churchill în ajunul primului război mondial, se

referea iniţial doar la aprovizionarea cu petrol. În prezent, acesta a fost extins la toate tipurile de resurse şi ansamblul sistemului energetic global. De asemenea, dacă iniţial independenţa energetică era o preocupare la nivelul fiecărui stat naţional, conceptul de securitate energetică a căpătat în timp valenţe globale, recunoscându-se interdependenţa tot mai mare a sistemelor energetice. Responsabilitatea protejării sistemului energetic nu mai poate fi lăsată exclusiv în seama statelor sau doar a mediului privat. Este nevoie de conlucrarea dintre acestea pentru a asigura stabilitatea sistemului, în beneficiul tuturor participanţilor pe piaţa energiei. Există, evident, un preţ al securităţii energetice care se reflectă atât în preţul resurselor, dar şi în cheltuielile pentru apărare şi ordine publică. Şi aceste costuri trebuie împărţite între sectorul public şi cel privat. Funcţionarea eficientă a pieţelor de energie reprezintă în sine un factor de securitate energetică. Este nevoie de pieţe libere, lichide, stabile şi flexibile, capabile să absoarbă rapid şocurile excesului de cerere sau ale deficitului de ofertă, în condiţii mai bune decât ar face-o un sistem închis şi controlat. Problematica conceptualizării securităţii energetice a început să preocupe mediile politice şi teoreticienii relaţiilor internaţionale încă din anii ’90. Aşa-numita „Şcoala de la Copenhaga”, reprezentată de Barry Buzan, a reprezentat primul curent teoretic din sfera problemelor de securitate, care a extins conceptul de securitate de la aspectele de ordin militar către cele de natură economică, socială, culturală, ecologică şi energetică. Pentru autorii americani cu preocupări în domeniul securităţii, problematica securităţii energetice a fost de multe ori legată de asigurarea „securităţii maritime” a rutelor de transport al resurselor energetice şi, în general, a securităţii infrastructurii de transport. Alţi autori definesc securitatea energetică, referindu-se la „asigurarea unor resurse sustenabile şi sigure, la preţuri rezonabile” sau la o „condiţie în care o naţiune şi toţi sau majoritatea cetăţenilor şi întreprinderilor sale au acces la resurse energetice suficiente la preţuri rezonabile pentru viitorul previzibil, fără riscul serios al unor întreruperi majore”[4].

„Securitatea energetică” este un termen folosit destul de des în ultimul deceniu. Cu toate acestea, este important să realizăm multiplele sensuri ce se află în spatele conceptului, accepţiuni ale diferitor analişti. „Securitatea energetică” poate fi folosită pentru a acoperi faţetele politice şi economice ale unei societăţi în timp ce încearcă să ofere surse sigure şi necostisitoare populaţiei. Securitatea energetică este un concept cu o popularitate în creştere: oamenii din mediul politic, antreprenorial şi universitar pretind să-l urmărească atunci când propun sau implementează schimbări în domeniul energetic [3]. Totuşi, aceasta este o problematică evazivă din moment ce nu este de cele mai multe ori clar sensul exact al securităţii energetice, mai ales atunci când este analizată din perspectivă economică. Sensul cel mai vast al

securității energetice se referă la disponibilitatea aprovizionării cu energie suficientă la prețuri accesibile, concentrându-ne astfel pe partea de ofertă din domeniul energetic. Este clar că acest lucru este un concept evaziv, deoarece câteva părți ale definiției sunt destul de neclare: dacă această disponibilitate ar trebui să fie continuă, dacă suficiența ia în considerare eterogenitatea surselor de energie și, mai presus de toate, cum poate fi definită accesibilitatea din punct de vedere al costurilor implicate [2]. Definițiile clasice ale securității energetice includ *disponibilitatea, fiabilitatea și accesibilitatea din punct de vedere al prețului*. În mod clar, o înțelegere contemporană a securității energetice ar trebui să includă aceste trei dimensiuni, dar, date fiind condițiile actuale, o a patra ar trebui introdusă – sustenabilitatea mediului. O componentă a rapoartelor din literatura de specialitate discută pe tema *disponibilității*, estimând în mare parte rezervele și resursele, relația dintre prețurile resurselor naturale și rezervele economice viabile, și dezvoltarea de tehnologii necesare recuperării esențiale din domeniul petrolului fac parte de asemenea din această categorie. *Accesibilitatea/Fiabilitatea* ține de problemele tehnice ale extracției resurselor, cuprinzând totodată aspectele geopolitice și geostrategice privind accesul la resurse, cum ar fi proprietatea, piețele, oligopolurile și drepturile de proprietate. Sursele de distribuție de import/domestice sunt parte a problematicii accesibilității, cum ar fi dezvoltarea tehnologică dintr-o țară și dezvoltarea resurselor umane pentru problematica energiei. *Accesibilitatea mediului* conectează problemele securității energetice cu un concept mai larg, cel al *sustenabilității*. Diferite tipuri de combustibili interferează cu concepte legate de sustenabilitate în mod diferit. *Accesibilitatea din punct de vedere al prețului*, ultimul aspect de menționat, este legată de riscul de preț al resurselor, precum și de costurile de explorare a surselor alternative. Pentru că prețul este un element atât de critic, jucătorii încearcă în permanență să-l manipuleze. Marii importatori, precum SUA și Europa, ale căror economii sunt construite pe petrolul ieftin, fac tot ce le stă în puteri pentru a menține prețurile la un nivel scăzut [5, p.292].

Politica de securitate energetică reprezintă cadrul în care este descris modul cum o ţară asigură securitatea statului şi a cetăţenilor din acest punct de vedere. Aceasta se elaborează sub forma unui document unic şi structurat, care poate fi numit plan, strategie, concept sau doctrină. Politica de securitate energetică se referă atât la prezent cât şi la viitor, pentru că defineşte interesele vitale ale naţiunii şi stabileşte liniile de acţiune pentru a face faţă nevoilor prezente şi viitoare şi a gestiona evoluţiile în domeniu. În ultimă instanţă, politica de securitate energetică caută să reunească şi să coordoneze contribuţiile tuturor celor responsabili în domeniul resurselor energetice, în funcţie de interesele şi ameninţările considerate cele mai importante. Politica de securitate energetică trebuie definită şi întreţinută din perspectiva

necesităţilor sociale. Aceasta rezidă în faptul că procesul de construire a securităţii are drept finalitate deziderate care privesc securitatea naţională în general, independenţa energetică, evitarea presiunilor de ordin politic din partea unor actori internaţionali, asigurarea dezvoltării economice a statului, a bunăstării cetăţenilor etc. Politica de securitate energetică cuprinde ansamblul de concepţii, principii şi orientări asumate, pe fundamentul cărora se stabilesc, într-un anumit context geopolitic, modalităţile de prospectare şi exploatare geologică, orientările şi direcţiile de acţiune în plan intern şi internaţional, precum şi utilizarea resurselor energetice proprii pentru protejarea, apărarea şi promovarea intereselor statului. Politica de securitate energetică se implementează prin măsuri de ordin diplomatic, economic, juridic, informaţional, ştiinţific, ecologic, social etc. Politica de securitate energetică este viabilă dacă încorporează cerinţele politicilor instituţionale, publice şi sociale**.** În orice mediu de securitate, soluţiile la problemele de interes comun sunt abordate, de regulă, în cadru naţional şi regional. Aceasta impune statelor, forţelor politice, organizaţiilor guvernamentale, nonguvernamentale sau civice, conducătorilor politici şi reprezentanţilor diferitor mişcări politice să-şi asume răspunderea directă pentru securitatea energetică comună. Necesitatea ca un stat să-şi elaboreze o politică de securitate energetică coerentă şi detaliată rezultă, în principal, din unele motive cum ar fi: să dea guvernului statului respectiv posibilitatea de a aborda toate riscurile şi ameninţările din domeniu într-o manieră coerentă; să crească eficienţa sectorului de securitate energetică prin optimizarea contribuţiilor tuturor structurilor responsabile din acest domeniu; să întărească încrederea şi cooperarea la nivel regional şi internaţional. Asigurarea securităţii energetice reprezintă un proces continuu şi complex, extins asupra unui spectru larg de domenii, relaţii şi interdependenţe, destinat promovării intereselor şi obiectivelor de securitate ale statului, societăţii şi cetăţeanului. Pentru a putea acţiona potrivit intereselor de securitate, puterea politică trebuie să decidă în cunoştinţă de cauză asupra modalităţilor de utilizare a resurselor care asigură viabilitatea politicii de securitate energetică. Pentru elaborarea unei politici de securitate energetică sunt relevante: situaţia geopolitică a zonei de interes (harta geopolitică); sistemul politic; dreptul internaţional. Situaţia geopolitică a zonei de interes (harta geopolitică) este modificată, de regulă, de către marile puteri/superputeri, care construiesc o nouă ordine de securitate, bazată pe alte principii şi interese. Ele lansează şi dezvoltă numeroase iniţiative şi programe de care trebuie să ţină seama statele naţionale sau cele care afectează noua ordine instituită în mediul/spaţiul/zona de interes.

Fiecare schimbare a situaţiei geopolitice a zonei de interes (hărţii geopolitice) impune căutarea de noi formule de cooperare pentru statele naţionale, întrucât fiecare nou „actor” poate genera stabilitate sau instabilitate în

plan regional. În noul context, statele naţionale devin conştiente că propria securitate nu poate fi disociată de cea a vecinilor. În noua situaţie geopolitică a zonei de interes (hartă geopolitică), statele naţionale acţionează pentru eliminarea preventivă sau atenuarea oricăror stări de criză energetică, care poate fi generatoare de insecuritate. Ele sunt interesate să se integreze cât mai rapid în structurile socioeconomice viabile şi să coopereze într-un cadru propice atât din punct de vedere economic şi politic, cât şi al satisfacerii nevoilor de securitate energetică.

***Referinţe:***


1. *La refonte de la politique énergétique européenne, ambitieux chantier dépourvu de moyens.*http://www.actu-environnement.com/ae/news/refonte-politique-energetique-europeenne-infrastructures-independance-charbon-gaz-23395.php4 (accesat: 24.06.2015).
2. MIHAILESCU, V. *Securitatea energetică a Republicii Moldova în contextul aderării la comunitatea energetică.* Fundaţia Soros Moldova. 2010. http://www.pachiu.com/media/publications/noua-semnificatie-a-conceptului-de-securitate-nationala-din-perspectiva-energetica/#ixzz3dysoM3wp (accesat:24.06.2015)
3. *Orientări geopolitice privind securitatea energetică a României*. http://geopolitics.ro/orientari-geopolitice-privind-securitatea-energetica-a-romaniei/ (accesat: 24.06.2015)
4. PACHIU, L. *Noua semnificaţie a conceptului de securitate naţională din perspectiva energetică* http://www.pachiu.com/media/publications/noua-semnificatie-a-conceptului-de-securitate-nationala-din-perspectiva-energetica/ (accesat: 24.06.2015)
5. POPESCU, M.-F. Energy security-a part of the economic security. În: *Managementul Intercultural.* Vol. XVI, 2014, Nr. 2 (31), p.292.
6. http://www.pachiu.com/media/publications/noua-semnificatie-a-conceptului-de-securitate-nationala-din-perspectiva-energetica/#ixzz3dysoM3wp ( accesat: 24.06.2015)


## MOTIVAŢIA APLICĂRII MEDIERII ÎN ACTIVITATEA ADMINISTRAŢIEI PUBLICE

*Angela ZUBCO*

Două orientări majore, care afectează astăzi multe ţări, au intensificat nevoia de reevaluare a conceptului de promovare a medierii la nivel naţional. Prima, legată de globalizarea rapidă a societăţii, militează pentru o deschidere şi fluiditate a interacţiunilor care reclamă necesitatea unor mediatori bine pregătiţi. Cea de-a doua, legată de creşterea gradului de democratizare, permite cetăţenilor implicarea în exercitarea autorităţii administraţiei publice. Societatea noastră trece printr-un profund proces de democratizare începând cu anul 1989. Marele avantaj al acestui proces este că fiecare cetăţean a început să-şi facă auzită vocea şi au fost create mecanisme instituţionale

pentru a susține acest drept prin promovarea drepturilor omului. Marele dezavantaj, însă, constă în faptul că practic în toate sectoarele de activitate ale instituțiilor publice sunt din ce în ce mai vizibile dispute, conflicte de lungă durată ce afectează activitatea sistemului administrativ. În acest context social, medierea este concepută de aproape toate instituțiile publice ca fiind o reală soluție, pentru ca dialogul să devină posibil, asigurând o mult mai mare stabilitate a soluției acceptate de părți. Aplicarea medierii poate ajuta funcționarii publici să răspundă provocărilor lansate de schimbările datorate globalizării şi gradului sporit de democratizare. Fără a fi un răspuns universal şi fără a se substitui cunoaşterii practicii administrative, judiciare sau legislaţiei, medierea, fundamentată pe abilităţi specifice, ajută practicienii din instituțiile publice să obţină rezultate mai bune în prestarea serviciilor publice, în menținerea unui climat favorabil de activitate internă, în reformarea acestui sector. Această metodă alternativă de prevenire şi soluționare a conflictelor permite părţilor implicate să cunoască mai bine interesele lor diferite, dar şi să fie conştiente de obstacolele ce le împiedică să încheie acorduri reciproc avantajoase, care să le servească interesele.

Noile standarde de dezvoltare din spațiul european impun efectuarea de reforme profunde în administrația publică atât în statele membre UE, cât şi în statele în curs de aderare din sud-estul Europei. În acest sens, strategiile de reformă ale administrației publice au drept scop identificarea măsurilor pentru modernizarea administrației publice, în vederea îmbunătățirii managementului resurselor umane, al calității serviciilor publice, prin promovarea şi introducerea elementelor managementului calității [2, p.68].

Motivația abordării medierii profesioniste sau a instruirii funcționarului public în vederea aplicării acestui mecanism în activitatea publică decurge în primul rând din încadrarea acestui subiect în sistemul modern al managementului calității serviciilor prestate, preconizând schimbări ce vor atribui medierii un rol semnificativ în cadrul metodelor de rezolvare alternativă a disputelor din sectorul administrativ şi a pregătirii funcționarilor publici. Această abordare este impusă şi de numeroasele probleme care afectează activitatea administrației publice: nevoia de stabilitate şi continuitate, politizarea administrației publice, arbitraritatea şi rigiditatea, supunerea unei inerții ale unei societăţi birocratice, moştenite din sistemul totalitar. Un alt argument în favoarea aplicării medierii este faptul că mecanismului medierii pot fi supuse vasta tipologie a conflictelor dintre APC şi APL: *conflicte ce vizează legalitatea* (influențarea la maximum a autorităților locale în luarea deciziilor; pârghiile de slăbire a puterii APL; acțiunile APL de a obține interese din domenii ce aparțin statului); *conflicte de competență* (cadrul juridic imperfect, ambiguități, mecanismul imperfect de aplicare, lipsa acoperirii financiare, lipsa voinței politice. Conexiunile

politice pe linie de partid, relațiile personale, apartenența politică impun APL să prezinte un grad scăzut de responsabilitate în fața publicului, în utilizarea resurselor şi adaptarea acestora la nevoile locale; ineficiența deciziilor la nivel de descentralizare financiară (principiul echității la transferuri îi afectează pe cei care sporesc bugetele locale prin inițiative proprii); *conflicte de competențe suprapuse sau lipsite de acoperire* (spațiile locative pentru funcționari, militari, polițiști; amenajarea teritoriului, mediului etc.); *conflictul de interese*, situații în care unele decizii pot influența interesul unei persoane sau cercul ei apropiat (favorizarea în posturi, gestionarea părtinitoare a sectoarelor cu profit etc.); *conflictele de muncă în instituțiile administrației publice; conflictele dintre administrația publică și persoanele private*: cele legate de promovarea dreptului la informare, promovarea transparenței decizionale, prestarea de servicii publice etc. Pentru corelarea noilor prevederi din domeniul administrației publice cu cele existente, evitarea subiectivismului, aplicarea coerentă a actelor normative, promovarea modernizării activității administrației publice, se impune necesitatea aplicării medierii specializate în cazurile de soluționare a conflictelor avansate, transformate în litigii şi a instruirii funcționarilor publici în vederea prevenirii unor conflicte sau medierea conflictelor posibile în activitatea administrației publice [3, p.319].

Un alt argument pentru motivația aplicării medierii în administrația publică este spectrul larg de actori implicați în activitatea instituțiilor publice: funcționari sau agenți ce reprezintă autoritățile publice, persoane private, asociații obștești, reprezentanți ai partidelor politice, profesioniști ai justiției, agenți economici etc. Funcţionarii publici sunt frecvent implicaţi în situaţii de confruntare cu motivaţiile şi orientările interlocutorilor care îi solicită (cetăţeni, asociaţii obşteşti, mass-media etc.) şi acest fapt impune instruirea acestora în domeniul medierii. Odată cu creşterea responsabilității funcţionarului public pentru remedierea greşită a unui conflict cu beneficiarii, se impune aplicarea mecanismelor de aplanare a acestuia. A crescut la fel aria de subiecte negociabile: financiare, economice, fiscale, de echitate socială etc. Nu poate fi neglijată nici prezența elementului național, sociopolitic, conflictele interetnice etc. Reformele din cadrul administrației publice, autonomia locală, despre care se discută foarte mult, au contribuit la implicarea acesteia în diverse negocieri cu reprezentanţii organismelor internaţionale, funcţionarii publici din oraşele înrudite, fapt ce implică un anumit comportament, cunoaşterea normelor de protocol, ritualurilor, uzanţelor acceptate şi, alături de ele, cunoştinţe din domeniul medierii. Astăzi, autorităţile administraţiei publice activează în condiţii de pluripartitism, ce solicită un efort deosebit şi o schimbare de strategie în activitate. Funcţionarii publici reprezintă şi ei diferite partide şi organizaţii,

aspect ce contribuie la dublarea sarcinilor pe care şi le asumă, apariţia ambiguităţilor care fac soluţionările conflictelor dificile.

În concluzie, motivația aplicării medierii în activitatea administrativă este recunoscută drept un mecanism important în modernizarea administrației publice prin faptul că are în prim plan omul și instituția, cu demnitatea și valoarea lor. Soluţionarea conflictelor prin mediere în cadrul administrației publice aduce în mod clar beneficii pe multe planuri. Conceptul de mediere şi ideea de soluţionare amabilă a conflictelor se găsesc în strânsă legătură cu *Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public; Codul de conduită a funcționarului public,* alte acte normative care reflectă principiile fundamentale ale serviciului public, drepturile și obligațiile funcționarului public, raporturile de serviciu etc. [1, art.2; 13; 2, art.5;14-21]

***Referinţe:***


1. Legea privind Codul de conduită a funcționarului public nr. 25-XVI din 22.02.2008//*Monitorul Oficial* nr.74-75/243 din 11.04.08
2. MATEI, L., LAZĂR, C.-G. Managementul calității și reforma administrației publice în unele state din sud-estul Europei. Analiză comparată//*Economia teoretică și aplicată*, București, 2011, v.XVII(2011), nr.4(557), p.65-98.
3. ZUBCO, A. Soluționarea alternativă a conflictelor între autoritățile administrative și persoanele private// *Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacităților de inovare.* Materialele Conferinței științifice cu participare internațională consacrată aniversării a 65-a a USM, 21-22 septembrie 2011, Chișinău, 2011, v.I, p.318-322.


## IMPLEMENTAREA STRATEGIILOR ORGANIZAŢIEI INTERNAŢIONALE A MUNCII (ILO) ÎN REPUBLICA MOLDOVA ŞI GEORGIA


*Irina NICOLAESCU*


Fundamentele politice şi cele practice ale activităţii sindicatelor în condiţiile globalizării forţei de muncă se formează sub mandatul Naţiunilor Unite al politicii sociale a Organizaţiei Internaţionale a Muncii (ILO) şi stabilirea legăturilor directe între dilemele umanitare majore din secolul al XXI-lea: munca decentă, programul dezvoltării globale şi eradicarea sărăciei.

Fundamentele definitorii pentru strategia socială naţională ale ILO insistă asupra caracterului obligatoriu şi universal al dreptului la muncă, la formarea politicilor sindicale la nivel naţional. De asemenea, le oferă oportunitatea de a alege instrumentele, tehnologiile şi resursele autorizate în activităţile practice ale ILO, precum şi obiectivele specifice de realizare în condiţii concrete.

Organizaţiile sindicale trebuie să înţeleagă că sunt necesare tot mai multe schimbări fundamentale în activitatea lor. Un alt subiect important este înţelegerea faptului că activitatea acestora nu este în consecinţă doar analiza problemelor care apar în jurul sau în întreprinderi, precum şi acceptarea unor măsuri

adecvate nu este suficientă pentru obţinerea de cunoştinţe şi experienţă practică. Această înţelegere poate fi atinsă datorită efectuării unei pregătiri inovatoare care vizează orice sindicat şi orice necesitate, în ce mediu funcţionează, care este organizaţia primară şi care este baza reală a sindicatelor.

Toate sindicatele pot fi împărţite în două categorii: cele care sunt capabile să perceapă noile strategii, pot implementa practici inovatoare şi cele care nu doresc să se schimbe, urmând practici conservatoare [5, p.13].

Pentru intensificarea şi continuarea dialogului şi parteneriatului cu Organizaţia Internaţională a Muncii precum şi realizarea unei cooperări specifice cu ILO, comunitatea de business şi, în special, sindicatele trebuie să participe activ la pregătirea modificărilor în Codul muncii, deoarece aceasta ar duce la îmbunătăţirea drepturilor de muncă şi a dialogului social consolidat.

În raportul pentru Consiliul General al OMC de revizuire a politicilor comerciale ale Georgiei (Geneva, 07 şi 09 decembrie 2009) se afirmă că, deşi au fost ratificate ambele convenţii ale OIM privind drepturile sindicale, protecţia drepturilor definită în acestea sunt insuficiente [4, p.2]. Codul Muncii din 2006 a redus drastic drepturile sindicale fundamentale ale lucrătorilor, prin limitările sale privind libertatea de asociere şi dreptul de a o organiza, cum ar fi pragul de instituire a unui sindicat care este excesiv de mare. Există restricţii severe privind dreptul la grevă, grevele de solidaritate sunt interzise şi, în practică, sindicaliştii primesc ameninţări, intimidări şi concedieri fără explicaţii. Codul Muncii şi autorităţile oferă protecţie insuficientă împotriva discriminării antisindicale şi legea oferă, de facto, o lumină verde distrugerii sindicatelor şi marginalizării negocierilor colective.

Parlamentul georgian, în anul 2013, a votat modificările în Codul muncii. În pofida criticii aduse schimbărilor Codului Muncii georgian pentru incompatibilitatea cu standardele internaţionale şi europene ale muncii, acesta reprezintă un prim pas important în aducerea legislaţiei unei ţări caucaziene spre standardele Organizaţiei Internaţionale a Muncii. Noua legislaţie prevede o anumită protecţie împotriva discriminării antisindicale, creştere a concediului plătit pentru muncitorii cu profesii periculoase, interzicerea concedierii femeilor însărcinate şi creşterea duratei concediilor din cauza unor dizabilităţi temporare.

Cu toate acestea, restricţiile nerezonabile se impun cu privire la dreptul la grevă, iar orele de lucru, protecţia femeilor însărcinate şi compensaţia orelor suplimentare, precum şi munca de noapte sunt insuficient reglementate. De asemenea, dispoziţiile referitoare la contractele de muncă dau prioritate angajatorilor. Noua lege nu reuşeşte să protejeze sănătatea şi securitatea lucrătorilor şi, de asemenea, permite angajatorilor să efectueze concedieri în masă, fără nici o consultare prealabilă cu sindicatele, cum este garantat de prevederile Cartei Sociale Europene, ce a fost semnată de Georgia.

Pentru Republica Moldova, Organizaţia Internaţională a Muncii defineşte două mari probleme, cum ar fi migraţia populaţiei şi munca copiilor. Cu scopul de a elimina aceste dificultăţi în cadrul pieţei forţei de muncă din Moldova, ILO duce o politică aparte, implementând mai multe convenţii şi reforme, ca exemplu poate fi adusă Colecţia de Convenţii ale ILO ratificate de Republica Moldova, editată de către CNSM în cadrul proiectului Dialogul social local pentru o mai bună guvernare a pieţei muncii în Republica Moldova [1, p.22]. Piaţa muncii în Republica Moldova este în continuă formare. Aici au loc dezechilibre care se manifestă prin creşterea şomajului, prin descreşterea productivităţii muncii, prin utilizarea ineficientă a forţei de muncă, ceea ce are drept consecinţă directă reducerea salariilor reale. O mare parte a populaţiei apte de muncă nici măcar nu este prezentă pe piaţa muncii din Republica Moldova.

Deşi normele internaţionale ale muncii [2, p.1] au o influenţă semnificativă asupra dezvoltării legislaţiei naţionale a Republicii Moldova în domeniul muncii, putem determina o listă întreagă de probleme cu care se confruntă piaţa forţei de muncă în ţara noastră, cum ar fi [3, p.56-58]: lipsa unei analize aprofundate a proceselor de pe piaţa muncii, ce ar putea sta la baza elaborării politicilor de ocupare a forţei de muncă şi formare profesională; insuficienţa locurilor de muncă libere în economia naţională; salariile mici oferite şi obligaţiile mari înaintate de către agenţii economici pentru deţinerea locurilor de muncă; nivelul de calificare al persoanelor aflate în şomaj, care nu corespunde cererii pe piaţa muncii; potenţialul redus de angajare în câmpul muncii pentru tineret, femei, absolvenţii studiilor superioare; importanţa scăzută a patronatului şi a sindicatelor în realizarea politicilor pe piaţa muncii; utilizarea insuficientă a capacităţii umane în perioada actuală este condiţionată de scăderea cererii forţei de muncă de calificare înaltă, fundamentată de schimbări structurale în economie, de nivelul scăzut al salariilor sau de lipsa locurilor de muncă.

Nu putem nega faptul că în Republica Moldova influenţa instrumentelor ILO a fost considerată redusă, deoarece Codul Muncii de aici a fost apreciat ca reprezentând, de fapt, reglementări ce depăşeau normele minime ale organizaţiei. Dar cu toate acestea, există o colaborare între aceste două părţi care nu doar face posibilă implementarea unor norme pe teritoriul ţării noastre, dar care aduce rezultate deja de câţiva ani, şi implementarea acestor norme continuă să aibă un flux puternic la nivel naţional.

NOTĂ: This article was researched within the FP7 Program Support Marie Curie (IRSES) „Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".

***Referinţe:***

1. ILO. *Safe maternity and the world of work*. NY: 2008, p.30.

2. *Convenţia OIM, nr.122 Privind politica în domeniul ocupării forţei de muncă*. [Accesat 20.07.2013] Disponibil: http://mmpsf.gov.md/file/ilo/conventia_122_ md.pdf
3. ILO. *Profilul naţional privind securitatea şi sănătatea în muncă în Republica Moldova*. 2012. p.63.
4. *Internationally recognised core labour standards in Georgia*, 2009, p.11. [Accesat 27.05.2014] Disponibil: http://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/20091203094519-Microsoft_Word_-_Georgia_2009_final_.pdf
5. *Trade unions of modern Kyrghystan: experience and best practice*, 2006, p.32. [Accesat 12.06.2015]. Disponibil: https://web.warwick.ac.uk/russia/Intas/Kzrgzyrep3Eng. doc

## INTEGRAREA EUROPEANĂ A REPUBLICII MOLDOVA LA ETAPA ACTUALĂ: REALIZĂRI ŞI TENDINŢE [*]

*Cristina MORARI*

Relaţiile dintre Republica Moldova şi Uniunea Europeană au marcat în anul 2014 un şir de progrese esenţiale, printre care evidenţiem semnarea Acordului de Asociere, inclusiv a Acordului privind Zona de Liber Schimb Aprofundat şi Cuprinzător, obţinerea regimului liberalizat de vize şi, respectiv, intensificarea cooperării moldo-europene.

Toate aceste realizări, de rând cu implementarea reformelor, urmau să formeze baza necesară pentru depunerea ulterioară a unei cereri de aderare la Uniunea Europeană din partea Republicii Moldova. Totuşi, după cum a arătat Summit-ul Parteneriatului Estic de la Riga, care a avut loc în perioada 21-22 mai 2015, Republica Moldova, la fel ca şi Uniunea Europeană, nu este pregătită pentru o avansare calitativă în relaţiile moldo-comunitare. Astfel, nu a fost oferită nicio perspectivă de aderare Republicii Moldova, de altfel ca şi celorlalte state din cadrul Parteneriatului Estic, deşi aspiraţiile europene şi alegerea europeană a acestora a fost recunoscută. Totodată, s-a indicat necesitatea continuării reformelor. În declaraţia comună a Summit-ului Parteneriatului Estic de la Riga s-a subliniat clar că priorităţile Uniunii Europene faţă de ţările participante la Summit reprezintă implementarea Acordurilor de Asociere şi a Acordurilor de Liber Schimb [1]. În acest context, după cum susţine Victor Chirilă, acum este nevoie de pus în practică Acordul de Asociere, acest lucru fiind esenţial pentru ţară. Şi în momentul în care se va demonstra că Moldova este cu adevărat, nu doar prin declaraţii, implicată, angajată şi hotărâtă să parcurgă calea de reforme, va fi foarte greu Uniunii Europene să refuze o cerere de aderare din partea Republicii Moldova [2, p.2].

Într-adevăr, Acordul de Asociere presupune iniţierea unor schimbări esenţiale în ţară, şi odată ce uşa Uniunii Europene continuă a fi deschisă pentru Moldova, principalul său plan de acţiune este europenizarea şi implementarea

[*] „This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme".

eficientă a reformelor în vederea adoptării standardelor europene. În acest context, anume pregătirea internă şi procesul de reforme devine sarcina primordială în procesul de integrare europeană a Republicii Moldova, mai ales în condiţiile în care Uniunea Europeană este nemulţumită de situaţia politică şi economică din ţară. Astfel, în raportul Comisiei Europene privind implementarea Politicii Europene de Vecinătate în Republica Moldova în anul 2014, guvernului moldovenesc i se recomandă intensificarea combaterii corupției și concentrarea pe procesul de prevenire a acesteia, continuarea reformelor în procuratură și sectorul judiciar și asigurarea independenței depline a Centrului Național Anticorupție și a Comisiei Naționale de Integritate, implementarea continuă și eficace a Strategiei Reformei Sectorului Judiciar și continuarea reformei Ministerului de Interne, precum și a altor organe relevante, alinierea legislației moldovenești la acquis-ul comunitar în vederea implementării AA/DCFTA, luarea de măsuri pentru îmbunătățirea guvernării corporative și controlului în sectorul financiar, asigurarea libertății mass-media, integrarea minorităților etnice etc. De asemenea, soluţionarea conflictului transnistrean constituie o prioritate majoră [3].

După cum se poate observa, până la momentul actual o caracteristică neschimbătoare a procesului de integrare europeană a Republicii Moldova constă în faptul că dimensiunea sa internă tinde să fie una formalizată, deseori transformările interne fiind efectuate doar pentru a obține avizul pozitiv al structurilor europene. Acest lucru este demonstrat de progresul modest înregistrat în procesele reformatoare cele mai stringente. Deseori partea moldovenească acționează din inerție, bazându-se pe inițiativele, propunerile și foile de parcurs ale Uniunii Europene și, ca rezultat, procesul de integrare europeană a țării se realizează foare încet.

De asemenea, după cum subliniază experţii autohtoni, este evidentă reducerea sprijinului societății pentru integrarea europeană a Republicii Moldova. În ultimii cinci ani, susținerea pentru o eventuală aderare la UE a scăzut cu 19%, de la 63% în anul 2009, la 44% în anul 2014 [4]. Cauzele acestei situații sunt multiple, printre care: apariția unor alternative noi de integrare regională ca Uniunea Vamală Rusia–Belarus–Kazahstan și viitoarea Uniune Eurasiatică, instabilitatea politică, lipsa de realizări convingătoare în reformarea justiției și combaterea corupției la nivel înalt, ignorarea dialogului cu minoritățile etnice și, nu în ultimul rând, lipsa unei strategii de informare permanentă a întregii societăți despre miza, oportunitățile și costurile procesului de integrare europeană [4]. Vorbind despre informarea populației privind integrarea europeană, menționăm că în prezent aceasta se realizează în mare măsură prin intermediul declarațiilor oficiale, interviurilor și datelor oferite de către paginile oficiale ale structurilor guvenamentale. De asemenea, apar tot mai multe studii ale experților și ale mediului academic privind relațiile Republica Moldova–Uniunea Europeană, apar unele emisiuni TV

dedicate tematicii europene, au fost deschise un şir de centre de informare europeană, funcţionează cu succes câteva site-uri de informare europeană adresate publicului larg şi tuturor celor interesaţi de problematica europeană şi cursul european al Republicii Moldova, cum ar fi infoeuropa.md şi europa.md. Totuşi, informarea dată nu este suficientă. Guvernul Republicii Moldova are nevoie de elaborarea şi implementarea unei strategii de informare a cetăţenilor ţării în vederea nu doar a realizărilor obţinute, dar şi a explicării procesului de integrare europeană, precum şi a pregătirii populaţiei pentru acesta. Este evident că anume de consensul şi eforturile comune ale autorităţilor centrale, societăţii civile şi ale cetăţenilor moldoveni depinde până la urmă rezolvarea cu succes a problemelor evidenţiate.

Prin urmare, procesul de integrare europeană a Republicii Moldova la etapa actuală depinde în mare parte de eforturile depuse pe plan intern, realizarea agendei de asociere şi asigurarea stabilităţii politice şi economice în ţară. Doar în aşa măsură va fi posibil de recâştigat încrederea partenerilor europeni, de evitat riscul pierderii suportului primit din partea structurilor europene şi de obţinut succes în vectorul european al ţării.

***Referinţe:***


1. *Joint Declaration of the Eastern Partnership Summit (Riga, 21-22 May 2015).*2015 [Accesat 26.06.2015] Disponibil: http://infoeuropa.md/files/declaratia-comuna-a-summit-ului-parteneriatului-estic-riga-21-22-mai-2015.pdf
2. Vecinătatea Estică a UE – încotro? În: *Sinteze şi dezbateri de politică externă.* Buletin lunar, Nr. 6 (111), mai 2015. 2015 [Accesat 26.06.2015] Disponibil**:** http://infoeuropa.md/files/sinteze-si-dezbateri-de-politica-externa-buletin-bilunar-mai-2015-nr-6-111.pdf
3. *Implementarea Politicii Europene de Vecinătate în Republica Moldova. Progresul în 2014 şi recomandări pentru acţiune.* Bruxelles, 25.3.2015 [Accesat 27.06.2015] Disponibil**:** http://eeas.europa.eu/delegations/moldova/documents/press_corner/repulic-of-moldova-enp-report-2015_ro.pdf
4. RUSU, I., DULEBA, A. *Republica Moldova şi Parteneriatul Estic în 2015* [Accesat 26.06.2015] Disponibil: http://conventia.md/data/att/356_subor.pdf


## SEPARATISMUL – PERICOL PENTRU SECURITATEA NAŢIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA


*Constantin SOLOMON, Marcel BENCHECI*
*Centrul de Cercetări Strategice Institutul de Cercetări Juridice şi Politice*
*Academia de Ştiinţe a Moldovei*


Separatismul reprezintă pentru comunitatea internaţională o ameninţare complexă şi persistentă, care necesită un răspuns comprehensiv şi multidimensional la nivel strategic, solicitând implicare directă din partea tuturor statelor lumii. Acest pericol a impus redefiniri ale conceptului de securitate colectivă în context global traversat de întreaga comunitate internaţională. Prevenirea şi

combaterea crimelor cu caracter transnaţional, cum ar fi separatismul, a devenit o prioritate şi în politica internă şi externă a Republicii Moldova.

Spre regret, separatismul [1] continuă să reprezinte obstacolul de bază în calea consolidării independenţei Republicii Moldova ca stat integru şi indivizibil, dezvoltării sale economice, fapt care blochează realizarea obiectivelor strategice interne şi externe. În ultima perioadă, Republica Moldova a sensibilizat sistemic instituţiile internaţionale abilitate asupra pericolului pe care îl reprezintă persistenţa conflictului din raioanele de est pentru securitatea regională şi internaţională. Reglementarea acestuia a devenit o prioritate importantă a politicii statului, întru realizarea căruia au fost întreprinse o serie de acţiuni concrete. În acest sens, remarcăm intensificarea demersurilor diplomatice în adresa celor mai influente state şi organisme internaţionale având ca scop elaborarea unei soluţii politice durabile şi ireversibile.

Escaladarea separatismului prin apariția de noi forme privind conținutul politic din partea autorităților publice centrale întru asigurarea securității naționale și regionale implică necesitatea de a dezvolta cele mai eficiente metode de combatere a separatismului, fapt ce ar minimiza impactul negativ asupra securității naționale a Republicii Moldova.

De la declararea independenţei sale şi până în prezent, în Republica Moldova persistă o serie de condiţii privind apariţia şi dezvoltarea separatismului alimentat de prezenţa lacunelor de ordin normativ în relaţiile dintre autorităţile centrale şi administraţia publică locală; criza politică şi socioeconomică, indignarea unor segmente ale populaţiei în raport cu politicile autorităților centrale, persistenţa intereselor geostrategice ale unor state în regiune pentru care alimentarea separatismului reprezintă un mijloc de punere în aplicare a intereselor geopolitice.

În aceste condiţii, identificarea manifestărilor separatiste, a factorilor determinanți și evaluarea riscurilor separatismului pentru securitatea ţării, identificarea unor mecanisme eficiente din partea autorităţilor centrale diminuarea acestor pericole devine o prioritate nu numai pentru instituţiile de securitate ale statului, dar şi pentru centrele ştiinţifice de profil [2].

În Republica Moldova, două regiuni sunt expuse tendinţelor separatiste: raioanele de est și Unitatea Teritorială Administrativă Găgăuzia. În cazul raioanelor de est, după prăbușirea URSS, confruntarea cu autoritățile centrale ale Republicii Moldova a evoluat într-un conflict armat deschis, ulterior transformat într-un conflict înghețat. În UTA Găgăuzia, prin acordarea unui statut special şi a unei autonomii autorităților publice locale, conflictul se află în stare latentă, dar uneori apare la suprafață [3].

Izolarea acestor regiuni-focare ale separatismului de politica autorităților centrale şi necultivarea spiritului patriotic şi respectului în raport cu limba şi istoria Republicii Moldova în rândul minorităţilor etnice distanţează şi mai

mult de scenariul soluţionării integrative şi unitare a tendinţelor separatiste din ţara noastră. Astăzi Republica Moldova care de jure, conform Constituţiei, este un stat unitar, de facto prezintă caracteristici tot mai vădite ale unei federaţii. Deşi aceste trăsături s-au intensificat în timp, autorităţile centrale nu s-au autosesizat la timp pentru eradicarea lor.

Relaţia dintre autorităţile centrale şi cele ale autonomiei nu a fost întotdeauna una armonioasă, cea mai profundă criză manifestându-se în 2002, dictată de elaborarea proiectului de decizii ale Adunării Populare din Găgăuzia în privinţa păstrării dreptului de a desfăşura referendumuri într-un şir de zone populate ale sudului Republicii Moldova, în legătură cu intrarea în componenţa autonomiei şi cu denumirea ei, cât şi a Legii despre introducerea modificărilor şi completărilor în Constituţia Republicii Moldova cu privire la statutul Găgăuziei, elaborate în Comrat [4].

Sentimentul de temeri reale sau false întru păstrarea identităţii, apartenenţei etnice era exacerbat de politicile guvernamentale lipsite de viziuni clare. Întrucât cerinţele minorităţilor etnice au fost ignorate sau se confruntau cu opoziţia clară a autorităţilor Republicii Moldova, a existat o radicalizare şi o înăsprire a poziţiilor minorităţilor etnice, care a condus la formarea treptată a conducerii politice a acestor minorităţi, ce servea în calitate de reprezentant al întregului grup etnic. Iniţial, acest proces a fost, în mare măsură, spontan. Dar, odată cu intensificarea contracţiunilor autorităţilor Republicii Moldova, el începe să ia o formă organizată şi conştientă. Treptat s-a constituit o unitate a administraţiei publice locale. Argumentul despre dorinţa poporului moldovenesc de a se uni cu România a fost utilizat de liderii transnistreni şi UTA Găgăuzia pentru crearea unei opinii publice negative a populaţiei din aceste regiuni împotriva puterii centrale [5].

Consolidarea restricţiilor impuse de conducerea Republicii Moldova a dus la politizarea în continuare a sloganurilor şi obiectivelor mişcării minorităţilor etnice, consolidarea fundamentelor propriului lor „stat". Următorul impas în acest conflict a devenit dilema statutului teritorial, precum şi trecerea la utilizarea măsurilor extreme ale aparatului represiv şi punitiv, pentru a suprima mişcarea apărută. Politica naţionalismului lingvistic şi expulzarea reprezentanţilor netitulari ai populaţiei din procesul de conducere şi procesul de privatizare nu au putut să nu alarmeze minorităţile care riscau să piardă tot.

Un rol activ în incitarea psihozei în masă în Republica Moldova a jucat şi mass-media, care a contribuit la modelarea conştiinţei publice însoţită de stereotipurile de confruntare. În cazul Transnistriei, „războiul psihologic" al ambelor părţi a precedat etapa de confruntare deschisă cu aplicarea forţelor armate [6].

Prioritățile de dezvoltare conceptuală a politicii de stat privind combaterea separatismului este o condiție prealabilă pentru politici eficiente de asigu-

rare a intereselor naţionale ale Republicii Moldova într-o gamă largă de domenii şi sfere de interes.

**Analiza generalizată a separatismului din Republica Moldova ne permite să formulăm următoarele concluzii şi recomandări:**

- separatismul reprezintă un risc major pentru asigurarea securităţii naţionale a Republicii Moldova;
- factorii ce alimentează separatismul continuă să fie prezenţi în ţara noastră. Mai mult ca atât, conflictele interne ce duc la separatism adesea se dezlănţuie atunci când situaţia socioeconomică generală din ţară se înrăutăţeşte sau când este prezentă instabilitatea politică. Astfel, adoptarea ideilor separatismului este corelată cu principalii indicatori ai nivelului de tensiune sociale în Republica Moldova. Creşterea tensiunilor sociale este însoţită de creşterea indicatorilor separatismului şi viceversa;
- cursul proeuropean al Republicii Moldova generează nu doar efecte pozitive, ci şi anumite tensiuni, precum aspiraţiile separatiste în interiorul şi în exteriorul ţării. De jure, separatismul constituie unul dintre principalele obstacole în calea integrării europene a Republicii Moldova.

Puterea politică trebuie să dezvolte şi să pună în aplicare un sistem de măsuri, ce ar putea reduce riscul de creştere a sentimentului separatist din Republica Moldova, printre care propunem:

- problema separatismului în niciun fel nu poate fi soluţionată prin violenţă într-o zonă militarizată. În acest context, considerăm necesară demilitarizarea regiunii şi schimbarea misiunii de pacificare în una civilă cu participare internaţională sub egida OSCE;
- desfăşurarea reformei administrativ-teritoriale, inclusiv în UTA Găgăuzia, în special în domeniul statutului proprietăţii publice locale, deoarece în acest domeniu apar sistematic dispute asupra partajării gestiunii, astfel încât este împiedicată asigurarea unei autonomii locale eficiente.

***Referinţe:***


1. https://ru.wikipedia.org/wiki/separatism (vizitat la 044.07.2015)
2. МОШНЯГА, В., ИЛАЩУК, Д., СПИНЕЙ, Ф., ЗАВТУР, А. Конфликт в Молдове: опыт этнополитологического анализа.– Кишинев, Молд. ГУ, 1992. Пашалы П. Модель Гагаузии: общее и специфическое // *От этнополитического конфликта к межнациональному согласию в Молдове,* Кишинев, Молд ГУ, 1998.
3. *Miza Referendumului din UTA Găgăuzia: resuscitarea separatismului în sudul ţării* http://www.timpul.md/articol/-miza-referendumului-din-uta-gagauzia-resuscitarea-separatismului-in-sudul-arii-53900.htm, (accesat la 04.07.2015).
4. CIOBANU, V. Tendinţe separatiste printre găgăuzi//*Separatismul nu e o chestiune doar de prejudecăţi şi lipsă de comunicare, ci şi o problemă de siguranţă naţională* // Vitalie Ciobanu. http://www.europalibera.org/content/article/25069011.html, (accesat 04.07.2015)

5. *Găgăuzia, între nostalgia faţă de fosta URSS şi teama unui scenariu ucrainean* / Reportaj AFP.
6. http://www.moldova.org/gagauzia-intre-nostalgia-fata-de-fosta-urss-si-teama-unui-scenariu-ucrainean-reportaj-afp/(accesat la 06.07.2015).
7. GERASYMCHUK, S. (coord.) *Overcoming Outcomes of the Conflicts in the Post-communist World: Lessons for Ukraine* Kyiv: SSS Group, 2013.

## REFLECTAREA ÎN ZIARE A CAMPANIEI ELECTORALE PENTRU ALEGERILE PARLAMENTARE DIN 2014 ÎN REPUBLICA MOLDOVA

*Constantin SOLOMON*

O condiție importantă, ce influențează perceperea mesajelor electorale, este încrederea în organele mass-media. Astfel, în noiembrie 2014, Institutul de Politici Publice a publicat rezultatele unui sondaj de opinie. La întrebarea: „Care este cea mai importantă sursă pentru informarea dvs?", răspunsurile au fost următoarele: televiziunea – 82% din respondenți; radioul – 39%, internetul – 20%, ziarele – 17% [1].

În Republica Moldova, mass-media numără 64 de posturi de televiziune (5 cu acoperire națională), 57 de stații de radio, circa 400 de publicații scrise și numeroase mass-media on-line [2].

Mass-media aflată sub jurisdicția Republicii Moldova a reflectat campania electorală pentru alegerile parlamentare, în conformitate cu prevederile Constituției Republicii Moldova, ale Codului Electoral, ale Codului Audiovizualului, ale Legii presei, ale Legii cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați și ale actelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

În prezent, pe piața informațională autohtonă activează 12 agenții informaționale, care pot fi considerate principalii furnizori de știri ai presei scrise. Agențiile de presă se prezintă ca un organism integru, care dă tonul presei moldovenești, influențând modul de selectare a subiectelor. Doar două agenții de știri, Moldopress și Infotag au difuzat 600 de știri timp de două luni (28 septembrie-28 noiembrie 2014), cca. 60% dintre ele revenind agenției Infotag. Agenția informațională de stat Moldopress a difuzat multe știri care i-au pus în lumină pozitivă pe liderii Partidul Liberal Democrat din Moldova (PLDM), Partidul Democrat din Moldova (PDM), Partidul Liberal (PL), în calitatea lor de președinți ai formațiunilor politice.

În anul 2014, în Republica Moldova s-au editat 230 de ziare, inclusiv 45 raionale și de teritoriu, cu un tiraj de peste 32 de milioane de exemplare [3].

În perioada campaniei electorale a sporit considerabil interesul cititorilor față de informațiile din presă și s-a majorat tirajul ziarelor, care număra peste 40 de milioane de exemplare. De altfel, în această perioadă au fost publicate și suplimente ale unor ziare cu tiraj deosebit de mare.

Numai pe parcursul unei luni (octombrie-28 noiembrie 2014), presa scrisă, inclusiv agenţiile de presă şi portalurile web, au publicat în total peste 4560 de materiale, precum şi ştiri, articole de opinie, publicitate electorală, interviuri şi alte materiale din categoria programelor electorale, sondaje de opinie etc. Specificăm şi următorul fapt: concurentul electoral Partidul Socialiştilor din Republica Moldova (PSRM) a difuzat în toată republica ziarul „Socialiştii" (în limba română şi în limba rusă) cu un tiraj de peste 900 000 de exemplare [4].

Ziarele din ţară au publicat în campania electorală peste 1000 de articole care au vizat direct sau indirect alegerile. Cele mai multe materiale relevante au apărut în „Moldova Suverană" (84) şi „Nezavisimaia Moldova" (72). Menţionăm că 75% din articole au fost din categoria ştirilor obişnuite, iar 25% au abordat un subiect controversat în contextul electoral. Mai puţin de 15% din articole consacrate temei electorale au fost nepărtinitoare, celelalte au relatat despre alegeri şi concurenţii electorali prin prisma autorului şi opinia acestuia.

Cotidianul „Nezavisimaia Moldova" a continuat să favorizeze masiv Partidul Comuniştilor din Republica Moldova (PCRM), care a fost prezentat aproape exclusiv în context pozitiv. PLDM, PDM, PL, mai rar PSRM şi Partidul Popular din Republica Moldova (PPRM), dimpotrivă, au fost defavorizaţi prin prezentarea aproape de fiecare dată în context negativ.

Principiul egalităţii de gen a fost în mare parte neglijat. În ziarul „Nezavisimaia Moldova" doar 8% din surse au fost femei, iar „Moldova Suverană" nu a citat nicio sursă de gen feminin în articolele despre campania electorală. Ziarele „Moldova Suverană" şi „Nezavisimaia Moldova" nu s-au preocupat de educaţia electorală a cititorilor, în total fiind publicate în ambele publicaţii doar 7 materiale de acest gen. Cotidianul „Timpul" a favorizat concurentul electoral PL care a fost menţionat de mai multe ori în context pozitiv, iar PSRM şi PCRM, dimpotrivă, au avut cele mai multe apariţii în context negativ. „Jurnal de Chişinău" nu a favorizat vreun concurent electoral, iar PSRM şi PCRM au fost menţionaţi preponderent în context negativ. „Komsomoliskaia Pravda v Moldove" a scris doar în context neutru, iar „Vesti Găgăuzii", practic, nu s-a referit la concurenţii în alegeri.

Cotidianul „Panorama" a favorizat clar concurentul electoral Partidul Politic Partidul „Renaştere-Vozrojdenie" (PPP„Renaştere"), care a apărut, în temei, în context pozitiv şi i s-a oferit un spaţiu relativ mare pentru intervenţii directe. În schimb PDM a fost defavorizat masiv, prin prezentarea frecventă în context negativ. Totodată „Ziarul Naţional" a defavorizat masiv PPRM prin prezentarea frecventă în context negativ (de 15 ori). Concurentul electoral PLDM, dimpotrivă, a fost favorizat, fiind unicul partid prezentat în context pozitiv.

În multe articole din ziare se accentuează faptul că transparenţa financiară prin care să fie informaţi alegătorii cu privire la cei care sprijină financiar n-a

fost asigurată. Drept confirmare sunt aduse un şir de cazuri de finanţare ilegală a campaniei electorale. Corupţia parlamentară a servit drept teren rodnic pentru finanţarea ilegală a partidelor politice, fapt ce antrenează cheltuieli serioase din resurse de stat şi împiedică funcţionarea normală a instituţiilor democratice. Aceasta are loc din cauza lipsei unei legislaţii care ar permite un control riguros al finanţării participanţilor la scrutinele electorale şi al securităţii financiare a statului în special.

Apropo, cu patru zile înaintea alegerilor, Comisia Electorală Centrală (CEC) a propus excluderea din campania electorală a Partidului Politic „Patria", condus de Renato Usatîi. Decizia CEC a venit în urma unei sesizări a Inspectoratului General de Poliţie care a acuzat acest partid că ar fi folosit în campania electorală resurse financiare din străinătate – 430 000 de euro [5]. Renato Usatîi, însă, a declarat că toate aceste acuzări sunt „fabricate politic" şi înscenate de către angajaţii Inspectoratului General de Poliţie.

Campania electorală a fost reflectată pe larg de posturile de televiziune, posturile de radio, de sursele mass-media on-line. În perioada campaniei electorale pentru alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014 au fost utilizate şi alte tipuri de activităţi de agitaţie electorală: „de la uşă la uşă", agitaţia telefonică, autovehicule cu publicitate audio şi vizuală, on-line, întâlniri cu alegătorii, petreceri pentru tineri, publicitate stradală şi altele.

În republică s-a desfăşurat cel de-al nouălea scrutin al alegerilor parlamentare. Cu toate că în această perioadă s-a amplificat activitatea socială şi politică a oamenilor, a crescut semnificativ interesul lor faţă de problemele politice şi de stat, atitudinea negativă a alegătorilor faţă de parlamentari continuă să mai persiste.

Reflectarea campaniei electorale în mass-media are un impact puternic asupra opiniei publice şi dacă procesul electoral nu este prezentat şi reflectat în mod echilibrat şi imparţial, cetăţenii vor fi lipsiţi de posibilitatea unui vot conştient, informat, iar alegerile nu vor putea fi considerate pe deplin libere şi corecte.

***Referinţe:***


1. *Barometrul Opiniei Publice.* Institutul de Politici Publice, noiembrie 2014, p.28.
2. Biroul OSCE pentru Instituţii Democratice şi Drepturile Omului, Misiunea de Observare a alegătorilor//*Raport interimar 24 octombrie–11 noiembrie 2014 privind alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014.* Chişinău, 2014, p.6.
3. Datele au fost furnizate de Camera Naţională a Cărţii din republica Moldova la 15 decembrie 2014.
4. Datele au fost calculate de către autor conform tirajului.
5. www.publika.md/cum-a-reactionat-renato-usatîi-când-a-auzit-că-partidul-patria-a-fost-exclus-din-cursa-electorală_2170191.html (accesat la 10.01.2015).

# CONSIDERAŢII PRIVIND CONCEPTUL DEMOCRATIZĂRII, MODERNIZĂRII ŞI GLOBALIZĂRII SISTEMULUI POLITIC DIN REPUBLICA MOLDOVA

*Ion CIOBANU*

Interpretările efectuate asupra teoriei democratizării şi modernizării politice pot fi apreciate ca elaborarea şi justificarea unui model general de dezvoltare a civilizaţiei contemporane, esenţa căreia constă în descrierea caracterului, direcţiei şi conţinutului trecerii de la societatea tradiţională la cea contemporană. Această trecere este descrisă de influenţa progresului tehnico-ştiinţific, al schimbărilor social-structurale, incluzând neapărat şi revizuirea sistemului valoric şi normativ, formele noi de democratizare etc.

La etapa actuală, prin noţiunile de democratizare şi modernizare subînţelegem diverse aspecte: epocă istorică care însoţeşte trecerea de la societatea de tip feudal la societatea modernă de tip capitalist; proces contemporan de tranziţie, caracteristic pentru statele slab dezvoltate sau în curs de dezvoltare, ce constă în trecerea de la societatea de tip tradiţional la cea de tip modern; proces indefinit de evoluţie şi perfecţionare de la o treaptă inferioară la una superioară de dezvoltare socială, cuprinzând ţări, zone, regiuni, popoare sau omenirea în ansamblu.

Etimologic analizând, cuvântul „modernizare" provine de la latinescul „modernus", incluzând adjectivul *modo* – „nu de mult, cu puţin înainte"– şi substantivul *modus* – ordine, măsură. Treptat, de la acestea lexicul s-a îmbogăţit cu aşa termeni ca *mode, modern, modernizer*. La mijlocul secolului XX apare conceptul de „modernity" [1, p.28.], care înseamnă proces de trecere, evoluare a sistemului social spre contemporaneitate.

În acest context, menţionăm că modernizarea politică este o latură a modernizării sociale generate. Ea include şi caracterizează procesul schimbărilor structurale şi calitative ale vieţii politice şi culturale, care au loc în cadrul sistemului politic, a funcţiilor instituţiilor sistemului dat pe parcursul trecerii de la societatea tradiţională la cea contemporană. Societatea tradiţională şi contemporană reflectă diverse niveluri de maturitate a sistemului social, existenţa mai multor mecanisme de reglare şi adaptare socială, de tehnologii ale schimbărilor sociale. Ea se deosebeşte după locul şi rolul individului în aceste sisteme sociale, după diversitatea posibilităţilor de autorealizare a acestuia.

Modernizarea politică semnifică, aşadar, conştientizarea necesităţii şi a acţiunilor corespunzătoare în vederea organizării sistemului politic la nivelul cerinţelor şi mijloacelor moderne – performante, actual avansate. După cum vedem, definirea conceptului de modernizare are variabile specifice [2, p.8.] şi poate fi considerat ca un „carusel" al definiţiilor, în cadrul cărora modernizarea în sfera politică presupune afirmarea unor state naţionale şi rezonabil

centralizate, în care există şi funcţionează diferite mişcări şi grupuri social-politice ce îşi manifestă şi îşi promovează interesele în mod cultural, adică pe căi civilizate.

Procesul modernizării politice se transpune în practică prin diferite modalităţi, prin alinierea la nişte cerinţe indispensabile şi utilizând diverse mecanisme, din rândul cărora putem evidenţia următoarele criterii:

- crearea unei structuri politice diferenţiate cu un înalt grad de specializare conform criteriului instituţional-funcţional;
- constituirea unui stat modern, care posedă o reală suveranitate;
- creşterea rolului statului prin lărgirea sferelor lui de acţiune şi dominarea legii în stat ca element ce asigură o legătură normală şi sănătoasă dintre societate şi stat;
- sporirea numărului cetăţenilor, indivizilor cu drepturi politice şi sociale; lărgirea accesibilităţii încadrării indivizilor şi grupurilor sociale în viaţa politică;
- constituirea unei birocraţii politice raţionale şi transformarea acestei birocraţii nepersonificate într-un sistem dominant de conducere şi control;
- minimalizarea rolului şi legitimităţii elitelor tradiţionale şi creşterea rolului elitelor modernizatoare.

De o anumită popularitate se bucură printre politologi abordarea structural-funcţională a modernizării politice, avându-i ca promotori pe G.Almond şi L.Pye [3]. Ei susţin că dezvoltarea politică necesită o perfecţionare continuă a funcţiilor sistemului politic în vederea unei dezvoltări eficiente şi stabile a întregului organism social. Schimbările funcţional-calitative ale instituţiilor sistemului politic, după părerea acestor autori, includ anumite procese ce reflectă conţinutul modernizării politice prin: diferenţierea şi specializarea funcţiilor instituţiilor sistemului politic, care reflectă atât procesul complicării relaţiilor lui în urma diversificării acţiunilor subiectului şi obiectului politic, cât şi apariţia unor noi grupuri de interese.

Nivelul de modernizare a câmpului politic reflectă gradul acestei mobilizări şi a potenţialului lui de supravieţuire. Numai sistemul politic complex este capabil să supravieţuiască, deoarece posedă şi foloseşte cu chibzuinţă diverse canale de comunicare şi socializare (instituţiile şcolare, de învăţământ superior, biserica, armata etc.), cultivând membrilor societăţii un comportament politic civilizat, fapt care vorbeşte despre încrederea cetăţenilor în instituţiile puterii politice, confirmă legitimitatea, corectitudinea şi justeţea ei.

Un alt punct de vedere privind conţinutul modernizării politice este expus de politologul american S.Huntington, în lucrarea autorului român, Fulga Gh. [4], care leagă dezvoltarea politică cu procesul de instituţionalizare a organizaţiilor şi procedurilor politice. După părerea autorului, numai structurile, instituţiile de stat democratice şi stabile, alături de respectarea legii, pot

asigura o înaltă adaptare a câmpului politic la schimbările venite din mediul social exterior şi capacitatea lui de a reacţiona la noile provocări, tendinţe şi cerinţe sociale.

Pornind de la premiza că avansarea statelor pe calea democraţiei a devenit un criteriu de bază al integrării lor în sistemul internaţional contemporan, în ultimele decenii, democratizarea a fost examinată ca un fenomen global, obiectiv, contradictoriu şi nelinear, ce domină agenda politicii internaţionale, alături de alte probleme globale.

Apariţia a numeroase concepţii în interpretarea, acceptarea sau respingerea proceselor de democratizare, ca şi a globalizării, în diferite state ale lumii sunt legate de coexistenţa contradictorie a unor factori multipli: specificul naţional, subdezvoltarea, creşterea inegalităţii sociale şi a influenţei internaţionale, condiţiile de afirmare externă, contextul geopolitic regional şi global etc.

Aşadar, influenţa globalizării asupra proceselor de democratizare din Republica Moldova a fost studiată prin prisma impactului actorilor globali, transnaţionali şi regionali asupra proceselor interne şi al eforturilor depuse pe plan intern şi extern în consolidarea naţional-statală, afirmarea externă şi integrarea Republicii Moldova în comunitatea mondială.

***Referinţe:***


1. IACOB, G. *Modernizare – Europenism.* Vol. I., *Ritmul şi strategia modernizării*. Iaşi, 1995.
2. MARGA, A. *Cultură, democraţie, modernizare.* Bucureşti: Institutul Cultural Român, 2012.
3. ALMOND, G. *Cultura civică. Atitudini politice şi democraţie în cinci naţiuni.* CEU Press, Bucureşti: Editura du Style, 1996.
4. FULGA, Gh. *Societăţi şi sisteme politice contemporane. Doctrine şi realităţi*. Bucureşti, 2004.


## ОТРАЖЕНИЕ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА


*Наталья СТЕРКУЛ*


В научно-исследовательском пространстве Республики Молдова важное место отводится комплексному изучению и всестороннему анализу интеграционных процессов в мире, что обусловлено как расширением данных процессов в мировой политике, так и поступательной интеграцией нашего государства в ЕС. Среди специалистов в области международных отношений выделяются различные подходы к рассмотрению интеграции и ее роли в международных политических и экономических взаимоотношениях между государствами. Неоднозначность взглядов и мнений порождает дискуссионный характер данной проблематики и требует пристального внимания и детального анализа.

Важным видится отметить значительное увеличение в Республике Молдова числа исследовательских работ в области международных отношений в целом. Это объясняется существенно большей включенностью государства в мировые политические процессы, расширением дипломатических связей и контактов, увеличением политического, торгово-экономического, культурного и научного сотрудничества со многими странами, а также активным участием Республики Молдова в международных и региональных организациях.

Особый интерес для ученых и аналитиков представляют интеграционные процессы, в которые включена наша страна. Большее внимание в них отводится европейской интеграции Республики Молдова [1, с.125]. Выработаны различные научные подходы к осмыслению важности последовательной интеграции посредством реализации основополагающих требований и предписаний со стороны европейских структур. Изучаются основные достижения и обозначившиеся сложности для Республики Молдова в рамках Европейской политики соседства, инициированной ЕС в целях укрепления безопасности и повышения благосостояния в странах, расположенных вблизи Европейского Союза [2, с. 247-248]. Рассматриваются результаты участия нашего государства в проекте Восточного Партнерства [4, с.151]. Анализируются преимущества для Республики Молдова в процессе европейской интеграции.

Следует обратить внимание, что в подавляющем большинстве научных работ основное внимание сосредоточено на историческом аспекте европейской интеграции, в меньшей степени анализируются действия нынешнего политического истеблишмента страны, а также представителей европейских структур. Фактически не представлен и анализ последних событий – результаты саммитов, международных встреч и договоренностей, и принципиально новых тенденций – сложностей в процессе реализации реформ согласно стандартам ЕС и их отражения в двухстороннем диалоге между Республикой Молдова и ЕС в контексте европейской интеграции. Вместе с тем, рассмотрение данных проблемных вопросов видится крайне важным и необходимым в складывающихся условиях исторического развития.

В научных исследованиях в области международных отношений уделяется внимание и Процессу сотрудничества в Юго-Восточной Европе (ПСЮВЕ), который играет особую роль в сохранении стабильности в регионе. Неподдельный интерес представляют работы, обращающие внимание на важность ПСЮВЕ как платформы диалога для стран региона, на необходимость сотрудничества между государствами данного интеграционного объединения, способствующего реформам и прогрессу[5].

Среди многочисленных научных работ в области международных отношений, по-прежнему достаточно много публикаций, касающихся участия Республики Молдова в Содружестве Независимых Государств (СНГ). При этом многие исследователи отмечают снижение роли данного интеграционного объединения, устаревание данной структуры. Так или иначе, Республика Молдова продолжает оставаться полноправным членом СНГ, поддерживает активное торгово-экономическое сотрудничество со многими странами-участницами, а также регулярно принимает участие в региональных форумах по вопросам развития для стран СНГ. Многие публикации содержат рекомендательные инициативы, обращающие внимание на необходимость повышения уровня сотрудничества между Республикой Молдова и СНГ посредством инновационной политики. Это возможно при наличии таких факторов, как консолидация интеллектуальных ресурсов; обобщение передовых достижений сектора инноваций; снятие административных барьеров на пути инновационного бизнеса; привлечение капитала в сферу высокотехнологичных производств; создание взаимовыгодных условий для сотрудничества. Отмечается, что при сотрудничестве Республики Молдова со странами СНГ в нынешних условиях главной задачей должно стать создание эффективного механизма взаимодействия для определения взаимовыгодных инновационных проектов. Подчеркивается необходимость участия Республики Молдова в следующих мероприятиях: в реализации Межгосударственной программы инновационного сотрудничества государств-участников СНГ на период до 2020 года; совершенствовании механизма межгосударственного регулирования инновационных процессов; осуществлении совместных проектов по разработке и внедрению инновационных технологий в отрасли экономики [3, с.66-67].Вместе с тем, в подавляющем большинстве научных исследований слабо освещены конкретные застойные явления в рамках сотрудничества СНГ с Республикой Молдова, трудности самого функционирования данной интеграционной структуры, равно как и выгоды для Республики Молдова от участия в ней.

Общий анализ работ в этой области позволяет заключить, что разочарование в СНГ как в объединении для налаживания экономических, хозяйственных и других отношений, евроинтеграционные устремления и демократические преобразования в Республике Молдова предопределили ее вовлеченность в ГУАМ. Несмотря на то, что ГУАМ вплоть до последнего времени оставалась организацией номинальной, само участие в этом объединении и заявления относительно западной направленности своей внутренней и внешней политики свидетельствуют о том, что Республика Молдова твердо придерживается выбранного вектора развития – европейской интеграции.

Итак, исследование интеграционных процессов отражено в научных публикациях по международным отношениям в Республике Молдова на достаточно высоком уровне. Комплексно изучаются основные проблемы в рамках интеграционных процессов, раскрывается важность участия нашего государства в интеграционных структурах, даются практические рекомендации со стороны научного сообщества и строятся прогнозы относительно будущего развития потенциала страны. Все это свидетельствует о развитии науки в Республике Молдова, об интеграции образовательной и научной деятельности посредством исследований и инноваций, повышении потенциала вузовской науки и образования в целом.

***Литература:***


1. CEBOTARI, S., BUDURIN–GOREACII, C. The Republic of Moldova in the context of Eastern Partnership. In: *Moldoscopie* (probleme de analiză politică). Chisinau, 2013, p.125-139.
2. VASILESCU, G. Strategii de integrarea europeană pentru Republica Moldova. În: *Ştiinţa politică în Republica Moldova: realizări şi perspective*. Chisinau, 2011, p.247-253.
3. ПЕРЧИНСКАЯ, Н.П. Инновационная политика Молдовы и стран СНГ – варианты сотрудничества. В: *Инновации*, 2011, №10 (156), с.65-69.
4. СТЕРКУЛ, Н. Мотивы и достижения стран-участниц Восточного Партнерства: взгляд из Республики Молдова. В: *Восточное партнерство. Цели-опыт-вызовы*. Анализ процесса имплементации в государствах, охваченных программой/ Под научн. ред. Петра Байора. Краков: KSIGARNIA AKADEMICKA, 2013, с.151-156.
5. POP, A., PASCARIU, G., ANGLITOIU, G. Participarea Republicii Moldova la structurile de cooperare regională. În: *România şi Republica Moldova – între politica europeană de vecinătate şi perspectiva extinderii Uniunii Europene*. [Accesat 26.06.2015] Disponibil:http://beta.ier.ro/documente/studiideimpactPais-III_ro/Pais3_studiu_5_ro.pdf

## MĂSURI DE REDUCERE A COSTURILOR FLUCTUAȚIEI PERSONALULUI

*Svetlana MIRONOV*

Fluctuația forței de muncă este un fenomen normal, pe care îl întâlnim în orice întreprindere. O anumită rată de fluctuație există indiferent de dimensiunile și situația economico-financiară a întreprinderii. Când aceasta depășește 20%, înseamnă că lucrurile nu stau prea bine în întreprinderea respectivă și conducerea trebuie să-și pună întrebări privitor la cauzele fenomenului fluctuației personalului. Frecvent, fluctuația este determinată de o politică salarială deficitară neacordată la realitățile pieței forței de muncă, un mediu al muncii neprielnic, un management de personal defectuos, relații interumane tensionate etc. Costurile directe sau indirecte care apar nu se referă doar la timpul și banii necesari angajării altor candidați, ci și la îngreunarea activității și scăderea productivității muncii. Compania poate pierde și la nivelul imaginii pe care o are în raport cu clienții. O bună relație cu clienții se construiește în timp și este important ca ea să fie stabilă și personalizată. Iar dacă, de exemplu, un client sună o dată la două săptamâni și discută de fiecare dată cu altă persoană, este mare probabilitatea că își va pune întrebări legate de seriozitatea firmei.

În concepţia autorului V.Lefter, actualmente, lumea muncii s-a schimbat considerabil datorită apariţiei şi introducerii unor tehnologii noi. Angajaţii muncesc astăzi în cadrul unor sisteme de producţie integral computerizate, necesitând un alt tip de management decât funcţionarii sau operatorii de maşini industriale pe care îi înlocuiesc. Au apărut noi medii de muncă de tipul centrelor de apel telefonic pentru clienţi, iar telemunca (lucrul de la distanţă prin intermediul calculatorului conectat la reţea) este din ce în ce mai mult folosită. Toate aceste schimbări în mediul muncii au implicaţii majore în ce priveşte managementul personalului şi al proceselor de muncă [1, p.258].

Avantajele și dezavantajele fluctuației de personal pentru întreprindere sunt următoarele:

**Dezavantajele**:

1. reducerea productivității muncii din cauza plecării angajaților buni (fluctuație disfuncțională);
2. mărirea timpului de instruire a noilor angajați;
3. consum de resurse materiale și de timp în procesul selectării noului personal.

**Avantajele**:

1. creșterea productivității muncii angajaților, prin plecarea celor mai puțin performanți (fluctuație funcțională);

2. îmbunătățirea concordanței post/angajat;

3. economisirea resurselor financiare prin înlocuirea unor angajați cu salarii mari cu alții cu salarii mai mici (fiind la început perioada de încercare, perioada de stagiu), dar care au abilități similare;

4. flexibilitatea personalului;

5. infuzia de noi idei în interiorul organizației.

Costurile pe care le implică fenomenul fluctuației personalului sunt următoarele:

✓ Costul plecării angajatului din companie: indemnizații, plăți compensatorii, despăgubiri în baza unor clauze contractuale sau decizii judecătorești etc;

✓ Costul de angajare și formare a noului angajat:

- Costurile de recrutare și selecție (anunțuri de angajare, materiale consumabile, tarifele plătite consultanților sau responsabililor de selecția resurselor umane, costul testelor de selecție);

- Costul de integrare a noului angajat la locul de muncă (costul materialelor informative, costul amenajării spațiului de lucru, pierderile de productivitate înregistrate la nivelul colegilor sau șefilor pe perioada de integrare a noului angajat în cadrul colectivului);

- Costul formării noului angajat (timpul și cheltuielile alocate programelor de instruire a noului angajat la locul de muncă, costul programelor de trening etc.).

✓ Costul de învățare, având în vedere faptul că noul angajat va atinge optimul de eficiență ulterior integrării la locul de muncă.

✓ Câștigurile sau pierderile salariale înregistrate de companie, în funcție de mărimea salariului cu care este încadrat în muncă noul angajat, față de cel care a părăsit organizația, din cauza unei experiențe reduse de muncă (diminuarea masei salariale). Dacă plecările din companie sunt semnificative, atunci aceasta este obligată să facă promovări, ceea ce înseamnă o creștere a masei salariale.

✓ Costul mobilității interne a personalului, determinată de deciziile organizației de a-și transfera salariații în cadrul altor filiale (costurile de deplasare a salariaților, cheltuielile cu mutarea, indemnizațiile de mutare etc.).

Pentru prevenirea acestor costuri, întreprinderea poate lua următoarele măsuri:

• Îmbunătățirea procesului de recrutare și selecție a resurselor umane;
• Planificarea carierei angajaților în cadrul organizației;
• Instruirea și dezvoltarea angajaților;
• Îmbunătățirea condițiilor de muncă;
• Îmbunătățirea sistemului de recompense;
• Evaluarea corectă a performanțelor angajaților;
• Promovarea managementului participativ și a muncii în echipă;

• Comunicarea clară a obiectivelor organizaţionale şi individuale, sarcinilor, competenţelor şi responsabilităţilor;

• Rotaţia, lărgirea şi îmbogăţirea posturilor.

Dacă un angajat decide să plece, este o greșeală din partea managerului să ofere un pachet salarial mai mare și asta pentru că, deși pentru o perioadă de timp angajatul va fi mulţumit, motivele care l-au făcut inițial să ia acea hotărâre se vor activa și mai puternic. Însă, în situația când angajatul care își depune demisia este o persoană importantă pentru organizație, managerul va trebui să acorde mai multă atenție acestui aspect și, pe lângă mărirea salariului, să afle și să analizeze cauzele ce l-au determinat să plece, oferindu-i soluții viabile de rezolvare. Orice organizație trebuie să țină cont de faptul că la un moment dat va trebui sa depună un efort (material și nu numai) pentru a păstra în interior acei oameni de valoare indispensabili bunei sale funcționări).

Profilaxia fenomenului fluctuației de personal se poate realiza prin diferite moduri:

1. stabilirea unei corespondențe între performanța individuală și recompense;
2. îmbunătățirea strategiei selecției de personal (training cu persoanele din comisia de selecție);
3. introducerea unor programe pentru integrarea noilor angajați;
4. planificarea resurselor umane;
5. elaborarea unor planuri de carieră;
6. elaborarea unui program de instruire pentru angajații firmei;
7. asigurarea unor condiții bune de muncă;
8. revizuirea procedurilor disciplinare;
9. folosirea unui sistem de plată echitabil.

Costurile cauzate de fluctuația personalului cresc în mod exponențial cu numărul celor care pleacă sau vor să părăsească întreprinderea. Iar pe termen lung, ajunge să devină mult mai ieftină dezvoltarea unui program de loialitate a angajaților decât recrutările periodice de personal. Respectiv, companiile trebuie să ia în calcul tot mai mult dezvoltarea unui program de fidelizare a angajaților, acordarea de beneficii suplimentare, traininguri și programe de instruire.

***Referinţe:***


1. LEFTER, V., MANOLESCU, A. *Managementul resurselor umane*. Bucureşti: Ed. Didactică şi Pedagogică, 1995.
2. ВЕСНИН, В.Р. *Менеджмент:* Учебник. Москва: Проспект, 2004. 502 с.
3. КИБАНОВ, А.Я. *Управление персоналом организации*. Москва: INFRA-M, 2006. 638 с.

# TEORIA CICLULUI DE VIAȚĂ AL ÎNTREPRINDERII: ABORDĂRI TEORETICE ȘI OPȚIUNI APLICATIVE

*Svetlana MIRONOV*

Întreprinderile parcurg în decursul existenţei lor mai multe etape care, succedându-se, formează ciclul de viaţă al acestora. „Teoria ciclului de viaţă a întreprinderii a apărut ca rezultat al adaptării conceptului biologic al ciclului de viaţă..." [5, p.25]. Adepții teoriei ciclului de viață explică analogia biologică a întreprinderii cu ființa vie prin faptul că, similar vietăților, întreprinderile se nasc, cresc, se dezvoltă, se maturizează, îmbătrânesc și mor. Miller D., Friesen P. ș.a supun criticii o astfel de legitate în existența și dezvoltarea întreprinderii. În urma cercetărilor asupra companiilor-longivitale, D.Miller și P.Friesen (1984) au arătat că în dezvoltarea întreprinderilor predomină incertitudinea, iar ciclul de viață al întreprinderii este construit de către manageri în urma analizei și interpretării cumulative a mediului de afaceri al acesteia. După cum arată practica, nu toate întreprinderile trec în mod identic prin toate etapele ciclului de viață și în succesiunea propusă de autori. În unele întreprinderi, etapa de lansare este urmată de „moartea" întreprinderii, întreprinzătorul, din diverse motive, nefiind în stare să valorifice ideea de afacere. Iar pentru alte întreprinderi „moartea" nu este inevitabilă. Datorită măsurilor strategice precoce de prevenire, întreprinderea poate să se întoarcă la una din etapele anterioare, ceea ce nu pot să-și permită organismele vii. Cu toate acestea, teoria ciclului de viață și-a demonstrat viabilitatea în timp și merită o atenție aparte. În baza conceptului dat au fost elaborate modele de dezvoltare a întreprinderilor, aplicate cu succes până în prezent în companiile din SUA, Ucraina, România, Rusia ș.a. Scopul acestui articol constă în analiza cercetărilor ce vizează abordările teoriei ciclului de viață al întreprinderii, pentru a găsi oportunități de aplicare a acesteia și a modelelor sale în cadrul întreprinderilor autohtone.

Succesiunea etapelor ciclului de viaţă al întreprinderii relevă o logică bine determinată şi o serie de modificări în managementul afacerii şi în caracteristicile cognitive, profesionale şi de personalitate ale întreprinzătorilor. Din punct de vedere al numărului de etape al ciclului de viaţă al întreprinderii, opinia specialiştilor în domeniu diferă considerabil.

Astfel, profesorul scandinav Martin Lindell prezintă trei etape ale ciclului de viaţă al firmei: incipientă, creştere şi maturitate, iar profesorul elveţian Hans Pletiner identifică patru etape – înfiinţare, creştere, maturitate/stagnare şi decădere/închidere [4, p.315].

Profesorii americani Neil Churchill şi Virginia Lewis împart ciclul de viaţă al întreprinderii în cinci etape principale: 1. Lansarea; 2. Supraveţuirea; 3. Consolidarea; 4. Creşterea; 5. Maturitatea [1, p.156-213]. Autorii citați

afirmă că trecerea de la o etapă la alta, în procesul evoluţiei sale, conferă întreprinderii noi caracteristici, întreprinzătorul trebuind să rezolve probleme legate de schimbările necesare şi crizele ce apar în cadrul întreprinderii. În cazul când întreprinzătorul ia măsuri de preîntâmpinare a influenţelor negative ale mediului intern şi extern, rezolvarea problemelor legate de schimbări organizaţionale va fi mai uşoară decât în cazul adoptării unui comportament pasiv, adică implicarea în rezolvarea influenţelor de mediu, după ce acestea se fac simţite. Autorii menţionează că este probabil că unele întreprinderi nu vor parcurge toate etapele de mai sus, evoluţia lor putând prezenta particularităţi dictate de influenţa factorilor interni şi externi.

Specialistul american în domeniul economiei şi managementului Larry Greiner, profesor la Şcoala de Business din Harvard, în anul 1972, în articolul „Evolution and Revolution as Organizations Growth", propune cinci etape prin care trece întreprinderea în perioada existenței sale pe piață, care se realizează de la mic la mare, în funcție de vânzări și numărul de angajați.

Modelul de evoluție al întreprinderii al lui L.Greiner este unul din primele modele elaborate în secolul XX, care este aplicat până în prezent.

Modelul lui Greiner este considerat de unii specialiști ca *model al ciclului de viață al managementului.* În opinia acestui autor, fiecare etapă se distinge printr-o evoluție de la etapa anterioară și, apoi, printr-o criză care precede saltul la următoarea etapă. Fiecare etapă de evoluție se caracterizează printr-un anumit stil de management și fiecare perioadă de revoluție – printr-o anumită problemă de management cu care se confruntă întreprinderea. Acest model are o logică clară de dezvoltare a managementului la diferite etape a ciclului de viață al întreprinderii. De asemenea, sunt clare măsurile de ieșire din crizele manageriale.

În anul 1979, I.Adizes a preluat și a dezvoltat ideile din modelul lui L.Greiner. Modelul lui I.Adizes poartă denumirea de „analogie organismică", la baza căruia stă presupunerea că dinamica dezvoltării organizației este similară organismelor biologice și sistemelor sociale.

Modelul lui I. Adizes pornește de la ideea că întreprinderea trebuie să-și asume patru funcții principale: a întreprinde (a se adapta la mediu), a administra, a produce și de integrare.

*Concluzii:*

Marcanţi oameni de ştiinţă în domeniul managementului au găsit modul în care întreprinderile pot să evolueze, dezvoltând caracteristicile elementelor întreprinderii la fiecare din etapele pe care aceasta le parcurge. Însă unii autori sunt sceptici în abordarea ciclului de viaţă al întreprinderii, afirmând că întreprinderile pot supravieţui, fără să dispară, chiar şi în condiţiile când nu ajung la etapa de maturitate. Considerăm că evoluţia întreprinderilor mici şi mijlocii depinde de motivaţiile, dorinţa şi potenţialul de autorealizare a

întreprinzătorului, prin afacerea pe care a iniţiat-o. Unii întreprinzători sunt satisfăcuţi de nivelul atins şi nu doresc să dezvolte afacerea în continuare. Despre aceşti întreprinzători putem spune că au un grad redus de toleranţă a riscului. Trecerea la o etapă următoare a ciclului de viaţă al afacerii denotă şi eforturi de autoperfecţionare a întreprinzătorului, datorită creşterii complexităţii deciziilor adoptate. Creşterea şi dezvoltarea cer alt tip şi nivel de cunoştinţe şi aptitudini de management al afacerii, comportament social separat, atribuit de statutul obţinut, întreprinzătorul nu întotdeauna fiind pregătit de aceste exigenţe ale schimbării. În schimb, o altă categorie de întreprinzători doresc să savureze din plin succesul afacerii, depunând eforturi pentru a-l atinge.

*Opțiunile aplicative ale teoriei ciclului de viață, pentru întreprinderile autohtone, țin de:*

- ciclul de viață al întreprinderii poate fi utilizat ca instrument de diagnosticare care permite să determinăm etapa ciclului de viață la care se află întreprinderea și să aplicăm măsuri de profilaxie a problemelor specifice care apar la diferite etape ale ciclului de viață;
- elaborarea strategiilor întreprinderii, în funcție de etapa ciclului de viață;
- elaborarea politicilor concurențiale, reieșind din etapa ciclului de viață;
- gestiunea corectă a portofoliului de produse și/sau servicii în scopul evitării apariției premature a etapei de declin și criză;
- la adoptarea deciziilor strategice este necesară luarea în considerare a etapei ciclului de viață în care se află la moment întreprinderea, pentru a se înțelege clar unde se poate ajunge, care sunt pericolele, riscurile și oportunitățile.

***Referinţe:***


1. CHURCHILL, N.C., LEWIS, V.L. Five Stages of Small Business Growth. In*: Harvard Business Review*, no. 3, May-June, 1983, p.156-213.
2. GREINER, L.E. Evoluation and Revolution as Organisations Grow. In: *Harvard Business Review*, July-August, 1972, p.37- 46. www.korealabor.ac.kr/.../Greiner *(1972).pdf* .
3. KROEGER, C.V**.** Managerial Development in the Small Firm. In: *California Management Review*, Fall, 1974. 256 p**.**
4. NICOLESCU, O.V. *Managementul întreprinderilor mici și mijlocii: concepte, metode, aplicații, studii de caz*. București: Economica, 2001. 447 p.
5. ШИРОКОВА, Г.В. Основные направления исследований в теории жизненного цикла организаций. В: *Вестник СПбГУ*, Сер.8, выпуск 2, 2006, с.25-42.

# UTILIZAREA MATEMATICII ÎN ECONOMIE

*Ala GARŞTEA*

Luarea unor decizii potrivite situaţiilor din ce în ce mai complexe, în care se află economiile perioadei actuale, este substanţial facilitată de utilizarea unor logici adecvate, corecte. Raţionamentul şi calculele matematice pot constitui un suport hotărâtor pentru baza unei asemenea logici. Matematica aplicată oferă o paletă largă de modele şi tehnici care, folosite corect, conduc la rezultate semnificative.

În condiţiile economiei actuale, în care progresul tehnic capătă o pondere importantă în creşterea rentabilităţii firmelor, o mare atenţie este acordată folosirii modelelor economico-matematice aplicabile în procesele economice din cadrul firmelor, utilizarea cărora contribuie substanţial la sporirea eficienţei tehnice şi economice a întreprinderii. Modelele utilizate sunt foarte diverse, ele putând acoperi necesităţile din aproape toate compartimentele firmei, pentru fiecare activitate existând modele specifice.

Managementul modern presupune utilizarea metodelor şi modelelor, prin intermediul cărora să se obţină indicatori relevanţi pentru stabilirea performanţelor financiare şi orientarea strategiei de dezvoltare a firmei, deoarece nu mai este posibil luarea deciziilor în baza intuiţiei şi a judecăţii obişnuite.

Modelele şi metodele matematice oferă instrumente eficiente atât în elaborări teoretice, cât şi în soluţionarea problemelor economice practice. Ele se aplică la elaborarea programelor de dezvoltare economică, la gestiunea întreprinderilor, influenţează comportamentul managerilor în diverse aspecte ale activităţii economice.

În linii mari, toate metodele, modelele matematice aplicate în economie contribuie la rezolvarea problemei fundamentale a economiei:

- elaborarea unui program eficient de activitate;
- determinarea variantei optime din mulţimea soluţiilor posibile.

Legătura concretă dintre matematică şi economie se stabileşte printr-o traducere în limbaj matematic a noţiunilor şi a relaţiilor ce intervin în fenomenele economice, fapt ce se realizează prin procesul de modelare matematică. Din momentul în care se decide utilizarea limbajului matematic este importantă conformarea deplină cu regulile acestuia şi stabilirea exactă a ipotezelor cu care se operează, adică să existe certitudinea că noţiunile utilizate sunt bine definite din punct de vedere matematic. Fără ajutorul matematicii, fără utilizarea datelor, producătorul nu are nicio informaţie despre dorinţele consumatorului, despre volumul producţiei şi nu are acel instrument, în baza căruia sunt argumentate deciziile zilnice. În acest context, matematica este utilizată prin elemente de programare liniară, care oferă răspunsuri numerice problemelor cotidiene.

În elaborarea modelelor economico-matematice, teoria economică are un rol deosebit de important, întrucât ea formulează categoriile, conceptele şi legile obiective ale realităţii economice şi numai în baza teoriei economice modelele matematice pot prezenta fidel fenomenele economice.

În ştiinţele economice, în special în disciplinele organizării şi conducerii, modelele sunt utilizate în toată diversitatea de tipuri existente. Modelele ce descriu realitatea economică pot fi macroeconomice – cele care se referă la economia naţională, şi microeconomice – la nivel de întreprindere.

Aplicarea matematicii în economie are două direcţii principale:

- prima, care foloseşte metodele matematicii ca instrument menit să sprijine studiul calitativ al fenomenelor economice;
- a doua, în care matematica este utilizată la analiza aspectelor cantitative din practica economică.

Esenţa metodei modelării constă în formularea simplificată a fenomenului real economic, care ne interesează cu un alt fenomen, mai comod pentru cercetare, după care rezultatul cercetărilor se extinde asupra fenomenului iniţial. Utilizarea limbajului matematic în descrierea modelelor permite acestora să aibă un grad de abstractizare şi de generalizare, unul şi acelaşi model poate descrie cu succes situaţii total diferite.

În elaborarea unui model matematic ataşat procesului economic, este necesar de a respecta anumite etape:

✓ Obţinerea modelului descriptiv al procesului, şi anume:

1. Determinarea variabilelor problemei; 2. Construirea sistemului de restricţii; 3. Determinarea funcţiei obiectiv. *Variabilele problemei* sunt mărimile $x_1$, $x_2$, …, $x_n$, ce caracterizează pe deplin fenomenul economic. De regulă, ele sunt scrise în formă vectorială $X = (x_1, x_2, \ , x_n)$.

*Sistemul de restricţii* al problemei constituie totalitatea de ecuaţii şi inecuaţii, care sunt satisfăcute de variabilele problemei în condiţiile disponibilului de resurse sau alte condiţii economice, de exemplu condiţiile de nenegativitate a variabilelor.

$$\begin{cases} \varphi_i(x_1, x_2, \quad , x_n) = 0, i = \overline{1,n}\,, \\ \varphi_i(x_1, x_2, \quad , x_n) \ll (\gg) 0, i = \overline{n+1,m} \end{cases}$$

*Funcţia obiectiv* este funcţia $F(X) = f(x_1, x_2, \ , x_n)$ a variabilelor, optimul căreia trebuie determinat.

✓ Formularea matematică a modelului descriptiv, în care se elaborează modelul matematic. Forma generală a problemei de programare liniară se prezintă astfel: determinaţi valorile variabilelor $x_1$, $x_2$, …, $x_n$, care realizează optimul funcţiei obiectiv

$$F(X) = f(x_1, x_2, \ , x_n) \to optim \text{ în condiţiile}$$
$$\begin{cases} \varphi_i(x_1, x_2, \ , x_n) = 0, i = \overline{1,n}, \\ \varphi_i(x_1, x_2, \ , x_n) \ll (\gg) 0, i = \overline{n+1,m} \end{cases}$$

✓ Studierea modelului, adică rezolvarea propriu-zisă a modelului-problemă.

Modelul realizat trebuie să reflecte originalul cu o precizie maximă. Fidelitatea modelului se obţine prin cunoaşterea tuturor elementelor fenomenului studiat şi prin perfecţionarea instrumentului matematic utilizat. Cele mai cunoscute modele matematico-economice din compartimentul programării liniare sunt: Optimizarea producţiei unei întreprinderi; Utilizarea raţională a resurselor; Problema nutriţiei; Problema de repartiţie (de transport).

Programarea liniară permite rezolvarea unei game largi de probleme cu un efort redus. Popularitatea programării liniare se datorează modului de formulare, deoarece multe din restricţiile şi obiectivele care apar în practică sunt liniare prin definiţie.

Matematica utilizată corect în economie este un instrument de gândire, un mijloc de a ajunge mai rapid la scopul propus. Economistul care alege să utilizeze metodele matematico-economice îşi asumă responsabilitatea cunoaşterii sensului termenilor utilizaţi, a folosirii corecte a noţiunilor acestora, a păstrării rigorii caracteristice pe parcursul demonstraţiilor.

Procesele decizionale, inclusiv cele economice, sunt transferate tot mai des către calculatoare din cauza volumului mare de date. Programele informatice construite pe baza modelelor matematice sunt din ce în ce mai utilizate în ştiinţa economică, şi în faţa constructorilor de modele matematice stau două obiective contradictorii: modelul trebuie să fie cât mai simplu de rezolvat şi să respecte cât mai exact fenomenul real.

Deci, utilizarea matematicii în economie este necesară, doar că instrumentele matematice trebuie susţinute de teorii economice, trebuie supuse testului de veridicitate şi trebuie introduse într-un sistem cu feedback pentru a fi în continuă perfecţionare conform dinamicii pieţei.

***Referinţe:***


1. PALAŞCA, S. Matematică în economie. Între necesitate şi suficienţă. În:*Economie teoretică şi aplicată*, 2013, Vol. XX, N. 9 (586), p.116-132.
2. MUREŞAN, A., FILIP, D., RÂP, I., PETRU, P., MIHOC, M.,CURT, V., PĂCURAR, M., MIHALCA, G. *Analiză matematică, teoria probabilităţilor şi algebră liniară aplicate în economie.* Cluj-Napoca: Mediamira, 2008, p.346.
3. ACU, D., DICU, P., ACU, M., ACU, A. *Matematici aplicate în economie.* Note de curs pentru învăţământul la distanţă. Sibiu: Univ. „Lucian Blaga", Disponibil:http://depmath.ulbsibiu.ro/chair/acu_mugur/manexe/MatematiciAplicateInEconomiePentruIDD.pdf

# ROLUL CONTROLULUI FINANCIAR ÎN INTENSIFICAREA CREŞTERII ECONOMICE

*Iulia CAPRIAN, Iurie CAPRIAN*

Activitatea financiară a statului reprezintă o parte integrantă a mecanismului dirijării de stat şi a reglementării proceselor social-economice, deoarece ea cuprinde multiple posibilităţi de influenţare asupra dezvoltării relaţiilor de piaţă. Piaţa eficientă nu se creează de la sine, ci constituie produsul sau rezultatul unei legislaţii sau politici de stat rezonabile. Determinând rolul statului în economia de piaţă, Adam Smith scria că numai statul poate, în interesele naţiunii, să limiteze lăcomia monopoliştilor, aventurismul bancherilor şi egoismul comercianţilor.

Activităţii financiare a statului îi sunt caracteristice proprietăţi organizatorice de drept. Spre deosebire de alte sfere de activitate a statului, ea poartă un caracter interramural, fiindcă acumularea, repartizarea şi utilizarea resurselor financiare ating toate domeniile şi sferele administrării de stat, precum şi cea a întreprinderilor, organizaţiilor, instituţiilor privind realizarea sarcinilor lor. Reiese că anume controlului de stat i se atribuie rolul de asigurare a securităţii în lupta cu infracţiunile economice.

Până în prezent, savanţii şi practicienii împărtăşesc puncte de vedere diametral opuse cu privire la problema influenţei economiei de piaţă asupra criminalităţii în sfera activităţii financiar-economice a întreprinderilor cu diferite forme de proprietate.

Unii consideră că, odată cu apariţia proprietăţii private, se îmbunătăţeşte calitatea controlului din partea proprietarilor, acţionarilor şi acest lucru influenţează pozitiv asupra reducerii criminalităţii economice. Alţii consideră că lupta pentru venit face neclare căile de obţinere a acestuia de către agenţii economici.

La etapa actuală are loc transformarea criminalităţii economice: unele tipuri se reduc, altele apar, celelalte capătă o formă nouă. Experienţa statelor cu o economie de piaţă dezvoltată demonstrează că, în ansamblu, criminalitatea economică nu se diminuează [1, p.253].

Fenomenul criminalităţii constă în faptul că, alături de formele tradiţionale care s-au păstrat de pe timpurile sistemului administrativ de comandă, concomitent îşi fac apariţia noi tipuri de criminalitate economică:

- Falsificări în documentele bancare;
- Avizuri false;
- Eschivarea de la plata impozitelor.

În domeniul contabilităţii şi al sistemului de raportare, încălcările cele mai frauduloase şi greu de descoperit sunt camuflarea şi falsificarea balanţelor, încălcări ce vizează falsificările de documente. În multe cazuri, crimele ce au

ca scop acapararea câştigurilor se comit cu participarea persoanelor corupte cu funcţii de răspundere, care, într-o anumită măsură, fac aceste crime mai periculoase pentru societate [5, p.64].

La efectuarea cotrolului financiar este necesar să se ţină cont de faptul că infracţiunile pot fi atât premeditate, cât şi rezultate din incapacitatea de a desfăşura corect activitatea dată, din cunoaşterea insuficientă a legislaţiei, din lipsa de spirit gospodăresc şi din iresponsabilitate.

În legătură cu activitatea de gestiune şi de apărare a patrimoniului [4, p.3], controlul financiar poate constata fapte care constituie *infracţiuni* şi se sancţionează penal, cum sunt:

a) ***Infracţiuni în legătură cu activitatea de gestiune:*** crearea de plusuri în gestiune prin mijloace frauduloase; nedeclararea în scris, în termen legal, de către gestionar a plusurilor din gestiune, despre a căror cantitate sau valoare este pus la curent ş.a;

b) ***Infracţiuni contra patrimoniului:*** însuşirea, folosirea sau traficarea, în interes personal sau pentru alţii, de bani sau bunuri, gestionate sau administrative, din patrimoniul unităţii; abuz de încredere, gestiune frauduloasă, înşelăciune, distrugere, săvârşite în paguba patrimoniului;

c) ***Infracţiuni de serviciu sau în legătură cu serviciul:*** neîndeplinirea ori îndeplinirea în mod fraudulos a unui act sau a unei îndatoriri de serviciu, astfel încât prin aceasta se cauzează o încălcare a activităţii sau o pagubă patrimoniului;

d) ***Infracţiuni de fals:*** falsificarea de cecuri sau alte acte pentru efectuarea plăţilor, timbre, bilete de călătorie, a unui înscris oficial de natură să producă consecinţe juridice, prin atestarea unor fapte sau împrejurări necorespunzătoare adevărului, ori prin omisiunea specială de a insera unele date sau împrejurări. De exemplu: efectuarea cu ştiinţa de înregistrări inexacte, precum şi omisiunea cu ştiinţa a înregistrărilor în contabilitate, având drept consecinţă denaturarea veniturilor, cheltuielilor, rezultatelor financiare şi elementelor patrimoniale ce se reflectă în bilanţul contabil, constituie infracţiunea de fals intelectual.

***e) Infracţiuni în domeniul protejării populaţiei împotriva unor activităţi comerciale ilicite***: depăşirea de către agenţii economici cu capital majoritar de stat a nivelurilor maxime de preţuri de vânzare cu ridicata sau de tarife stabilite de hotărâri ale Guvernului; depăşirea de către orice agent economic a adaosurilor maxime stabilite prin hotărârile Guvernului; vânzarea în lipsa sau neutilizarea aparatelor de casă şi control ş.a.

***f) Infracţiuni privitoare la societăţile comerciale.***

Funcţie a finanţelor publice şi a sistemului fiscal, controlul se exercită asupra modului de constituire, repartizare şi utilizare a fondurilor publice, favorizând luarea unor măsuri şi decizii care conduc la creşterea patrimoniului

public, previn, prin însuşirea acestuia, efectuarea unor cheltuieli ilegale, ineficiente şi inoportune, contribuie la repararea pagubelor aduse patrimoniului public, precum şi la instaurarea disciplinei şi a ordinii în gestionarea valorilor materiale şi băneşti [2, p.4].

În perspectiva aderării la Uniunea Europeană este imperios necesară armonizarea legislaţiei cu cea din ţările Uniunii, impunându-se schimbarea atitudinii legiuitorului faţă de contribuabil şi, implicit, a practicilor de control efectuate de organele statului. Pentru realizarea acestor deziderate, se impune ca, în viitor, legiuitorul să realizeze o delimitare clară între faptele legale şi ilegale în materie fiscală. În prezent delimitarea între legal şi ilegal în domeniul impunerii este o incertitudine, fapt ce creează probleme deosebite organelor de control cu repercusiuni negative asupra eficienţei controlului.

***Referinţe:***


1. CAPRIAN, IU., MAXIMILIAN, S. Problemele eficientizării controlului financiar. În: *Revista Ştiinţifică „Studia Universitatis”,* 2010, vol.1, nr.7/37, p.252-256.
2. CAPRIAN, IU., MAXIMILIAN, S. Rolul penalizărilor în educaţia contribuabilului fiscal. În: *Analele Ştiinţifice ale Universităţii de Stat din Moldova. Seria „Ştiinţe socioumanistice”,* Chişinău, 2005, vol. 2, p.399-403.
3. GROSU, V., COJOCARI, I. Controlul financiar ca instrument principal de prevenire şi combatere a infracţiunilor cu caracter economico-financiar. În: *Probleme de drept în perioada de tranziţie.* Conferinţa ştiinţifică anuală a profesorilor din 26 aprilie 2002. Chişinău: Universitatea de Criminologie, 2002.
4. ULIAN, G., CAPRIAN, Iu. Noţiuni conceptuale ale evaziunii fiscale şi formele ei de manifestare. În: *Materialele Conferinţei ştiinţifice internaţionale „Aspectele economico-financiare şi sociale ale economiei Republicii Moldova în contextul transformărilor sistemice şi integrării în spaţiul european,* Chişinău, 26-27 noiembrie 2010, p.213-215.
5. ПЕТРОЯ, А. *Финансы государственного сектора и управление ими* (учебно-методическое пособие). Кишинэу, 2007. 262 с.

# FUZIUNILE ŞI ACHIZIŢIILE – MECANISM DE CONCENTRARE A CAPITALULUI ŞI DE CREŞTERE ECONOMICĂ

*Maria COJOCARU*

Procesul dinamic al globalizării economiei mondiale, accelerarea proceselor concurenţiale şi de concentrare a producţiei şi a capitalului au condiţionat amplificarea identificării de instrumente mai eficiente de gestiune şi realizare a obiectivelor strategice.

La etapa actuală, întreprinderile tind să aplice diverse modalităţi de creştere şi dezvoltare. Fuziunile şi achiziţiile constituie cea mai răspândită modalitate de creştere şi concentrare a capitalului. În primul rând, se poate opta pentru o creştere internă, când resursele interne sunt suficiente. Este o strategie ideală pentru entităţile care tind să-şi păstreze independenţa şi identitatea. Întreprinderile care optează pentru operaţiuni de fuziune sau achiziţii îşi doresc să dezvolte în comun un produs, o tehnologie etc., dar şi să împartă costurile, riscurile, chiar şi profiturile. Astfel, fuziunile şi achiziţiile au devenit elemente importante în planurile strategice ale marilor grupuri de companii, dar şi ale întreprinderilor mici, transformându-se treptat într-o practică cotidiană de creştere externă, dezvoltare, specializare şi integrare sau diversificare a întreprinderilor din cele mai diverse domenii de activitate.

Cercetarea problematicii operaţiunilor de concentrare a capitalului prin fuziuni şi achiziţii scoate în evidenţă diverse modalităţi de realizare a creşterii externe. Aceste operaţiuni reprezintă acele modalităţi de dezvoltare pe care întreprinderile le au la dispoziţie pentru îmbunătăţirea poziţiei strategice în cadrul mediului concurenţial, precum şi în calitate de pârghii pentru a crea valoare pentru acţionari. Studiile realizate de către experţi în domeniu arată că operaţiunile de achiziţie predomină pe piaţa internaţională a fuziunilor şi achiziţiilor (*Mergers and acquisitions – M&A*), fuziunile reprezentând sub 3% din numărul total al tranzacţiilor M&A. Tot mai mulţi experţi susţin că, de fapt, fuziuni în sensul direct nu există, chiar şi atunci când fuziunile par a se realiza între două companii relativ egale, deoarece o companie domină operaţiunea de fuziunoare. De aceea, este foarte dificil de efectuat o delimitare clară a operaţiunilor de fuziune şi a celor de achiziţie. Acesta este motivul pentru care, de cele mai multe, sunt cercetate ca fuziuni şi achiziţii, fiind posibile între entităţi care au obiective comune, între care există o legătură şi pot fi combinate pentru a facilita dezvoltarea de produse, realizarea de inovaţii şi crearea unor noi activităţii ce vor produce valoare.

Motivul cel mai des invocat al deciziilor de fuziune şi achiziţie sunt sinergiile (operaţionale sau financiare), ce contribuie la sporirea eficienţei operaţionale prin economiile de scară şi de scop. Ca rezultat al operaţiunilor M&A, scad costurile de capital datorită nivelării fluxurilor de numerar,

realizând economii financiare de scară şi o mai bună corelare a oportunităţilor de investiţii cu fluxurile interne de numerar. Beneficiari ai economiilor de scop sunt în principal acele firme care deţin capacităţi diferite, dar complementare [1, p.38]. Una din principalele motivaţii ale achiziţiilor şi fuziunilor constă în reducerea riscurilor entităţilor economice şi a acţionarilor, atunci când intenționează să pătrundă într-o industrie foarte atractivă. Efectul de sinergism operațional este mai redus sau chiar inexistent, dar apar și alte efecte favorabile, precum flexibilizarea personalului, transferul de tehnologie etc. Efectul operațiunilor M&A se manifestă sub diverse aspecte, fiind menționat în lucrările cercetătorilor experți și practicienilor ca mijloc de îmbunătățire a performanțelor economice, care se manifestă prin [3, p.38]:

- creşterea eficienței economice a întreprinderilor;
- întărirea puterii de piață, fuziunile și achizițiile fiind instrumente de pătrundere pe noi piețe,
- obținere de sinergii,
- captare de noi resurse,
- diminuare a costurilor de tranzacție,
- diversificare a activităților.

Operațiunile de concentrare pot conduce la:

- mărirea puterii de piață,
- consolidarea poziției firmei pe piață,
- ridicarea de bariere la intrare,
- pot urmări contracararea acțiunilor unui concurent deranjant.

Adesea, inițierea operațiunilor de fuziuni și achiziții are la bază motivații subiective, ce țin de dorința managerilor de a-și întări poziția în cadrul organizației, sfera de influență și reputația.

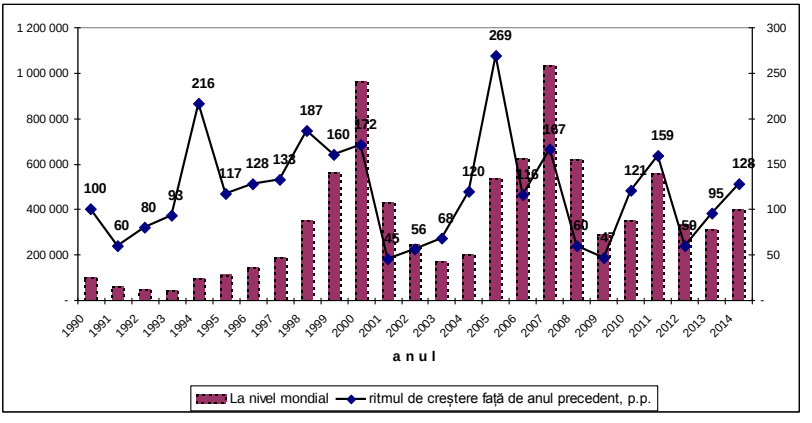



Fig. 1. Evoluția pieței mondiale de M&A în perioada 1990-2014, mil. dolari.
*Sursă*: prelucrare proprie pe baza datelor http://www.bvmarketdata.com [4].

În ultimul deceniu, piaţa de fuziuni şi achiziţii ale companiilor s-a diminuat faţă de perioadele precedente. Datele prezentate în figura 1 indică o evoluție ciclică a pieței mondiale a fuziunilor și achizițiilor în perioada analizată, evidențiindu-se trei cicluri. Primul ciclu corespunde perioadei 1990-2000, cu o ascensiune accelerată în ultimii trei ani ai perioadei, care corespunde unei funcții polinominale de gradul doi.

În al doilea ciclu, ce corespunde perioadei 2001-2007, evoluția pieței M&A urmează o traiectorie descendentă bruscă, atingând în anul 2003 nivelul anului 1997, după care urmează o creştere accelerată începând cu anul 2005, ca în anul 2007 să atingă cel mai înalt nivel – 1 033 de trilioane de dolari SUA, care nu a fost depășit nici până la momentul de față.

Având în vedere procesele de fuziuni şi achiziţii, este important să se concentreze pe aspecte legate mai degrabă de alegerea strategiei de dezvoltare a companiilor ce preferă fuziuni şi achiziţii, decât opțiuni alternative pentru ele, în special, strategia de creştere organică [2, p.81].

În concluzie, putem menționa că fuziunile și achizițiile reprezintă o parte predominantă a investițiilor străine directe. În aceste condiții, este important ca întreprinzătorii din Republica Moldova să înțeleagă efectul acestui tip de investiții în economia țării gazdă.

***Referinţe:***


1. MEGLIO, O., RISBERG, A. Mergers and Acquistions-Time for a methodological rejuvenation of the field? In: *Scandinavian Journal of Management*, 2010, no. 26, p.87-95.
2. MIRONIUC, M. *Analiză economico-financiară. Performanţă – Poziţie financiară – Risc.* Iaşi: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2009.
3. MOGLA, M., FULBAG, S. Market Performance of Acquiring Companies. In: *Paradigm Institute of Management Technology*, 2010, vol.14, no.1, p.72-84.
4. http://www.bvmarketdata.com


## ANALIZA PARTICULARITĂȚILOR ACTIVITĂȚII ECONOMICE EXTERNE A REPUBLICII MOLDOVA


*Dan CORCODEL*


Activitatea convertirii împrumuturilor publice externe în împrumuturi publice interne trebuie efectuată: a) în baza adoptării unor decizii corespunzătoare; b) cu antrenarea unor bănci cu capital de stat (total sau preponderent de stat). Aşadar, pentru atingerea obiectivelor nominalizate, trebuie, în primul rând, adoptată o lege, prin care statul se obligă să garanteze siguranţa depunerilor băneşti ale populaţiei şi ale agenţilor economici în Banca de Economii (la moment unica cu capital preponderent de stat) sau şi în Banca de Investiţii (legea privind deschiderea căreia a fost adoptată încă în

1998). Aceasta este necesar pentru ca toţi deponenţii potenţiali, deţinătorii de mijloace băneşti, să aibă încrederea cuvenită şi astfel depunerile să fie în siguranţă.

În al doilea rând, e necesar ca dobânzile la depunerile atrase, de exemplu, în dolari sau euro, în băncile comerciale nominalizate să fie majorate până la nivelul apropiat al dobânzilor la creditele atrase din exterior. De exemplu, acestea ar putea varia între 5-6-8%. Mărimea concretă ar putea fi stabilită în funcţie de cererea şi oferta respectivă. Oricum, nivelul dobânzilor trebuie să fie substanţial mai semnificativ decât cel existent.

În final, dobânda care urmează a fi stabilită la aceste fluxuri trebuie să fie derivată de la volumurile necesare pentru atrageri. Aceste volumuri se vor constitui din:

a) mărimile de fonduri care urmează a fi plătite pentru onorarea anuală a împrumuturilor publice interne (împrumuturi şi dobânda);

b) necesităţile interne de investiţii. E cunoscută relaţia dintre mărimea dobânzii şi a investiţiilor: cu cât dobânda este mai mică, cu atât investiţiile sunt mai mari şi invers [1, p.61].

În cazul de faţă, investiţiile ar putea creşte semnificativ şi ar servi ca sursă suplimentară pentru viitoarea achitare a împrumuturilor publice interne. Treptat, împrumuturile publice externe s-ar diminua substanţial, iar cele interne – ar creşte, dar concomitent cu creşterea investiţiilor. În ultima instanţă, am obţine o independenţă de împrumuturi publice externe, iar în urma creşterii investiţiilor în economie – formarea unui cadru favorabil financiar-valutar, pe termen lung, de diminuare şi de rambursare a împrumuturilor interne, care, spre deosebire de cele externe, nu ar fi condiţionate, nu ar împovăra economia şi nu ar contribui la creşterea economiei tenebre. În final, subliniem că fluxurile legate de mişcările împrumuturilor publice interne ar constitui o redistribuire financiară în cadrul ţării. În fond, problema împrumuturilor publice interne este cu totul alta decât cea a împrumuturilor publice externe. În ultima instanţă, aplicarea mecanismului descris ar contribui destul de rapid, doar în câţiva ani, la schimbarea imaginii externe şi interne a Republicii Moldova, dintr-o imagine a unui stat sărac şi datornic, care anual negociază împrumuturi externe, o parte din care din nou se foloseşte pentru a onora alte împrumuturi mai vechi, într-o ţară cu prosperare treptată, cu economie tenebră în diminuare graduală. Statutul financiar internaţional al ţării s-ar modifica favorabil. O direcţie importantă în vederea reglementării împrumuturilor externe ale Republicii Moldova o poate constitui includerea reală a structurilor publice (BNM, Guvernul, Comisiile Parlamentare) în procesul de reducere a neplăţilor pentru exporturile–importurile în cadrul NSI. Lichidarea sau măcar micşorarea datoriilor, prin trecerea unei părţi a datoriilor reciproce ale unui stat faţă de

altul la datorii interne, ar diminua substanţial solicitările de mijloace valutare externe din partea republicii.

Nu sunt simple toate acţiunile în acest domeniu, dar printre ele sunt unele destul de facile. De exemplu, Republica Moldova a devenit în ultimii ani un importator de produse agroalimentare, care tradiţional, în cantităţi suficiente şi de calitate cuvenită, se produc sau pot fi produse la noi (roşii, varză, mere, unele vinuri, băuturi spirtoase etc.). Aşadar, în sectorul extern sunt mai multe rezerve. Sunt prea multe şi costisitoare neregulile de aici. E necesar de a extinde geografia exporturilor şi de a reduce cota Federaţiei Ruse prin mărimea exporturilor în alte ţări şi zone, precum şi gestionarea mai eficientă a importurilor.

Evoluţia datoriei externe de la începutul formării ei în 1992 până în prezent a fost determinată de succesiunea a câteva faze cu caracter diferit. În prima fază, datoria externă a fost, în principal, acumulată. Schimbările structurale ce au avut loc în primii ani de independenţă au lovit dur acele economii care erau dependente de relaţiile economice cu Ucraina şi Federaţia Rusă, mai ales Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Kîrgîzstan, Moldova, Uzbekistan şi Tadjikistan. Arieratele acumulate pe plăţile energetice au făcut ca datoria externă să se acumuleze în ritm accelerat în aceste state. În mod ideal, acumularea de datorie, fiind complementată de ritmuri sporite de creştere a PIB-ului, nu ar fi creat problemele pe care le-a creat în lipsa acestuia [2].

Criza regională, moratoriul asupra datoriei interne în Federaţia Rusă, restructurarea datoriei externe a Ucrainei, lanţul devalorizărilor monedelor naţionale din ţările CSI au marcat începutul celei de-a doua faze. Deprecierea monedei, care în mod natural afectează veniturile bugetare, a accentuat caracterul complicat al plăţilor aferente serviciului datoriei externe şi au stabilizat stocul acesteia pentru anii succesivi.

În faza actuală, pe fundalul relansării creşterii economice, datoria externă reprezintă una dintre cele mai mari probleme cu care se confruntă prezenta guvernare. Este clară necesitatea restructurării unei părţi considerabile a datoriei, în scopul diminuării poverii pe care o exercită aceasta asupra bugetului şi PIB-ului şi a restabilirii credibilităţii ţării pe termen lung.

Din această perspectivă se conturează următoarele direcţii de gestionare a datoriei externe:

Soluţionarea problemei lichidităţii pe termen scurt, prin restructurarea fluxurilor de datorie scadente în următorii câţiva ani, şi anume: (1) restructurarea euroobligaţiunilor pe termen de cca. 7 ani în scopul eliminării poverii imediate pe care o exercită acestea asupra bugetului; (2) restructurarea cambiilor emise în favoarea Gazprom-ului pe o perioadă şi mai lungă, dat fiind faptul că, spre deosebire de euroobligaţiuni, acestea sunt

titluri fizice, nu pot fi tranzacţionate pe pieţele de capital şi, din punct de vedere legal, nu conţin clauze la fel de rigide ca euroobligaţiunile; (3) restructurarea fluxurilor de datorie faţă de creditorii bilaterali, prin intermediul Clubului de la Paris în conformitate cu termenele clasice de restructurare.

Pe termen lung se impune soluţionarea problemei credibilităţii externe şi a stocului datoriei externe prin satisfacerea următoarelor poziţii: (1) continuitatea implementării programelor economice susţinute de organizaţiile financiare internaţionale; (2) restructurarea stocului datoriei faţă de creditorii bilaterali, prin intermediul Clubului de la Paris, în conformitate cu termenele Houston sau chiar Napoli; (3) diminuarea dependenţei faţă de fluxurile de datorie de la creditorii multilaterali şi, cu condiţia îmbunătăţirii rating-ului Moldovei, relansarea pe pieţele internaţionale de capital [2].

Gradul de deschidere a economiilor naţionale poate fi măsurat prin intermediul mai multor indicatori, unul dintre ei fiind mărimea datoriei externe.

Un element important al politicilor bancare şi monetar-valutare ar trebui să constituie datoria publică: evoluţia mărimii şi structurii acesteia. Propunerea în cauză este justificată din mai multe puncte de vedere: importanţa propriu-zisă a datoriilor publice ca indicator macroeconomic, includerea acestui parametru în lista criteriilor de convergenţă a statelor la UE (cota datoriei publice în PIB nu trebuie să depăşească 60%), existenţa unor posibilităţi reale de eficientizare a împrumuturilor publice, cu rezultate pozitive semnificative şi destul de rapide pentru economia Republicii Moldova etc. De proporţiile împrumuturilor externe, de eficienţa gestionării lor, în mare măsură, depinde evoluţia generală economică a ţării.

***Referinţe:***

1. PATRAŞ, M. Împrumuturile publice ale Republicii Moldova: evoluţie, eficienţă, necesitate şi posibilitate a convertirii acestora/Mihai Patraş. În: *Administrarea publică,* 2003, nr.1, p.61.
2. HADÎRCĂ, S. *Politica investiţională şi datorii externe*. http:www.e-democracy.md/publications/tranzitia/3politicainvestitionala/ [Accesat pe 15.06.2015].

# NECESITATEA ATRAGERII DE SURSE FINANCIARE EXTERNE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

*Artur CORCODEL,*
*Universitatea Academiei de Ştiinţe a Moldovei,*
*Institutul Naţional de Cercetări Economice al AŞM*

În pofida declaraţiilor oficiale, atât creditorii străini privaţi, cât şi cei instituţionali, oferă ajutor financiar unei ţări sărace, în primul rând, datorită faptului că au anumite interese economice, strategice sau politice. Paradoxal, interesele politice de obicei sunt determinante în luarea deciziei de acordare a asistenţei financiare pe plan internaţional. Aceasta este destul de bine redat de atitudinea SUA faţă de anumite ţări în diferite perioade ale istoriei contemporane. În 1947 planul Marshall a fost pus în aplicare, în primul rând, pentru a preveni expansiunea comunismului în ţările europene distruse de război. În anii ’50-’70 politica americană de stăvilire recomandă acordarea asistenţei financiare unor ţări în curs de dezvoltare cu o poziţie geografică deosebit de importantă, faţă de care manifesta interes şi URSS. Schimbarea succesivă a accentului în acordarea ajutorului financiar american de la Asia de Sud către Asia de Sud-Est şi America Latină în anii ’50-’60, apoi orientarea către Africa şi Golful Persic în anii ’70, apoi către ţările din Caraibe şi din America Centrală în anii ’80 şi, în sfârşit, către Rusia, Ucraina, Bosnia, China şi Orientul Apropiat în anii ’90, reflectă foarte bine schimbările care se produceau în politica externă americană şi în relaţiile internaţionale în perioada postbelică. Din acest punct de vedere, nici Rusia nu ocupă o poziţie mai dezinteresată, care în politica sa pentru aşa-numita „vecinătate apropiată” acordă unul dintre cele mai importante roluri metodelor geoeconomice de influenţă. În raport cu Moldova, aceste instrumente au fost foarte efective. În 1996 Serghei Sahrai, un cunoscut economist şi politician rus, referindu-se la creditele de consum acordate ţărilor postsovietice de Rusia pe parcursul anilor’ 90, declară că „Rusia va furniza ţărilor din CSI energie electrică, gaz şi materie primă, iar dacă achitarea nu se va face la timp, vom putea intra în posesia unor proprietăţi ale debitorului. De acum se creează companii transnaţionale în cadrul complexului militaro-industrial, în domeniul gazului şi petrolului” [1, p.11].

Alături de interesele politice şi strategice, programele străine de asistenţă financiară, bi- sau multilaterală, au şi o anumită fundamentare pur economică. În primul rând, globalizarea pieţelor a condus la accentuarea caracterului unitar al economiei mondiale, lucru manifestat mai ales prin proliferarea crizelor financiare internaţionale. Din acest considerent, ar fi normal ca ţările dezvoltate să contribuie la însănătoşirea economică a ţărilor sărace, altfel, după cum arată şi exemplul din 1997, o criză financiară, care

începe undeva în Asia, poate afecta întreaga lume. Acordând credite externe, donatorul contribuie în primul rând la depăşirea a două decalaje majore pe care le au ţările-recipient: decalajul de economii interne necesare pentru realizarea de investiţii şi decalajul de rezerve valutare necesare pentru importul de bunuri de capital şi de consum final. În al doilea rând, dacă sunt direcţionate în domeniile cele mai rentabile, creditele externe pot contribui la creşterea economică şi, pe termen mediu, pot induce fenomenul de acumulare internă, la dezvoltarea pieţelor interne şi au efecte economice pozitive pe termen lung urmărite de importatorii din ţările donatoare. De aceea, odată cu consolidarea procesului de dezvoltare economică, creditele externe pot să nu mai fie atât de necesare. Acordarea creditelor, de obicei, este însoţită de asistenţă tehnică în forma transferului de cunoştinţe şi de utilaj, menite să asigure generarea şi întreţinerea creşterii economice. Deşi în Moldova postsovietică s-a făcut necesar anume un transfer de cunoştinţe, în mod paradoxal, s-a creat o atitudine socială negativă faţă de asistenţa tehnică străină. În schimb, moldovenii au dat dovadă de abilităţi deosebite în gestionarea „specifică" a creditelor străine.

Putem evidenţia câţiva parametri, care urmează a fi luaţi în consideraţie la analiza împrumuturilor externe. Printre aceştia se numără: termenul de acordare (respectiv plăţile scadente), perioada de graţie, mărimea dobânzii, modul de rambursare, moneda în care se acordă creditul, domeniile de utilizare. Dobânda pentru împrumuturile publice externe, evident, varia de la un creditor la altul sau de la un credit la altul, în funcţie de valuta respectivă şi de scadenţă. Pentru a aprecia calitativ acest parametru, aducem doar câteva cifre ce ţin de economia internă pentru perioada 08.1992 – 08.1999.

În perioada de până la emiterea monedei naţionale (29 noiembrie 1993) inflaţia nu putea fi controlată în întregime de către organele abilitate ale Republicii Moldova (BNM, Guvern etc.). În acea perioadă a fost constatată şi cea mai mare inflaţie (în anul 1992, de peste 2000 la sută), dobânzile nominale anuale atingând vârful în februarie-aprilie 1992, după care s-au diminuat treptat. Începând cu decembrie 1993 (după emiterea monedei), rata inflaţiei a constituit circa 2-5 la sută lunar, reducându-se până la 1-2 la sută în 1999 (excepţie făcând doar sfârşitul anului 1998, când a influenţat asupra preţurilor criza din Rusia).

Dobânzile nominale anuale au variat între 25-80 la sută. Pentru creditele bancare în dolari, dobânzile constituiau până la 20-24 la sută. Cele nebancare, neoficiale, acordate de persoane fizice sau juridice, sunt cu mult mai mari şi ating anual până la 4-5-10 la sută lunar.

Dobânzile pentru împrumuturile externe, obţinute în dolari SUA, ECU, DM, DST sau alte monede liber utilizabile, nu depăşeau 8-9 la sută, inclusiv de la FMI 5,5 la sută (calculate pentru DST), de la Banca Mondială circa 7,5

la sută, de la Comunitatea Europeană LIBOR+: 0,5-1 la sută etc. Din partea Guvernului României a fost obţinut un credit fără dobândă, din partea Guvernului SUA – un credit cu dobândă de 2,3 la sută etc.

**Domeniile şi eficienţa utilizării mijloacelor obţinute din împrumuturile externe.** O analiză desfăşurată a împrumuturilor nu este întotdeauna posibilă din cauza informaţiilor incomplete, uneori şi contradictorii, precum şi din cauza accesului relativ limitat la mai multe date de acest gen. Aşadar, perfecţionarea datelor ce caracterizează orice aspect al împrumuturilor publice externe reprezintă una din direcţiile principale de ameliorare a acestui sector financiar [2, p.2].

Un aspect de bază al analizei utilizării împrumuturilor publice externe reprezintă folosirea acestor fonduri valutare pentru consum curent şi pentru investiţii. Din datele de care dispunem, publicate de BNM, Ministerul Finanţelor şi Ministerul Economiei şi al Reformei, majoritatea acestor mijloace (până la 70-90 la sută) au fost folosite pentru consum curent: achiziţionarea cerealelor şi a carburanţilor de import, a altor produse, inclusiv pentru plata salariilor funcţionarilor bugetari etc. Aceasta nu a contribuit şi nu contribuie la soluţionarea problemelor grave din sectorul real al economiei, ci doar la o amânare sau o relativă amortizare a acestora. Pe de o parte, aceasta nu a contribuit şi nu contribuie la formarea potenţialului de rambursare a împrumuturilor.

Un alt aspect al analizei eficienţei utilizării împrumuturilor externe îl reprezintă preţurile produselor achiziţionate cu aceste fonduri. De mai multe ori, preţurile pentru produsele de import au depăşit cu mult preţurile medii mondiale respective. Frecvente au fost cazurile când noi am vândut ieftin şi am cumpărat scump acelaşi produs (de exemplu, cereale). Putem face concluzia că, de mai multe ori, aici a fost manifestată şi iresponsabilitate, dar şi lipsă de competenţă din partea oficialităţilor Moldovei, care ne costă şi ne va costa foarte scump.

BNM utilizează împrumuturile de la FMI acordate, de regulă, pe termen mediu (de 3-5 ani), pentru menţinerea stabilităţii monedei naţionale. Considerăm că menţinerea „cu forţă” (în condiţiile reducerii anuale a PIB-ului, a unei balanţe comerciale şi de plăţi pasive etc.) a stabilităţii MDL a avut mai multe consecinţe negative decât pozitive. Această politică promovată în timp este prea costisitoare si nejustificată. Numai în lunile august-octombrie 1998, pentru aceste scopuri s-au irosit rezervele valutare ale statului cu circa 100 de milioane de dolari SUA. (Acestea s-au redus de la 297,0 milioane în luna iulie la 197,6 milioane de dolari în octombrie) [2, p.3].

Desigur, într-o anumită măsură, unele relaţii dintre creditor şi debitor pot fi explicate de dorinţa sinceră de a ajuta aproapele sau de alte motivaţii morale. Dar nu există nicio dovadă istorică a faptului că, pe termen lung,

finanţatorii externi contribuie la asanarea economică a unei ţări, fără a aştepta altceva în loc.

***Referinţe:***


1. MOISIUN, C. *Relaţiile valutar-financiare internaţionale*/Constantin Moisiuc, Rosu-Hamzescu Ion. Bucureşti: Editura Fundaţiei „România de mine", 2002.
2. PATRAŞ, M. Împrumuturile externe ale Republicii Moldova: evoluţie, probleme şi perspective /Mihai Patraş, Corina Patraş // *Economistul*, 15.11.1999, p.1-3.


## ОБЩЕТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЭФФЕКТИВНОСТИ КОНТРОЛЯ


*Юлия КАПРИЯН, Галина УЛЬЯН, Мария КОЖОКАРУ*


Эффективность финансового контроля – сложная экономическая категория, характеризуемая определенными критериями и показателями. Обычно, когда рассматривают вопрос об эффективности управленческой деятельности, прежде всего имеют в виду адекватность достигнутых в процессе ее осуществления результатов намеченным целям, степень приближения результата к цели с одновременным учетом производственных затрат (времени, материальных и денежных средств, трудовых ресурсов и т. д.). Критерием эффективности финансового контроля будет являться соотношение достигнутого контролирующим органом результата к поставленной цели [5, p.22].

В широком смысле такими целями для государственного финансового контроля являются: рост темпов развития экономики, обеспечение стабильности финансовой системы, увеличение доходной части федерального бюджета и экономия средств в его расходной части. Конечный результат, т. е. совокупность объективных последствий финансового контроля, – это главный критерий определения его эффективности. Получение данных о таком результате требует знания конкретного содержания деятельности контролирующего органа, реакции на его действия субъекта контроля, изменений, происходящих под влиянием контроля в управленческой деятельности [4].

Однако результаты финансового контроля будут неточными, если не учитывать сопровождающие проведение контроля затраты: длительность проверок, число участвующих в проверках лиц, различные расходы (на транспорт, командировки) при выезде на место и т.п. Затраты на проведение контроля могут быть бóльшими или меньшими и должны соизмеряться с его результатами [3, p.396]. В этой связи одним из критериев эффективности финансового контроля является его *экономичность*. Критерий *действенности* финансового контроля отражает то по-

ложительное влияние, которое финансовый контроль оказывает на содержание деятельности проверяемого органа или лица, ее качество. Показатели, отражающие степень воздействия финансового контроля на деятельность подконтрольного субъекта или лица, его влияние на содержание управленческой деятельности, ее стиль, могут быть подразделены на количественные и качественные. Структура эффективности финансового контроля состоит из двух частей: во-первых, это макроэффективность государственного финансового контроля и, во-вторых, промежуточная эффективность деятельности органа государственного финансового контроля [2, p.435].

Макроэффективность – это сумма эффектов, полученных от проведения финансового контроля: *социального*, *организационного* и *экономического* эффекта.

*Социальный эффект* финансового контроля проявляется в том, что по его результатам применяются меры к лицам, допустившим нарушение финансового законодательства, включая их увольнение и привлечение к уголовной ответственности. Кроме того, финансовый контроль за исполнением бюджета не позволяет отвлекать средства, предусмотренные на социальные программы, на другие цели, что обеспечивает развитие таких социальных институтов, как образование, здравоохранение, жилищно-коммунальное хозяйство, пенсионное обеспечение и др.

*Организационный эффект* заключается в том, что по итогам контрольных мероприятий, проводимых, в частности, Счетной палатой, предлагаются и реализуются меры по улучшению структуры исполнительной власти, в результате повышается управляемость в государстве, сокращаются излишние звенья или создаются новые, необходимые для экономики, повышается оперативность управления.

*Экономический эффект* достигается в результате улучшения деятельности органов государственной исполнительной власти в части экономии бюджетных и внебюджетных средств, повышения рентабельности производства, снижения себестоимости продукции. Промежуточная эффективность деятельности органа государственного финансового контроля – это соотношение экономических результатов исполнения представлений и предписаний (возврат средств в государственный бюджет, включая штрафные санкции; возврат средств на бюджетные счета предприятий и т.д.) и затрат на содержание органа государственного финансового контроля. Количественная оценка макроэкономической эффективности финансового контроля может быть определена по следующей формуле: $Ээф = \frac{Эс + Эо + Ээ}{З}$ , (1)

где *Ээф* – экономическая эффективность; *Эс* – денежное выражение социального эффекта; *Эо* – денежное выражение организационного

эффекта; *Ээ* – денежное выражение экономического эффекта; З – затраты на содержание органа финансового контроля. Как видно из формулы, не все показатели и не всегда можно оценить количественно и в денежной форме, поэтому в практической деятельности наиболее приемлем упрощенный расчет экономической эффективности:

$$Ээф = \frac{Эб + Эс}{З}, \qquad (2)$$

где *Эб* – средства, возвращенные на бюджетные счета и в государственный бюджет; *Эс* – средства, полученные в результате улучшения деятельности объекта контроля.

Промежуточная эффективность деятельности органа государственного финансового контроля рассчитывается по формуле:

$$Ээф = \frac{Эб}{З}. \qquad (3)$$

Таким образом, контроль эффективности включает новые задачи и значительно расширяет цели и предмет государственного финансового контроля. Государственный финансовый контроль, играя существенную роль в обеспечении функционирования государства, одновременно может квалифицироваться как функция социального управления и правового регулирования. Сегодня назрела необходимость должного правового регулирования организации и деятельности органов государственного контроля, так как контрольная деятельность в Республике Молдова пока малоэффективна. В связи с этим необходимо дальнейшее совершенствование действующего законодательства, призванного способствовать развитию методологической базы, терминологического единообразия и механизма формирования и функционирования системы финансового контроля. Важным является устранение незавершенности в вопросах формирования правовой базы государственного контроля. Необходимо законодательно закрепить задачи, права, сферу действия каждого органа финансового контроля.

***Литература:***


1. CAPRIAN, Iulia. Инвентаризация как элемент метода бухгалтерского учета. În: *Analele stiinţifice ale USM*, vol.VII. Chişinău: USM, 2005, p.394-398.
2. CAPRIAN, I. Rolul controlului în cadrul procesului decisional. În: *Analele stiinţifice ale Universităţii de Stat din Moldova*, vol II. Chişinău: USM, p.221-224.
3. CAPRIAN, Iulia, ULIAN, Galina, Сущность и принципы финансового контроля. În: *Analele stiinţifice ale Universităţii de Stat din Moldova*, vol. VII, Chişinău: USM , 2005 , p.431-440.
4. АНДРЕЕВ, А.Г., СОМЕНКОВ, А.Д. Правовые основы финансового контроля. В: *Финансы*, 2005, с.34-39.
5. БУРЦЕВ, В.В. Система финансового контроля. В: *Финансы*, 2006, с.29-30.

# МАРКЕТИНГОВАЯ СТРАТЕГИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ОПТИМИЗАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВУЗОВСКОЙ БИБЛИОТЕКИ

*Елена РАЙЛЯН, Молдавская экономическая академия*

Изменения условий деятельности на информационном рынке заставляют библиотеки искать и разрабатывать новые оптимальные механизмы эффективного функционирования в условиях рыночной экономики.

Необходимость разработки и реализации маркетинговой стратегии, создание инновационной модели вузовских библиотек объясняется такими тенденциями в мировом развитии, как проблема роста объема информации в мире, падение спроса на книжную продукцию, рост конкуренции на информационном рынке, изменение образовательной парадигмы, инновации в научных коммуникациях и др.

*Стратегия* представляет собой общий план какой-либо деятельности, которая охватывает длительный временной промежуток и представляет собой способ достижения сложной общей цели. *Задачей стратегии* является оптимальное использование ресурсов организации для достижения ее основной цели.

*Маркетинговая стратегия библиотеки* предполагает комплекс планируемых мероприятий в области совершенствования библиотечных продуктов и услуг, оптимизации взаимодействия системы *преподаватель – библиотека – студент.*

Проектирование деятельности организации сегодня должно происходить с обязательным использованием основных инструментов маркетинга с учетом специфики организации. Особенностью библиотеки учебного заведения является ее полифункциональность. Лишь использование всего набора инструментов маркетинга в библиотеке, оптимальное сочетание различных элементов маркетингового комплекса в различные периоды времени, их органичность являются непременным условием успешного функционирования организации на современном этапе [1, с. 139]. Таким образом, маркетинговая стратегия в деятельности вузовской библиотеки становится необходимой составляющей общей стратегии библиотеки вуза.

Маркетинговая стратегия библиотеки представляет собой многоуровневый комплекс принимаемых решений по оптимизации деятельности библиотеки вуза в постоянно меняющейся информационной среде, новых экономических условиях. Достижение нового качества образования невозможно без улучшения состояния библиотеки вуза.

Как правило, стратегия предполагает ответы на следующие вопросы: текущее состояние дел, планы развития организации, пути достижения

поставленных целей, контроль реализации поставленных целей. Маркетинговая стратегия разрабатывается на базе анализа информационного рынка Молдовы, предложений библиотек-лидеров страны и зарубежья и изучения особенностей информационных потребностей обслуживаемых сегментов.

Необходимо также учитывать такие особенности функционирования вузовских библиотек, как взаимодействие как со средой вуза, так и с внешней информационной средой. Кроме качественных изменений внешней среды, библиотека находится под воздействием изменений, происходящих в вузовской среде, связанной с изменением парадигмы образования, вхождением системы образования Молдовы в Болонский процесс.

Исходя из миссии вузовских библиотек, можно сформулировать основные *маркетинговые цели* данных организаций:

- всестороннее изучение рынка потребителей информационных услуг с целью наиболее полного удовлетворения их потребности в информации;
- повышение эффективности использования библиотечно-информационных ресурсов: собственных и отдаленных, справочно-поискового аппарата;
- предоставление новых информационных услуг;
- формирование спроса на новые услуги;
- выход на новые сегменты рынка;
- повышение качества предоставляемых услуг посредством совершенствования подготовки персонала, оказывающего данные услуги;
- формирование динамичной организационно-управленческой структуры библиотеки;
- корпоративное взаимодействие с библиотеками;
- переход на маркетинговые принципы организации и управления библиотекой [1, с.150].

При определении целей одновременно выделяются сегменты, являющиеся объектом целевого обслуживания. Однако в нашем случае сегменты изначально определены учебным заведением, определен и относительно постоянен спрос, а библиотека призвана содействовать учебной и научной деятельности организации.

Следующим этапом является выбор наиболее приемлемых поставленным целям инструментов, определение задач, решаемых данными инструментами, перечень ресурсов, необходимых для достижения целей. Это в совокупности даст нам маркетинговую стратегию. Маркетинговая стратегия базируется на субстратегиях по направлениям комплекса маркетинга, что, считаем, является единственно верным логическим инструментарием, на базе которого возможна реализация поставленных

целей инновационной стратегии библиотеки. Однако создание в одночасье маркетинговой организации невозможно.

Данная деятельность предполагает пошаговое осуществление ряда мероприятий для достижения поставленных целей за определенный период времени, направленных как на потребителей конечной информационной продукции, так и на персонал библиотеки [1, с. 142].

Необходимо добавить, что алгоритм маркетинговой стратегии предполагает возможность, иногда необходимость, возврата на любой этап назад. Новые данные, новый опыт и новые противоречия должны приводить к уточнению, а иногда к пересмотру прогнозов, планов, моделей [1, с.173]. Однако если конкретный подробный план в большинстве случаев неизбежно рушится, так как он создается в конкретной ситуации на основании текущего момента, то стратегия менее подвержена изменениям вследствие обращения к общим, неконкретным целям.

Базирование библиотечной деятельности на стратегическом маркетинговом планировании позволит создавать инновационные организации, которые и обеспечат долгосрочное преимущество в удовлетворении информационных потребностей пользователей.

***Библиография:***

1. РАЙЛЯН, Е., САВЧУК, О. *Инновационная маркетинговая стратегия в деятельности научной библиотеки.* Кишинэу: ASEM, 2015. 217 p.
2. ИЛЬЯЕВА, И.А., МАРКОВА, В.Н. *Стратегическое управление библиотекой: Учебно-методическое пособие.* Москва: КноРус, 2008. 183 с.

## SCURT STUDIU ASUPRA INIŢIATIVEI ANTREPRENORIALE

*Oleg BUGA,Universitatea de Stat „Alecu Russo”din Bălţi*
*Natalia MELNIC,Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”*

Având în vedere restricţiile cu care se confruntă micile firme, în ce priveşte resursele, şi vulnerabilitatea lor, legată de schimbările de mediu şi incertitudinea, înţelegerea aprofundată a factorilor şi a mecanismelor care explică dezvoltarea firmelor mici reprezintă un aspect-cheie pentru proprietarii de afaceri şi economie [3]. De aceea există un interes crescând pentru identificarea principalelor caracteristici ce diferenţiază firmele care înregistrează creştere faţă de cele care nu se dezvoltă sau chiar se desfiinţează. Pe de altă parte, este important de ştiut mai mult despre procesele de creştere şi de dezvoltare prin care trec firmele.

Psihologii au elaborat teste care încearcă să stabilească dacă o persoană are sau nu aptitudini de întreprinzător. Testele îşi au rolul lor, dar nu este absolut necesar ca un individ să posede toate trăsăturile indicate de acestea pentru a avea succes în afaceri. Majoritatea persoanelor pornesc într-o afacere fără a-şi testa aptitudinile de potenţial întreprinzător, bazându-se pe experienţă şi motivaţie pentru reuşită [2].

Sectorul afacerilor mici şi mijlocii este prezent în toate ţările dezvoltate, ocupând o pondere însemnată în economia acestora. În ţările Comunităţii Europene, 91% din întreprinderi au de la 1 la 9 angajaţi (întreprinderi mici), cca. 8% au între 10-500 de angajaţi şi 1% – peste 500 de angajaţi (întreprinderi mari).

**Motivarea iniţierii unei afaceri**

Ceea ce motivează un om să pornească o afacere diferă de la individ la individ, întrucât depinde de nevoile şi de felul fiecăruia de a fi, de a gândi, de a concepe rolul şi valoarea vieţii.

Care sunt oportunităţile afacerilor mici şi mijlocii?

Întreprinzătorii de succes sunt pătrunşi de ideea oportunităţii unei afaceri. Afacerile ne oferă oportunitatea de:

- A face ce-ţi place;
- A-ţi manifesta spiritul creator;
- A-ţi utiliza întregul potenţial;
- A obţine profit nelimitat.

**Dezavantajele afacerilor mici şi mijlocii**

Majoritatea dintre noi dorim să ne lansăm în afaceri. Înainte de a o face este bine să analizăm care sunt dezavantajele pe care le prezintă asemenea activităţi.

– *Incertitudinea venitului.* În momentele de început ale afacerii, proprietarul are probleme financiare şi obligaţii, totuşi, el trebuie să-şi menţină afacerea pe linia de plutire. Un venit regulat este absent şi proprietarul este ultimul care trebuie plătit.

– *Riscul pierderii întregului capital investit.* Rata de supravieţuire a afacerilor mici este mică. 60% din noile afaceri eşuează după şase ani. Probalitatea de eşec este este de 35%. Întreprinzătorii care eşuează în afaceri îşi vor pierde capitalul investit [2].

Mulţi întreprinzători îşi revin după eşec în afaceri şi o iau de la început, dar sunt afectaţi pe termen lung. Oricine începe o afacere trebuie să se întrebe dacă va rezista psihic în caz de nereuşită.

– *Responsabilitatea completă*. Constatarea importanţei deciziilor luate, ce pot cauza succes sau eşec are efect negativ asupra unor întreprinzători devenind un veritabil factor de stres.

*Care sunt factorii ce influenţează eşecul afacerii?*

Chiar dacă o persoană are abilităţi de mic întreprinzător şi o anumită experienţă în domeniu, afacerea se poate să nu reuşească din cauza unor factori ce influenţează eşecul unei afaceri: lipsa unui plan strategic pentru afacere, accesul la capital, lipsa de capital, ciclul afacerii, inflaţia şi dobânzile, reglementările guvernamentale, incompetenţa în management, investiţii prea mari în mijloace fixe, planificarea necorespunzătoare, extinderea neplanificată, lipsa unui inventar periodic, atitudini neadecvate ale întreprinzătorului [1].

**Posibilitatea de a evita eşecul unei afaceri**

Fiecare întreprinzător are modul său specific de a iniţia şi dezvolta o afacere, însă prevenirea eşecului acesteia este guvernată de un număr relativ redus de reguli precum:

1. Cunoaşterea afacerii în profunzime. Înainte de a se lansa într-o afacere, orice întreprinzător trebuie să se asigure că ştie o serie de elemente teoretice şi practice despre lumea afacerilor. Pe parcurs, el trebuie să-şi recunoască propriile defecte şi lipsuri şi să acţioneze în aşa fel încât aceasta să nu influenţeze mersul afacerii. Întreprinzătorul trebuie să-şi cunoască foarte bine afacerea, deoarece afacerea mică funcţionează fără „plasă de protecţie" şi orice greşeală poate conduce la eşecul ei.
2. Desfăşurarea afacerii după un plan. Nicio afacere nu se poate desfăşura la întâmplare. Aceasta ar conduce la haos şi eşec rapid. Totul trebuie să se desfăşoare după un plan care să conţină măsuri înlănţuite logic şi închegate într-un tot.
3. Înţelegerea formulărilor de tip financiar. Întreprinzătorul nu trebuie să fie specialist în finanţe sau contabilitate, dar trebuie să fie în stare să judece sau să analizeze veniturile şi vânzările.
4. Administrarea resurselor financiare. Pentru a reuşi demarcarea şi dezvoltarea unei afaceri, trebuie să se urmărească permanent obţinerea unui profit maxim, prin imprimarea unui autentic stil de afacere, tuturor activităţilor desfăşurate. Un rol esenţial îl are o administrare raţională a resurselor financiare.
5. Căutatrea asistenţei profesionale. Pentru domeniile pe care întreprinzătorul nu le poate acoperi, trebuie să apeleze la o echipă de consultanţi competenţi.
6. Flexibilitatea în afacere. Întreprinzătorul trebuie să fie felxibil şi adaptabil la cerinţele mediului. Flexibilitatea în afaceri îl va ajuta să acţioneze eficient în mediul înconjurător care este foarte dinamic [1].

Importanţa micului business decurge din următoarele trăsături ale acestuia: oferă noi locuri de muncă, favorizează inovarea şi flexibilitatea, se constituie în locuri unde se perfecţionează şi de unde se poate îndrepta apoi spre întreprinderile mari, stimulează concurenţa, ajută la buna funcţionare a întreprinderilor mari, pentru care fabrică produse şi prestează servicii în condiţii de eficienţă.

Dezvoltarea întreprinderilor mici şi mijlocii reprezintă şansa Republicii Moldova de a reporni motoarele creşterii economice [3].

***Referinţe:***


1. GHENEA, M. *Antreprenoriat – Drumul de la idei către oportunităţi şi succes în afaceri*. Bucureşti: Universul Juridic, 2011.
2. PUIU, A. *Politica socială a întreprinderii.* Piteşti: Independenţa Economică, 2011.
3. www.akademos.asm.md/files/.*Perspectivele dezvoltării antreprenoriatului innovational din Republica Moldova.*

CUPRINS

## DREPT

*Sergiu BRÎNZA*
**Unele observaţii referitoare la Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie nr.1 din 23.02.201** ***3***

*Sergiu BRÎNZA*
**Definirea noțiunii de prostituție în dreptul penal: unele conotații practice** ***6***

*Vitalie STATI*
**Cu privire la oportunitatea adoptării art.1812 din Codul penal** ***9***

*Vitalie STATI*
**Analiza unei erori admise la modificarea art.238 din Codul penal prin Legea nr.180 din 2014** ***12***

*Maria STRULEA*
**Probleme privind incriminarea îmbogăţirii ilicite în legea penală a Republicii Moldova** ***15***

*Gheorghe RENIȚĂ*
**Manipularea unui eveniment și pariurile aranjate: locul art.242[1] și 242[2] în cadrul părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova** ***18***

*Gheorghe RENIȚĂ*
**Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.330[2] CP RM: dificultăți de interpretare** ***21***

*Adriana EŞANU*
**Conţinutul şi întinderea „Interesului public” în contextul infracţiunilor prevăzute la art.327-329 CP RM** ***24***

*Victor SÎRBU*
**Delimitarea infracţiunii de huliganism (art.287 CP RM) de infracţiunea de vandalism (art.288 CP RM)** ***27***

*Viorel MORARI*
**Disocierea abuzului de putere sau abuzului de serviciu (art.327 CP RM) de excesul de putere sau depăşirea atribuţiilor de serviciu (art.328 CP RM)** ***30***

*George LAZĂR*
**Unele explicații privind infracțiunile împotriva umanității în legea penală a Republicii Moldova** ***33***

*Iulia BURAVCENCO*
**Coraportul dintre răspunderea penală a persoanei fizice și cea a persoanei juridice pentru aceeași faptă** ***36***

*Tatiana VIZDOAGĂ, Eduard ABABEI*
**Caracterele amenzii judiciare în procedura penală** ***39***
*Ion CURMEI*
**Obiectul infracţiunii de constrângere de a face declaraţii** ***42***
*Ion CURMEI*
**Infracţiunea de constrângere de a face declaraţii şi locul acesteia printre infracţiunile contra justiţiei** ***46***
*Daniel MARTIN, Stanislav COPEȚCHI*
**Algoritmul calificării faptei infracționale în cazul excesului de autor calitativ** ***50***
*Daniel MARTIN, Stanislav COPEȚCHI*
**Calificarea tentativei de infracțiune** ***53***
*Irina SELEVESTRU*
**Infracțiunile prevăzute de art.191 din Codul penal al Republicii Moldova și de normele corespondente din legea penală română (Analiză de drept comparat)** ***56***
*Ruslan POPOV*
**Bunurile ca obiect material sau imaterial al unor infracțiuni legate de corupție: unele probleme de interpretare a legii penale** ***59***
*Ruslan POPOV*
**Implicațiile completării art.324 din Codul penal cu alin. (4)** ***62***
*Tatiana VIZDOAGĂ, Sanda ŢONCU*
**Sentinţa pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală ca act al justiţiei penale** ***65***
*Nicolae CORCEA*
**Analiza selectivă a practicii judiciare în materia violenței în familie din arhiva judecătoriilor sec. Râșcani și sec. Ciocana, mun.Chișinău (perioada 2011-2015)** ***68***
*Ion LUNCA*
**Unele reflecții privind adoptarea Legii nr. 252 din 08.11.2012** ***72***
*Ludmila NEGRITU*
**Delimitarea infracţiunii de distrugere sau deteriorare intenţionată a bunurilor (art. 197 CP RM) de infracţiunea de vandalism (art.288 CP RM)** ***75***
*Nicolae SADOVEI*
**Interdicția – impusă salariatului – de a refuza drepturile legal garantate** ***78***
*Alina NEGRU*
**Dreptul public şi dreptul privat** ***80***

*Natalia UNTILA*
**Ideea abordării internaționale a problematicii muncii și crearea Organizației Internaționale a Muncii** ***83***
*Andriana CEBOTARI*
**Autoritatea părintească – instituţie specifică dreptului familiei al Uniunii Europene** ***86***
*Iurie MIHALACHE*
**Răspunderea materială deplină a conducătorilor auto (șoferilor)** ***90***
*Iurie MIHALACHE*
**Aspecte din practica examinării de către instanțele judecătorești a litigiilor cu privire la asigurarea facultativă de răspundere civilă auto (CASCO)** ***93***
*Olga CERNEI*
**Noțiunea contractului de vânzare-cumpărare. (Studiu comparativ)** ***96***
*Ala OTGON*
**Particularităţile încetării coproprietăţii prin renunţarea la dreptul de proprietate asupra bunului** ***99***
*Iurie DELEU*
**Particularităţile tranzacţiei în procedura în acţiune civilă şi în procesul de insolvabilitate: aspecte comparative** ***101***
*Victoria HÎNCU*
**Cauzele care înlătură răspunderea civilă a administratorului societăţii comerciale** ***104***
*Victoria HÎNCU*
**Condiţiile răspunderii civile a administratorului societăţii comerciale** ***107***
*Valeriu BABĂRĂ*
**Soluţionarea conflictelor de legi în materia faptelor juridice licite** ***110***
*Valeriu BABĂRĂ*
**Unele soluţii referitoare la legea aplicabilă contractelor de asigurare în concepţia Regulamentului (CE) privind legea aplicabilă obligaţiilor contractuale** ***113***
*Natalia DELEU*
**Natura juridică a termenelor de decădere în dreptul succesoral** ***116***
*Igor COBAN*
**Avantajele componentei electronice în forma actelor de procedură civilă** ***119***

*Igor COBAN, Cristian BIZIAN*
**Instanţa competentă să examineze cererea de revizuire pentru temeiurile prevăzute la art.449 lit.g) şi h) CPC** ***122***
*Rodica NICHITA*
**Dreptul la învățătură – garant al dezvoltării ființei umane** ***125***
*Aliona CHISARI-RURAK*
**Locuința protejată și casa comunitară: servicii sociale pentru persoanele cu dizabilități** ***127***
*Aliona CHISARI-RURAK*
**Repere legale privind dreptul la muncă al persoanelor cu dizabilități** ***130***
*Lilia GRIBINCEA*
**Criteriile de accedere în profesia de mediator** ***133***
*Lilia GRIBINCEA*
**Standardele etice prevăzute de codurile de etică şi deontologice ale mediatorilor** ***136***
*Inga VLAICU*
**Aspecte teoretico-juridice ale familiei** ***139***
*Vlad VLAICU*
**Drepturile şi obligaţiile organului fiscal şi ale funcţionarului fiscal (Aspecte teoretico-juridice)** ***141***
*Veaceslav BOTNARI*
**Repararea prejudiciului cauzat pârâtului prin asigurarea acţiunii** ***145***
*Violeta COJOCARU*
**Oportunitatea iniţierii procedurii de aderare la Convenţia privind acordurile de alegere a forului** ***148***
*Turgay SEN*
**New perspectives and platforms of cooperation between the Republic of Moldova and the Republic of Turkey** ***151***
*Ala LUCA*
**Conceptul de lucrător în Uniunea Europeană** ***154***
*Sava MAIMESCU, Aurel Octavian PASAT*
**Contrabanda în legislația Republicii Moldova** ***156***
*Aurel Octavian PASAT*
**Mobing-ul – un concept nou, dar cu rădăcini vechi** ***159***
*Liuba ŞOVA*
**Încetarea sau anularea dreptului de azil în Republica Moldova** ***162***
*Olga DORUL*
**Natura juridică a răspunderii internaționale penale** ***165***
*Boris NEGRU*
**Naţiunea– dimensiune a statului** ***168***

*Boris NEGRU*
**Legităţile dezvoltării istorice a dreptului** ***171***
*Ianuș ERHAN*
**Reglementarea netarifară în doctrina dreptului vamal** ***174***
*Daniela URSU*
**Conotaţii juridico-penale privind tratamentul inuman sau degradant comis din imprudenţă** ***177***
*Mihai POALELUNGI*
**Răspunderea statelor pentru actele cu efect extrateritorial** ***180***
*Cristina POPOVICI, Liuba ŞOVA*
**Imunitatea parlamentară în Republica Moldova** ***184***
*Серджиу ФУРТУНА*
**Субъекты международного гуманитарного права** ***187***
*Владислав МАНЯ*
**Пути совершенствования уголовно-правовой охраны финансово-кредитных правоотношений** ***190***
*Владислав МАНЯ*
**К совершенствованию уголовного законодательства в области незаконного оборота аналогов и производных наркотических веществ** ***193***
*Лилия ГЫРЛА*
**Уголовно-правовая охрана права на надлежащую (компетентную) медицинскую помощь** ***196***

## RELAŢII INTERNAŢIONALE, ŞTIINŢE POLITICE ŞI ADMINISTRATIVE

*Alexandru SOLCAN*
**Partidele politice în alegerile locale generale din 14 iunie 2015 pentru consiliul municipal Chișinău** ***200***
*Svetlana CEBOTARI*
**Unele considerațiuni privind interesul geostrategic** ***203***
*Alexandr EJOV*
**Brandingul naţional ca instrument de formare a imaginii internaţionale a statului** ***206***
*Cristina EJOV*
**Conceptul de „soft power” în teoria relaţiilor internaţionale** ***209***
*Vasile CUJBĂ*
**Limbajul politic: evaluări şi exigenţe** ***212***
*Natalia EREMIA*
**Strategia energetică a Republicii Moldova în contextul noilor schimbări geopolitice** ***214***

*Natalia EREMIA, Svetlana CEBOTARI*
**Corelația „securitate energetică – politică energetică ’’: delimitări conceptuale** ***219***
*Angela ZUBCO*
**Motivația aplicării medierii în activitatea administrației publice** ***223***
*Irina NICOLAESCU*
**Implementarea strategiilor organizaţiei internaţionale a muncii (ILO) în Republica Moldova şi Georgia** ***226***
*Cristina MORARI*
**Integrarea europeană a Republicii Moldova la etapa actuală: realizări şi tendinţe** ***229***
*Constantin SOLOMON, Marcel BENCHECI*
**Separatismul – pericol pentru securitatea naţională a Republicii Moldova** ***231***
*Constantin SOLOMON*
**Reflectarea în ziare a campaniei electorale pentru alegerile parlamentare din 2014 în Republica Moldova** ***235***
*Ion CIOBANU*
**Consideraţii privind conceptul democratizării, modernizării şi globalizării sistemului politic din Republica Moldova** ***238***
*Наталья СТЕРКУЛ*
**Отражение интеграционных процессов в научных исследованиях Республики Молдова** ***240***

## ȘTIINȚE ECONOMICE

*Svetlana MIRONOV*
**Măsuri de reducere a costurilor fluctuației personalului** ***244***
*Svetlana MIRONOV*
**Teoria ciclului de viață al întreprinderii: abordări teoretice și opțiuni aplicative** ***247***
*Ala GARŞTEA*
**Utilizarea matematicii în economie** ***250***
*Iulia CAPRIAN, Iurie CAPRIAN*
**Rolul controlului financiar în intensificarea creşterii economice** ***253***
*Maria COJOCARU*
**Fuziunile şi achiziţiile – mecanism de concentrare a capitalului şi de creştere economică** ***256***
*Dan CORCODEL*
**Analiza particularităților activității economice externe a Republicii Moldova** ***258***

*Artur CORCODEL*
**Necesitatea atragerii de surse financiare externe pentru Republica Moldova** ***262***
*Юлия КАПРИЯН, Галина УЛЬЯН, Мария КОЖОКАРУ*
**Общетеоретические аспекты эффективности контроля** ***265***
*Елена РАЙЛЯН*
**Маркетинговая стратегия как инструмент оптимизации деятельности вузовской библиотеки** ***268***
*Oleg BUGA, Natalia MELNIC*
**Scurt studiu asupra iniţiativei antreprenoriale** ***270***

**Conferința ştiințifică**
**națională cu participare internaționlă**

***„Integrare prin cercetare şi inovare"***

***10-11 noiembrie 2015***

***Rezumatele comunicărilor***
Ştiinţe juridice şi economice

Redactori literari:
*Antonina Dembiţchi*
*Ana Ferafontov*
*Valentina Mladina*

*Procesare computerizată:* *Tatiana Bulimaga*
*Marianna Savva*
*Ana Baltag*
*Margareta Prohin*

Semnat pentru tipar 16.09.2015
Formatul 60x84 1/16.
Coli de tipar 17,0. Coli editoriale 17,5.
Comanda . Tirajul ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al.Mateevici, 60, Chişinău, MD 2009